

PETRI ANDREAE
MATTHIOLI MEDICI
Senensis Commentarii,

IN LIB. TERTIVM PEDACII DIOSCORIDIS

ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

UPERIORIBVS, charissime Aree, commentarijs, tradidimus de aromatibus, unguentis, oleis, arboribus, earum fructibus, & lacrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia praeditis. In hoc autem tertio radices, succos, semina, herbas, & quae vernacula, & inter se cognata censentur, quaeque pluribus sca- tent remedijs, prosequemur.

Αγαρίον.

AGARICVM.

CAP. I.

AGARICVM radix fertur laerpitij similis, sed facie summa solutior, & rariore, fungosoque tota contextu. Duo eius genera: scemina, quae praefertur, rectis intus uenarum discursibus constat: mas rotundus est, & vndique compactior. Vtrique gustus in initio dulcis, mox ex distributione in amaritudinem transit. Gignitur in Sarmatiae regione, quae Agaria dicitur. Sunt qui radicem esse plantae affirmant: alij ut fungos nasci in arborum caudicibus, quadam putredine. Gignitur in Galatia Asiae, & Cilicia in cedris, sed friabile, & infirmum.

Adstringendi, calfaciendi que naturam habet. efficax est contra tormina, cruditates, & rupta: prodest itidem contusis, & ab alto deuolutis. Datur duobus obolis in uino mulso febrim non sentientibus: febriculosus uero in aqua mulsa: arquatis quoque, suspiriosis, iocineris, renumque vitio laborantibus, dysentericis. Item si urina aegre reddatur, si uuluae strangulatus urgeat, si pallor membra decoloret, drachma vna dari solet: si tabes infestat, ex passo: si lien negotium exhibet, ex aceto mulso: si dissolutio stomachi est, ita ut cibi tenax non fit, manditur, & sine ulla humoris sorbitione deuoratur: simili modo acida ructantibus propinatur. sanguinis reiectiones sistit, tribus obolis ex aqua sumptum. Facit ad coxendicum, & articularum dolores, & comitiales morbos, si cum aceto mulso, pari pondere assumatur: menses ciet: sceminis, quas inflatio vuluae uexat, utiliter aequali modo datur: horrores soluit, datum ante febrim accessiones: aluum purgat, drachma vna, aut altera, si cum aqua mulsa bibatur: venenorum antido-

tum est denarij instar, cum diluta potionem sumptum: si serpentes ictum uibrarunt, morsumque subfixerunt, tribus obolis ex uino potum, mire auxiliatur. In summa, internis omnibus uitijs conuenit, pro uiribus, & aetate datum, nunc ex aqua, nunc ex uino: ijs ex aceto mulso, alijs ex aqua mulsa.

AGARICVM fungus est in arboribus nascens. Plura de eo diximus libro primo in laricis arboris historia. Praestantissimum habetur in Tridentinis montibus, ubi saepissime proprijs manibus illud diuulsimus, adacta securicula. Agarici consideratio.

F 3 la.

Fuch. lapsus.

Agarici vires ex Galeno.

Ex Mesue.

Nomina.

la. Ceterum tamen Plinius lib. XVI. cap. VIII. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat; in Tridentinis tamen syluis, ac etiam in reliquis Italiae locis, quod equidem uiderim, soli tantum larici innascitur. In cedro Agaricum gigni, tum in Asto Galatia, tum in Cilicia scribit Dioscorides, nulla eius mentione facta, quod in larice ipsa, ac glandiferis (ut Plinius inquit) arboribus prouenit. Fuchsius medicus etate nostra celebris in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum excudit, Agaricum ex Sarmatia per Illyriam Venetias afferri tradit, & ex Galatia & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias. eo fortasse argumento ductus, quod Dioscorides auctor sit agaricum nasci in Sarmatie regione, in Galatia Asia, & Cilicia. Verum iam pridem desijt ex illis locis importari, ut testantur mercatores & pharmacopœi. Equidem compertum habeo, omne fere agaricum, quod Venetijs uenditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus sunt syluæ laricibus referta, partim ex Vulturenæ agro, & alijs finitimis locis, partim ex Norico tractu. Neque certe inquam, dum ego Venetijs agerem, intelligere potui, quod agaricum aliunde conueheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchsum uirum alioquin eruditissimum, in hoc plane deceptum esse. Agarici meminit Galenus sub quodam radicis genere lib. XI. de simplicium medicamentorum facultate, ubi sic inquit. Agarici radix, hoc est, quæ trunco innascitur, primo quidem gustu dulcis, sed paulo post subanara apparet: & acrimonia quandam speciem temporis spatio inducit, leuiculæq; adstrictionis. est & consistentia laxa. Ex quibus omnibus manifestum est, si quidem quæ superioribus commentarijs dicta sunt, meminimus, quod medicamentum hoc compositum est ex substantia aërea, & terrea à caliditate extenuata: porrò minimum habet substantiæ aqueæ. Hac ratione, & digerendi, & calfaciendi uim habet, & crassitudinem incidendi, tum infarctus uiscerum expurgandi. Proinde regio morbo laborantes sanat, eos utique, qui sic ab infarctu iccoris laborant. Iuuat & morbo comitiali obnoxios eadem facultate, tum rigores per circuitum recurrentes ex crassis, aut uiscosis humoribus natos sanat. Iuuat & morsos à bestijs frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intro in corpus sumptum pondere drachmæ unius cum uino diluto. Est & purgatorium. Et lib. primo de antidotis idem Galenus inquit. Agaricum si autem nullam admittit. optimum est leuissimum: densum uerò, & graue, & lignosum deterrimum. Quod autem inter hæc medium est, quantum signis, tantum & uiribus ab utrisque distabit. hæctenus Galenus. De uiribus Agarici Mesues quoque scripsit, sic inquit. Agaricum deijcit utranque bilem, ac etiam pituitam ipsam: crassos, lentos, putrescentesq; humores expellit. Eius propria facultas est cerebrum; omniumq; sensuum organa, ac musculos expurgare: excrementa, quæ spinali medulla pariter & neruis inhererint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis, ac putrescentibus humoribus detergere: ac deinde uentriculum, iecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Præter hæc soluit Agaricum compaginum omnium contumacem materiam. Quapropter non mirum uideatur, uocasse Democritum agaricum familiarem medicinam, cum ad omnes corporis partes conformitatem habeat. Nam non imbecilles possidet vires ad plerosque tum capitis, tum cerebri, tum eiusdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitalem morbum, apoplexiam, uertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Est etiam morborum omnium, quorum causa fuit obstructio, medicina admodum singularis. quo fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene uexatis leuamentum præstet. Urinam quoq; pellit, ac menses commodè ciet. Coloris nitorem Agarici usus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum deijcit. Coxendicum doloribus conuenit, & diuturnas febres discutit. Quod Græci ἄγαρικόν, Latini quoq; Agaricum dicunt: Mauritanii, Garichum, seu Garicum: Itali, Agarico: Germani, Dannen schuam: Hispani, Agarico: Galli, Agaric.

Ρῥα, ῥῥῶν. RHAPONTICVM.

CAP. II.

RHA, aliqui rheum, Latini rhapsonticum uocant, prouenit in ijs, quæ supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centauro magno similis, sed minor, & rufior, fungosa, aliquantum læuis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu cum remissa adstrictione lentescat, manducatumque colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum facit ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad conuulsa, rupta, lienosos, hepaticos, tormina, & renum, vesicæ, & pectoris uitia, aduersus intentam præcordia, & vuluæ mala, coxendicum dolores, sanguinis excreationes, suspiria, singultus, dyfenterias, & cœliacorum affectus; contra febrium circuitus, & venenatorum morsus. Datur in singulis uoletudinibus eodem, quo agaricum pondere, & cum eisdem liquoribus: si febris careant in mulso: sin aliter ex aqua mulsa: si tabem experiuntur, ex passo: si lienis exercet, in aceto mulso: si dissolutio est stomachi, id est, cum cibi tenax non est, manditur, & sine sorbitione vlla deuoratur. Liuentia, lichenasq; tollit, cum aceto illitum. Inflammationes omnes veteres ex aqua oblitum dissipat. Summa eius vis adstringens, cum aliquanto calore.

Rhapsontici consideratio.

RHAPONTICVM officinæ Rheuponticum uocant. Quod nomen sibi asciuisse uidetur à Rha fluuio regionem quandam Ponto conterminam præterluente, in cuius fluminis ripis numerosum nascitur. Cuius rei testis est Ammianus Marcellinus lib. XII. suarum historiarum, ubi sic scribit. Tanais, qui inter Caucasas oriens rupes per sinuosos labitur circumsflexus, Asianq; ab Europa disternans, in stagnis Meoticis delitescit. Huic Rha uicinus est amnis, in cuius supercilijs uegetabilis quedam eiusdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens. hæc Ammianus. Legitimū paucis abhinc annis ad nos aduehi cepit. Nā multo antea tempore Rhapsontici uice maioris cœlurij radix in medicina usum irrepserat. Quæ etiam nostra etate non desunt, qui Rhapsontici loco utantur,

titur, recentiorum inuenta respuentes, cum haecenus legitimum Rhaponticum neque nouerint, neque uiderint: tanta est quorundam pertinacia. Credere ad haec peritissimorum medicorum quidam, praeterito nuper auro, Rhabarbarum a Rhapontico Dioscoridis nullo discrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia non uiderat. Quod cum paucos post annos ad nos esset allatum, non defuere qui priorum reuocauerint sententiam. Id quod maxime palam facit Manardus Ferrariensis in suis epistolis. Quandoquidem is lib. VI. epistola II. firma hac, et stabili ducebatur opinione, uulgare nostri usus Rhabarbarum, et Dioscoridis Rhaponticum et idem esse, et nihil inter se cognatione differre. Veruntamen cum postea legitimum conspexisset Rhaponticum e Moschoiua allatum, quod Dioscoridis historiam notis omnibus referret, nouam statim induit opinionem, et priorem, quam habuit, reuocauit, ultima quinti libri epistola ad Leoniceum scribens. Rhaponticum primum uidi ego Venetijs in officina ad medici insignium e Constantinopoli allatum, ac deinde alijs pluribus in locis etiam ex Alexandria conuectum. quod nullis reclamantibus notis, uerum antiquorum Rhaponticum refert. Inuchitur Auerroes lib. V. suarum collectanearum tum in Galenum, tum in reliquos, qui dixerunt Rhabarbarum facultate tantum adstringenti pollere, quod purgatoriam, quae illi inest, facultatem minime compererint: cum tamen Auerroes ipse sit maximopere carpendus, quod neque Galenus, neque caeteri seniores Rhabarbari nostri usus usquam meminerint, nec quicquam de eo posteritatis memoriae prodiderint, tametsi de Rhapontico a Dioscoride descripto plura tradiderint, inter cuius facultates nulla penitus, quae purgando sit, inueniri potest. Rhapontici meminere, sub Rhabarbari tamen titulo, nisi interpretis (ut ferè suspicor) sit lapsus, cum Serapio, tum etiam Auicenna. quandoquidem non plures suo Rhabarbaro assignauerunt facultates, quam qui eos praecesserunt, Rhapontico assignauerint. Quippe quod eorum neuter scripserit, suum Rhabarbarum deiectionis facultate pollere. Id quod uerum indicium praebet, scripsisse hos de Rhapontico, non autem de Rhabarbaro. Quo fit, ut non ab re putandum sit, id euenisse interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutatum. Cognouit tamen legitimum (ni fallor) aetatis nostrae Rhabarbarum Paulus Aegineta, cum ipsius meminerit libro VII. cap. XI. in quibusdam medicamentis aduersus podagras, quorum cognomina sunt diacorallion, compositio Agapeti, et compositio atactos. Verum non propterea credidit ipse, Rhaponticum a Rhabarbaro differre. Cuius rei auctor is fidem manifestam facit libro primo cap. XLIII. ubi scribit, quod deuorata terebinthina resina oliuae quantitate dormituris alium leniter mollit, et quod id praestatur efficacius, si Rhapontici momentum admiscetur. Ex quibus palam fit, per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum designari, quod fortasse inter haec existinauerit nullam intercedere cognationis differentiam. quemadmodum credidere recentiorum quidam, de quibus paulo ante diximus. Paulo enim si Rhapontici, et Rhabarbari aliqua intercessisset differentia, ubi peculiariter de simplicibus medicamentis agit, de utrorumque facultate speciatim scripsisset. Sed cum ibi tantum Pontici meminerit, indicium haud dubium est, illi Barbari, et Pontici nullam fuisse differentiam. Caeterum Ruellius eos acriter reprehendit, qui inter Rhaponticum, et Rhabarbarum nostrum discrimen faciunt, cum sua ferat opinio, alterum ab altero minime disidere: atque si qua differentia reperitur, eam non aliunde prouenire, quam regionum, ubi gignitur, diuersitate, clementia, uel inclementia caeli. Neque alia ratione asserit, Ponticum nullo odore commendari, quum aquilonarium regionum, in quibus oritur, immani frigiditate: cum tamen Pontica regio non usque adeo sit frigida, ut Ruellij sententia admitti debeat, sed ut potius tanquam inanis reprobanda uideatur. Quandoquidem sequeretur, quod caetera stirpium genera, quae tam in oriente, quam in meridie odoris fragrantia commendantur, in aquilonari plaga: et in ipsa Ponti regione penitus inodore reperirentur. Quod tamen falsum esse semper crediderim: nam quauis stirpes omnes, quae in aquilonaribus regionibus oriuntur (de his, quae natura odoratiores habentur, intelligo) ex clinatum, et aeris algore, sint odore, ac caeteris qualitatibus imbecilliores; non ob id tamen harum qualitatium adeo expertes deprehenduntur, ut discerni nequeant: quin et in quemlibet usum, ubi scilicet conferant, non recipiantur suis in regionibus. Quippe si ob frigoris, ac regionum inclementiam suas innatas qualitates penitus exuerent, adeo ut sola tantum forma remaneret, propriam omnino peruerterent speciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoritate probatur. Si quidem compertum iam pridem apud nos est, quod quanquam Celtica nardus, quae a quibusdam Carinthiae, et Stiriae alpibus nobis affertur, a quibus penè quatuor, uel quinque totius anni mensibus, nix colliquata labitur; itemque acori radix, quae nostro auro ex Sarmatia Europe glacie, et niuibus maiore anni parte semper obducta, aduchitur in calami odorati usum, odore tam ualido, naresque feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quae ex Liguria, et Istria defertur, et acorum, quod ex Ponto, Syria, et Aegypto petitur; non tamen ob hoc euenit unquam, quin suis proprijs ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conijcio, sit Ruellij sententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris experts non esse, aeris, soli, et regionis algore, sed quod alia a Rhabarbarico, uel Indico sit planta. Declarant praeter haec, Rhabarbarum a Rhapontico plurimum distare purgatoriam uis, quam natura ipsa Rhabarbaro largita est, odor nares feriens, compacta simul substantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quae gustu percipitur, et ponderis grauitas. Quandoquidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minime deiectionem molitur, cum potius adstringat; non est amarum, sed subacre; non aridum, sed lentum; non compactum, sed rarum; non ponderosum, sed admodum leue. Quibus rationibus fretus non temere asserendum putauerim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuisse, praesertimque: cum dicat, nullo alio discrimine Rhabarbarum a Rhapontico differre, quam odore tantum. Vanum quippe uidetur argumentari, Rhabarbarum, et Rhaponticum unam et eandem esse radicem, quod forma, colore, ac specie nihil inter se distare oculorum sensibus appareant, cum tam in facultatibus, quam qualitatibus, maxime inter se differant. In simili errore uersantur etiam ij (sunt enim qui ita sentiant) qui sibi falso persuadent, abietis lacrymam a Larigna nihil disidere, ac unam et eandem lacrymam esse, eo quod in colore, in substantia, ac in caeteris notis, in quibus perpendendis oculi tantum iudices sunt, adeo per-

Quorundam error.

Vana Auerrois calumnia contra Gal.

Rhapontici, & rhabarbari discrimen.

Ruellij, & aliorum error.

similes

similes uideantur, ut uisibili facultate altera ab altera discerni non possit. Verum si quis rem ceteris sensibus experi-
 ri aggrediatur, discriminis certior fiet: namq; olfactu odoris fragrantiam haud insuauem, gustu uero amarorem in a-
 bietis lacryma comperiet, quibus larigna caret. Et quisnam uiniperi resinam à lentiscina secerneret, nisi rei ipsius in-
 corruptus iudex fuerit gustus? Quis à strobolina resina, & à quibusdam gummi globulis thus ipsum agnosceret, nisi
 adulterium tum igne, tum gustu deprehenderetur? Tanta præterea intercedit similitudo inter pistacium, & unguen-
 tariam glandem, ut nisi hæc amaritudinem gustui relinqueret; illud uero dulcedinem, difficillimum sanè fuerit alte-
 rum ab altera distinguere. Quid porrò inter se similius reperitur, quàm cassia, & cinnamomum, etsi hæc omnino spe-
 cie non conueniant? Hinc facillè adductus sum, ut nullius momenti eorum argumenta semper existimauerim, qui res
 secundum quasdam tantum qualitates diiudicant, quibus etiam sepe decipiuntur, ut ij, qui hæc leui ratione ducti, Rha-
 barbarum, & Rhaponticum idem esse contendunt. Meminit Rhapontici Galenus lib. viii. simplicium medica-
 mentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Rheum, quidam ipsi Rha nuncupant: mistam habet tum tem-
 peraturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio, & adiuncta est quæ-
 dam illi caliditas: siquidem si plusculum mandatur, subacra conspicitur. Quinetiam aërea cuiusdam substantie sub-
 tilis est particeps, quod indicat tum laxitas, tum leuitas: uerum non minimè & opera. Ob id enim licet adstringens,
 tamen non tantum conuulsis, sed & ruptis, & orthopnoæ prodest. Sic quoq; liuentia, & lichenas sanat cum aceto
 illitum. Porrò quòd adstrictionis opera haud instrenua sunt, hinc discere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœ-
 liacis, & dysentericis confrat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aëreum, imò eo quòd deducat, et in altum
 perducatur, ualentioris effectus causa existit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoque fræus commit-
 titur: nam quibus in locis nascitur, simul atq; euulsum est, ipsum elixant, quò succum remittant, ac tam succum, ut
 sincerum, & aquæ impermistum, quàm Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos postea mittunt. Idcirco scire oportet
 adulteratum dignoscere. quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum sua sponte nascens uiderunt. hæcenus
 Galenus. Cæterum adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulò post dicturi sumus) de Rhabarba-
 ro tradidit Mesues. Cui tria Rhei constituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniti-
 cum uocat, omnia à regionibus, à quibus conuehuntur, cognominata, uel in quibus proueniunt. Quippe Turcicum
 nil aliud illi designatur, quàm Ponticum, uel quòd è Ponto ad Turcas uicinos deferatur, uel quòd ab ijs saltuosius con-
 uallibus, in quibus ultra Tanain fluuium priores Turca, Pomponij Melæ, & Plinij testimonio, uenationibus ferè ui-
 xere tantum, iam pridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè distat Rha fluuius, circa quem Rha,
 quod Ponticum posteri uocauerunt, probatissimorum auctorum testimonio, oriri certò scimus, fluminis illius nomine
 pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitauerim errasse etiam Mesuem. quippe qui inter Rhei genera aliu
 ducentia Ponticum admiscuerit, à cæteris tum specie, tum facultate diuersum, quanuis fortasse rectius id Turcicum
 appellauerit, quàm Ponticum. Porrò Indicum ab India dictum, ubi frequentissimum prouenit, nemo est qui ambi-
 gat. Sed quàm ratione Sceniticum, & Indicum idem esse dixerit Mesues, hæcenus compertum non habeo: nisi for-
 tasse Sincicum rectius legendum fuerit, quòd à Sinis extremæ Indiae populis (ut arbitror) deferatur, cum plura quoq;
 aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifestè idem declarat Mesues: quippe qui Scenicum, uel Sceniticum
 Indicum esse affirmat. Scenitæ enim (ut infrà dicemus) Indiae populi non sunt, sed potius Sini, à quibus Sincicum, non
 Scenicum, ut uulgata habet lectio, mea quidem sententia, uocari debet. Sunt tamen qui uelint Scenicum, nec Indicum
 esse, nec à Sinarum regione oriundum, quod à Mauritanis non Sincicum, sed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum
 quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc nasci censet, & à Scenitis illius regionis populis Scenicum, siue Sceni-
 ticum uocari putat. Fuchsius uero Mesuis opinionem secutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam.
 quippe qui scripserit libro primo de compositione medicamentorum, Rheum Indicum esse uocatum, quòd ex India,
 aut locis Indiae proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor est Stephanus de urbibus Persidis, deferatur. Verum
 cum Scenitæ desertæ Arabiæ populi omni aromatum genere sint destituti, cumq; asserat Mesues Sceniticum rheum,
 & Indicum idem esse, cadit, peritq; Loniceri opinio. Velin tamen si possem Fuchsij sententiã probare. Verum cum
 Scenitæ etiam Straboni populi sint è Parthorum collegio Arla, & Maryanæ montes incolentes, distentq; ab Indiae
 sinibus milliariis plusquam mille & quingentis, nescio profectò, quònam modo Indicum rheum à Scenitis Partho-
 rum populis Sceniticum dici possit, quo fit, ut etiam Fuchsij opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Bar-
 barici nomenclatura uaria admodum est recentiorum medicorum sententia. Quandoquidem sunt qui uelint sic dictum
 à Barbaria Aphricæ prouincia, sic uulgariter appellata, ubi olim Carthago clarissima habuit sedem. Horum opinio-
 nem sequitur Fuchsius, quòd scripserit libro primo de compositione medicamentorum, id uerum fuisse Rhabarbari-
 cum, quod superioribus annis secum adduxerunt milites, qui cum Carolo Imperatore Tunetem expugnauerunt. Alij Bar-
 baricum uocari credunt, quòd à Barbari Indiae ciuitate, quæ intra Indi flumini fauces est sita, deuehi censent, rati In-
 dicum, & Barbaricum idem esse. Alij autem à Barbaria Erythraei pelagi insula, sic appellatum existimant, quòd In-
 diae naues, ac liburnica aromata deferentes magnum suæ mercis ibi iam pridem habuerint emporium, à quo per Ara-
 bicum sinum, traiecto prius angusto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferrebat natio-
 nes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quòd semper existimauerim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethio-
 piæ regione ad nos deferri, et ibi etiam oriri, quòd ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inuenio Ga-
 lenum scripsisse tum lib. vi. de simplicium medicamentorum facultate, tum lib. iiii. cap. vi. de tuenda sanitate. gin-
 giber ex Barbaria ad nos conuehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius lib. xii. cap. vii. à Troglo-
 dytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Bar-
 barica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio, & Plinium libro
 xii. cap. xxi. Troglodytis nasci posteritatis memoriæ prodidisse, Ex quibus sanè liquidò constare puto, Troglo-
 dyticam

Rhapontici ui-
res ex Gal.

Rhei Turcici
nomenclatio.

Rhei Indici
nominatio.

Rhei Barbari-
ci nomencla-
tura.

10

20

30

40

50

dyticam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Plinij auctoritas, qui libro iam bis citato, cap. xix. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis syluis Barbarorum ira. Nam cum, ipso inibi teste, oriatur cinnamomum in Aethiopia Troglodytis connubio permixta, non alias utiq; gentes Barbaras appellasse credimus, quam Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appellavit Barbaram cap. xvi. eiusdem uoluminis. Nec ab re quidem Galeno, & Plinio Troglodytæ Barbari speciatim dicuntur, cum scripserit Pomponius Mela grauiſſimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quam loqui, specus tantum subire, & aliſerpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firmant opinione, ut certò credam, Rheum illud uerè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica afferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare uidetur Strabo, quòd lib. xv. suæ Geographiæ aperte testetur, ea omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quæ in India australi proueniunt, quòd hæc regiones sole persimiles sint. Non placet igitur, ut dicam libere quod sentio, Fuchsij opinio ob prædictas tum rationes, tum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Aphricæ parte, quæ uulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod afferri, quod ibi prouenerit. Quin nec aliorum sententias comprobauerim, quoniam nec illud, quod à Barbari Indiæ ciuitate, nec illud, quod à Barbaria Erythraei pelagi insula aduehitur, rectè Barbarum dici potest, cum ex India utrunq; petatur, & quòd nullus extet auctor, qui à Barbari ciuitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit aduectum. Quod facillè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam nauigant, seligere possent ab Indico: quod certò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, & felici Arabia per carouanas (ut uocant) comportari. Opinio falsa.

20 Ceterum, antequam de Rhabarbari uiribus agamus, illud in primis ignorandum non est, quòd falsa, ac uana sit uulgarium, & aliorum quorumlibet opinio, qui sibi firmiter persuadent, Rhabarbarum uiolentum admodum esse medicamentum, & quòd propterea à medicis non exhibeatur, nisi in deploratis ferè morborum affectibus. Siquidem (ut inferius clarissimè patebit) illud haud dubie tutò & pueris, & utero gerentibus mulieribus omni tempore, & ætate exhiberi potest. Atqui in eiusmodi hominum mentibus inualuit hæc inanis opinio: quoniam elapsis temporibus tanta Barbaricæ huius radicis extitit penuria (æquali enim cum auro pondere uendebatur) ut ad pretij magnitudinem euitandam, eam tunc non dedissent medici, nisi ubi morbos uel mortis periculo, uel diuturnis languoribus non uacare, certis signis coniecissent. Quo factum fuit, ut passim hac reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum, quòd in morbis curandis ualentissimum, imò uiolentissimum omnium medicamentorum esset Rhabarbarum. Huius uires cæteris diligentius, latiusq; descripsit Mesues, sic inquit. Rhabarbarum innocens, elemens, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purgante maxime expetitis complexum. Præcellit in omni genere Indicum, quod re

30 cens sit, colore subnigro rufescente, ponderosum, quantum sua substantia rarum, & quòd cum frangitur, rufis, & glauco colore alternante spectatur: item quod mansum eroceo insicit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animaduertere cautius oportet, hoc modo. Accipiunt impostores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinque diebus, exemptum deinde siccant, subtractaq; uis, & quasi anima uendunt. Aquam uerò, qua maduit, igne, uel sole similiter siccant, & in pastillos conformant ad regales usus. Fraus cognoscitur, quòd syncerum non uehementer adstringat, substantia rarius sit, & colore croceo insiciat. Adulteratum uerò contra se habet, coloris interni uarietatem amisit, & subnigricat. Calefacit, ac siccatur secundo ordine, etsi nonnulli primo tantum dicant. Constat tum aqueis, tum terreis qualitatibus, quæ adstringentem ei facultatem tribuunt, & eius substantiam conseruant. Est & aëreæ raritatem substantiæ conferentibus particeps. Nec igneis quidem expers est, à quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus, acquirit. Ac ipsa terrestris qualitas in imo delitescit: ignea uerò in sublime fertur. quo sit, ut eius diuidantur qualitates cum aqua, aut uino perfunditur. Operatur autem in obstructionum affectibus igneis tantum facultatibus: terreis uerò, ubi adstrictione sit opus. Omni penitus noxa uacat, daturq; omni tempore, & ætate, adeò ut pueris ætate tenellis, & prægnantibus facillè exhiberi possit. Auget Rhabarbari uires caprinum serum, uel si maceretur intubi, uel apij, aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat, quin semper Indicæ nardi tantillum ipsi commisceatur, cum maximopere conferat. Addendum etiam semper erit uini albi odorati modicum, præsertimq; ubi ad obstructiones referandas paratur. Illud præterea memoria retinendum est, quòd scilicet in adulterato nulla deiectionis reperitur facultas. Synceri macerati expressio probe conuenit, ubi tantum abstergere, deiectione, ac infarctus liberatione sit opus. Quòd si post hæc functiones, uiscera adstrictione roborante egerint, ipsum quidem in puluerem contritum exhibendum fuerit. At illud, quod igne torrescit, uehementer operatur, ac uehementius quod comburitur. Purum, selectum, ac substantia compactum, absq; iactura in tenuem puluerem conteri potest. Rarum uerò, ac laxum minimè, quoniam ex uehementi, ac longiori contritione facillè euanescit, ac deperditur. Resoluitur item eius uis, cum aqua, uel uino decoquitur. Deijcit Rhabarbarum non modò bilem, sed etiam pituitam ipsam. Eiq; propria facultas inest cum abstergerendi, tum etiam roborandi tam uentriculum, quam iecur, & eorum compunctiones amouendi. Clarificat Rhabarbarum sanguinem, obstructiones aperit, ac omnes pariter affectus sanat, quos generant obstructiones: nempe aquam intercutem, regium morbum, lienis crasitiam, ac diuturnas febres. Sanguinem reijcientibus, ac eius à qualibet parte manationibus qualitate, ac facultate substantiæ prodest. Datur etiam ab alto deuolutis, ruptis, & tam interne, quam externe fractis maximo iuuamento, præsertimq; si uino austero drachmæ pondere commisceatur, addito synceræ mumiæ momento, ac etiam erythrodani radicis tantundem. Singultientibus opitulatur, dysenteriam cohibet, præsertim quod igne sit torrefactum, addito tamen adstringente uino, & plantaginis succo. Vindicatur à carie, & teredine annis tribus, uel quatuor. Verum si cera oblinatur, uel in melle reponatur, uel psyllij semine, uel milio sepeliatur, diutius integrum, & syncerum seruari poterit. Rhabarbari uires ex Mes.

50 In Italia quoque Rhabarbarum quoddam in hortis, & uiridarijs passim reperitur, à peregrino non absimile. quod etiam (ut à medicis

Opinio falsa.

Rhabarbari uires ex Mes.

Rhabarbari Italicum.

à medicis

Nomina.

à medicis fide dignis mihi relatum est) bilem deijcit, quamvis peregrino sit longè infirmius. Radix, quæ ῥα. & ῥῆον Græcis, Rhapsonticum Latinis appellatur: Arabibus, Raued, seu Rauend: Italis, Rhapsontico.

GENTIANA.

GENTIANA MINOR.

ΓΕΝΤΙΑΝΗ. GENTIANA.

CAP. III.

GENTIANAE inuentio prima assignatur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomen habuit. Folijs partim proximè radicem, iuglandi, plantaginive similibus, subrubris: partim à medio caule, & præfertim iuxta cacumen, paulùm dissectis. caule cauo, & læui, digiti crassitudine, geniculato, & ex interuallis maioribus foliato, binùm cubitorum altitudine. semine in calycibus lato, leui, glumoso, fatis ad sphondilij semen accedente. radice longæ aristolochiæ, longa, crassa, amara. Nascitur in sublimibus montium iugis, vmbrosis locis, aquosisque. Vis radice excalescentia, & adstringens: contra morsus serpentium, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & vino pota auxiliatur. Extracti succi drachma, laterum doloribus, & ex sublimi deturbatis, ruptis, & conuulsis prodest: hepaticis, & stomachicis, pota cum aqua subuenit. Radix collyrii modo subdita, partus eijcit: imposita, vt lycium, vulneraria est, & ulcerum cuniculatim depascentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodest: oculis inflammatione laborantibus illinitur: pro meconio collyrijs acerbis immiscetur. Radix vitiliginem absterget. Succi extrahendi ratio hæc est. Contusa radix quinque diebus aqua maceratur: postea in eadem tantisper decoquitur, dum extent radices: & vbi refrigit aqua, linteo excolatur: mox discoquitur, dum mellis crassitudo fiat, fictiliq; reconditur.

Gentianæ consideratio.

Gentianæ vires.

GENTIANA planta est vulgaris notitiæ. Frequentissima excelsis Tridentinis montibus prouenit, præsertimq; in Ananijis, in quorum cacuminibus sæpius eius effodi radices brachiali crassitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gentio Illyriorum rege inuentam, unde illi nomen, non modò Dioscorides; sed aliorum etiam veterum monumenta testantur. Plinio lib. xxv. cap. vii. ea est omnium præstantissima, quæ in Illyrico nascitur, ubi fortasse primò inuenta est. Gentianæ vires paucis admodum perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Herbe Gentianæ radix ualde efficax est, ubi extenuatione, purgatione, absterstone, obstructionis liberatione opus sit. Nec mirum, si hæc possit, cum impense sit amara. Hæc (ut Auicenna ait) excalescit ordine tertio, siccaturq; secundo. Vrinam, & menses ciet, & aduersus scorpionum ictus cæteris antidotis præstat. Eius aqua, præsertim quæ uase duplici balnei uapores uitreis organis elicitur, febres (ut ego sæpius expertus sum) ab infarctu tum uiscerum, tum uasorum excitatas mirificè pellit. Alui tuncas necat, maculasq; in facie qualescunq; detergit, si ea frequentius

quentius maculæ abluantur. Est præterea quedam vulgaris etiam planta, aliquibus *CRUCIATA* dicta, quæ non paruum cum *Gentiana* cognationem habere videtur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimum respondeat. Unde eos, non longè aberrare crediderim, qui hanc *Gentianam* minorem appellauerint. Hæc in incultis præcipuè locis nascitur, caule rotundo, dodranti, ac etiam maiore, in cacumine rufescente, paribus ferè interuallis ab imo ad summum geniculis intersepto: è quorum singulis alis bina prodeunt folia suppinguia, longa, vulgaris dictæ *Saponariæ* emula, & *Gentianæ* foliis in summitate erumpentibus similia. Flores, qui purpureo colore nitent, in summo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amarissimo gustu, locis pluribus ab utroque latere crucis instar perforata: unde illi *Cruciatæ* nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere due aliæ plantæ: sed longè minores, tenuibus radicibus, & caule admodum paruo. Harum, & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus effertur contra pestilentiam, & uenenosorum animalium ictus. Cæterum ego quidem illud experientia compertum habeo, quòd radice tusa, & uentri emplastri modo imposita, uermes, qui in intestinis fuerint, procul dubio necantur: & ulceratæ strumæ sanantur, si ijs eodem modo contusa, quæ nuper effossa sit, uel sicca, & in puluerem contrita adhibeatur. In summa non desunt, qui asserant, has ea omnia præstare posse, quæ *Gentiana*. quod ex prædictis facile probari potest. Ananiensta rura *Cruciatam* uulgò uocant *Pettimborsa*. Ex quo quis conijciat, si lubet, hanc illis indigenis, corrupta *Italica* uoce *Metti* in *borsa*, ideo *Pettimborsa* nominari, quòd tot uiribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumens asseruari mereatur: aut quòd tantum uiribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumens sint reposituri. *Πεντακτύλι* planta sic Græcis, *Gentiana* similiter Latinis uocatur: *Mauritanis*, *Gentiana*, *Gentiana basilica*, seu *Basateca*: *Italîs*, *Gentiana*: *Germanis*, *Entzian*, *Bitter uurtz*, siue *Creutz uurtz*: *Hispanis*, *Gentiana*: *Gallis*, *Gentianne*.

Cruciatæ con- sideratio.

Cruciatæ uires.

Nomina.

ARISTOLOCHIA ROTUNDA.

ARISTOLOCHIA LONGA.

Ἀριστολόχια. ARISTOLOCHIA.

CAP. IIII.

ARISTOLOCHIA nomen ex eo sibi adoptauit, quòd existimetur optimè puerperis opitulari. Tria eius genera traduntur. *Rotunda*, quæ femina uocatur, folijs hederaceis, præstanti odore cum acrimonia, mollibus, subrotundis, multis ab vna radice germinibus, prælongisque palmitibus: floribus candidis, pilei similitudine, in quibus quod rubrum est, grauiter olet. *Longa* mascula appellatur, nonnullis dactylitis: longiore quàm rotunda folio: tenuibus ramulis, dodrantalibus: flore purpureo, grauiter olente, qui marcescens in pyri similitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo: longæ verò digiti crassitudinem, & dodrantis longitudinem implet, nonnunquam paulò maiorem. Ambæ colore intus buxæo, gustu amaro, & graui.

Est

Est etiãnum tertia longa, quæ clematitidis vocatur, ramulos habens tenues, refertos folijs subtundis, minori semperuuo similibus: flores rutæ: radices longiores, tenues, crasso cortice, odoratoque vestitas, priuatim vnguentorum spissamentis conuenientes. Rotunda cæteris venenis resistit. Longa verò aduersus angues, & venena, drachmæ pondere ex vino bibitur, & illinitur. Pota cum pipere, & myrrha menses, partus, & omnia vuluarum onera eijcit: eadem efficit subdita in pello. Rotunda ad eadem pollet: insuper singultibus, suspirijs, horroribus, lieni, conuulsis, laterum doloribus, pota cum aqua, singulariter auxiliatur. Aculeos, & spicula extrahit: osium squamas illitu admittit: vlcera putrida exest, & fordida expurgat: caua cum iri, & melle explet: gingiuas, & dentes extergit. Clematitidis ad eadem pollere creditur: viribus tamen inferior est.

Aristolochiæ
confid.

Plinij, & Leonici
lapis.

Opinio quorundã
reprobata.

Pistolochia.

Alia opinio
refutata.

ARISTOLOCHIAE, quam officinæ Aristologiam uocant, tria statuuntur genera, nempe rotunda, longa, & clematitidis. Hæc rara admodum, & paucis nota: illæ uerò omnibus ferè rei herbariæ studiosis notissimæ. Quæ rotunda uocatur, etsi non ubiq; in Italia proueniat; in agro tamen Goritiensi plurima, pulcherrimãq; nascitur, præstanti odore. Vtraque flores edit, & fructus: qui in longa pyri imaginem referunt, suntq; iuglandibus longè maiores: in rotunda uerò rotundiores, pauloq; minores spectantur. Quæ in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd lib. xxv. cap. viii. utraq; ferè bacculas paruas ueluti cappares tradiderit. nisi quis illud dixerit, quòd Plinio contigerit, Aristolochiæ utriusq; fructus uidisse, priusquam ad summum adoleuissent. Sed certè is eodem in loco excusari, meo iudicio, non potest, quin manifestè hallucinatus, & Græci sermonis non admodum peritus deprehendatur, cum Aristolochiæ nomen dedisse grauidas tradat. Quandoquidè non ab utero gerentibus mulieribus, sed à puerperis Aristolochia (ut Dioscorides scribit) id nominis sibi comparauit. Cuius rei non modò indicium præbet nomen ipsum ἀριστολοχία, quod nil aliud denotat, quàm optima puerperis, non (ut Plinius inquit) grauidis; sed etiã ipsius facultas, quæ ad remorantes à partu secundas, mensèsq; ciendos magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus procul dubio exitiale potius, quàm salubre medicamentum, cum ea sanè omnia, quæ secundas, & menses educunt, foetum etiã trahant, & quandoq; interficiant, præsertim cum fuerint amara Aristolochiæ modo. Nec minus præterea Leoniceum uirum alioqui nostræ ætatis doctissimum, satis admirari possum, quòd dum nimio fortasse aliorum errata corrigendi studio, uel auaritate ductus, de cyclamino, & aristolochijs Plinium accusat, in eadem, in qua Plinius, sive am ceciderit, asserens cum Plinio Aristolochiã à prægnantibus sibi nomen adinuenisse. Quod ne sine auctore pronunciaffe uideretur, Dioscoridem quidem adducit, sed eius historiam, quantum equidem sentio, corrumpit, ac peruertit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Mesuem cõmentaria edidit, qui sibi certò persuadent, eam esse Dioscoridi Aristolochiam clematitim, quæ officinis omnibus passim longa cognominatur: argumento quòd hæc radices proferat admodum longas, & sarmentorum modo prætenues. Quin & ut suam tueantur, ac magis roborent sententiam, hoc in loco Dioscoridis codicem omnino deprauatum esse contendunt: & ubi uulgata lectio habet, κλωία ἐχουσα λεπία, Φύλλοις ὑποσπογγύλοις, ἀειζῶον μικρὸν εἰρησόν, hoc est ad uerbum, ramulos habens tenues, folijs subtundis, semperuuo paruo similibus, non ἀειζῶον μικρὸν, sed ἀσάρον μικρὸν, quòd asaro paruo similia sint folia, legendum esse censent. Horum sanè sententiam nunquam probare potui, neq; probandam arbitror, pluribus cum rationibus, tum auctoritatibus adductis. quandoquidem Oribasij lectio aliter non habet, quàm communis hæc Dioscoridis, nec aliter legunt Serapio, & Auicenna. Id quod manifestè ostendit, hoc in loco Dioscoridi nullam subesse mendam. Adde, quòd cum unum tantum Dioscoridi sit asarum, nec minoris asari is usquam, quòd legatur, meminerit, absurdum sanè uideretur, quòd minori asaro Aristolochiam clematitim comparasset. Accedit & alia ratio, quòd cum uulgaris Aristolochia longa rutæ flores non edat, clematitidis esse non potest. Præterea si Dioscoridis lectionem accuratius perpẽdamus, nil aliud esse uidetur longa officinarũ, quàm longa Dioscoridis: aut fortassis eius species, cuius nulla, quòd extet, ab antiquis facta sit mentio. Quippe quòd proferat hæc folia longiora, latioraq; quàm rotunda: ramulos dodrantes: florem grauiter olentem, qui fructum edat pyri modo turbinatum. Nam quòd fructum ferat clematitidis, non scribit Dioscorides: nec folia longa, lataq; ut uulgaris habet Aristolochia, sed subtunda, & minori semperuuo similia. At si contrà dixerit quispian, longam uulgarem Dioscoridis longam non esse, quoniam stas illi purpureus non sit, sed melinus, & radix non palmatis, nec digiti crassitudine, sed longior admodum, & longè tenuior. Huic facile responderi poterit, id locorũ regionumq; uarietate euenire posse, & quòd natura cum florum coloribus in quàm plurimis ludat: quòd; uidimus etiã nos Aristolochiæ longæ plantam à Calabria allatam, radice (ut in theriacis scribit Nicander) cubitali longitudine, pollicari crassitudine: cui folia erant, quæ à nostrate longa nullo discrimine differebant. Ad hæc Clematitidis radix Dioscoridi, & Plinio crasso contegitur cortice: quòd tamen in longa officinarum, nostratèq; non uisitur, cum tenui cortice perpetuò uestiatur, odore potius graui, quàm odorato. Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, Aristolochiam longam, cuius hic effigiem appinximus, esse clematitim. Sed potius eò deductus sum, ut suspicarer hanc fortasse esse Pistolochiam sic Plinio uocatam, quòd & ipsa puerperis commendetur. Nam præterquam quòd hæc illi quarto Aristolochiæ generi assignetur, tenuior est, quàm clematitidis, densis radice capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Illud mihi suspicionem auxit, quòd uiderim etiã præter hanc aliam, quæ radice palmari, & crassitudine digitali constabat: sed in omnibus alijs partibus alteri adeò persimilis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & studiosi, & periti, quibus persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quòd Aristolochiæ longæ præter clematitim duo habeantur genera: quarum altera sit radice (ut Dioscorides inquit) digiti crassitudine, & dodrantis longitudine: altera uerò tenui ac longiore, quæ (ut auct) ab Andromacho et Gal. lib. i. de antidotis ἀριστολοχία λεπτή, hoc est Aristolochia tenuis appellatur. quæ et hanc affirmant eã longam

10

20

30

40

50

longam

longam esse, cuius hic imaginē exhibuimus, cuiusq; passim est usus. Quo fit, ut pro certo existiment hanc esse eā Aristolochiam, quæ in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi iunioris, et Damocratis testimonio innixi, quod ij in theriaces cōpositione huiusce tenuis tantum meminerint. Id quod (ut dicunt) præ se ferre uidetur, alterū etiānum ipsius Aristolochie longæ genus esse præter clematitim, radice constans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatiū fuisse putant à Galeno lib. antè citato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab Andromacho seniori obscure tradita sunt, explicari debeant, ita scribit. Si quid adhuc aliud superest, quod minus dilucidè sit ab Andromacho seniori elegiacis uersibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab eius folio soluta oratione descriptam. Quod enim ille Cecropium mel obscurius appellat, hic Atticum aperte nominat. Centaurium ille nulla adhibita distinctione in carmine pronunciat, hic uerò in prosa tenuè apponit, eo quod aliud quoque centaurium extet crassum appellatum. Idem et in aristolochia fecit, cum præter tenuem aristolochiam, alia quoque reperitur, quæ crassam radicem habeat, et rursus tertia, quæ rotundam. hætenus Galenus. Quibus nimirum uerbis illi credunt suam satis firmasse se uentiam. Sed ego quidem aliter sentio, ut qui putem, Aristolochiam tenuem non aliud Andromacho et Galeno fuisse, quam clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quod Dioscorides et Galenus non plura, quantum inuenerim, quam tria Aristolochie genera commemorant, nempe rotundam, longam, et clematitim; clematitidis priuatim à Dioscoride de Aristolochie longæ subscribitur, et quodammodo eius species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Vt hinc facile nobis liceat conijcere, Andromachum et Galenum non aliud supradicto loco per tenuem Aristolochiam intellexisse, quam clematitim. Adde quod si ad omnium qualitates et facultates spectes, sanè clematitidis dignior est, quæ in theriacam recipiatur. Hæc enim radicem habet, Dioscoride teste, cortice odorato uestitam, unguentorium spissamentis conuenientem. Plinius deinde lib. xxv. cap. viii. clematitim cæteris prætulit ijs uerbis. Terrium longissimæ tenuitatis, uitis nouelle, cui sit præcipua uis, quæ clematitidis uocatur, ab alijs Cretica. Et paulo post idem ait. Odor omnium medicatus, sed oblonga radice tenuioriq; gravior. hæc ille. Quibus utique ad stipulari uidetur etiam Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi de Aristolochiarum uiribus disseruit, ut infra patebit in earum commentatione. Quare non est, meo quidem iudicio, asserendum, quod Aristolochia λεπτή Andromacho et Galeno sit aliquod quartum Aristolochie genus ita uocatum. quandoquidem λεπτή hic nullum facit per se genus: neque folium tenuem indicat, sed etiam minorem. atque certè in longarum genere huiusmodi est clematitidis. Cæterum si Aristolochia Græcis λεωτή nominata esset aliud genus per se, necessario statuendum foret esse tertium quoque centaurij genus præter magnum et minus, quod peculiariter Græcis λεωτόν uocatur. Sed hoc dupliciter falsum esse conuincitur. Primò quod apud Dioscoridem, Galenum, aliosq; antiquiores, qui de plantarum historia ac uiribus scripserunt, nusquam plura, quod equidem legerim, quam duo centaurij genera scripta reperiantur, scilicet maius et minus. Secundò quod constat, Plinio lib. xxv. cap. vi. centaurium cognomine leptum nullum per se genus esse, sed ea appellatione illud tantum centaurium describi, quod à Dioscoride et Galeno minus appellatur. quinciam idem de huius centaurij uiribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot uerbis opus erat, quibus nostram tueremur, et aliorum refelleremus sententiam: cum huic difficultati satis ferè facere possint uerba ipsius Dioscoridis, quibus Aristolochie clematitidis radices expressit in hunc modum. εἰς μακροτέρας (μακροτάτας, quod est, longissimas legit Oribasius) λεωτῆς. id est, radices longiores, tenues. Vt uel ex his intelligi possit, haud absurdum esse, quod aliquis Aristolochiam clematitim etiam tenuem nominet, quemadmodum ab Andromacho seniori, et iuniori uocatam fuisse existimamus. Ex his itaq; omnibus colligendum esse arbitror, quod Aristolochia tenuis dicta ab Andromacho, non sit genus distinctum ab alijs, sed eadem cum clematitide: et quod sub Aristolochie tenuis nomine clematitim intellexerint Andromachus, et Galenus. Erit igitur, mea quidem sententia, Aristolochia clematitidis, utpote tenuior, odorator, et præstantior, in theriacæ compositionem addenda: non autem illa longa, quam hic depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, Plinij Pistolochia censetur, ut supra dictum est: aut certè aliud Aristolochie genus ueteribus incognitum.

Veruntamen Fuchsius medicus clarissimus, suis de plantarum historia commentarijs, aliam plantam Pistolochiam putat: quæ tamen (eius pace dixerim) à Plinij Pistolochia prorsus abhorret. Est enim Pistolochia Fuchsi mollis in uniuersum planta, quæ uere primo unâ cum chelidonio exoritur, et maio, uel ad summum iunio contabescit. Crescit hæc tenellis, subalbidisq; folijs, coriandro, uel ranunculo primi generis proximis: radice tuberosa, inferiori parte sessili, superiori uerò monticuli instar elata, intus ubique concaua, nigro exteriori cortice, buxæ interiori pulpa, odore aristolochie, et gustu amara. Quapropter Germanis hæc, quod uera Aristolochia rotunda sint destituti, eius uicem infeliciter explet. Non tamen ob id censendum est hanc esse Pistolochiam, quæ à Plinio describitur. Si quidem hæc illi tuberosa, et inani radice non constat: sed clematitide tenuior est, densis (ut dictum est) radicis capsamentis, iunci plenioris crassitudine. Sed rectius, ueriusq; quantum equidem sentio, dici posset, hanc plantam esse Plinio sumariæ alterum genus, quod ab eo lib. xxv. cap. xii. ijs depingitur uerbis. Alia est Capnos fruticosa, prætenera, folijs coriandri, cineræ coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis, et segetibus. De hac etiam Aëtiuum locutum fuisse existimauerim lib. x. cap. ii. in curatione obstructi iecinoris, ubi chelidonijs Capni meminit, eo quod (ut diximus) unâ cum chelidonio primùm erumpat hirundinum aduentu, ut libro quarto latius differemus, ubi consultò sumariæ historia tractabitur. Porro quod huius plantæ radix Aristolochie rotundæ uicem supplere possit, atque in huius penuria illa uti liceat, adnotatum reliquit Fuchsius in libro de componendis medicamentis, quem nuper locupletatum edidit, in theriaca dia tessaron. Attamen si Galenum sequi uolumus, pro Aristolochia rotunda longam substituemus. Aristolochie genera memoriæ prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi eorum uires explicauit ijs uerbis. Aristolochie radix ad medicationes utilissima est, amara, et subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum uerò duarum, quæ Clematitidis appellatur,

animo

stipulari uidetur etiam Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi de Aristolochiarum uiribus disseruit, ut infra patebit in earum commentatione.

Fuch. opinio reiecta.

Aristolochie uires ex Gal. et Mesue.

G tur.

tur, fragrantior est. Itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: sed ad sanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quam rotunda, sed nec ipsa inefficax est: uerum abstergerendi, atq; excalfacendi potentiam possidet, minus quidem quam rotunda abstergit, ac digerit, sed non minus calefacit, imò forsitan plus quoq;. Itaq; in quibus usus est modicæ absterfionis, commodior est longa, puta in carniū exulcerationibus, & fomentationibus utari. At in quibus crassior humorem ualidius extenuare oportet, illic usus est rotunda. Proinde dolores ab infarctu, aut crassitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & spicula extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera re purgat, ac dentes, gingiuasq; candidas efficit. Auxilio est & asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricis, si cum aqua bibatur: tum ruptis, & conuulsis, ut si quod aliud medicamentum, idonea est. hætenus Galenus. Aristolochiæ uim purgatoriam inesse (quod tamen silentio præterierunt Dioscorides, & Galenus) auctor est Mesues, qui ita scribit. Aristolochiæ radix pituitosos per inferna ducit humores, atq; etiam, ut nonnulli asserunt, biliosos. Pulmonem, ac pectoris particulas ab humorum lentore, ac putredine efficaciter mundat. cuius rei indicium est, quòd asthmaticis maximum adferat iuuamentum. Quæ Græcè ἀριστολοχία, Aristolochia quoq; Latine dicitur: Arabice, Zeraund, Masmoera, seu Zeraued: Italicè, Aristologia: Germanicè, Osterlutey: Hispanicè, Astronomia: Gallicè, Foterlie, aut de la Sarasine.

Nomina.

Γλυκύριζα. DULCIS RADIX.

CAP. V.

Dulcis radices consideratio.

Plinij lapsus.

Glycyrrhizæ uires ex Gal.

DULCIS radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticosa est, ramis binum cubitorum altitudine assurgentibus: folijs lentisci, densis, pinguibus, tactuque gummosis: flore hyacinthi: fructu pilularum platani magnitudinis, asperiore, qui filiquas lentium modo habet rufas, & paruas: radicibus longis, ut gentianæ, coloris buxei, subacerbis, & dulcibus: quæ densantur in succum, lycij exemplo. Is in arteriæ scabritia efficax habetur: uerum oportet, ut linguæ subditus eliquescat: æstuanti stomacho, thoraci, ac iocineri conuenit: sanat uelicæ scabiem, & renum dolores, cum passo potus: idem eliquatus sitim sedat: uulneribus illitus accommodatur: commanducatus stomacho prodest. Recentis radices decoctum ad eadem euenit. Eiusdem farina pterygijs commodissimè inspargitur.

DULCIS radix, quam Græci Glycyrrhizam, & officinæ Græcum nomen corrumpentes, uel potius Barbaros secuta, Liquiritiam uocant, & Hetrusci uulgò Regolitia, planta est paucis non cognita. Abundat hac Apulia, præsertim Gargano monte, unde quotannis succus in pastillos condensatus ad nos conuehitur, & radicum quàm plurimum. Visitur etiãnum in uridijs pluribus locis in Italia, non modò ad spectaculum sata: sed & ad medicamentorum usum. Siquidem radix recenter effossa, sicca longè magis præstat, & ori gratior in medicamentis habetur. Sed non possum non ualde admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numerauerit plantas lib. xxi. cap. 1x. sic inueniens. Glycyrrhiza sine dubio inter aculeatas est, folijs echinatis, pinguibus, tactuque gummosis. Et lib. xxi. cap.

xvi. dum catalogo quodam aculeatas commemorat stirpes: spinosarum, inquit, multæ species. In totum spinosa est asparagus, scorpio, nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. His enim omnibus folijs inest aculeata mordacitas. hæc ille. Quo fit, ut sine controuersia dici possit, Plinium Glycyrrhizam minimè nouisse, cum certè nusquam gentium, quòd equidem sciam, aculeatis folijs proueniat, sed (ut Dioscorides scribit) lentisci æmulis, densis, pinguibus, tactuque gummosis. Cuius erroris causa illud facile esse potuit, quòd sui potius Græci codicis fidem secutus fuerit, quàm rei ueritatem, in quo fortasse facili, lubricoque librarij non aduertentium lapsu ἐχίνω pro γλυκύω scriptum legebatur: uel quòd Græcæ linguæ non exactè peritus uocabulorum, uocumque similitudine deceptus (ut alibi quandoque demonstrauimus) Plinius in hoc errauerit. Nam huiuscemodi opinio adeò firmiter ueritati coheret, ut facile ij quoque deprehendi possint à ueritate desciscere, qui credunt Glycyrrhizam olim spinis fuisse præditam, sed mango-nio longi cultus edomito rigore spinarum aculeos amisisse, & tandem mitigatam esse: cum ea etiam, quæ hoc æuo sponte per se nascitur, nullibi aculeata spectetur. Dulcis hæc radix à Theophrasto libro ix. cap. xiii. Scythica appellatur, eo quòd Scythæ hac contenti absque alio alimentorum præsidio decem, duodecimque dies deperant. Nam (ut idem testatur) circa Meotim paludem plurima nascitur. Glycyrrhizæ meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Huius fruticis radicem succus in primis utilis est, similiter ut eius radices dulcis,

dulcis, cum leui quadam adstrictione. Proinde asperitates lenire potest, nec modo in arteria; uerum etiam uesica scabra, idq; temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit sanè natura eius familiaris nostræ temperaturæ: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed cum adstrictio quædam adiuncta sit, uniuersum eius temperamentum, quantum ex caliditate, & adstrictione est, tepidæ potissimum caliditatis fuerit, quam proximè accedens ad symmetrum, siue temperatum. Porro quoniam temperie quoq; humidum est, quod modicè dulce est, iure sanè etiam sitim extinguens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & humana natura frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad læuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium. Γλυκύριζα sic Græcis dicta, Latinis Glycyrrhiza, & Dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis, Leckritz, siue Sueszholtz: Hispanis, Regaliza: Gallis, Reclisse, seu Reygalisse.

Nomina.

Κενταύριον μέγα. CENTAVRIVM MAGNUM.

CAP. VI.

CENTAVRIVM magnum folia habet iuglandis, oblonga, uiridi brassicarum colore, ferrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binum, aut ternum cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papauerum, in rotunditate oblonga. Flos caruleus: semen cnico simile, ceu laneis quibusdam inuolutum. Radix crassa, grauis, solida, tripedalis, succo prægnans, cum adstrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubescens. Amat solum pingue, & apricum, ac fyluas, & colles. Copiosissima est in Lycia, & Peloponneso, in Arcadia, Helide, & Messenia, pluribusque locis circa Pholoën, Lyciam, & Smyrnam. Radix conuenit ruptis, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, ueteri tussi: sanguinem expuentibus, drachmis duabus tria datur, si febris sit, in aqua; cæteris in uino: item ad tormina, & vuluæ dolores. Ramenta eius in collyrij formam vuluæ subdita, menses, atque partus extrahunt. Succus eadem præstat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida antè madefacta, ea glutinat, & coniungit. Carnes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

CENTAVRIVM magnum (ut in Rhapontico superius diximus) nil aliud, mea quidem sententia, est, quam illa insignis admodum radix, quam præterita nuper ætas Rhaponticum esse credidit: quamq; etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris ætatis errare malunt, quam cum peritis recentioribus uera cognoscere simplicia medicamenta. Ceterum contendat licet Musa Ferraricensis

Centaurij magni confid.

eius clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerumq; officinae utuntur, Centaurij magni radicem non esse; is tamen hac in re decipi (pace eius dixerim) manifestè deprehenditur, cum ea radix, que uulgaribus Rhapontici uicem explet, omnibus sanè notis Centaurium magnum representet. Quippe quòd crassa sit, grauis, compacta, tripedalis, & rubeo succo prægnans, qui gustui non modò quadantenus sit acris; sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis. Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores, & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioscorides, & Galenus memoriæ prodidere. Ea, que hodie ad nos conuehitur, Gargano præclarissimo Apuliæ monte numerosa nascitur: quin & in alijs Italiæ locis, nempe in Veronensi agro Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariæ ignari nebulones, qui bonis quibusdam seplasiarijs persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, que in aquis prouenit, caule quadrato, bicubitali; folijs salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro hysimachia accipiunt. Neque alio, quod sciam, argumento nituntur, quam quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulati, quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaq; in erroris caligine uersentur, ij quidem iudicent, qui in stirpium historia multum studij, & temporis consumpserunt.

Brafsuoli lapsus.

Quorundam hallucinatio.

Porro utriusque Centaurij uno tantum capite mentionem facit Mesues; sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si à nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ inquisitoribus acriter fuerit accusatus: quemadmodum & Auicenna, qui cum illo pariter errat, & cum utrisq; Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuai, Centaurij magni radicem lentam trahere pituitam, simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari. Quæ tamen facultates Centaurij maioris non sunt, sed minoris, ut sequenti capite explicabimus. Ceterum neq; Plinius ab errore uindicari potest, qui tametsi in Centaurij magni historia lib. xxv. cap. vi.

Arabum lapsus.

Plinij error.

Centaurij ma-
gni vires ex
Galeno.

Nomina.

in omnibus ferè Dioscoridi subscribat; in facultatibus tamen errasse uidetur, quòd Centaurio maiori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cum amaritudo non in maiori, sed in minori tantum deprehendatur. Centaurij magni meminit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, de eius uiribus ijs differens uerbis. Centaurij magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaque acris simul, adstringensq; apparet cum leuicula quadam dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostentat, menses prouocans, & foetum mortuum euellens, uiuumq; corrumpens, atq; eiciens. Adstrictio uerò, opera crassæ, terrenæq; frigiditatis, cum uulnera glutinet, & sanguinem reijcientibus prosit. Exhibentur autem eius drachmæ duæ, febricitantibus quidem cum aqua, febrim uerò liberis cum uino. Porro secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, conuulsis, dyspnœa, siue spirandi difficultati, tum inueterate tussi conuenit. Nec enim in talibus euacuare solum quod præter naturam est, oportet; sed partem quoq; euacuata[m] roborare, ac confirmare. Vacuationi itaq; accommodata est acrimonia, utiq; cum non sola sit, ac pura, sed aut dulcedini iuncta, aut certè non prorsum amaritudini: si quidem uehementiam tunc, atq; uiolentiam, mista illi temperata quadam substantia, cuiusmodi est dulcis, non obtinebit. Porro ad ea, quæ euacuata sunt, roboranda, contrahendaq; adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: utunturq; eo medicamento quidam uice lycij. Græci κεντάριον μέγα id uocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritanii, Chanturion kibir, Sacurion habre, seu Canthurium: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore, Reupontic: ut etiam Hispani, Ruipontico: & Galli, Rhepontico.

Κεντάριον μικρόν. CENTAVRIVM MINVS.

CAP. VII.

CENTAVRIVM minus, limnesion aliqui uocauerunt, quoniam rigua amet loca. Herba origano, aut hyperico similis, caule anguloso, palmum excedente: flore lychnidis, è puniceo in purpuram uergente: folijs rutæ, prælongis, & paruis: fructu tritico simili: radice pusilla, læui, & superuacua, quæ gustanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu uulnera conglutinat: uetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, crassosq; humores per aluum exigit, si decocta deuoretur. Ius decocti ischiadicis conuenientissimè infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem leuat. Succus oculorum medicamentis perquam utilis: siquidem cum melle caliginem oculorum expurgat. in uellere appositus, menses, & partus extrahit: epotus peculiariter neruorum uitijs succurrit. Succo extrahendi ratio. Legitur herba semine prægnans. & diebus quinque madefacta, decoquitur, donec superemineat aquæ: mox ubi refrigit, linteolo exprimitur, & eiecta herba, iterum decoquitur, usque dum mellis crassitudinem habeat. Nonnulli eam recentem, grauidamque contundunt, atque succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assidue mouentes, inspissant. quòd si quid concretum faucibus uasis adhærescat, deradunt, reliquoque humori permiscunt, noctu diligenter operiunt: nanque ros nocturnus liquores coalescere non finit. Quæ autem siccis radicibus, aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti antè dictum est, coguntur. Sic è thapsia, sic è mandragora, reliquisque similibus succus: sic ex acerbis uuis melligo elicitor. Lycium tamen, & absinthium, hypocistis, & confimilia, decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

Centaurij mi-
noris confi-
deratio.

si modica

Centaurij mi-
noris vires ex
Galeno.

CENTAVRIVM minus nullis ferè non cognitum, in Hetruria uulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixiuo plurimum præstat. Quod passim in officinis habetur, uerum, & legimum Centarium minus esse, omnibus, ut arbitror, exploratum est, quam ut à nobis ostendi debeat. Quippe quòd nullis in uniuersum notis Centaurij minoris historie refragetur. Galenus ob ingentes, mirasq; eius facultates, de ipsius uiribus integrum librum conscripsit, Papiæq; dicauit. Detrahit hoc bilem, & pituitam, qua sanè facultate Centaurium maius planè carere deprehenditur. Quo fit, ut non parum aberrauerint inter Mauritanos Mesues, Auicenna, & Serapio, quòd Centaurij minoris vires cum maiori turpiter confuderint. Galenus præter ea, quæ de Centaurio minori ad Papiam scripsit, eius quoque meminit libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Centaurij minoris radix prorsus inefficax est. Sed ramuli eius, & potissimum folia, quæ illi inhaerent, & flores, utilissima sunt. Vincit in eis qualitas amara, paululum habens & adstrictionis,

tionis, atq; ob eiusmodi temperamētum admodū exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Porro quod omnia talia utiliora sint, supra commonui, & nunc nihilo secius tamen nos repetere tempestiuum est, omnes eius particulatim actiones memorantes. Vulnere itaque magna herbe ipsius recentis illiū glutinantur: & uetusta, quæ que ægre ad cicatricem perducunt queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacta uerò glutinatorijs, & desiccatorijs miscetur facultatibus, ijs uidelicet, quæ sinus, & fistulas sanare sunt nata, ueteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacœthe uocantur, sanare. Miscetur etiam ijs, quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima sunt, quæ uehementer desiccantia, cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbe quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa, & crassa ducens: nam & talia purgat. quanquam cum adeo uehementer operabitur, ut cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porro eius, cum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoria, & abstersoria, & cætera iam dicta pulchre efficere potest: & cum melle oculis illinitur, mensesq; & sætium appositus euocat. Sunt qui ipsum præbeant & ijs, quibus nerui affecti sunt, ut qui euacuet, & desiccet innoxie quæ impleta sunt. Quippe cum iecinoris quoque obstructiones optime expediat, bonumq; sit lieni indurato remedium, foris impositum, nec secius, si quis bibere sustineat. Κατάριον sic Græcè, Latine uerò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Chanturion sege, & segir, seu Katarion sages: Italicè, Centaurea minore: Germanicè, Tausent gulden kraut, Fieber kraut, Erdtgall, seu Biber kraut: Hispanicè, Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre.

Nomina.

CHAMAELEON ALBUS.

CHAMAELEON NIGER.

20

30

40

Χαμυλίων λευκός. CHAMAELEON ALBUS.

CAP. VIII.

50 CHAMAELEON albus, iuxta ideo aliquibus uocatur, quod quibusdam in locis uiscum circa radices eius inueniatur: quo pro mastiche utuntur mulieres. Folia habet silybo, aut scolymo similia, asperiora, acutiora, nigroq; chamæleone ualidiora. Caulem non promit, uerum ex medio spinas, echini marini, aut cinaræ modo, erigit. Flores purpureos, ueluti papporum lanugines emittit: semen cnico simile: radicem in lætis collibus crassam, in montosis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graui odore, dulcem. Quæ pota acetabuli mensura, latas intera-neorum tineas pellit: bibitur autem in uino austero cum origani feruefacti succo. Hydropicis cōmo dissimè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinae decoctum propinatur. Hauſta in uino, serpentium uenenis resistit: occidit canes, & sues: mures item necat, subacta cum polenta, aut aqua, & oleo madefacta.

CHAMAELION niger folijs scolymo similis effet, nisi minora, tenuioraque, ac rubro distincta uiderentur. Caulem emittit dodrantalem, crassitudine digitali, subrubrum: & in umbella flores spinosos, tenues, hyacinti æmulos, uersicolores: radice crassa, nigra, densa, interdum exesa, quæ dissecta flauescit, & commanducata mordet. Prouenit in campestribus, siccis, & cliuosis tractibus, & maritimis. Radix trita, addito atramenti futorij exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem, cum sibi sulphur, & bitumen asciuit, & cocta in aceto illinitur, impetigines absterget.

Decoctum collutione, dentium dolorem mitigat. Cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa, & in aceto decocta, dentes fouentur: eos quoque frangit, si scriptorio stylo feruens admoueat: uitia cutis in facie, uiriliginisque cum sulphure emendat. erodentibus medicamentis admiscetur: phagedænas, tetraque ulcera illitu sanat. Quare chamaeleon uocetur, à uarietate foliorum euenit: mutant enim cum terra colorem: hinc uiridia, illic albicantia, alicubi cœrulea, nonnusquam rubra inueniuntur.

Chamaeleontis utriusque consideratio.

Quorundam error.

Monachorum opi. explosa.

Quorundam opinio reprobata.

CHAMAELION albus tam ab Hetruscis, quam cæteris ferè Italiae incolis uulgò Carlina uocatur. quòd credit uulgus (ut facile solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quo argumento freti uulgares quàm plurimi, ad arcendam pestilentiam huiusce plantæ radices miris, magnisque laudibus commendant. Nec quidem ab re: quando enim posita radix (ut Dioscorides, & Galenus testantur) latas interaneorum tineas interimat, et serpentium uenenis resistat, mirum utiq; non fuerit, quòd eadè in pestilentia opem ferre ualeat. Falluntur nimirum, qui putant, stirpem illam pternici non absmilem (nostri eam Carciofo uulgò appellant) aculeis horrentem, cuius flore coaguli uice Hetruria utitur, album esse Chamaeleonem. Nam eorum error ex eo maxime diluitur, quòd hæc contra Chamaeleontis albi descriptionem, in longo admodum caule echinatos suos proferat fructus. Porrò Chamaeleonem album nunquam Fuschium (pace uiri alioqui eruditissimi dixerim) uidisse existimauerim: quòd libro suo de plantarum historia primùm scribat, nullum hunc edere caulem, subinde huius fortè oblitus, eodem in loco eundem procerò satis caule depingat. Quin nec nigrum idem nouisse uidetur, eion depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem iudicio, respondeat. Nascitur niger in Tridentino agro, Ananiensibus admodum frequens tum montibus, tum collibus, nullis reclamantibus notis. Qua in re hallucinantur monachi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt, cum certò sibi persuadent, Carlinam (ut eorum utar distinctione) caulem proferentem, quam legitimum Chamaeleonem nigrum Dioscoridis semper existimauimus, eiusdem esse spinam albam, quam Græci ἀνάθραν λευκὴν dicunt, Mauritani uerò Bedeguar: item Carlinam alteram caule uidiuam esse spinam Arabicam ab Aphris Suchaa uocatam. Quippe cum spina alba (ut Dioscorides est author) bicubitali sit caule, ipsoq; albicante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore uerò purpureo nitescat; Carlina uerò hæc caule sit dodrante paulò maiore; pleno, non inani; subrubro, non albicante, floribus hyacinthi æmulis, nulla ratione dici posse putauerim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam. Cui nec similiter monachi unquam probare possunt, Carlinam alteram caule uacantem Arabicam esse spinam: quòd nusquam Dioscoridem scripsisse inuenerim, spinam Arabicam caule uacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cum spina alba procul dubio caulem edat, eundè quoq; Arabica promat. Sunt etiam qui uelint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera, quæ caulem non ferit, nisi sexu, nempe quòd altera mas, altera uerò femina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamaeleones, illamq; præsertim nigrum Chamaeleonem esse nolunt, quæ caulem rufum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, Chamaeleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantum uenire medicamentis. Sed cum raphani uice à compluribus copiosè cum acetarijs edatur nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamaeleonem, nec eius speciem probant. Quibus facile respondere potest, quòd fortasse hac in re (sit tamen cum uenia tanti medici dictum) errauerit Galenus, cum omnibus in confesso sit, quòd si in altero duorum aliqua deleteria uis insit, ea potius in albo, quàm in nigro esse possit. Quandoquidem non modò scribit Dioscorides Ixiam lethale medicamentum in albo tantum Chamaeleote nasci; sed quòd eius radix canes, & sues, ac mures necet, si ab eis deuoretur. Quæ sanè euidens argumentum faciunt, quòd potius albus, quàm niger lethale quiddam obtineat: præsertim cum nigro nullam lethalem uim assignauerit Dioscorides. Verum enim uero, ne cui temeritatis nomine suspectus sim, quòd à Galeno audeam dissentire, concedamus, non præter rationem id scripsisse Galenum, quòd Ixia etià nigrum oriatur in nigri radice, ut Cretenses affirmant, qui ex utriusq; Chamaeleontis radicibus Ixiam colligunt ad pennas sagittis conglutinandas, quòdq; scriptum reliquerit Theophrastus, Chamaeleontis nigri radicem canes pariter necari. Alia nobis sese offert ratio, qua rectius, ut puto, illis respondere possumus. Siquidem facile fieri potest, quòd in Græcia, fortasse in Ponto, alijsq; conterminis regionibus Chamaeleontis nigri radix sit uenenosissima, & in Italia salubris, exuta ob cæli huius elementiam lethali facultate, quemadmodum & Persæ, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera; Aegyptijs tamen innocua facta est, soli & cæli bonitate. In Ponto enim non modò mel uenenosum est, sed & plantæ quàm plurimæ lethiferae sunt: imò & animalium partes (quod scribat Strabo Ponticum castoreum uenenosum esse.) quæ tamen omnia nobis salubria sunt. Arum præterea Cyrenis adeò mitis est, ut rapipi modo in ciborum usum ueniat; cum tamen in Græcia, & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edipossit. Quin & scorpiones in compluribus terrarum orbis partibus istos interficiunt; in aliquibus uerò, ut in Tridentino

10

10

30

40

50

dentino

dentino tractu, nullum ictu uenenum relinquunt: quo etiam in loco nigrum ueratum nulla deiectione ui pollet. Ceterum illud prater dicta me maxime ad credendum inducit, Carlinam caulem fundentem esse Chamæleonem nigrum, quod hæc planta omnibus in uniuersum notis nigrum Chamæleonem referat. Quandoquidem folijs constat scolymomioribus, tenuioribusq; subrubra per medium excurrere costa: caule item dodrantali, crassitudine digitali, subrubro: floribus in umbella spinosis, uersicoloribus: radice crassa, exterius nigra, densa, & aliquando corrosa, quæ fracta intus stauescit. In qua certè delineatione hæc plantæ ita ad amussim conueniunt, ut nemo, nisi sensibus & ingenio obtusus fuerit, Carlinam, quæ caulem mittit, Chamæleonem nigrum esse non uideat, & perspicue intelligat. Id quod equidem certior ob diligentiore inquisitione factus, hoc tempore asserere non dubitauit, licet aliàs aliter senserim. Hæc in sententia permanere decreui, donec aliquis rei herbariæ diligentissimus æque & doctissimus indagator alios à Carlinis Chamæleones ostendat in Italia, qui rectius suis notis Dioscoridis historiam representent: tunc enim in hoc, ut in alijs quoq; non grauaor mutare sententiam. Explodendi sunt Arabiæ factionis scriptores, ut qui non sine detestando errore, Grecorum uocabulorum uicinitate decepti, Chamæleonem, quam sua lingua Mezerion appellant, cum Chamæleone confundant. Nam Auicenna de Mezerio differens libro & tractatu 2. cap. 464. circa finem, suum errorem prodidit ijs uerbis. Mezerion bibitur cum uino ad morsum uermium uenenosorum, & est proprie nigrum, uenenum mortiferum. Et quando miscetur cum sauiæ, & coniungitur cum aqua, & oleo, interficit mures, & canes, & porcos. hæc ille. In quibus duplici notatur errore: primo quod Mezerio eas tribuerit uires, quas albo Chamæleoni reddidit Dioscorides: deinde quod nigrum, non utiq; album ea præstare crediderit contra Dioscoridis sententiam. Meminit utriusq; Chamæleonis Theophrastus lib. IX. cap. XIII. de plantarum historia, ubi sic habet. Chamæleonum, unus candidus, alter niger. Vires autem radicum inter se distant, & ipsæ etiam radices specie differunt. Candidi enim candida est, & dulcis, & crassa, & grauius olens. Vitis traditur ad fluxiones, cum consecra orbiculatim modo raphani decocta est, in uico transfixa in seriem. Valet & ad interaneorum animalia lata, cum passa uua comesa acetabuli mensura è uino bibitur austero. Occidit & canes, & sues: canes in farina hordeacea subacta cum aqua, & oleo: sues cum brassica. Et si hominem ægroscentem experiri uolueris, an uiuere possit, lauandum ea radice triduo iubent. Hoc enim si tolerauerit, moriturum nequaquam existimant. Nascitur æque omnibus locis, folio scolymosimili, uerion ampliori, & terræ proximo: capite magno, acano simili: unde quidam acanum eum uocant. Niger folio constat adsimili, praterquam quod minori, leuioq;. Tota autem herba umbraculi speciem representat: radice crassa, & nigra extrinsecus, subflaua intrinsecus nititur. Loca gelida, humidaq; amat. Lepram, & uutiliginem abolet trita cum aceto, & ranentis illita: necnon & canes occidere potest. hætenus Theophrastus. Illud insuper non ignorandum est, uiscum scilicet, quod Ixiam appellant, in Chamæleonis albi radice nascens, uenenum esse mortiferum, cum tamen modica tantum quantitate sumptum somnolentos uigilantes reddat. Quamobrem Cretenses mulieres suarum lucubrationum gratia, ne somnum incant in opere, ex eo tantillum, aut modicum à cæna nullo incõmodo assunt. Huius plerisq; locis meminit Plinius, & de eo nusquam non intellexit, ubi contra sumptum uiscum aliquod remedium protulit. Χαμαιλέον λευκός sic Græcè, Latine uerò Chamæleon albus appellatur: Mauritanis, Chameleon leute, seu Chamalium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hispanis, Cardo pinto: Gallis, Carline. At planta, quæ χαμαιλέον μέλας Græcis, Chamæleon niger Latinis uocatur: Arabibus, Chameleon melamos: Italis, Chameleone nero: Germanis, Eber uurtz: Hispanis, Cardo pinto: Gallis, Chardonette.

Arabum turpis error.

Chamæleonū histor. ex Theophrasto.

Nomina.

Κροκοδείλιον. CROCODILIVM.

CAP. X.

CROCODILION chamæleontis nigri figuram habet. Nascitur in syluosis, radice longa, leuij, aliquantulum lata, odore, ut nasturtij, acuto. Feruefacta in aqua, & pota radix, sanguinem copiosum per nares pellit. datur lienosis, eos euidenter adiuuans. Semen ei rotundum inest, duplex uti scutum: quod suapte ui urinam ciet.

SUNT qui uelint, Carlinam uulgo uocatum, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum esse Crocodilium. Sed eorum opinio mihi quidem nullo modo satisfacere potest. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulem emittit, ad eò omnibus in uniuersum notis chamæleontem nigrum representat, ut uix unquam persuaderi possim, eam esse Crocodilium: præsertim cum facto periculo ijs sanè uiribus careat, quibus Crocodilium præstare scribunt. nempe quod radice decoctum potum sanguinem per nares copiosum trahat. Adde quod Crocodilio radix sit longa, leuis, aliquantulum lata, & odore, ut nasturtij, acuto. Illi uerò Carlinæ generi crassa, nigra, densa, exesaq; non autem lata, nec leuis, nec nasturtij odorem spirans. Non desunt alij, qui Eryngium marinum Crocodilium existiment. Verum cum illud in litoribus maris nascatur, chamæleoni nigro sit absimile, nec sanguinem è naribus eliciat; Crocodilium uerò proueniat in syluosis, compluribus alijs reclamantibus notis, ijs etiam haudquaquam adstipulari possim. O quam magnificerent medici Crocodilium, si in Italia nasceretur, ubi tamen hætenus ipsum uidere non licuit, cum eius radice decoctum tanta sit facultate præditum, ut potu tantum sanguinem copiosum per nares pellat. Crocodilij meminit Plinius lib. XXVII. cap. VIII. non tamen plura tradidit, quam Dioscorides, à quo illa omnia accepisse uidetur: quanquam in hoc ab eo dissentit, quod Crocodilium in sabuletis nasci prodiderit, cum tamen in syluosis nasci scribat Dioscorides. Huius facultates lib. VII. simplicium medicamentorum memoriæ prodidit Galenus, sic inueniens. Crocodilij semen acre est, atque odoratum, urinam, mensesq; ciens. Itaq; facultatem habuerit calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, ut quæ similis sint facultatis, nephriticos adiuuant. Radix pectoris exereationibus ualenter conducit, minus quidem quam semen acris, non tamen minus amara. Trahit uerò etiam per nares sanguinem. Quod κροκοδείλιον Græci, Latini quoq; Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio.

Crocodilij cõsideratio. Opinio explorata.

Alia opinio reprobata.

Crocodilij uires ex Gal.

Nomina.

Διάκος,

VIRGA PASTORIS MINOR.

Virga pastoris duplex.

Syluatici halucinatio.

Dipsaci vires ex Galeno.

Nomina.

DIPSACVS aculeatarum generis est. Caulem habet altum, spinis horridum: folijs lactucae, spinosis, binis, genicula singula complectentibus, praelongis, ceu quasdam bullas intus, & extra aculeatas, in dorso medio habentibus, concauo alarum sinu, in quo imber, aut ros asseruetur: vnde dipsaci, quasi sitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, singula surculis capitula insunt, oblonga, echinata spinis: quae arefacta, candida spectantur, dissectaque medulla tenuis, vermiculos ostendunt. Sanat rimas sedis, fistulasque, si tusa, & decocta in vino radix, usque dum sit crassitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Aiunt fornicationibus, verrucisque pensilibus remedio esse. Vermiculi capitulorû in folliculo alligati collo, aut brachio appensi, produntur quartanis febribus remedio esse.

DIPSACVS, quem Latini Labrum Veneris uocant, in Italia uulgaris est planta, ijs præcipue locis, ubi lanificia exercentur. Siquidem echinato eius capitulo mangones rudem ad huc pannum peccant, expoliunt, detractisque floccis concinnant. In Hetruria Dipsacum uulgo appellant Cardo da cardare, Foroiu-lienses uerò Garzo. Seritur is hodie in compluribus Italiae locis, præsertimq; in agro Bononiensi, singulari à cultoribus adhibita diligentia. Sed & syluestris quoq; sponte in campestribus, in agrorum, & scrobium aggeribus, in uijs iuxta sepes frequentissimus nascitur, nullis prorsus repugnantibus notis, quas illi reddidit Dioscorides. Inuenitur autumnus tempore (ut experientia quæque docere potest) in eius capitulo iam exarefacto, medulliusq; dissecto uermiculus ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio esse produnt, piscatoribus hamo asserendus maxime expetitus: etsi Marcellus Dioscoridis interpretis, & commentator, uermiculum hunc nunquam sibi compertum fuisse scribat.

Dipsacus officinis, & herbariorum uulgo Virga pastoris maior nominatur. Quippe minorem etiam illius æmulam ostendunt: quanquam non adeo striato caule, ac spinis horrido constet, folijs item infirmioribus sit, & capitibus multo minoribus, ut quæ oliuæ magnitudinem non excedant. Sunt autem huius capitula tenuibus capillis referta, ita ut sericis uiridi colore infectis floccis similia uideantur. Ceterum animaduertendum est, neutrum Dipsaci genus, quod tum Serapioni, tum Auicennæ describitur, esse Virgam pastoris. Quandoquidem ijs, quantum ex eorum scriptis colligere potui, Pastoris uirgam nil aliud esse putauerim, quam polygonum, cuius tan scemine, quam maris historiam libro quarto tradidit Dioscorides. Quapropter illud mihi semper persuasum uelim, quod non à Mauritanis Dipsaco Virgæ pastoris nomen inditum sit, sed à seplasiarijs ijs, qui suis potius pandectis, quam cæteris castigatissimis, & probatissimis scriptorum monumentis, fidem præstare consueuerunt. Namq; Mattheus ille Syluaticus pandectarum auctor, Dipsacum Virgam pastoris appellat: qui de inde in grauiorem errorem lapsus, Dipsacum ipsum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud assequi non potuerit, quod Arabum Pastoris uirga, esset Dioscoridis polygonum, non autem Dipsacus: qui quidem tantum à polygono differt, quantum leporis ab ursis. Dipsaci meminit Galenus lib. vi. simpl. med. his paucis. Dipsaci spinæ radix secundo ordine exiccatoria est, habetq; nonnihil absterforium. Planta, quæ Græcis δειψακος, Latinis Labrum Veneris nominatur: Mauritanis, Dipsacos: Italis, Cardo, & Dissaco: Germanis, Kartendistel, Garden kraut, Buobenstrel, & Vueber karten: Hispanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon à carder, & Verge à bergier.

Α κ α ρ θ α

SPINA alba nascitur in montibus, & syluosis. Folia fert albi chamæleonis, angustiora, candidiora, aliquantum hispida, & aculeata: caulem supra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore crassitudine, albicantem, intus cauum: in cacumine capitulum inest spinosum, echini marini æmulum, sed minus, & oblongum: flores purpurei, in quibus semen, ceu cnicum, sed rotundius. Huius radix pota, cæliacis, stomachicis, & ijs, qui cruenta extulsiunt, efficax est: vrinam cit: tumoribus illinitur. Decocto eius dentes in dolore collui prodest. Epotum semen conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Gestatum pro amuleto serpentes abigere traditur.

SPINAM albam seplasiarj Arabas (ut plerunq; solent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parua inter hos, & medicos oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitime, notis omnibus adstipulantibus, appellari possit. Verum etsi tantam uitem transigere nequeant; interim tamen pro Spina alba alij alias herbas ostentant, & quisq; suam ueram existimat. Quandoquidem sunt eorum complures, qui sibi certò persuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam esse, quam aliqui Carduum benedictum uocant, alij uerò uulgò herba Turca. Sunt alij, qui Carlinam uocatam, id est album chamæleontem, Spinam albam esse contendunt. Inter quos inuenio monachos, qui in Mesuem scripserunt, quorum sententiam, superius in chamæleontis utriusq; mentione, ut falsam reprobauimus. Sunt præterea, qui Spinam albam esse uelint echinatam illam, ac spinis rigentem herbam, quæ Hetruscis in la-

Spine albae consideratio.

Herba Turca

Carlinam uocatam

Fuch. lapsus.

Herba Turca

Quorundam error.

Brauaoli calumnia contra Mesuem.

solum

10
20
30
40
50
Et cogendo coaguli uicem explet. Non desunt insuper qui unam, uel alteram syluestrem, ac spinis horrentem plantam, pro Spina alba nullo discrimine accipiant. Quo fit, ut omnes ij nullo ueritatis lumine ducti, in huiusmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem iudicio, hac in re Leonardus Fuchsius ætatis nostræ medicus altoqui clarissimus: quippe qui ultimo suorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in uniuersam aculeatarum plantarum generum amplissimis constat folijs, latè humi se spargentibus, ac crebris, albisq; seu lacteis tota conspersa maculis. Vnde apud quosdam Lactaria herbæ nomen adinuenit, etsi à quàm plurimis, præsertim mulierculis, Carduus diuæ Mariæ dicatur. Hallucinatur inquam, pæce eius dixerim, eo quòd non animaduertent, hanc folijs albi chamæleonis triplo, quadruploq; maioribus in campestri planitie nasci, ut nostra testatur Hetruria, ubi passim frè frequens nascitur, non autem in montibus, ac syluis, ubi Spina alba Dioscoridis testimonio prouenit. Ego uerò, qui à Dioscoride ne latum quidem unguem recedere soleo, in syluosis montium iugis spinam albam legitime oriri, mihiq; inibi compertam fuisse existimo, folijs albi chamæleonis similibus, angustioribus tamen, ac candidioribus, subhirsutis, spinis rigentibus: caule uerò bicubitali, pollicari, uel ampliore crassitudine, subalbo, & inani: in cuius cacumine echinus subalbidus insidet, sed minor, & oblongior, purpureis intus floribus, & semine cnico simili. Huic planè descriptioni, quæ etiam Dioscoridis est, adstipulantur frequentissima plantæ, quæ suis echinis, ac spinis rigentes, in excelstoribus Anania uallis montibus lariceis, abiegnis, & piceis syluis refertis Iulio mense uisuntur. Quapropter, ut quæ ad eos pertinent, rectè agant seplasiarj, uideant, sciantq; non in planitie, & conuallibus Spinam albam prouenire, sed in montibus: quorum si quandoq; tum cacumina, tum syluas adire non grauabuntur, procul dubio non magno etiam labore ipsam nanciscuntur, quemadmodum & ego inibi eam sæpissime reperi. Hæc enim non modo seplasiarj maxime conducet, ut legitime Spinam albam suis compositis medicamentis immisceant; uerum & eorum errorem deprehendent (in hoc etiam Ruellius uersatur) qui sibi persuadent, Spinam albã illud esse cardui genus, quod à Tuscis, eo quòd (ut paulò antè diximus) coaguli uicem præstet, uulgò uocatur Presura. Error autem ijs facile deprehendetur, si illud adnotare uoluerint, quòd aculeata hæc planta in hortis passim feratur, folijs albo chamæleonti longe maioribus: & capitula ferat, quæ marinum echinum non parum excedant. Commiscuit Mesues spinam albam, ac etiam Arabicam, quarum alteram suo idiomate Bedeguar, alteram uerò Suchaa appellauit, syrupo de eupatorio uocato, quem miris laudibus extulit ad diurnas febres finiendas, ad eas præsertim, quibus naturalia uiscera, nempe uentriculus, & iecur imbecillia sint reddita; & ubi à sua naturali temperie recesserint. Cuius tamen sententiæ non parum refragatur Musa Ferrariensis: quippe qui longo sermone contendat, nec Arabicam, nec albam spinam huic syrupo admiscendam esse, quòd utraq; adstrictoria ui polleat, quæ (ut ipse ait) syrupo huius intentionibus admodum repugnat, cum ad diurnas obstructions tantum referandas, semper huius apud medicos fuerit usus. Qua in re non

solium ostendit Musa auctoris mentem non percepisse, sed nec etiam in hoc (pace uiri aliqui clarissimi dixerim) exactam curandorum morborum rationem calluisse. Nam cum Mesues Syrupum hunc composuisset ad illas curandas febres, quibus naturalia uiscera imbecilla sunt reddita, optima componendi methodo tam Spinam albam, quam Arabicam illi inseruit, utpote quæ adstrictoria uis, qua pollet, languida illa, ac infirma membra, plurimum roborarent. quibus incommodis solent periti, ac docti medici ijs medicamentis occurrere, quæ odore fragrantia adstrictoria facultate commendantur. Hinc itaque facile intelligi posse crediderim, quàm absurda, explodendaq; sit hæc Musæ sententia. Quin nec illud consilium eius seplasiar ijs accipiendum putauerim, quòd spinæ albe, & Arabicæ loco, siliculæ radicem, ac sabinæ folia huic syrupo substituere possint, & debeant, ut magis atq; magis tū uasa, tum uiscera laxet. Quippe quòd si tantum laxandi, ac reserandi facultate hoc medicamentum debuisset esse præditum, non modò harum spinarum radicibus carere debebat; sed etiam rosæ, lentiscina resina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cum tamen hæc omnia maturè, diligenterq; examinata, non sine methodo, ut quæ robur his uisceribus allatura sint, ab ipso Mesue huic syrupo fuerint admista, ne scilicet natura diuturna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum reserantibus medicamentis uexata, totam humorum molem alui profluuii ob contentricis facultatis amissum robur, tanquam uiribus omnibus destituta ad mortem usq; demitteret. Meminit Spinæ albe Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Spinæ albe radix desiccatoria est, & modicè adstringens. Quamobrem & celiacos, & stomachicos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodest, si decocto eius colluantur. Semen tenuis essentia, & calidæ facultatis est. Itaq; potum ijs, qui conuelluntur, conuenit. Quæ planta ἀκωνθα λευκή Græcè, Spina alba Latine dicitur: Arabicè, Bedeguard: Italicè, Spina bianca.

Spinæ albe uires ex Gal.

Nomina.

Ἀκωνθα λευκή. SPINA ARABICA. CAP. XIII.

ARABICAM spinam natura albe spinæ similem esse constat. Ipsa siquidem stringit. Ad sanguinis reiectiones, mensium abundantiam, cæterasque fluxiones radix etiãnum valet. Prouenit in asperis.

Spinæ Arabicæ confid.

Ruellij hallucinatio.

Spinæ Arabicæ uires ex Galeno.

Nomina.

ERRASSE eos nimirum crediderim, qui sibi persuaserunt, Arabicam spinam, cuius hic meminit Dioscorides, eam aculeatam Arabicæ esse arborem, quam Acaciam uocant. Cuius erroris illud in primis indicium est, quòd nusquam consueuerit Dioscorides alicuius stirpis historiam diuersis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiscere. Nam cum longa historia Acaciam arborem, quæ etiam Aegyptia spina uocatur, primo libro inter arbores descripserit, absurdum quidem uideretur, si eandem præter morem hic inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit, quòd si seorsum harum plantarum historiam tradidit Dioscorides, diuersas quoq; plantas esse necesse est. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quòd non animaduertit, in sua huiusce Arabicæ spinæ mentione, Dioscoridem hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam albe spinæ in uniuersam æmulam intellexisse, non autem (ut ipse putat) acaciam nuncupatam. Quæ in re non satis uirum hunc admirari possum. quippe qui non modò Græcis, & Latinis literis sit habitus peritissimus, ac inter eos, qui hæc nostra ætate de stirpium historia scripsere, facile princeps; sed qui etiam Plinij historie fuerit studiosissimus: quem tamen si accuratius perlegisset, ac se qui uoluisset, nunquam arbitror in eum errorem incidisset. Quãdoquidem Plinius lib. xiiii. cap. xii. alteram ab altera separauit. Et primò huius, de qua agimus, mentionem faciens, sic inquit. Spinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipsa spiffat, stringitq; distillationes omnes, & sanguinis excretiones, mensiumq; abundantiam, etiãnum radice ualentior. Quæ à Dioscoride uerbòtenus translulisse perspicuum est. Mox meminit Arabicæ alterius spinæ, quæ in arborem assurgit, his uerbis. Est & Acaciæ spina. Fit in Aegypto alba, nigraq; arbore, item uiridi, sed longe melior est prioribus. Eiusdem meminit etiam lib. xiii. cap. ix. postquam Perseæ arboris materiem miris laudibus commendauit, ubi hæc habet. Nec minus Aegyptia spina celebratur in eadem gente, dumtaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat: candida uerò facile putrescit. Quibus ex locis palam est, non credidisse Plinium, unam tantum Arabicam, uel Aegyptiam esse spinam, quanuis Ruellius non ita rem acceperit. Qui item Galeni sententiam hac in re non animaduertisse uidetur: siquidem Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum ita scribit. Spinæ Arabicæ radix profluuium muliebri iuuat, & alia quæcunq; quibus auxilio est quæ apud nos nascitur spina: sed efficacius tamen omnia iuuant tum radix, tum fructus ipsius. Hic uerò & columellæ prodest, & ijs, quæ in sede inflata sunt: tum ulcera ad cicatricem ducit, mediocrem habens, & non molestant adstrictionem. hæc Galenus. Qui ut has plantas diuersas habuit; ita etiam seorsum de earum uiribus disseruit. Planta ἀκωνθα λευκή Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritanis, Suchaba.

Σκόλυμος. CARDVVS.

CAP. XIII.

CARDVVS, Græci scolymon uocant, folia chamæleonis habet, & albe spinæ, nigriora, & crassiora: caulem longum edit, foliosum, capite spinoso: radice nigra, & crassa. Quæ illita graucolentiam alarum, totiusque corporis emendat: item si decocta in uino bibatur. copiosam autem urinã, fœtidamque expellit. Herba cum recens tenerescit, in olera, asparagi modo, transit,

Carduorū cōsideratio, & genera.

ETSI unius tantum Cardui breuiter etiam hoc loco meminerit Dioscorides; Theophrasto tamen, Plinio, ac alijs probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verum ut primū de his, qui natura cultrice sponte proueniunt,

niunt . sermo fiat , scire sanè conuenit , quòd eorum diuersa sunt genera : quorum tamen nomina propria , quod sciam , non habentur . Atqui Plinio lib. x x . cap. x x i i i . duo tantum eorum genera produntur : unum fruticosius statim à terra : alterum uerò unicaule , & crassius . Satiuorum autem , qui tum in hortis , tum in agris seruntur , multiplex est genus . Horum principem locum tenent , qui Hetruscis uulgò uocantur Cardoni . Nanque ij diligenti cultura adco teneri , fragiles , albiq; euadunt , ut magno quidem apparatu , secundis cœris pro bellarijs cum sale , & pipere expectantur . Quo argumento ductus , equidem putauerim de his uerba fecisse Theophrastum lib. v i . cap. i i i i . de plantarum historia , cum ita scribit . Quæ autem Cactus nuncupata est , in Sicilia tantum nascitur , Græciæ nusquam habetur . Sui generis planta : hæc enim statim ab radice caules repentes in terram mittit , folio lato , atq; spinoso . Caudales hos cactos appellant : desquamati cibo idonei sunt , paulò amaricantes : & reseruare eos aqua salsa conditos con-
 10 suerunt . hæc Theophrastus . Nostrates , quibus ubiq; nunc Hetruria secatet , eò ex Neapoli allati fuerunt , Neapolim uerò (ut audio) ex Sicilia . Quapropter nostri cum hoc Theophrasti genere maxime conuenire uidentur , quòd scripserit , Cactum Siciliae peculiarem esse plantam . Continentur præterea in Carduorum genere etiam ij , quos in Italia Hetruscum uulgus appellat Carcioffi , alijs uerò inibi Archichiochi dicuntur . quorum item meminit Theophrastus eodem loco , cum subdit . Aliam uerò caulicem erectum producit , quem pternicem uocant . Is quoq; cibus aptus excrescit , sed reseruari non patitur . Fructus , in quo semen , echinata specie est . Verim exemptis lanuginosis seminibus , is quoq; uescendus relinquatur , & cerebro palmæ similis est . hæc tamen Theophrastus . Qui pro palmæ cerebro illud , quantum equidem reor , intelligit , quòd Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit , & quòd nunc corrupta uoce Neapolitanis , & Siculis uulgò uocatur Cefaglione , de quo libro primo in Bdellij mentione abunde differuimus . Carduorum autem , quos uulgò Carcioffi uocari diximus , nobis plura sunt genera , uaria capitis forma distin-
 20 gta . Siquidem proferunt omnes echinata capitula , sed aliqui spinis sursum respicientibus constant , alij uerò ad terram uersis , nonnulli etiam aculeis uacant . Sunt præterea in hoc postremo genere , quibus echini in longum fastigientur , quibus uerò in globum extuberent , debescitibus in altero squamatim spicis , in altero iisdem squamis , ueluti corticosis unguibus in unum compactis , & coagmentatis , nucis pineæ instar . Ex quo facile in eam sententiam deductus sum , ut crediderim , hanc Cardui speciem postremam nucis pineæ emulam , esse Carduum pineam Theophrasto uocatam , quòd is loco antè citato ita de ea scribat . Est Carduus pinea ab radice foligera : qua de media seminalis acanus , ueluti malum , extuberat . hæc ille . Cæterum Cardui aculeati genus & illud est , cuius echinati capitis floribus Hetrusci coaguli uice utuntur , etsi Cardui satini omne genus idem suis floribus præstet . Spinis carebunt , ut hortorum cultores testantur , Carduorum capitula , si priusquam seratur semen , acuminata eius latera retundantur . Sine aculeis etiam nascuntur , si delibratis lactuæ radicibus , & dissectis seminibus integra condantur . Vnde illud facile potuit factum esse , ut ij , qui aculeis non rigent , humano cultu mitiores euaserint , cum natura Carduorum omne genus spinis uacare nequeat . Cardui meminit Galenus lib. v i i i . simplicium medicamentorum : nec tamen plura de eius uiribus tradidit , quam fecerit Dioscorides . Sed de temperamento differens , ei caliditatis secundum ordinem completum , aut tertium incipientem ; siccitatis uerò secundum assignauit . Et libro i i . de alimentorum facultatibus , Carduum Cinaræ appellauit , ac alimentum , quòd corpori præbet , merito damnauit , quòd melancholicum succum generet . Σκέλυμος ea planta est Græcis , quæ Latinis Carduus , Cinaræ , & Strobilus nominatur : Arabibus , Raxos , Harxos , siue Sacomas : Italis , Cardo , & Carcioffo : Germanis , Strobildorn : Hispanis , Cardo de comer , seu Cardos : Gallis , Artichault , & Charchiophe .

Cardui Carcioffi.

Cardui uires ex Gal.

Nomina.

ΠΟΤΕΡΙΟΥ. POTERIVM.

CAP. XV.

40 POTERIVM , Iones neurada uocant , largè fruticat , cortice obductum tenui , spinis horridum , lanugine spissa , ramulis longis , mollibus , lentis , tenuibus , tragacanthæ proximis : folijs paruis , rotundis : flore exiguo , candidi coloris : semine nullius usus , sed gustu acuto , & odorato . Nascitur in aquosis , & collibus . Radices demittit binum , ternum uel cubitorum , neruofas , & firmas : quæ proximè terram recisæ , dant succum gummi similem . Tusa , præcisis neruis , & vulneribus glutinandis illinuntur . Decoctum quoque eius neruorum affectibus prodest .

EX REI herbarie peritis hæc tamen neminem reperi , qui Poterium in Italia nasci dixerit , atque ipsum ostenderit . Quamobrem facile crediderim , quòd illud non procreet Italia . Nam si inibi nasceretur , fieri quidem non potuisset , quin hæc etas , quæ rerum cognitioni maxime dedita est , ipsum adinuenisset : præsertim cum Dioscorides , cæteri-
 50 riq; scriptores Poterij faciem clare satis descriptam reliquerint . Sed hic subit nobis mirari Cornarium uirum alio qui etatis nostræ insignem , quòd prunum hyluestrem putauerit uerum Poterium esse . Quæ certè sententia ut est , meo iudicio , absurda ; ita non immeritò à Fuchso medico clarissimo refellitur . Cæterum etsi nobis hæc tamen incomper-
 tum est Poterium ; non tamen omittendæ sunt eius uires , de quibus sub titulo Neuradis Galenus differuit lib. v i i i . simplicium medicamentorum , ijs uerbis . Neuras , quidam poterium uocant , desiccandi absq; morfu facultatem possidet , adeo ut & neruos incisos glutinare credatur . Radices eius potissimum sunt eiusmodi . quin & decoctum eorum quidam exhibent ijs , quibus affecti sunt nerui . Id Græci ΠΟΤΕΡΙΟΥ quòd item Poterium Latini uocant : Itali , Poterio ,

Poterij consideratio.

Cornarij opinio falsa.

Poterij uires ex Galeno .

Nomina.

Α'κ'ά'β'ιον.

ACANTHIVM albæ spinæ simile, folijs aculeatis per extremitates, † & lanugine araneosa obductis. ex qua collecta, & neta, uestes bombicinis similes texunt. Folia, vel radices ad remedia opifhotoni bibuntur.

Acanthij consideratio.

QVOD Acanthium, cuius hic inter aculeatas herbas meminit Dioscorides, in Italia nascatur, equidem affirmare non ausim. Quandoquidem haecenus neminem inueni, qui folia alicuius aculeatae herbae mihi ostenderit, quæ adeo araneosa, ac subtili lanugine obducta spectarentur, ut ex ea neta uestes bombicinis similes texere quis potuisset, ut hic

Quorundam error.

Dioscorides, & lib. XIII. cap. XII. testatur Plinius. Quamobrem ingenue asserere non dubitauerim, eos magno in errore uersari, qui pro Acanthio quandam Cardui montani speciem, echino lanugine quadam obducto, demonstrant. Nam præterquam quod hæc folia habeat nulla lanugine uelata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circumuestit, depecti, uel neri potest, utpote quæ tenuissima sit, sine ullis, fragilis, ac omnis lentoris experta. Quod Græci ἀκάνθιον, Latini similiter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt.

Nomina.

† Verba illa de lanugine non leguntur in Græcis Dioscoridis exemplaribus: quæ tamen hic desiderari ostendit abruptus auctoris sermo. Vnde ea non temerè ex Plinio adiecerunt interpretes, eius tantum, ut puto, auctoritate freti. Nos uerò eò audacius illa addenda putamus, quod ea legantur in Orbasij codice manu scripto, in quo ex probatissimo Dioscoridis libro ita transcripta inueniuntur. καὶ ἡ ἀράχουσα ἐστὶ χνούς. quæ ad uerbum sonant. Circa quæ araneosa est lanugo.

Acanthi consideratio.

ACANTHVS, Romani pæderotam uocant, nascitur in hortis, petrosis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, crucæ diuisura, nigricantia, pingua, læuia: caulem binum cubitorum, digitali crassitudine, læuem, prope uerticem ex interualis circumdatum foliolis, ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, spinosis, è quibus flos prodit albus: semen oblongum, luteum: caput thyrsi specie: radicibus nititur longis, mucosis, rubris, & glutinosis. Quæ uitis igni, & luxatis artibus illitæ subueniunt: potæ urinam ciunt, sed aluum cohibent: ruptis, conuulsis, tabem sentientibus, mirè profunt. Nascitur & syluestris Acanthus, scolymo similis, aculeatus, breuior quàm fatiuus, & is qui in hortis prouenit. Cuius radix ad eadem ad quæ superior efficax.

CREDVNT omnes ferè huiusce temporis rei herbarie studiosi, Acanthum eam esse plantam, quæ nobis uulgò uocatur Branca ursina. Quorum sententiæ nec prorèsus refragari, nec planè adstipulari possum. Nam etsi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non solum quòd ij magnæ sint apud me auctoritatis; sed etiam quòd ipse uiderim banc, quæ Branca ursina dicitur, folijs lactuca latioribus, longioribusq; , crucæ modò læuiciniatis, nigricantibus, ac molli quodam læuore pinguis: caule item læui, bicubitali, pollicari crassitudine, per interualla sub ipsum usq; uerticem foliolis quibusdam oblongis, ueluti nucamentis, circumdato: è quibus flos prodit candidus, & inde semen oblongum, luteumq; : atq; etiam radice eadem constet, qua Acanthus; aliqua tamen relinquatur dubitatio, an Branca ursina legitimus sit Acanthus, cum foliola, quæ nucamenti instar illius caulem cingunt, nullis spinis horrida conspiciantur, plantaq; ipsa uideatur topiarijs operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. XXII. auctor est) conueniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur, & ueluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum uiridarijs seratur, cum apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore habitus sit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neq; illud suspicionem nostram diluit, quòd dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibusdam Italie locis marmoreis columnis, præsertimq; Corinthias imitantibus, insculpta reperiuntur, nulla prorèsus lina à Branca ursinae folijs differre. Siquidem contrà ijs quispiam facile responderet, quòd etsi utraq; eandem retineant formam; non ob id tamen necessariò unam & eandem speciem representant. Quare quemadmodum dubium est asserere, Brancam ursinam ab Acantho non differre; ita idem negare uitium esse uidetur. Cæterum ad hæc tollendam dubitationem illud

illud non parum, meo iudicio, facit, quod iisdem facultatibus Branca ursina prædita sit, quibus pollere Acanthum Dioscorides, & Galenus memoriæ prodiderunt. Illud insuper addiderim, quod etsi dicat Dioscorides, oriri Acanthum e caule foliis spinosis, ceu nucamentis, prope uerticem usq; ex interuallis circumuestito; potest tamen intelligi, quod non re uera foliola illa aculeis horreant; sed quod adeo acuminata erumpant, ut sanè spinis persimilia uideantur. Id quod facile credi potest, cum cæteris omnibus notis Branca Ursina Acantho à Dioscoride representato adamusim respondeat. Neq; impedit, quod loco citato asserat Plinius, Acanthum in hortis crepidines marginum, assurgentiumq; puluinorum toros uestire. Quauis enim necti haud facile ex se ualeat; tamen tum caulis, tum folia ob eorum molli-
 20 tiem, lentoremq; adeo flecti queunt, ut uimineo aliquo nexu topiario operi etiam non incommodè aptari possint. His itaq; rationibus immixtus, eos equidem non aberrasse existimo, qui Acanthum, & Brancam ursinam, unam & eandem
 30 plantam esse scriptis tradiderunt. Reperitur & syluestris Acanthus carduo (ut Dioscorides inquit) similis, spinosus, folijs tamen domestico angustioribus. Quocirca non ab re Plinius quoq; duo Acanthi genera constituat. Acanthi meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Acanthos, alij quidem Melampyllum nominant, alij uerò Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, et leuiter incisoria, & tenuium partium. Planta, quæ Græcè ἀκανθός, Latine similiter Acanthus nominatur: Italicè, Acantho, & Branca ursina: Germanicè, Berenklauu: Hispanicè, Yerua giguante, & Branqua ursina: Galli-
 40 cè, Branize ursine. Quæ uerò Græcis ἀκανθα ἀγρία, Latinis Acanthus syluestris uocatur: Italis, Acantho saluatico.

Acãthi facultas ex Gal.

Nomina.

Αἰώνιος, ἡ ὄνωνις. ANONIS, SIVE ONONIS.

CAP. VIII.

ANONIS, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticosos, dodrantes, aut maiores, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: folijs lenticulæ, tenuibus, pusillis, ad rutæ, aut pratensis loti folia accedentibus, subhirsutis, odoratis, non iniucundè olentibus. Muria conditur, antequàm spinosa fiat, cibus gratissima. Rami acutioribus spinis, & ueluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit candidam. Quæ excalfacit, & extenuat. huius cortex ex uino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cum decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. Decoctum eius potu hæmorrhoidas sanare creditur.

NASCITUR Anonis in pratis, cultis, atq; etiam incultis locis, arido præsertim solo: folijs tenuibus lentis modo, pusillis, quæ ad rutæ, uel pratensis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas refert, quibus à Dioscoride depingitur. Rusticis ob id notissima est, quod non modò suo ramorum, ac radicum implexu, aratra inuitis bubulcis in medijs agrorum sulcis sæpius remoretur, unde Restabonius compluribus nominatur; sed quod etiam messoribus, & fecinsecis spinis suis acutis admodum sit infesta. Nam etsi prædura, callosaq; sit eorum cutis; eam tamen suis perforat aculeis, quibus quasi spiculis, cum maturuerit, horrida conspicitur. Insubres hanc uulgò Bonaga uocant. Cæterum quauis floris eius nihil meminerit Dioscorides; constat tamen flore plerunq; purpureo subalbicante, interdum tamen aureo. Sed hæc quibusdam in locis aculeis uacat. Meminit Anonidis, ononidis nomine, Theophrastus libro vi. cap. v. de plantarum his-

Anonidis cõsideratio.

Anonidis histor. ex Theophrasto.

50 storia, sic scribens. Ononis ramis aculeigerum est, anno tantum perdurans, folio rutæ similis, sed per totum caulem apposito, ut ueluti coronam ex interuallis tota species representet. Florem minutulum, & in siliqua non undique septum edit. Nasctur glutinoso, lætoq; solo, & præcipuè in segetibus, atque cultis: qua de causa agricolis inimica exit. Viuax admodum est. Cum enim altam naçta tellurem fuerit, protinus sua infima pellit: & singulis annis, surculis in latus emisis, rursus postero anno deorsum uersus pellere solita est. Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus est. Incipit germinare æstate, perficiturq; autumno. hætenus Theophrastus. Huius quoque mentionem fecit Plinius lib. xxvii. cap. llii. ubi sic inquit. Anonim, quidam ononida malunt uocare, ramosam, similem scæno Græco, nisi fruticosior, hirsutiorq; esset, odore iucundo: post uer spinosa. hæc Plinius. Qui tamen hæc in re errasse deprehenditur: siquidem non post uer Anonis spinosa redditur, sed (ut Theophrastus auctor est) in autumno. Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix uim maximam præstat ad renum calculos comminucendos, expellendosq; obstructis præsertim urinae meatibus. quod multorum testimonio comper tum est qui calculo affecti, ubi tantam radices corticum puluerem ex uino diutius bibissent, pristinam sanitatem recuperarunt.

H ego

Anonidis uires ex Gal.

Nomina.

quendam, qui huiusce radice puluere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ramicem absumpsit, & sanatus est: licet à medicis nullo alio medicamento, quam sola sectione, uisioneq; hunc curari posse antea statutum esset. Anonidis uires descripsit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine exalfacientem. Cortex eius maximè est utilis, habens quippiam & absterforium, & incisorium. Proinde non tantum urinas prouocat; sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas cito detrahit. Utuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, in oxyerato decoquentes, & collui decocto iubentes.

Huic plantæ nomen Græcum est ἀνωϊς, & ὀνωϊς: Latinum item, Anonis, & Ononis: Italicum, Anonide: Germanicum, Hauubechel, & Stallkraut: Hispanicum, Gatilhos, & Gathinos: Gallicum, Bugraues, & Bugrundes.

Λευκάνθη. LEUCACANTHA.

CAP. XIX.

Leucacanthæ consideratio.

Ruel. lapsus.

Brauaoli error.

LEUCACANTHA, prædita est radice cyperi, valida, & amara. Quæ manducata dolorem dentium sedat: ueteri laterum dolori, atque ischiadicis prodest; decocto cyathis tribus ex uino potio. Eadem ruptis, & conuulsis medetur. Radicis epotus succus eisdem præbet effectus.

IN manifesto errore uersantur, qui sentiunt, Leucacantham, hoc est, albam spinam, de cuius historia, & uiribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id est, spina alba, de qua paulò superius differimus, nullo pacto differre. Quæ in sententia, uel potius errore, fuisse nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorum etiam numero Ruellius fuisse ex eo maximè deprehenditur, quòd cum debuisset, more suo, post Anonidis tractationem, cuius titulo spinam albam quoque adiunxerat, quam tamen albam spinam nominasse rectius fortè erat, eiusdem albe spinæ historiam referre, ex industria eam silentio præterijt. Nam cum existimasset, alteram ab altera non distingui, non opus esse iudicauit, earum historiam in Alba spina repetere, quam antea in Spina alba mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore uindicari non potest: quippe quoniam postquam spinæ albe, quam Mauritanii Bedeguar appellant, meminere, alteram eius nominis spinam subdidit, quæ cum in arbusculis undiq; aculeis armatum assurgat, sepibus extruendis rusticis nostratibus maximè expectatur. Non tamen ob id declarat ipse hanc esse Leucacantham: sed lubrico quodam lapsu, quasi sui ipsius, & cuius spinæ albe mentionem faceret, oblitus, in capitis calce aculeata illius arbusculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida est Dioscoridis rhamnus, omnes tribuit facultates, quibus legitima spina alba à Dioscoride commendatur. Qui quidem Ruellij error omnibus euidentior est, quam ut pluribus reselli postulet. Quòd autem differant inter se Acantha leuce, et Leucacantha, non modò Dioscorides inter ceteros simplicium medicamentorum scriptores facillè princeps ostendit: sed Galenus etiam, & Paulus, qui præterquam quòd alteram ab altera diuersis capitibus distinxerunt, earum singulam differrentibus facultatibus præditam esse tradiderunt. Quorum sententiæ subscribit Plinius: nã de Acantha leuce differens lib. XXIII. cap. XII. sic inquit. Spinæ albe semen cõtra scorpionum auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Sed uires longè alias ab his Leucacanthæ idem retulit lib. XXII. cap. XVI. ubi sic habet. Leucacantham alij phyllon, alij ischiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item laterum, & lumborum (ut Hicelius tradit) semine potio drachmis octo, aut succo. Eadem ruptis, conuulsisq; medetur. hæc Plinius. Quæ quidem uidisse debuerat Ruellius, alioqui Plinianæ historiæ studiosissimus: aut certè Hermolao doctissimo uiro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citet) integra quandoq; capita, imò (pace eius dixerim) integrè serè surripuit opus, ita ut is omnibus illud suam fecisse uideatur. Siquidem Hermolaus, cum in Leucacantha, tum aliàs sæpenumero commonuit in suo Corollario, hanc ab acantha leuce differre. Porrò illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut ingenuè quod sentimus de simplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba est, non autem arbuscula sepibus conficiendis idonea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brauaolus suo de Syrupis libello in eupatorij syrupo existimat. Nam hoc loco de herbis tantum, & non de arbusculis scribit Dioscorides: qui nimirum in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam supra libro primo inter Rhamni genera descripsit, & sub candido, ut puto, complexus est. Ceterum cum nec Dioscorides, nec Plinius tradat, quibus folijs, quo caule, flore, ac semine Leucacantha proueniat, difficilè quidem fuerit inter tot aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ uerè Leucacanthæ repræsentet. tamen si damnandus insequeretur, non esset, qui dixerit Leucacantham esse fortasse aculeatum illum Carduum, de quo in Acantha leuce diximus, cuius folia albis quibusdã maculis

20

20

30

40

50

lis

lis depinguntur. Nam præterquam quòd coniectura quadam dici posset, eam à maculis illis albicantibus sibi Leucacanthæ nomen adinuenisse, radicis etiam ipsius tum durities, tum amaritudo, etsi forma cyperinas non æmuletur, sentire uidentur. Sed hoc potius disputandi, quam asserendi gratia proponimus: cum adhuc nihil certi nobis comperitum sit. Leucacanthæ uires paucis perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alij ischiada nuncupant. Huius amara radix est, ac proinde incidit, & exicat in tertio ordine: in calfaciendo autem ex primo est ordine. Λευκάκανθα quæ Græcis, Alba spina Latinis appellatur: Italis, Bianca spina.

Nomina.

Leucacanthæ uires ex Gal.

Τραγάκανθα. TRAGACANTHA. CAP. XX.

TRAGACANTHÆ radix lata, & lignosa summo cespite nititur: unde furculos humiles, robustos, latissimè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ sub spinas albas, rectas, & firmas occulunt. Est etiãnum tragacantha lacryma, quæ uulnerata radice manans, concreuit. Præstat pellucens, gracilis, læuis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula, ut gummi, obstruit. Huius increbuit usus ad oculorum medicamenta, ad tussim, exasperatas fauces, retusas uoces, cæterasque destillationes, cum melle in delinctu: subdita quoque linguæ liquefcit. In passo ma defacta, drachmæ pondere bibitur, contra renum dolorem, & uesicæ rosiones, misto cornu cerui usto, & eloto, aut scissi aluminis momento.

TRAGACANTHÆ plantam, à qua effigiem, quam hic exhibemus, deprompsimus, iam pridem ad nos misit quidam rei herbariæ studiosus, qui illam attulerat ex Apulia Gargano monte. Ea certè est, quæ nullis prorsus notis à Dioscoridis historia dissentiat, ut ex eius pictura omnibus liquidò constare potest. Ceterum lacryma è uulnerata radice manans, quam seplasiarij uulgo uocant Gomma draganti, passim in officinis concreta uisitur, è Creta, Asia, & Græcia aduecta. At non modò hæc (ut Dioscorides inquit) è uulnerata prius radice manat; sed etiam sponte (ut Theophrastus est author) ab ea scisso in latere cortice distillat. Sed hanc, qua utimur, Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ueram esse Tragacanthæ lacrymam negant, quòd legitima linguæ subdita facile, Dioscoridis testimonio, colliquescat: hæc uerò nunquam, cum linguæ supposita adeò lenta, tenaxq; euadat, admista salua, ut nullo ferè temporis tractu dissolui liquariq; possit. Qua quidem in re ij (pace eorum dixerim) toto cælo aberrant, ut qui Dioscoridis sententiam perperam acceperint. Siquidem Dioscorides non de sola lacryma linguæ subdita, sed in eclegmate cum melle conformata, illud fieri scribit, cum inquit. Usus eius ad oculorum medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, retusas uoces, cæterasq; destillationes, cum melle in delinctu: liquefcitq; subiecta linguæ. hæc Dioscorides. Ex quibus palàm est uoluisse Dioscoridem Tragacanthæ lacrymam non solam, & per se tantum, sed in eclegmate cum melle paratam linguæ esse subijciendam, ut clarissimorum medicorum institutione fieri adsolet eum bechicis catapotijs, & diatragacanthæ trochiscis, quibus ipsa commiscetur. Quippe cum oporteat medicamenta, quibus aspera arteria, pulmo, ac pectus uniuersum expurgari debent, quadam temporis diuturnitate ore retenta, uel linguæ subdita sensim, leniterq; liquefcere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, uoluit hic Dioscorides eclegmatis usum recta methodo describere. Nam si huiusmodi medicamenta deuorarentur, nihil prorsus proficerent, cum ita non in pectus & pulmones defrantur, sed in uentriculum. Huic & alia accedit ratio, quòd si intellexisset Dioscorides lacrymam per se tantum linguæ submittendam, subiunxisset quidem, ut sui moris est, quibus in morbis id faciendum esset. quandoquidem planè absurdum uideretur scribere, quòd aliquod gummi linguæ subijciatur, paulatimq; liquefcere cogatur, ac deinde silentio inuolucere, quibus in morbis id faciendum. His itaque rationibus non modò rectè, meo quidem iudicio, intelligi potest uoluisse Dioscoridem, eclegma, quod Tragacanthæ lacrymam exceperit, linguæ subijciendum esse, non ipsam tantum lacrymam; sed etiam Monachos in hoc, ut aliàs sæpe, deceptos esse. Tragacanthæ uires scriptas reliquit Galenus libro VIII. simplicium

Tragacanthæ consideratio.

Monachorù erratum.

H 2 simplicium

Tragacanthae simpliciū medicamentorum, his paucis uerbis. Tragacantha similem gummi uim obtinet, emplasticeam quandam, & acrimoniam hebetiorem (legunt aliqui, quæ acrimoniam obtundit.) Et sanè similiter illi dessecat. Τραγακάνθα sic Græcè, ut etiam Latine, & Italicè, Tragacantha uocatur: Arabicè, Chitira, Itica, Chateih, Alcuted, seu Alchathad: Germanicè, Dragant: Hispanicè, Alquetira.

ERYNGIUM.

Ερύγγιον. ERYNGIUM.

ERYNGIUM MARINUM.

CAP. XXI.

ERYNGION aculeatarum generis. Cuius folia in principio, sale condita, in cibos recipiuntur. Lata autem sunt, & extremo ambitu aspera, gustu aromatica: sed ubi adoleuerunt, circa complures caulium eminentias in spinas aculeantur. in quorum summitatibus globosa capitula, durarū, acutissimarumque spinarum ambitu stellatim circumuallantur, quorum colos aliàs uiridis, aliàs albus, interdum cœruleus inuenitur. Radix oblonga, lata, foris nigra, internè candida, pollicis crassitudine, odorata. Nascitur in asperis, & campestribus. Vim habet causticam. Pota menses, & urinas pellit: tormina, inflationesque, discutit: contra iocinerum uitia, serpentium, morsus, & hausta uenena, cum uino prodest: bibitur aduersus plurima, cum seminis pastinacæ drachma una. appensa, illitave, tubercula discutere proditur. Pota cum hydromelite radix, opisthotonicis, & comitialibus medetur.

Eryngij consideratio.

Quorundam errores.

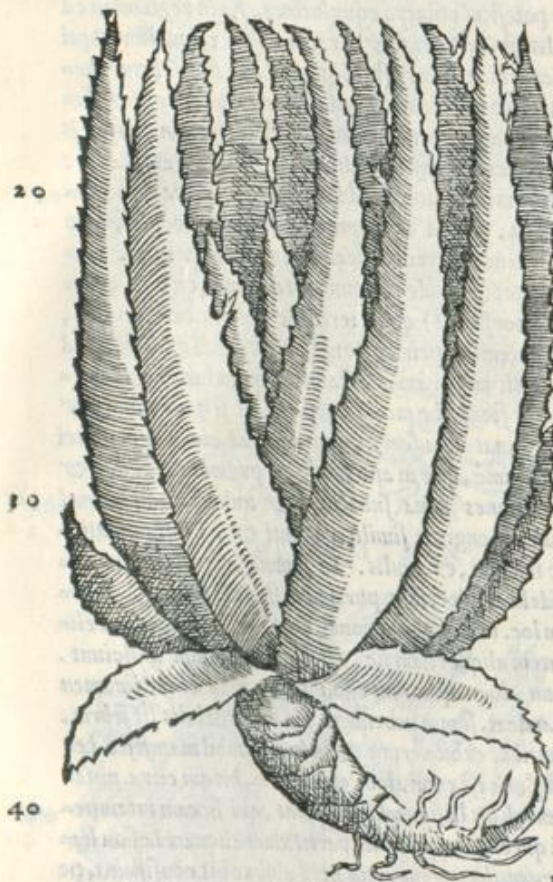
LONGÈ quidem aberrant seplasiarij Senenses in Eryngij cognitione, utpote qui pro Eryngij radicibus assumant aculeatæ cuiusdam stirpis radices, quam Cacatreppola uulgo uocant. Hinc error omnibus facile depressenditur, quod nulla penitus illius plantæ nota eryngio respondeat. Legitimum Eryngium, quod, meo iudicio, Dioscoridis descriptioni nihil refragetur, frequens inuenitur prope Tridentina mœnia, ac in Goritiensi agro, quin & in compluribus Italiæ locis. Est & Eryngium maritimum, quo Veneta litora undiq; referta spectantur. Assurgit hoc folijs altero latioribus, circumato ambitu spinosis: radicibus longioribus, mollioribusq; saccharo asseruandis longè magis idoneis, quàm alterius. Huius tamen non meminert Dioscorides; Plinius tamen lib. XXXII. cap. VII. utriusque historiam tradidit. Quo sit, ut eorum sententiam minime probauerim, qui Eryngium maritimum Crocodilium esse existimant, ut in crocodilij mentione superius diximus. Sunt & qui credant, Eryngium Mauritaniæ à Secacul non differre. Veruntamen ij quoque hallucinantur: nam cum Serapio in capite de Secacul, neque Dioscoridem, neque Galenum citet, quos maxime in simplicium historia sequitur, quorumq; dicta bona fide refert, sed tantum suæ gentis auctoribus nitatur, clarissimum præbet indicium, Secacul diuersum fuisse, & plantam Græcis incongnitam.

gnitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, ei sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioscoridis, & Galeni sententia, magno uirium & notarum discrimine. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio secernere nescientes, Eryngij radices tum saccharo, tum melle asseruatas ueneris infeliciter commiscant auxilijs, ut qui ederint, fortiores, salacioresq; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium præstare nusquam hactenus apud Dioscoridem, & Galenum mihi reperire licuit, qua tamen pollere Secacul memoria prodiderunt Arabes. Ceterum animaduertendum est Serapionem Asters Atticum, siue Bubonium cum eryngio confudisse, stellarum similitudine deceptum, qua cæruleo colore se inuicem æmulantur: etsi quæ Bubonio insunt, nullis aculeis horreant. Meminit Eryngij Galenus lib. v i. simplicium medicamentorum, sic inquit. Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata sunt, superat. Siccitatem uerò in tenui essentia consistentem non paruam obtinet. Eius nomen Græcum ἐρύγγιον: Latinum item, Eryngium: Italicum, Eryngio, & Iringo: Germanicum, Brachendistel, Manstreuu; Hispanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault.

Eryngij uires ex Galeno. Nomina.

Α'ΛΟΗ. ALOE.

CAP. XXII.

ALOE folium scillæ similitudinem habet, crassum, pingue, modicè latum, rotundum, retrorsus pandum: folia gerit curta, quæ utrinque ex obliquo longioribus interuallis striantur, & in spinulas desinunt. Caulis emittitur non dissimilis antherico: flos albus: fructus hastulæ regiæ cognatus: graui tota est odore, & gustu amarissima: radice una, ceu palo, in terram depacta. Plurima, præpinguisque in India gignitur, ex qua coactus succus adfertur. Nascitur etiam in Asia, & Arabia in locis quibusdam maritimis: & in insulis (ut in Andro) non valde succo extrahendo idonea, sed ad glutinanda vulnera sanè quàm utilis, si detrita illinatur.

Duo succi genera: quoddam arenosum, quod sedimentum purissimæ esse uidetur: alterum ad iccinoris imaginem uergit. Eligi debet boni odoris, syncera, quæ nihil doli sentit, nitida, calculorum expers, rufi coloris, friabilis, ac iccinoris modo coacta, facile liquefcens, eximia amaritudinis. Improbatur nigra, & fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur gustu, amaritudine, & ualido odore: eoque argumento, quòd digitis friata non ad minima usque frustra resoluitur. Nec desunt, qui acaciam immisceant. Natura eius est spissare, exiccare, somnum allicere, & corpora densare, aluum resoluerè. Stomachum repurgat binum cochlearium mensura, in aqua frigida, aut egelida pota: sanguinis reiectiones sistit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu: deo

rata cum resina, aut cum aqua, vel melle cocto sumpta, aluum soluit: purgationis perfectæ causâ tribus drachmis sumitur. alijs purgatorijs medicaminibus admista, præstat, ut minus stomachum infestent: sicca glutinandis vulneribus inspargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohibetque. Eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & disrupta puerorum præputia iungit: condylomata, rimasque sedis ex passo sanat: hæmorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistit: pterygia ad cicatricem ducit: liuores, & insignita ex melle tollit. Priuatim scabras lippitudines, pruriginisque angulorum permulcet: dolorem capitis sedat, temporibus & fronti illita, ex aceto & rosaceo: capillum fluentem continet cum uino: tonsillis, gingiuis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & uino proficit. Oculorum medicamentis torretur in munda, & candenti testa, pennaque subinde uersatur, ut possit æqualiter torreri. Lauatur, ut quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & læue, ac pinguisimum assumatur.

NON dubium est, quin ea legitima sit Aloë, qua passim officinæ utuntur. Nam electissima, ac purissima (adulterata enim quandoq; etiam inuenitur) omnes præstat tum notas, tum uires, quæ syncerissimæ à Dioscoride assignantur. Aloë ætate nostra in quàm plurimis Italiæ locis uirescere conspicitur, præsertim Romæ, & Neapoli, ubi super ædium fenestris, ac atrijs in fistilibus uasis terra plenis alitur, ac fouetur ad spectaculum potius, quàm ad medicum usum. Quemadmodum & herba Plinio OPUNTIA dicta, folio Aloë longè crassiori, ac ampliori. Mirum quòd ex huius folio tantum plantato radices fiunt, atq; ea ita non secus nascitur, ac si tota planta sereretur. Illud etiam eam spectantibus permirum accedit, quòd temporis spatio fructus proferat ficis similes. unde à plerisque Ficus Indica nominatur. Inuicuntur acerrimè in Mesuem Manardus Ferrariensis, & Fuchsius ipsum secutus, quòd affirmauerit

Aloës consideratio.

Opuntia Plinii.

Mesues à calumnia uindictatus.

H 3 ille

OPUNTIA.

Aloës uires
ex Galeno.

ille, Aloën per os sumptam uenarum oscula adeò referare, ut inde postea sanguis facile exiliat, cum id (ut ipsi aiunt) tum Dioscoridis, tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè ij, quorum pace dictum sit, à ueritate descuerint, non multo quidem labore demonstrare possem, ni præter institutum nostrum id esse censerem, niq; compertum haberem, illis prius rectè, meo iudicio, responsum fuisse à Iacobo Syluio clarissimo ætatis nostræ medico in Mesuem scribentè, et à Gratianopolitano quodã, qui tam probatissimis rationibus Mesuem tuentur, ut non amplius Manardo, ac Fuchsio hic eum lacerandi locum relictum esse putem. 10

Aloës meminit Galenus lib. VI. simpl. medic. ubi sic habet. Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ nascitur in magna Syria, aquosior est, & facultatis imbecillioris: at tamen usq; adeò desiccare potest, ut uulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cælesyria, & Arabia, multò est melior. Optima autem Indica, cuius liquor est, id quod ad nos importatur, medicamentum Aloë cognominatum, ad plurimas res, propter siccitatem mordicationis expertem, utile. Est autem non simplicis naturæ, sed ut indicio est gustus, adstringit simul, & amara est: adstringit quidem mediocriter, sed uehementer amara est. Subducit & uentrem, utputa ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore uocant ἐκκροτωρικὰ. Itaque ex dictis patet (si quidem memoria tenemus, quæ in quarto libro sunt demonstrata) quòd tertij sit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intensi, aut secundi exoliti. Sed & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & utile stomacho medicamen est, ut si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, & maximè, quæ in ano sunt, & pudendo. Iuuat & eorum inflammationes aqua subacta, & uulnera eundem admodum glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflammationes in ore, ac naribus, & oculis. In summa, repellere, & di-

gerere simul potest, cum hoc, ut paulum extergat, quantum uidelicet ulceribus puris non sit molestum. Præterea idem Galenus lib. VIII. de compositione medicamentorum loc. in hieræ mentione, de Aloë ita scriptam reliquit. Atqui ipsam aloën Andromachus quidem lotam, ex alijs autem aliqui etiam sic, aliqui uerò illotam adijciunt. Verùm iam nosse operæpretium est, ad uentris subductionem illotam aloën aptiorem esse, multum uerò de medicamentaria ui deponere lotam, quam etiam febricitantibus dare aliquis audeat, si non uehemens, sed ualde debilis sit febris. Quidam uerò etiam ex illota aloë pharmacum multis sic febricitantibus exhibuerunt, deinde cum nihil manifestè leuississent, in alijs rursus maximum experti sunt nocumentum. Infestissima est enim aloë, etiam lota, his qui citra uitiatos humores ex intemperie calida & sicca affliguntur. Proximam ab his lesionem percipiunt, qui siccam intemperiem habent, etiam eum frigiditate coniunctam. & in uniuersum qui ex sola qualitate particulam aliquam lesam habent. Etenim in humoribus intemperaturæ, pharmacis ipsas euacuantibus egent. quæ uerò absque his consistunt, penitus in tabem deueniunt ex pharmaci huius ex aloë constantis usu. Itaq; ubi humiditas uitiatæ tunicæ uentris perri-gat, ex aloë picra utilis est, expurgans humiditatem. Omnino autem sic affectus accessio nausæ plus aut minus ad-est. Euacuatio igitur affligentis humoris per solam aloën contingit, quæ purgatoriam uim non fortem habet; sed ut ea, quæ circa aluum sunt, quæ etiam contingit, purgare possit. Et si aliquando ampliori pondere exhibeatur, usque ad locos circa hepar conscendit. non tamen totius corporis purgatoria aloë existit. Ceterum ex his quæ ei admiscen-tur, mastiche ut stomacho commoda & odora, & quæ medicamentariam aloës uim frangere queat, admiscetur. Cinnamomum uerò eadem gratia, & præterea quòd tenuissimarum partium est, ut aperire uentris meatus possit, extergereq; ac attenuare, si quid uiscosum aut crassum in humoribus feratur. Crassos enim humores ob purgatoriam facultatis imbecillitatem, aloë trahere non potest. Quapropter biliosarum uentris affectionum optimum pharmacum est, adeò ut in uno die sæpe multos stomachicos creditos persanet. Iuuat autem & bos, & alios omnes affectus ex uitiatæ humoribus ortos, cinnamomum admistum: utpote quod alter antem habet facultatem uitiosarum qualitatum in id quod secundum naturam habet. Hactenus de aloë ex Galeno locis citatis. Deijcit Aloë (ut Mesues auctor est) non modò bilem: sed & pituitam ipsam. Caput, uentriculumq; mundat, quorum etiam cruciatibus maximè succurrit. Inflammato, æstuantiq; bilis redundantia uentriculo auxilio est. Quotidianus eius usus à mortiferis morbis tuetur. Vin-dicat à putredine, addita myrrha, non modò uiuentium; sed etiam defunctorum corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quòd sine morsu aliquo exiccare possit. Sensus omnes, intellectumq; acuit, iccur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hemorrhoidibus tamen, ac cæteris sedis inflammationibus nocet: quæ obrem ijs ab eius assumptione abstinendum est, qui aliquam in illis partibus noxam patiuntur. hæc Mesues. Ceterum necat Aloë uentris tinea ex lacte, uel melle sumpta: aut umbilico tenuis apposita, bubalo felle, & aceto subacta. 50

Ex Mesue.

. . .

. . .

. . .

. . .

. . .

. . .

. . .

. . .

. . .

Planta,

ABSINTHIUM.

Planta, quæ Græcis ἀλόν, Latinis etiam Aloë uocatur: Mauritanis, Saber, Paber, siue Sabar: Italis, Aloc: Germanis, Alepatie, & Bitter aloes: Hispanis, Hierua babosa: Gallis, Aloes, seu Perroquet.

Nomina.

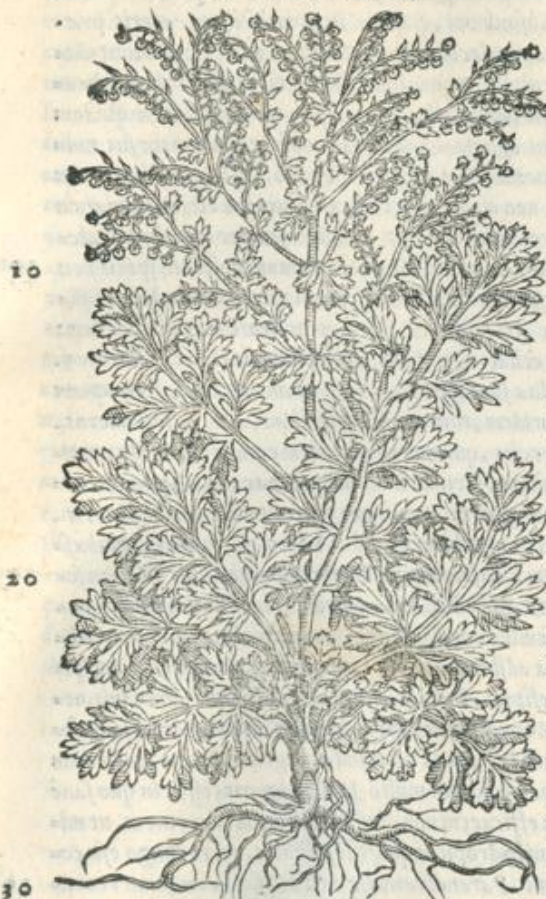
Ἀψίνθιον. ABSINTHIUM. CAP. XXIII.

ABSINTHIUM, aliqui bathypicron, herba vulgò cognita. Præstantius in Ponto, & Cappadocia, in monte Tauro nascitur. Vim habet calfaciendi, & adstringendi. Bilem expurgat, quæ & stomacho, & ventri inhæsit: vrinam cit, & crapulam præsumptum arcet. ad inflationes ventris, & stomachi dolores prodest, cum fese-li, & nardo Gallico potum: fastidia discutit, & arquatos sanat madefacti dilutum, aut decocti ius, quotidie tribus cyathis haustum: menses cit potum, aut cum melle appositum. Contra fungorum strangulationes conuenienter ex aceto bibitur: aduersatur ixiæ venenis cum vino: item cicutæ, & muris aranei morsibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinyctides ex aqua. Ad fugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, si manat sanies. Dentium, auriumque dolores decoctum vaporis suffitu compefcit. Decoctum in passo dolentibus oculis oblinitur: item præcordijs, & iecinori, tritum cum cerato cyprino: stomacho quoque longa valetudine laboranti cum rosaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aquæ inter cutem, lienosisque subuenit. Vinum ex eo fit, quod absinthiten vocant, præsertim in Propontide, & Thracia, quo ad antè dicta vtuntur, cum febri carent: alioquin in æstate propinant, & acceptam huic vino incolumitatem referunt. In sparsum arcis absinthium, vestes ab erodentium iniuria vindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & à corpore arcet: atramentum librarium diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Existimatur liquamentum eisdem præstare effectus: attamen potionibus improbatur, quoniam stomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

Ἀψίνθιον θαλάσσιον. ABSINTHIUM MARINUM. CAP. XXIII.

ABSINTHIUM marinum, quod aliqui Seriphiú vocant, copiosissimum in Tauro monte, iuxta Cappadociam, & in Taphorisi Aegypti gignitur: quo Isiaci pro oliuæ ramo vtuntur. Herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta minutulis feminibus, subamara, stomacho inimica. Ea grauiter olet, & cum quadam calfactione adstringit. Per sese, aut cum oryza cocta, interaneorum animalia, teretesque tineas, adiecto melle enecat. aluum læuigat: cum edulio autem, vel lentacula decocta, eadem præstare potest. Pecora maximè pinguescunt hoc pabulo. Tertium genus absinthio assignatur, quo Gallia alpius finitima scætet. Id patrio nomine Santonicum vocant, regionis, in qua nascitur, cognomento, absinthio non dissimile: verum subamarum est, non adeò feminis sæcundum. Eadem quæ seriphium potest.

ABSINTH

ABSINTHIUM MARINUM.

Abfinthiorū
consideratio.

Quorundam
errores.

Monachorū
opinio falſa.

Fuch. lapſus.

ABSINTHII genera tria hic à Dioscoride traduntur, nempe uulgare noſtrum, marinum, quod Seriphium uocant, & Santonicum, quo Gallia alpebus finitima abundat. Abſinthium, quod in Ponto naſcitur, cæteris præſtare ad iccinoris, & uentriculi inflammationes libro undecimo capite decimoſexto. Methodi medendi prodidit Galenus, ſic ſcribens. Cùm autem duplex in omni Abſinthio facultas, & qualitas ſit, ueluti in libris de medicina ſententia eſt traditum, utique in Pontico adſtringendi qualitas non parua eſt. In reliquis omnibus amara quidem qualitas eſt uehementiſſima, adſtrictio uerò (quam ſaltem guſtu agnoſcas) aut planè obſcura, aut prorsus nulla ſentitur. Proinde Ponticum ad iccinoris, & uentris phlegmonas eligi præſtat. Porro ideſt tum folio, tum flore longè quàm cætera abſinthia minore. Odor quoque huic non modò non inſuauiſ; uerum etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus eſt ſædus. Quare hæc fugere conueniet, & Pontico ſemper uti. hæc Galenus. Cuius auctoritate freti credere recentiorum nonnulli, Ponticum abſinthium à comuni noſtrate ſpecie non parum differre, quemadmodum Seriphium, & Santonicum. Sed equidem nullo alio diſcrimine alterum ab altero diſſidere crediderim, quàm quòd Ponticum ſit climatis illius temperie, & folijs, & floribus noſtrate longè minoribus: quin & eam ob cauſam adſtrictoria facultate, ac etiam odore præcellat. Quod abunde declarauit Galenus libro VI. ſimplicium medic. ubi de Abrotono agit, cùm inquit. Abrotoni duæ ſunt ſpecies, altera quam marem, altera quam foeminam nuncupant. quod ipſam definitum eſt, tum apud Dioscoridem, tum apud Pamphilum, alioſq; innumeros. At aliud eſt ab eo Abſinthium, cuius ruruſum tres ſtatuedæ ſunt ſpecies, quarum unam eodem cum genere ipſo nomine appellant, cuiuſmodi potiſſimum eſt Ponticum, alterum Seriphium, tertium Santonicum. hæc ille. Quocirca rectè quidem ſenſiſſe uidetur Dioscorides, quòd in uulgaris Abſinthij genere Ponticum præ cæteris commendauerit. Ex his igitur palam eſſe puto, ſpecie quidem à noſtrate non differre abſinthium, quod in Ponto gignitur; ſed quibusdam tum facultatibus, tum qualitatibus tantum. Abſinthium autem huiuſmodi, quod cæteris præſtantius ſit, non ſolum in Ponto naſcitur; uerum etiam in Hungaria, Tranſyluania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo conuenit, quod Galenus deliniat. Etenim id folio, caule, flore, ac ſemine conſtat longè, quàm commune noſtrum Abſinthium, minoribus. Saporem habet amariſculum, cui non parua adſtringendi uis coniuncta eſt. Odorem etiam ſpirat (ut Galenus teſtatur) non inſuauem, ita ut odorati nonnihil reſpiciat. Meſues, ut Syluius doctiſſimè adnotauit, neſcio tamen qua ratione ductus, Ponticum, Romanum appellat. Monachi uerò, qui in Meſuem commentarios ſcripſerunt, putant magno quidem errore, id Meſui Romanum abſinthium eſſe, quod non modò in agro Romano, ſed etiam in uniuerſa Italia prouenit. Plinius lib. X XVII. cap. VII. Ponticum ſcribit multò Italico amariuſ eſſe. in quo ſanè Galeni ſententiæ & refragatur, & errat. Ponticum abſinthium efficacem uim obtinet ad aquam intercutem, ut mihi iam ſæpius experimento compertum eſt. Equidem quosdam noui hydroſicos quaſi deploratos, qui ex longo eſu comarum eius, quæ ſaccharo adſeruata fuerant, ſanitati reſtituti ſunt. Parandi ratio hæc eſt: Sumito comarum recentium abſinthij Pontici libram unam: ſacchari albiſſimi libras tres. Comas illas tundito in mortario lapideo: deinde iſs optime tuſtis ſaccharum in puluerem tritum adiecit. ruruſum omnia ſimul tantisper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad uſum recondito. Ex abſinthio ita ſaccharato ſemuncia quotidie aſſumitur tribus horis ante cibum. Sunt porro qui putent ſemen illud, quod officinæ ſanctum cognominant, quodq; ſaccharo circumdatū contextumq; nec andis interaneorum uermibus præbent, Abſinthij marini eſſe ſemen. At tamen, ut fatentur rei herbariæ periti, qui ex Gargano Apuliæ monte inter multa ſimplicium genera, ſemen hoc ad nos comportant, à planta quadam proferatur Abſinthio noſtrati paululum abſimili. Ex quo facile (ut mea fert opinio) conijci poteſt, id potius eſſe Santonici abſinthij ſemen, quàm Seriphij: præſertim quòd ſanctum illud nomen non aliunde, quàm à Santonico deductum eſſe uideatur. Cæterum procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis ſemen ſanctum interpretantur, cùm longè admodum hæc inter ſe differant. Quippe Serapioni nil aliud eſſe Canabel conſtat, quàm terra tenuiſſimo ſabulo perſimilis: quæ (ut ipſe ait) unà cum pluuia è cælo decidit, cuius non modò apud Arabes ad interaneorum tineaſ necandas; uerum & ad ſicilia fracta conglutinanda increbuit uſus. Abſinthium marinum, ſiue Seriphium, in quàm plurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici pelagi litoribus prouenit, præſertimq; Aquileienſibus, & Tergeſtinis. Sed Fuchſium ſuſpicor illud non cognouiſſe: ſiquidem quod in ſuis clarisſimis commentarijs magno uolumini appictum ſpectatur, abſinthium marinum non eſt. Quod cùm fortasſe & ipſe animaduertiſſet, in paruo ſimplicium libello ſententiam mutauit. Veruntamen non prius ab hoc errore ſeſe uindicauit, quàm in alium incidit: quippe quòd eandem plantam pro ſylueſtri naſturtio perperam, meo iudicio, depinxerit. Marinum itaq; abſinthium cum primum è terra erumpit, folio eſt abſinthio ſimili, craſtiore tamen. Sed poſtquam adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, iſsq; præſertim quæ ubiq; caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen folijs eſt adeò paruis. Semen profert exiguum, copioſumq; abrotoni modo inter folia erumpens, atq; in ſummitate caulis ſerè racemoſum, ut hæc pictura eius demonſtrat, amari, & adſtringentis guſtus. Volunt patres illi reuerendi, qui Meſuem commentati ſunt, tantum ſuperficie tenuis Abſinthium uulgare amareſcere, imò uerò partibus dulceſcere, ob idq; guſtui gratum eſſe. Vnde etiam aquam, quæ ab eo ignium ui diſtillat, dulcem potius, quàm amaram ſentiri contendunt. Quæ in re iſ parum rem naturalem callere deprehenduntur. nam quòd Abſinthij ſtillatitia aqua ſit dulcis, non ex eo fit (quæ tantum equidem ſentio) quòd Abſinthium ipſum conſtet extrema parte amarum, medullitius uerò dulce; ſed quoniam cùm exteriores illæ partes, quibus amaror ineſt, admodum ſint tenues, ac in uaporem facile reſolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore reſoluuntur: euenitq; ob hoc, ut ſtillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis ſit amaritudinis experta. Præterea dulcedo, quæ in ipſa inuenitur, non ab intimis Abſinthij partibus emanat, ſed eam tantum à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diurna docet experientia) prouenire comperimus. Nam ipſius dulcedinis qualitas non modò in Abſinthij ſtillatitia aqua ſentitur, ſed etiam in quauis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum instrumentum huiuſcemodi herbarum uaporibus tum actu, tum potentia

10

20

30

40

50

potentia excelsa facientibus, terrena quadam substantia superficie tenuis inficiatur, quæ actutum in dulcissimam ueluti cerussam conuertitur, non mirum quidem uidetur, si aquæ inde manantes ascitiua dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiuntur. Quod quidem ijs non euenit absinthij stillatitijs aquis, quæ duplici uase uitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur. nam hæc sufficienter amarescere cognoscuntur, nec tantillum quidem dulcedinis gustantibus præsentent. Euenit sane hoc, quoniam balneum suæ ipsius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conseruat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeo in uaporem uertantur, quemadmodum cum illis fieri solet, quæ carbonum, & lignorum uiolento igne in auram euanescere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quod à uitreis organis, quibus eliciuntur, nullam ascitiuam qualitatem recipiant. Quare satius, mea quidem sententia, esset, ut otium, quod superest, consumerent monachi in re christiana, & medici in re medica, & singuli de arte sua bene mereri discerent: uel saltem quisq; quam recte instituit, nitam sequeretur. Absinthij meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Absinthium adstrictorium, & amarum, & acrum simul qualitatem possidet, excelsa faciens pariter, & extergens, & roborans & desiccans. Proinde biliosos uentris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinas euacuat. Magis autem quod in uenis est biliosum, per irinas expurgat. Ob hæc contentam in uentre pituitam, oblatum nihil adiuuat. Sic neq; si in thorace, aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quam amara, ualentior est. Porro quod insit quoq; acrimonia, idcirco maiori portione calidum est, quam frigidum. At si opus est generatim comprehensam eius temperiem secundum primas circumscribere facultates (etsi anomæomeres & dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi excessus, siccum tertij. Succus autem eius longe quam herba ipsa, calidior est. Sed cum de Absinthio marino, siue Seripho ageret lib. viii. simplicium medicamentorum: Seriphum, inquit, specie, & gustu absinthio simile est. Id quod de Santonico scripsit Dioscorides, cum tradiderit magis cum abrotono conuenire Seriphum, quam cum absinthio. Quamobrem relinquatur suspicio, quod aut Dioscoridis, aut Galeni scriptura sit hoc loco librorum incuria deprauata. Herba, quæ Græcis ἀβρότον, Latinis item Absinthium appellatur: Arabibus, Assinthium: Italis, Assenzo: Germanis, Vuermuot, Eltz: Hispanis, Asentios, Alosna: Gallis, Aluync, & Absince.

Absinthij uires ex Gal.

Nomina.

ABROTONVM MAS.

ABROTONVM FOEMINA.

Αβρότονον. ABROTONVM.

CAP. XXV.

ABROTONVM duorum est generum. Fœmina quadam arboris specie fruticans, candidat, circum ramulos folijs, seriphi modo, minutim incisus: floribus referta est, comantibus in summo, fulgore auri, corymbis. quod per ætatem prodijt, suauiter olet, cum grauitate quadam, & amaro gustu. Id genus Siculum esse constat. Alterum mas uocatur, sarmentosum, gracilibus ramulis uti absinthium.

finthium. Plurimum in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atq; in Syria Hierapoli. Vtriusque semen crudum tritum, & feruefactum ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, conuulsis, ruptis, coxendicibus, vrinae angustijs, mensibus suppressis, aut remorantibus. In uino potum exitiale uenenorum antidotum est: horribus ex oleo illinitur. Serpentes & substratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum uino potum prodest, priuatim efficac contra scorpionum, & phalangiorum uenena. Oculorum inflammationibus com modè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane. tritum cum farina hordeacea, decoctumque tubercula discutit. Irini compositionibus admiscetur.

Abrotoni cōsideratio.

Quorundam error.

Veronicę cōsideratio.

Abrotoni uirgines ex Gal.

Nomina.

ABROTONVM mas planta est uulgaris notitiæ. Cuius duo obseruauimus genera, hortense, & per se in eam pestribus nascens, tenuioribus folijs, & minuitiore semine. Quod uerò fœmineo generi adscribitur, non omnibus notum est: non ideo, quod & ipsam frequentissimum non seratur in hortis; sed quod à paucis pro Abrotono fœmina cognoscatur. Quandoquidem id alij Cypressum, alij Santolinam uulgo appellant, alij uerò marinum esse absinthium existimant. Sed ij profecto falluntur: quippe Santolina uulgo uocata, nil sanè aliud est, quàm Abrotoni fœmina. Quod primùm (ut Dioscorides inquit) arboris speciem quandam representet, unde & à quàm plurimis Cypressus uulgo dicta est. Deinde quod candicantibus constat folijs, circum ramulos minutim incisis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum, æstatis & autumnii tempore, corymborum modo comantibus. Postremo quod in uniuersum suauiter oleat cum grauitate quadam, & amaro gustu. Ex hac equidem delineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam uulgo Cypressum, siue Santolinam appellat, esse Abrotonum fœminam. Hinc itaq; Fuchsum alioqui rei herbariæ gnarum errasse crediderim, quod pro fœminei generis Abrotono plantam subiecerit ab eo longè diuersam. Qui cisi Santolinam seorsum postea depinxit; non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnouit, sed herbariorum, ut arbitror, uulgo secutus, eam Chamæcyparissum, hoc est, pumilam cupressum nuncupauit, eiusq; nullam à Græcis factam fuisse mentionem falsò credidit. Ceterum quod Goritienses Abrotonum marem Veronicam appellant, ea sanè planta mihi in mentem uenit, quæ recentiorum quibusdam VERONICA uocatur, magnis (ut aiunt) insignita uiribus. Hæc duum est generum. Mas, quæ humi repit, caule est dodrante maiori, rubescente, lanuginosq;: folijs oblongis, nigricantibus, hirsutis, & in ambitu serratis. Flores edit purpureos circa summum caulem emicantes, & semen in siliquis, loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures diuiscatur partes. Fœmina caule exit lanuginoso, folijs rotundioribus, minimè laciniatis, sub pinguibus. Flores profert in luteo purpurascens: semen in uasculis rotundis inclusum: radicem uerò maris æmulam. Nascitur in locis asperis, & incultis. floret Iunio mense. Gustu quidem adstringens, & amara est: unde conijcere licet, eam esse tum excalfaciendi, tum siccandi uir præditam. Medetur cruentis uulneribus, ac etiam diuturnis ulceribus. Sunt, qui dicunt quendam Francorum regem elephantias laborantem à uenatore suo hac tantum herba fuisse sanatum. Tumores præterea in uniuersum discutit, præcipuè qui in ceruice emergunt. Nec desunt, qui illam summis laudibus efferant ad pestiferas febres, ad tabidos, & iocineris, & lienis infarctus. Sed ut nostrum sequamur institutum, iam Abrotono medicinæ reddendæ sunt ex Galeno, qui lib. vi. simplicium medicamentorum, ita de eius uiribus posteritatis memoriæ scriptum reliquit. Abrotonum calidum, & siccum facultate, in tertio ordine seu recessu post media situm est. Inuenimus autem eius temperamentum non minimè quidem & ex gustu ducta coniectura, ut pote eum sit admodum amarum. Porro saporem eiusmodi, eum terrenæ sit essentiæ, à largo calore extenuatum ostendimus. Itaq; non instrenuè & excalfacit, & desiccet. Næ siue comam cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis est) contusam ulceri puro illinas, mordax, & irritans uidebitur: siue eo in oleo macerato, caput, aut uentrem perfundere uoles, admodum calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuasionem rigorum hoc uoles conficere, minus utiq; rigor concutiantur. imò & sensus quidem protinus ubi admotum fuerit, ipsium calfacere percipit. Porro quod lumbricos interimat, par est, nimirum eum sit amarum. Scies autem protinus, quod & digerendi, & incidendi quandam uim habeat: sed & quod magis quàm Absinthio id ipsi necessario insit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex gustu: paucissimæ siquidem acerbatis particeps Abrotonum est, non paucæ uerò Absinthium. Deinde ex eo quod inimicum sit stomacho Abrotonum, uelut etiam Seriphium: gratum uerò, & amicum Absinthium. Stiquidem de istis supra ostensum est, quod amarum ipsum per se omnifariam insensum sit stomacho: austerum uerò, aut acerbum, aut in summa adstringens stomacho utile & amicum. Porro ubi qualitates hæ inuicem permixtæ fuerint, quæ uehementior fuerit, ea utiq; uicerit. Ceterum Abrotonum uisum calidum, & siccum facultate est, magis adhuc quàm cucurbita sicca uisæ, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis simul & citra phlegmonem callo induratis conueniunt: ac proinde maximè ulceribus, quæ in pudendorum præputijs sunt, competere uidentur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est: ac ideo cum oleo tenuium partium, cicino scilicet, aut raphanino, aut sicyonio, aut ueteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoq; segnius tardiusq; enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Quippe pro eo quod tenuium est partium, rarefaciendi uim obtinet, et mordax est, & calidum. quas utiq; maximè eius facultates nouisse oportet, nec quicquam præterea particulare in hoc tractatu requirere. Id Græci ἀβρότον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Calsum, Kesum, seu Gaissum: Itali, Abrotano: Germani, Stabuuertz, Scheszuuuertz, & Gertuuuertz: Hispani, Abrotano, & Hierua lombriguera: Galli, Auron, Aurrence, & Garderobbe.

Υσσώπος. HYSOPVM.

CAP. XXVI.

HYSOPVM, herba nulli non cognita, duum generum est, montanum, & hortense. Optimum est Cilicium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumque

HYSSOPVM.

tumque peripneumonicis, diuturnæ tussi, suspiriosis, destillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit, si cum melle delingatur. crassum humorem per aluum extrahit, decoctum ex aceto mulso epotum. Ad subducendam aluum cum ficis viridibus detritis manditur: vehementiusque addita iri, cardamomo, aut irione, deijcit: colorem in corpore fouet. Lienis, & aquæ inter cutem, cum fico nitroque, inflammationibus quoque ex vino illinitur: cum feruente aqua impositum, fugillata discutit. cum decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione fedat: inflationes auricularum uaporis suffitu discutit.

NON modò sunt, qui dubitent, an uulgare Hyssopum legitimum appellari possit; sed & qui certò credant, id ipsum cum Dioscoridis Hyssopo nullam habere cognationem. Horum opinionem sequuntur Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, argumento quòd scripserit Dioscorides (ut Marcellus interpretatur) origanum Heracleoticum folio esse hyssopi, non tamen habere umbellam hyssopi modo rotæ figura in orbem circumactã, sed multifidam, & ueluti diuisam. Quæ quidem nota non uisitur in nostrate Hyssopo, ut quod flores spicatos proferat, non autem digestos in umbellam rotæ modo circumactam. Quo fit, ut non ab re illi dubitauerint, an uulgare Hyssopum legitimum sit; hi uerò crediderint, eo omnino nos esse destitutos. Ceterum mihi iam compertum esse puto, hos omnes in dubio, & errore uersari peruersa Marcelli interpretatione deceptos. quandoquidem se aliter habet uulgata Dioscoridis lectio (cui etiam Oribasius, & uetusti quidam Græci codices adstipulantur) quàm uerterit Marcellus: ita enim Græcè legitur. Ορίγονος ἡρακλειωτικῆ, οἰδὲ νοτίαν καλοῦσιν, φύλλον ἔχει ἐμφερές ὑσώπω. σκιαδίων δὲ ἐν τροχοειδές, ἀλλ' ὡς ποτὶ διπρημένον. id est.

Hyssopi consideratio.

Opinio reprobata.

Marcelli mala interpretatio.

Origani Heracleoticum, quod alij Cunilam uocant, folium habet hyssopo simile: umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam. hæc Dioscorides. Ex quibus palàm est, non comparasse Dioscoridem origani flores ipsius hyssopi floribus, ut perperam Marcellus uertit, cum absolute dixerit, nulla facta cum Hyssopo comparatione, Origano umbellam esse non in rotæ modum orbiculatã, sed ueluti multifidam. Illud insuper hac in re non parum ambigendi ansam præbuit, quòd Dioscorides libro IIII. in Chrysocomes capite prodidit, cum inquit. Chrysocome palmi altitudine fruticat, comam habens specie corymborum, hyssopo similem. Veruntamen si quis præstanti iudicio Dioscoridis uerba accurate perpenderit, illa sanè nihil eorum sententiæ resistere comperiet, qui Hyssopum, quo passim utimur, legitimum esse contendunt. siquidem in plantis coma, probatissimorum auctorum testimonio, non solum de floribus, & corymbis intelligitur; sed etiam de folijs, & ramusculis, dummodo hæc hilari quadam uenustate plantam totam, uel summa eius exornent. Vnde rectè Plinius lib. XII. cap. XXV. balsamo folium proximum rutæ, perperua coma reddidit. Item Virgilius lib. IIII. Georgicorum per pulchrè cecinit.

Ille comam mollis iam tum tondebat acanthi.

Ex his perspicuum fieri arbitror, Chrysocomen coma, hoc est folijs, & ramusculis hyssopo esse similem, non autem ipsius corymbis, quibus fortasse in uniuersum scætet. Quamobrem hic nullus, quãtum equidem sentio, relinquatur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyssopum communis usus, uerum, legitimumque sit, nobis manifestè demonstrat Symphytium petræum à me (ut spero) proximis annis repertum, quòd folia uulgari hyssopo similia proferat. Nam cum scribat Dioscorides, Symphytum petræum folio esse origani, Origano uerò folia habere hyssopi, clarissimum præbet argumentum, quòd hyssopum, quo passim utimur, sit uerum. Quinetiam cum idem auctor tradiderit, Hyssopum duorum esse generum, nempe montanum, & hortense, & utrunque genus in nostrate passim habeatur omnibus notis simile, non modò opinionem auget, hoc legitimum esse Hyssopum; sed omnem quoque litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quòd cum Dioscorides congeneres, uel similes plantas seriatim coniunctèque describere consueuerit, statimque post hyssopum stæchadem representauerit, quæ folio, & spicato flore hyssopum nostrum admodum æmulatur, ostendit quidem hallucinari eos, qui hyssopum hoc non legitimum esse hætenus uerunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobatur) ijs omnibus polleat uiribus, quas illi reddidit Dioscorides. Hyssopum montanum in comitatu Goritienst Saluatino monte frequentissimum nascitur, facie, floribus, & coma hortensi non absimile, rudiore tamen folio, & gustu amarior, nec usque adeò acris. Mitescit tamen, si transplantetur in hortis, sitque hortensi simile, exuta syluestri natura. Hyssopi paucis meminit Galenus lib. VIII. simpl. medicamentorum, sic inquit. Hyssopum desiccatur, & excalscit ordine tertio: sed tenuium est partium. Hyssopi quoque uires descripsit Mesues, ita ad sensum scribens. Hyssopum hortense pituitam facit deijcit, quanuis dixerint aliqui, quòd & atram bilem educit addito fossili sale, aut

Hyssopi vires ex Galeno, & Mesue.

Indo.

GRATIOLA.

Gratiolæ hi-
stor. & uires.

Nomina.

STOECAS.

Stœchadis cõ-
sideratio.

Stœchadis vi-
res ex Gal.

Indo. At ipsum pituitam purgare manifesto experimento constat, præsertim quæ in pectore, ac pulmone continetur. Facit hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum neruorū affectus: quod non modò mundet; sed quod etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præsertim senibus, quorū pectus lenta, crassa; pituita referuntur est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opituletur. Discutit hyssopi usus contumaces inflationes, cibi appetentiam inuitat, menses & urinam ciet, & febrium horrores excutit: usum acuit. Melle commistum interaneorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleum, quod tum folijs, tum floribus paratur, neruos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum, atque etiam hæc omnia efficacius præstat. hætenus Mesues. Ceterum nonnulli crediderunt herbam illam, quæ vulgò ab aliquibus GRATIOLA uocatur, ab alijs Gratiadæi, à quibusdam etiam, ut à Foroiulienfibus, Stancæ cauallò, quod equi eius pabulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ij, omnium ferè iudicio, euidentius hallucinati sunt, quam ut pluribus demonstrare sit opus. Quoniã uerò in Gratiolæ herbæ sic dictæ sermonem incidimus, hic locus postulat, ut de ea aliquid dicamus. Nascitur hæc in locis humidis, præcipue in pratis uliginosis, prouenit etiam in palustribus. Herba est, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulari, folijs hyssopi latioribus, & longioribus. florem ferè in purpura albicantem, inter folia erumpentem quæ caulem ambiunt. Gustu herba hæc amarissima est, quo etiam quadantenus adstringens sentitur. Aluum uehementer purgat, tam recens quam sicca sumpta. bilem, pituitamq; trahit. Vulneribus celeriter medetur, trita & superposita. Herba uocatur ὄσος Græcis dicta, Latinis Hyssopum appellatur: Arabibus, Cysf, Iufa, seu Iabes: Italis, Hissopo: Germanis, Firch hyssop, & Hoster hyssop: Hispanis, Hissopo hierua, et Hissopilbo hierua: Gallis, Hissope.

Στοιχάς. STOECHAS. CAP. XXVII.

STOECHAS, iuxta Galliam in insulis eiusdem nominis è regione Mafsilie gignitur: unde cognomen accepit. Herba tenuibus furculis, coma thymi, longiore folio, subamara gustu, & aliquantum seris. Cuius decoctum, hyssopi modo, ad pectoris uitia efficax est. Antidotis utiliter miscetur. Viscera omnia, & uniuersum animantis habitum extenuat, confirmat, & ab obstructionibus & farctu liberat.

STOECHADEM officinarum uulgus Sticados appellat. Nascitur hæc non modò in Gallia (ut Dioscorides scribit) ex aduerso Mafsilie in insulis illis, quas Stœchadas uocant; sed & in Arabia, unde cum alijs mercimonijs, quæ ex Alexandria aduehantur, Venetias cõportatur. Quapropter tam à medicis, quam à seplasiarijs, indito ab Arabia cognomen, hodie Arabica nuncupatur: etsi Mafsilienfis pelagi stœchas plerunque Arabica uicem expleat. Prouenit præterea in nonnullis Italiae locis, uerim ea cæteris in Italia præstat, quæ ex Gargano Apulie monte aduehitur. quanquam omnium probatissima est peregrina, quæ ex Arabia defertur: hanc deinde sequitur, quæ in Stœchadibus insulis nascitur, à quibus primò nomen adinuenit. De Stœchade uires scripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Ceterum temperies composita, nempe ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex attenuata altera terrena copiosiore, à qua utiq; amara est.

Ob

Ob utrorumque uerò conuenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum uiscera omnia, tum totius corporis habitum est nata. Suprà nanq; ostensum est, quòd quæ ex eiusmodi essentijs constant medicamina, dictos effectus reddere possint. Huius quoque meminit Mesues, ita de eius uiribus differens. Stœchas deicit tum pituitam, tum atram bilem: cerebrum, neruos, ac sensuum omnium organa mundat, ac roborat. Prodest contra frigidos morbos qualescunque sint, ideoq; comitialibus conueniens remedium habetur, addita scilla, aut eius aceto. Balnea, fomenta, ac laconica, quæ ex ipsius tum decocto, tum uapore fiunt, oclusos narium meatus aperiunt: neruorum, & compaginum cruciatus mitigant: ac interna uiscera frigido humore affecta roborant. Abstinent tamen ab ea biliosis est, præsertim si eorum uentriculus sit bile refertus: nam eos maxime turbat, nauseam commouet, sitim accendit, & calore quodam molestissimo uniuersum afficit corpus. Quæ planta Græcè σιχῆς, Latine item Stœchas nominatur: Arabice, Astochodos, Astuborados, siue Astuchudes: Italice, Stechade: Germanice, Stichas kraut: Hispanice, Cantuesso: Gallicè, Stechados.

Ex Mesue.

Nomina.

Ορίγανος. ORIGANVM.

CAP. XXVIII.

ORIGANVM Heracleoticum, quod & cunilam uocant, folium habet hyssopo non dissimile: umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed ueluti multifidam: femine in summis uirgis haudquaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum uino potum demorsis à serpente conuenit. qui autem cicutam, aut meconion hauserunt, ijs ex passo: si uerò gypsum, aut ephemeron, ex aceto mulso propinatur. ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum in aqua mulsa, atros humores per aluum extrahit: menses ciet, & tufsi cum melle linctum medetur. Ad pruriginem, psoras, regiumque morbum, decocti ius in balneis prodest. Succus uirentis, tonsillas, vuam, & oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit. aurium dolores cū lacte mulcet. Conficitur ex eo, & cepis, & rhoë, quo ad obsonia utuntur, uomitorium medicamentum, his omnibus in cupreo uase per dies bis uicenos insolat, dum caniculæ sydus flagrat. Herbae autē substratu serpentes fugantur. Quæ onitis appellatur, candidiore est folio, & hyssopo similior. Semen ueluti coniunctos corymbos habet. Vis ei origani Heracleotici, sed multò inefficacior. Syluestre origanum, aliqui panaces Heracion, alij cunilam uocant, ex quibus est Nicander Colophonius. Folijs est origani: ramulis tenuibus, dodrantem altis: in quibus umbellæ anethi insunt, flores candidi: radix tenuis, superuacua. Peculiariter percussis à serpente, folia, & flores ex uino poti auxiliantur.

20

30

ORIGANVM HERACLEOTICVM.

ORIGANVM ONITIS.

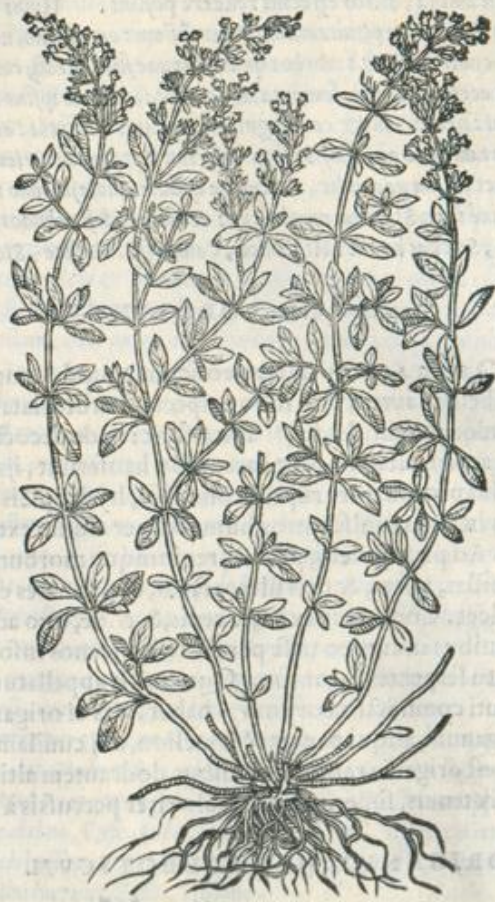
I Τραγος

ORIGANVM SYLVESTRE.

TRAGORIGANVM.

Τραγορίγανος. TRAGORIGANVM.

CAP. XXIX.

TRAGORIGANVM tenuis frutex est, sylvestri serpyllo, aut origano similis, folio, & ramulis. Quibusdam in locis latius, uirentiusque inuenitur, & latioribus folijs, satis glutinosum. Alterum exilibus furculis, ac tenuibus folijs, quod aliqui prafium uocauere. Optimum est Cilicium, & Cretense, & Smyrneū, & in Chio, Cooque proueniens. Omnia exalfaciunt, urinam cient, aluo accommodantur. Decocto potō bilem deijciunt: lienosis ex aceto bibere prodest: contra pota ixiæ venena in uino bibuntur: menses trahunt: peripneumonicis, tussientibus, ex melle in eclegmate datur. Grata, ac mitis eorum potio est: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti, imbecilloque præbetur: item si à maritima iactatione nausea, & æstus præcordiorum excitetur. Tumores uerò cum polenta illita discutunt.

Origani historia uaria.

VARIA, ac confusa est apud antiquos rei herbariæ authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia duo tantum constituit Origani genera, nigrum sterile, & candidum fructuosum. Plinius uerò lib. XX. cap. XVII. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium origanum subiunxit, quod tria habere genera prodidit. Vnum nigrius, latioribus folijs, glutinosum. Alterum exilioribus, mollibusq; sampsucho non dissimile, quod aliqui prafion uocauere. Tertium inter hæc medium, minus quam cetera efficax. In quibus uerbis Plinius deprehenditur non sine errore Tragoriganum cum Origani generibus confuisse, quod Heraclij nomine, quod constat Origani genus esse, duas illas Tragorigani species, quæ à Dioscoride redduntur, huius ferè imitatione expresserit: licet tertium quoq; addiderit ex alio forte authore. nisi dixerimus, quod & hanc pro aliquo Origani genere sumpserit, & simul confuderit. Sed dimissis aliorum placitis, & Dioscoridem, quem nobis ducem, & auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heraclioticum, quam Onitim appellatum Origanum aut in Italia non oriri, aut inibi hætenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum. Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus asserere uideatur, Heraclioticum illud herbæ genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodq; perperam Origanum uulgò ab omnibus uocatur. Verum huic (pace eius dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimaui, quod sua sponte in campestribus, asperis, cliuosisq; locis, & montibus proueniat, purpurascenti admodum umbella. Nam quanuis à Dioscoride una tantum sylvestris Origani species describatur, floribus candidis; nil tamen obstat, quin in alijs quoq; à Græcia regionibus una, uel altera eius species floribus differens gigni possit. Siccum origanum, quod Venetiæ è Creta

Brasauoli opinio reiecta.

Creta aduehunt, flore est albo, acerrimo gustu, fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem syluestre Dioscoridis origanum (quanquam apud plerosq; Heracleotici, uel alterius nomen sibi falso uendicet) non solum quod floribus sit candidantibus; sed etiam quod gustatu linguam admodum uellicet. Siquidem hinc facile conijci potest, syluestre origanum ceteris (ut Galenus testatur) ualentiorum esse. Heracleoticum origanum, itemq; Onitum misit ad me hoc anno clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sunt eius non solum præstantis doctrine; sed etiam ingenii, ac liberæ animi certæ ac firmæ indicia) utrumq; è Creta (ut ad me scripsit) allatū. Quæ duo Origani genera quod satis Dioscoridis historia respondeant, hic pictura exprimens duximus. Tragoriganum uerò, cuius etiam plantam pictã exhibemus, frequens nascitur in Foroiulienti agro, folijs serpylli æmulis, sed gustu pulegij. Vnde non ab re statim post ipsum pulegij meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quàm Tragorigani genere differens Galenus lib.

Origani uires ex Galeno.

10 VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Origanus, Heracleotica quidem efficacior est onitide: sed agrestis, quàm quidam panaces Heracium, alij conylem cognominant, ualentior utraq; est. Omnes uerò incidendi, extenuandi, calfaciendiq; facultatem possident: hæcq; tertio excessu obtinent. Porro ea, quam Tragoriganum appellat, assumpti etiam adstrictionis quippiam. hæc Galenus. Ex cuius doctrina patet, rectè cum ijs agi, qui syluestre ex Creta petunt suis medicamentis inserunt. Planta Græcis ὄριγανος, Latinis pariter Origanum uocatur: Mauritanis, Fandenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Vuolgemuot, Rottosten, & Costentz: Hispanis, Origanos: Gallis, Origan, aut Mariolaine bastarde.

Nomina.

ΠΥΛΕΓΙΩΝ.

PVLEGIUM.

CAP. XXX.

PVLEGIUM herba vulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac partus eijcit. Pulmonis uitia ex melle, & aloë potum extrahit, & conuulsis auxiliatur. naufeas, stomachiq; erosiones ex pofca permulcet. atram bilem per aluum exigit. Bibitur in uino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum: gingiuas arefacti cinere corroborat. Illitum cum polenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subuenit, impositū usq; dum rubescat locus: cum cerato varos extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius ablutas pruriginas mitigat: conuersas uulvas corrigit: cōtra inflationes, duritiasque uulvæ in defesiones conuenienter adijcitur. Vocant aliqui blechona, quoniam dum floret gustatum à pecoribus, balatum concitat.

Pulegij confideratio.

ET SI dubitauerint recentiorum quidam, an uulgare Pulegium legitimum sit, quod ob eius uulgarem notitiam, nullis foliorū, florumq; notis eius faciè descripserit Dioscorides; non desunt tamen rei herbariæ periti, qui uelint Pulegium uulgaris usus Dioscoridis, aliorumq; antiquorum esse pulegium. Hocq; argumento nituntur, quod non modò experientia compertum sit, uulgare Pulegium omnibus ijs uiribus esse præditum, quas suo tribuit Dioscorides; sed quod etiam Pliniane historie maxime respondeat. Plinio siquidem lib. xx. cap. xiiii. duo Pulegij produntur genera: fœmina, cui purpureus flos: mas, cui albus. Horum utrumq; fert solum Italicum, utrumque in Hetruria præstantissimum gignitur. Quapropter eos aperte hallucinari crediderim, qui Pulegium cōmuni usus unam, uel alteram calaminthæ speciem esse contendunt.

Quorundam error.

50 Quippe quod certò putem (ut infrà suo loco dicitur) omnia calaminthæ genera, quorum meminit Dioscorides, à nobis iandiu fuisse reperta. Quin & illud Pulegium nostrum legitimum esse ostendit, quod folio sit Cretensi dictamno simile, cui folia pulegio similia reddidit Theophrastus, item Dioscorides, qui tamen illa maiora fecit. Germanicæ mulieres Pulegium in hortis serunt, ac etiam in sigulinis uasis fouent diligenti admodum cultura, suis affectibus eo consulentes. Vbi lætius tota coma conspicitur, & secundo calaminthæ generi (hanc enim illi assimilauit Dioscorides) folio simile, acerrimo gustu, quadantenus amaro. Quamobrem rectè quidem Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, de Pulegio differens, ita scriptum reliquit. Pulegium cum acre, & subamarum sit, ualde tum excalfacit, tum extenuat. Porro quod excalfaciat, abunde magnum est signum, quod illitum rubrificat, & quod si quis diutius toleret, exulcerat quoque. Quod uerò extenuet, satis indicat, cum humida, crassa, & lenta ex thorace, & pulmone excreatu facilia faciat, mensesq; moueat. ΠΥΛΕΓΙΩΝ herba sic Græcis, Pulegium Latinis dicitur: Mauritanis, Alnam, Alnegèn, seu Aluegen: Italis, Pulegio: Germanis, Poley, & Hertz poley: Hispanis: Polcio: Gallis, Pulege, & Pouliot.

Pulegij uires ex Galeno.

Nomina.

I 2 Δίκτημος.

DICTAMNVM.

Δίκτημος. DICTAMNVM.

PSEVDODICTAMNVM.

CAP. XXXI.

DICTAMNVM, aliquibus sylvestre pulegium uocatur. Cretensis herba est, acris, læuis, pulegio similis, sed maioribus folijs, quæ tomento quodã, spissaq; lanugine pubescunt. Florem nullum, aut semen profert. Præstat omnia, quæ satium pulegium, sed efficacius multò: nam non potum modò, sed appositum quoque, aut suffitum, defunctos partus eijcit. Produunt in Creta capras sagittis percussas, huius herbæ pastu eas excutere. Purgandi uim habet succus illitus, aut cum polenta tribetur: siquidem ipsum imminuit. Metunt æstate, & autumno. Radix eius gustu calfacit: partus accelerat. Succus cum uino potus, contra serpentium morsus præsidio est. Tanta herbæ facultas est, ut olfacta abigat bestias, quæ uenato ictu sæuiant, appensaque contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & uenenatis moribus infusus succus, præsentaneo est remedio, si etiam ab instillatione statim in potu assumatur.

Ψευδοδίκτημος. PSEVDODICTAMNVM.

CAP. XXXII.

QVOD Pseudodictamnium uocant, multis in terris nascitur, antè dicto simile: sed minus, quàm illud acre. Eisdem effectus præbet, sed ineffacius multò.

Δίκτημος ἄλλος. DICTAMNVM ALTERVM.

CAP. XXXIII.

DEFERTVR à Creta alterum dictamni genus, folijs sisymbrij, ramis maioribus: in quibus flores sylvestris origani, nigri, molles. Odor foliorum inter sisymbrium, & saluiam, iucundissimus. Efficax ad eadem, sed minus nares ferit. Miscetur emplastris, & medicaminibus, quæ aduersus serpentium iniurias confinguntur, theriaca uocant.

DICTAM

DICTAMNUM legitimum, ac probatissimum in Creta insula tantum gignitur: neque tamen inibi passim, sed in angusto loco duntaxat provenit, ut author est Theophrastus. qui lib. IX. cap. XXVI. de plantarum historia Dictamnium posteritatis memorie prodidit, his uerbis. Dictamnium Cretæ insule proprium est, ui mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimum pollet. Folio pulegio simile constat, nec sapore absimile est: ramulis tenuioribus conditur. Vsus foliorum, non ramorum, nec fructus est: ualent enim ad multa, & præcipue ad difficiles partus mulierum, ut dictum est: aut enim facile posse parere faciunt, aut certe dolores penitus sedant. Dantur bibenda ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui fert, exiguus admodum est, eumq; capræ depascunt capesfendæ causa uoluptatis. Quod etiam de telis fertur, uerum esse affirmant: capras enim sagitta transfixas dictamno deuorato telum eijcere. Dictamnium tale est, uiresq; eiusmodi possidet. Falsum dictamnium folio quidem simile constat, sed ramulis minus, & uiribus longè inferius. quanguam enim eisdem in rebus proficit; tamen multò deterius, atq; debilius. Vis dictamni in ore percipi continuo potest: excalfacit enim ex paulo uehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expiret: est enim imbecillius, cum expirauerit. Non desunt, qui naturã Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment. Sed quod locis lætioribus exeat, degenerare, falsumq; cognominari, sicuti etiam alijs pluribus euenit, ut uiribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnium enim asperum solum uehementer amare inquitunt. Est etiam aliud Dictamnium ueluti æquiuocè appellatum: nec enim speciem, nec uim habet eandem. quippe quod folio simili slymbrio constet, & ramis condatur maioribus. Vsus item, & uis non eisdem conueniunt. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulq; proprium Cretæ insule dicitur. hæc Theophrastus. Ceterum ut etati quoque nostræ Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere consueuimus, non diu quidè est, quod ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnium adferri cœptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, uir non solum ingenio & doctrina celebris; sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. VI. epist. III. inquit. Dictamno, nisi eam rursus Venus ab Ida sylua deportet, omnino deficiamus. Sed certè (ut ingenue fatear) nescio, qua auctoritate, uel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnium nec florem, nec semen proferre, cum id, quod è Creta ad nos aduehitur, unã cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur. nisi dicamus hunc locum deprauatum esse, ut fermè suspicor. Quod autem fructum ferat Cretense Dictamnium, & ex consequenti etiam florem, uidetur supra declarasse Theophrastus, cum dixit. Vsus est foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipsum non obscure à Damocrate explicatum est, ut in Galeno legitur lib. V. de compositione medicamentorum per genera, cap. X. in emplastro ex dictamno, quod acceptum refert Damocrati. Hic nimirum dictamno Cretico florem assignauit in illis Græcis uersibus, quos solutis uerbis sic uertimus. His quoque omnibus addito dictamni herbæ læuis sicæ florem habentis drachmas uiginti. Hoc idem etiam credimus

Dictamni cõsideratio.

30 Virgilium carminibus expressisse lib. XII. suæ Aeneidis, ubi ita cecinit.

Hic Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnium genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem folijs, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo uolucres hæserè sagittæ.

Dictamnium fert flores.

Plinio Dictamnium non modò flore, & fructu caret; sed etiam caule. quod tamen experientia, & antè dictorum testimonio planè falsum esse deprehenditur. Pseudodictamnium porrò hodie paucis (ut arbitror) notum, Pisis hoc tempore ad me misit clarissimus medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoso, albicanteq;: cui folia è caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubescentia: è quorum omnium medio flores purpurei prodeunt, marubij, uel melyssophylli modo, sapore pulegij, minus tamen acri. Vulgare autem Dictamnium, album uulgò cognominatum, quod folio fraxineo, floribus odore fragrantibus, citreis æmulis, radice alba, hircinum uirus olente, & amara provenit, nullis prorsus notis aliquod Cretensis dictamni genus representat. Viribus tamen quàm plurimis, præsertimq; antidotis conficiendis, summo opere commendatur. Quo fit, ut non satis admirari possim, quod ueteres rei herbariæ peritissimi, huius insignis plantæ nusquam, quod sciam, meminerint. De eius historia, ac uiribus libro primo latius disseruimus. quare nunc ea repetere superuacuum esse duximus. Dictamni, ac falsi Dictamni uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Dictamnium tenuiore essentia constat, quàm pulegium: cætera illi simile. At quod uocant pseudodictamnium, ad omnia imbecillius dictamno est. Quæ herba Græcè δίκταμνος, Latine quoque Dictamnium appellatur: Arabicè, Meseatremesir, Alnegem araba, siue Bari: Italicè, Dittamo: Germanicè, Vuilden poley: Hispanicè, Dittamo, & Dittamo real. Quod uerò Græci ψευδοδίκταμνον, Latini item Pseudodictamnium, & falsum Dictamnium dicunt: Itali, Falso Dittamo.

Pseudodictamnium.

Vulgare dictamnium.

Dictamni uires ex Galeno.

Nomina.

50 Hic locus illi prorsus est similis, qui in uulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani. Idcirco in hoc similiter, atq; in illo adnotauimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoq; erit utriusque loci ratio, qua uterque suæ, ut spero, integritati restituitur. Et quoniam superuacuum esset ea referre, quæ alibi à nobis dicta sunt, nunc dicam tantum quomodo hic legendum censeam. Vulgata & ea quidem deprauata lectio, quam secuti sunt interpretes, habet. ὄντε δὲ ἄνθος, ὄντε καὶ πρὸς φέρεσι. At illa, quam nos ueram putamus, erit. ὄντε δὲ ἄνθος, ὄντε καὶ πρὸς φέρεσι. quæ uerba ita Latine reddemus. Neq; uerò flos, neq; semen confert. Ex hæc castigatione illud facile fiet, quod Dioscorides auctor grauisimus non solum erroris suspitione non condemnabitur, sed etiam maxime commendabitur, quod ea scriptis tradiderit, quæ cum alijs ueteribus conueniunt.

SALVIA MAIOR.

Ελελίσφακον. SALVIA.

SALVIA MINOR.

CAP. XXXIIII.

SALVIA, siue elelisphacon, frutex est ramosus, longus, uirgas habens quadrangulas, & canas folia mali cotonei effigie, sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarum quasi uestium scabritiem referant, hirsuta, subalbida, perquam iucundo odore, sed graui: semen summis in caulibus syluestri hormino simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumque potum, & partus extrahit, & pastinacæ marinæ icibus auxiliatur. Capillos denigrat, vulnorum sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaque, si eorum decocto cum uino soueantur.

Saluie consideratio.

ADEO est uulgaris notitiæ Saluia hortensis, ut nulli prorsus reperiantur horti, in quibus hodie frequens passim non spectetur. Est etiam præter hanc Saluia syluestris, quæ in campestribus, asperis, incultis, & montibus prouenit folijs domesticæ similibus, candidioribus tamen, & hirsutioribus. Quo fit, ut longe aberrent, qui pro syluestre Saluia, agrestem Sclaream sic uocatam usurpant, quam seplasiarj Centrum galli, & Galliticum etiam appellant. Verùm animaduertendum est, quòd illa, quam syluestrem appello, ea sanè non est, quæ in Hispaniæ campestribus, et asperis locis, ac in Massiliensi agro unà cum nostrate nardo, & lauendula frequentissima nascitur. Quandoquidem hæc non syluestris Saluia est, sed ea ipsa, quam domesticam uocant: nam quæ in hortis habetur alia non est, quam campestris in hortos translata. Ideoq; nõ scribit Dioscorides, Saluiã in hortis nasci, sed in asperis tantum locis. Cæterum Theophrasto duæ Saluiæ produntur genera lib. v. cap. 11. de plant. histor. ubi sic inquit. Sphacelus, et Saluia inter sese distant, quasi alterũ urbanum, alterũ genus syluestre dixeris. Sphacelo foliũ leuius, contractius, minusq; squaleus: saluie scabrius. hæc ille. Porro genera hæc Saluiæ, quæ à Theophrasto redduntur, in Italia quoq; in hortis quàm plurimis inueniuntur: in eaq; sum sententia, ut existimem sphacelum marem esse, saluiam uerò sceminam. In Creta, ac etiam in quibusdã Apuliæ, et Calabriæ locis Saluia in cacumine gignit tubercula quædã, gallarũ instar, subalbida: quorum aliã mibi copiam fecit Ioannes Baptista Rhannusius Illustris. Senatus Veneti secretarius, uir moribus, ac doctrina præclarus: is enim (quæ sua est humanitas) cum ea ex Creta sibi allata essent, mibi uidentia tradidit.

Plinij lapsus. Saluie uires ex Galeno, & Aëtio.

Saluiam Græci elelisphacon uocant. Vnde factum esse puto, ut Plinius lib. xxi. cap. xxv. uocabulorũ cognatione deceptus, quod Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore elelisphacon lentis speciem esse. Saluia, Galeno lib. vi. simp. medic. teste, temperamento est euidenter excalfaciente, ac leuiter adstringente. De eius uiribus copiosius differuit Aëtius, sic scribens. Saluia manifestè calefacit, & leniter adstringit. Tradunt quidam, suffitã saluiam

tuam menses immoderate fluentes, & omnino muliebri profluuium compescere. Agrippa sacram herbam uocauit, quam pregnantes mulieres, si fluidae, laxaeque fuerint, utilissime comedere prodidit: continet enim conceptum, uitalemque reddit. Ac si succi huius heminam cum modico sale, quarto a secubitu die, mulier potauerit, deinde uiro miscetur, procul dubio concipiet. Auit in Copto Aegypti post seueras pestilentias, ab his qui superfuerunt, ad cum succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimosque inde productos foetus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem expuentibus succi saluae cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & sanguis illico cohibebitur. Tabidis pilulae in hunc modum parantur. Sumito spicae nardi, gingiberis, sing. drachmas duas: seminis saluae assati, triti, & cribrati drach. octo: piperis longi drach. duodecim, & cum succo saluae pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemque modo in uespere, ac postea aquae purae quippiam propinato. Salua Latinis dicta, Graecis ἐλελίσφακος nominatur:

Nomina.

10 Mauritanis, Aelifacos, seu Elifacos: Italis, Salua: Germanis, Salbey: Hispanis, Salua, et Salua: Gallis, Saulgs.

MENTHA.

MENTHA ALTERA.

Ἡ δ' ὄσμος. MENTHA.

CAP. XXXV.

MENTHA cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atque exiccandi uim habet. Siftit sanguinem, potio ex aceto succo: tineas in ventre teretes enecat: uenerem stimulat. Singultus, vomitiones, cholerasque sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Imposita fronti capitis dolores mulcet: mammas si tendantur, aut lacte turgent, compescit: cum sale canum moribus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsa subuenit: 50 vuluae ante coitum admota conceptioni resistit: linguae scabritiem confrieta laeuigat. Lac coire, densarique in caseum non patitur, si folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Syluestris mentha, Latini menthastrum uocant, hirsutius est folio, & prorsus maiore, quam sisymbrij, grauiori odore. quare minus ad sanorum usus expetitur.

MENTHA cum hortensis, tum etiam syluestris, quam Hetrusci nostri Latinum nomen retinentes uulgo Menthastrum appellant, adeo omnibus uulgaris, notaque est, ut sine uitio eius delineationem silentio praetermitti posse putauerim. Et quamuis plures, quam hic scribat Dioscorides, in hortis sint Menthae species (una enim breuioribus, & crispioribus constat folijs, alia rubenti caule, & flore, alia uero albicante) huiusmodi tamen specierum differentiae non sunt, meo iudicio, plurimi faciende. Viuax Mentha admodum est: nam in hortis semel tantum sata, tam restibili fertilitate durat, ut uix in posterum extirpari possit, quin renascatur. Veneris uoluptatibus Mentha commendata est: 67

Menthae consideratio.

et si

Menthæ ui-
res ex Gal.

MENTHASTRUM.

Menthæ græ-
cæ mentio.

MENTHA GRECA.

Nomina.

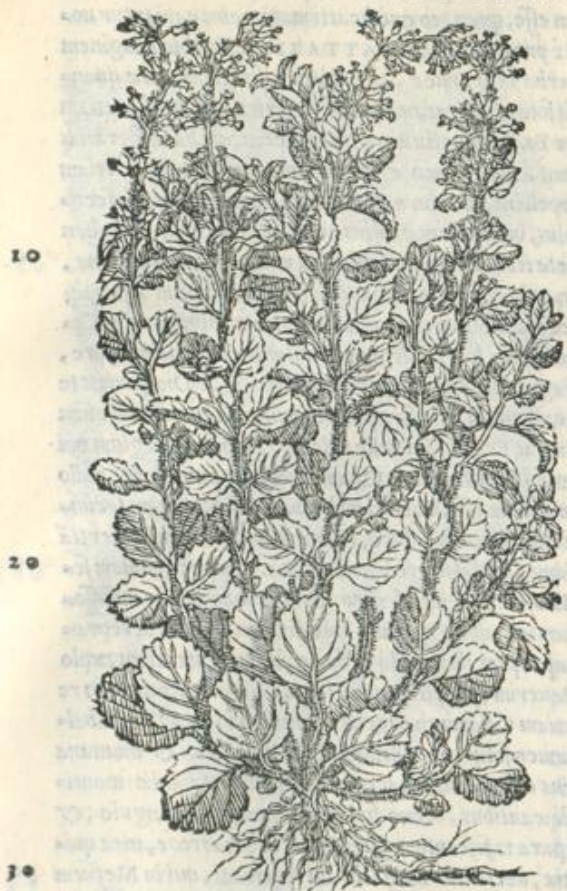
etsi Plinius non sine errore lib. x x. cap. xiiii. planè contra-
rium scriptis tradiderit. Huius menthæ facultatis causam scitè
reddidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi de
ea ijs disserit uerbis. Hediosmos, alij uerò minthen odoratam nun-
cupant. Est enim & alia quædam minthe non odorata, quam ca-
laminthen uocant. Vtraq; gustu acris, & facultate calida est, ex
tertio ordine excalfacientium. Infirmior tamen est mentha odo-
rata, quàm calamintha, & minus excalfacit. Vt enim in uniuersa
sum dicam, hæc ceu syluestris quædam est, illa ceu domestica.
Quamobrem sanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem,
mediocriter item ad uenerem excitat. Id quod omnibus commu-
ne est, quæ humiditatem semicoctam, & statuosam continent. Ob
talem ipsius herbæ temperaturam in abscessibus ea quidam cum
polenta mista utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas,
propterea quòd ualentius eum excalfaciat, tum desiccet, quàm id
genus poscant. Habet uerò etiam quiddam amarum in se, & acer-
bum: & amaro quidem lumbricos interficit; acerbitate uerò si
cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis reiectiones reprimat.
Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium. hæc Gale-
nus. Verùm animaduertendum est, hoc loco Galenum per sylue-
strem Mentham non intellexisse legitimam Calamintham, quòd is
de odorata Calamintha (ut sequenti capite dicturi sumus) initio
septimi libri de simplicium medicamentorum facultatibus copiosè
tractauerit. Ex quo facile conijcere licet, Galenum in hoc non
suam, & ueram appellationem retulisse, sed aliorum, & fortè Græ-
ci uulgi, qui syluestrem mentham calaminthæ nomine appellare
consueuerit: id quod etiam Galeni locutio confirmare uidetur.

Ceterùm est & herba passim in hortis crescens, folio saluæ lon-
giore, latioreq; , betonicæ æmulo, in uiridi albicante: caulibus
cubitalibus, & aliquando maioribus: in quorum cacumine flores
exerunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in uni-
uersum anara est, subadstringens, & grauius odorata. Gori-
tiensibus hæc uulgò uocatur MENTHA græca: in Hetruria uerò
Salua romana, quòd potius folijs saluiam referat, quàm mentham:
quin & herbam diuæ Mariæ nominant. Sunt etiam, qui Lassulatã
appellant: sed unde apud hos id sibi nomen ascriuerit, nescio, ipsi
dicant. Porro Valerius Cordus in suo dispensatorio, in unguento
Marciati magno, duas profert Menthas, nempe crispam, & Sara-
cenicam: pro Saracenicam autè mentha hanc, de qua præsens men-
tio, imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobatur
auctoritate, uel ratione, eius quidem sententiæ ad stipulari nõ tutum
esse arbitror: præsertim cum Nicolaus nuper à Fuchsio Latinus
factus, nullam huiusce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, sed
rubeæ, & agrestis tantum. Id quod facile nobis indicat, ut liberè
dicamus, Cordi dispensatoriũ quàm plurimis scaterere mendis. quip-
pe quòd non omnes medicamentorum descriptiones ex bonorum
authorum fonte hauserit. Plantam hanc (ut ipse scribit) Germani
uocant Vnser frauen muntz, id est, mentham sanctæ Mariæ. Verùm
Fuchsius aliam eodem nomine ab hac longè diuersam ostēdit.
Qui uerò horum errauerit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores
iudices erunt. quanquam si Hetruscis Germanicæ, uel Germanicis
Hetrusca nomina respondent, Cordo potius (quantum ad uocabu-
lum spectat) quàm Fuchsio accesserim, quòd, ut modò diximus, her-
bam diuæ Mariæ eã uocent in Hetruria. Huius epotus succus alui-
tineas, & lumbricos enecat: frigido utero subuenit. Ventriculum
roborat, tam haustus, quàm illitus, & uomitiones compescit. To-
ta planta tam substratu, quàm suffitu serpentes fugat, & eorum
uenenis resistit. quin & infarctus expedit, & capiti robur addit.
Ea Græcis ὄνοσμασος, Latinis, pariter & Italis Mentha uocatur:
Arabibus, Nabanaba: Germanis, Muntz: Hispanis, Hierua
buena, & ortelana: Gallis, Mente.

Καλα

CALAMINTHA MONTANA.

CALAMINTHA ALTERA.

Καλαμίνθη. CALAMINTHA.

CAP. XXXVI.

EX CALAMINTHÆ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: surculos, & caules angulosos, purpureum florem. Altera pulegio similis est, sed maior: quam sylvestre pulegium ideo appellarunt, quòd odore ipsum æmuletur. nepetam Latini vocitant. Tertia menthastrò cognata est, folijs oblongioribus, caule & ramis maioribus, quàm superiora, sed uiribus inefficacior. Omnium folia gustu impensè feruentia, & acria: radix superuacua. Nascitur in campestribus, asperis, & aquosis. Potu, aut illitu demorsis à serpente opitulatur. Decoctum potu menses, & urinas expellit: ruptis, conuulsis, orthopnœæ, torminibus, cholericis, horroribusque auxiliatur: regium morbum expurgat. Præsumpta in vino venenis resistit: tineas, cæterasque interaneorum animalia cum sale, & melle pota, enecat: nec secus cocta, crudave, si teratur. Elephanticos esitata adiuuat, si postea serum lactis ebibatur. Folia detrita, si in vellere subijciantur, menses extrahunt, & partus enecant: accensa, aut substrata, serpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt, in vino cocta, & illita: fugillata tollunt. Calamintha ischiadicis imponitur, vt ex alto humores euocet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

CALAMINTHA officinis Calamentum dicitur, cuius tres numerantur species. Sed eius frequentior est usus, quæ Latinis Nepeta uocatur, secundo loco hic à Dioscoride tradita. Nomen hæc apud Hetruscos in hunc usque diem retinet: siquidem nostrates eam, corrupto tamen nomine, uulgo appellant Nipotella. Cæterum

Calaminthæ considerauo.

Brafauoli error.

Ceterum hanc in re Brafauolus (pace eius dixerim) aperte hallucinari deprehenditur, quod pro certo existimet Calamintham secundo loco à Dioscoride descriptam illam herbam esse, quam, eo quod catti magna eius capiuntur uoluptate, Gattaria quidam uulgò nominant. Error hinc manifeste proditur, quod GATTARIA, cuius hic imaginem

HERBA GATTA.

Ruellij erratum.

Monachorū lapsus.

Calaminthæ uires ex Gal.

perie, ex tertio quodammodo ordine utraq; qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palam calida est, ac paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admouentibus extrinsecus imposita, primum quidem ualde excoalfacit, & mordicat, cutemq; laniat, postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuo calfacit, & sudores ciet, omneq; corpus tum digerit, tum excoalfacit. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò uerò assumptes, sicuti est dictum. Quinetiam & coxendicibus eam quidam in egritudinibus ischiadicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trabit enim quæ in profundo herent ad superficiem externam, totumq; adeò articulum excoalfacit, cutemq; non obscure adurit, mensesq; tum epota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonum etiam elephantiorum remedium, non eo tantum, quod strenue tenues humores digerat; uerum etiam quia extenuet, & incidat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus in uino coctam cataplasmatibus modo imponere uiridem magis, quam siccam præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendum promptior. Porrò talis cum sit ad uenenatarum bestiarum morsus assumitur, uelut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt, & acria, tenuiumq; partium, quæq; facile ex alto ad sese circumiacentem omnem qualitatem possunt attrahere. Ceterum quæ illi inest amaritas, plane exigua est: uerum ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirum cum coniuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus eius aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptum seu pota, seu admota interimit, & eijcit. Igitur incidendi quidè ei uis adest, propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem: abstergendi uerò propter unicam amaritudinem. Itaq; asthmaticis ob omnia antè dicta prodest: ictericis uerò, siue regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia, & expurgantia in iccinore prouenientes obstructions. Ad omnia iam dicta efficacior est montana. Καλαμίνθη herba sic Græcè, ut etiam Calamintha Latine dicitur: Arabicè, Calamentum: Italicè, Calamintha, & Calamento: Germanicè, Vuilden poley: Hispanicè, la Neuada: Gallicè, Poulliot sauuaige.

Nomina.

Euphos.

THYMVM ab omnibus cognoscitur, furculosus frutex, exilibus folijs, multis, & angustis circumdatus: capitulis in cacumine, flore purpurascete refertis. Gracili solo, & petroso provenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per aluum detrahat. Decocti ius prodest orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas ventris exigit: menses, partus, & secundas pellit: vrinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissoluit. verrucas thymi colorem reddentes, pensilesque tollit. Ischiadicis cum uino, & polenta impositum subuenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquam utile pro condimento, duntaxat ad usum eorum, qui recte ualent.

THYMVM duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia, ubi de eo disseruit his uerbis. Quin & thymum candidum, nigrumque reddunt. Serò id admodum floret: nam circa æstiuum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarij constare affirmant, an probe melletur, nec ne. Etenim si aliter defloruerit, mellatio minus probe succedit. Destruatur, peritque flos, si imber inceperit. Semen secundum saturiam, atque etiam magis origani manifestò sentitur: thymi uerò nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, itaque oritur thymum. hæcenus Theophrastus. Cæterum nunc thymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur: quanquam laudatissimum est, quod è Creta insula, alijsque nonnullis Græciæ locis aduchitur. Vnius tantum thymi, minoris uidelicet, meminit hic

Thymi historia.

is m...
...
...

...

Thymi uires ex Galeno, & Aëtio.

Nomina.

...

Dioscorides. Verum cum in libro quarto in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo duriore, saturie simile, haud dubie ostendit se non secus ac Theophrastum, duo Thymi genera obseruasse. Vnum, quod mittit furculos complures exilibus folijs, angustis, & numerosis circumdatus: in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum uerò lignosius, fruticosius, ac durius, saturie simile. Thymo hoc duriore passim ferè scatet Goritienis ager, eius præcipue colles: in eoque (ut libro quarto suo loco dicitur) legitimum epithymum oritur. Thymi meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id & urinam, & menses ciet, foetum euellit, & uiscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaque in excalfaciendo, & exiccando in tertio ordine statuendum est. Præter has autem à Galeno descriptas, alias quoque Thymo uires reddidit Aëtius sermone primo, sic inquit. Hæc uerò experimentis de Thymo cõperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosque humores, atque acrem saniem euacuat: facit & ad uesicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi scilicet intumescere cœperit, drachmam unam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulse. Ad lumborum contumaciamque dolorem, lateris, & thoracis, ac hypochondriorum suspensiones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreque detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis, & ante cœnam aduersus lippitudinem, & uehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verum ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemque gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis θυμός, Latinis item Thymus, & Thymum appellatur: Mauritanis, Hæc: Italis, Thimo: Germanis, Romischer quendel, et Vuelscher quendel: Hispanis, Tomilho salsero: Gallis, Thym, seu Mariolaine d'Angleterre.

SATVREIA triualis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: desert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest, quæ thymum, si modo consimili sumptitetur. Aptus sanis usus. Est etiãnum quædam fatiua, syluestri prorsus minor. quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

THYMBRA

Thymbræ cõsideratio.

SATURVREIA.

Thymbræ uires ex Paulo.

Nomina.

THYMBRA Græcis dicta, & Satureia, Cunilaq; Latini, nobis in Hetruria, corrupto à Cunila nomine, uulgo uocatur Coniella. In alijs tamen plerisq; Italiae locis, quod à Satureia uocem corrumpere maluerint, appellatur uulgo Sauoreggia. Non desunt etiam inibi, qui ab acrimonia, quam piperis frere modo gustui representat, eam uulgo Peuerella, quasi Piperellā nominent.

Thymbræ duo inueniuntur genera, satiuum, & syluestre, quod & gustu acrius, & odore fragrantius est, in campestribus, & sabulosis proueniens. Ideoq; Columella minimè damnandus uideatur, quod Thymbram à Satureia discreuerit: quandoquidem is optime nouerat hortensem, ac syluestrem Cunilam reperiri. quod & Plinius satis notasse deprehenditur. Ex quo facile intelligi potest, Columellam syluestrem, thymbram nuncupasse, hortensem uerò Satureiam. Sed quæ sit Thymbra illa, quam Dioscorides syluestri generi assignauit, & spicam ferre prodidit floribus plenā, coloris uiridis, nondum satis mihi constat. neq; enim hæcenus mihi contigit plantam syluestrem aut satiuam uidere, quæ illi planè respondeat. Quamobrem non alterius imaginem exhibere potuimus, quàm illius cunilæ, quæ passim in nostris hortis nascitur: & hæc est (ut equidem opinor) satureia, cuius à Columella fit mentio. Cæterum quod in simplicium censu usquam Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus uerò eius mentionem fecit libro VII. ubi de utraque specie ijs paucis differit. Thymbra syluestris eadem quæ thymum præstat. Hortensis autem altera quidem imbecillior est, sed ad ciborum usum gratior, & accommodatior. Quæ herba θυμύρα Græcè, Thymbra, Cunila, & Satureia Latine uocatur: Arabicè, Sabater, seu Shatar: Italicè, Thimbra, Coniella, Sauoreggia, & Peuerella: Germanicè, Kinel, Zuuibel, hyfop, & Saturey: Hispanicè, Segurelba: Gallicè, Sauoreic, Sarriette, & Satrea.

Ερπυλλος. SERPYLLVM.

CAP. XXXIX.

Serpylli cõsideratio.

SERPYPYLLVM duorum generum est. Hortense odore sampsuchum imitatur, atque in coronas addi solet. cui à serpendo nomen inditum est: quoniam si quæ ius particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia, & ramulos origani habet, sed candidiores. in macerij multo procerius affurgit. Syluestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem crescit, ramulos edens tenues, furculosos, folijs refertos longioribus, quàm rutæ, & durioribus, angustis. Flores iucundè olent, gustanti acres. Radicis nullus usus. Nascitur in petris, fatiuo efficacius, atque magis exalfaciens, & ad medendi usum aptius. Menses trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, vulsis, & iecinoris inflammationibus auxiliatur: & aduersus serpentes potu, illitue prodest. capitis dolores mulcet coctum, adiecto rosa ceo, & madefactum in aceto: maximè uerò phreniticis, & lethargicis conuenit. Cruentos uomitus sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus.

SERPYPYLLVM hortense in Hetruria haud negligitur, sed in hortis feritur, & magna admodum diligentia colitur, quod etiam inibi (ut Dioscorides inquit) in coronamenta additur. Syluestre duorum est generum: unum flore candido, odore citrei mali: alterum uerò flore purpureo, gustu perquam acri, satureiæ simili. Vtrunq; copiosissimè nascitur apud Goritienses Saluatino monte, quo mihi hæcenus letius nusquam uidere contigit, nec itè odoratius. Serpyllum à Theophrasto, cui hortense nil aliud esse cenfeo, quàm syluestre in hortis satum, describitur lib. VI. cap. VII. de plantarum historia, ubi de eo differit ijs uerbis. Serpylli syluestre

sylvestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus ferunt, ut apud Sycionem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios uero, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo scatent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cum in quantumvis longitudinis procedere ualeat, nactum scilicet adnuculum, aut iuxta sepes aliquas satum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus, tum satyriatum quoddam, atque uehementissimum: tum gratum odore, molliusque comperiri. Tempus ferendi plurimum autumnus: hoc enim primum ferere nimirum properant. haecenus Theophrastus. Ex cuius etiam uerbis satis perspicue colligi potest, duo esse sylvestris Serpylli genera. Quare etsi palam unius tantum generis mentionem fecerit Dioscorides; duorum tamen obscure meminisse potuit, cum inquit. Sylvestre, zygis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantum sylvestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sane necessarium non erat addere zygis cognomen differentiae causa. Satinum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaracimodo, quemadmodum sylvestris altera species, quae malum citreum olet. Proinde scite Plinius lib. xx. cap. xxii. ita de eo memoriae prodidit. Serpyllum a serpendo putant dictum, quod in syluestri euenit, in petris maxime. Satium non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit. Serpylli uires paucis perstrinxit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Serpyllum usque adeo excalfacit, ut & menses, & urinas moueat. est autem et gustu admodum acre. Eius nomen Graecum, ἑρπυλλος; Latinum, Serpyllum; Arabicum, Hemen; Italicum, Serpyllo; Germanicum, Quendel, & Huener koel; Hispanicum, Serpollio, & Serpan; Gallicum, Serpoulet.

Serpylli uires ex Galeno.
Nomina.

Σάμψυχον.

SAMPSVCHVM.

CAP. XL.

SAMPSVCHVM in Cypro, & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum uendicauit Aegyptium. Amaracum gens Sicula, & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: folijs eius calaminthæ, quæ tenui folio constat, hirsutis, & rotundis. suauissimum odorem spirat: ideo coronis inferitur. Vis eius excalfaciens. Succus decocti potus, conuenit incipientibus hydropicis, & ijs quos urinae difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folia, fugillata tollunt: mentes subdita in pello trahunt: contra scorpionis ictum ex aceto, & sale illinuntur: luxatis, tumoribusque cerato excepta, imponuntur: aduersus oculorum inflammationes, cum polline polentæ, illini prodest. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiscetur.

CUM superius libro primo in Sampsuchini unguenti commendatione, Sampsuchum, & Amaracum idem esse latius ostenderim, etsi Galenus, & Paulus diuersis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere superuacaneum duxit: quod ea huc facile transferre possint ij, qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampsuchum in Italia Hetruscis uulgo appellatur Persa, quod forte illis è Persa fuerit allatum: cæteris uero inibi Maiorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus iniuit gratiam sui odoris iucunditate, ut nulle ferè reperiantur, quæ suis in hortis, aut scissilibus uasis Amaracum non serant, uel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura foueant. Quo fit, ut putauerim ego, ex eo Maioranae sibi nomen adinuenisse, quod maiori cura, ac diligentia seratur, colaturque, quam cæteræ plantæ. Neque id ea solium ratione, quod, ut

Sampsuchi compositio.

Sampsuchi uires ex Gal.

Nomina.

paulò antè diximus, odore perquam iucundo commendetur; sed quod etiam perpetua uireat coma. Sampsuchi meminit Galenus libro vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: desiccet enim, & excalfacit ordine tertio. Id Graecis ἑρπυλλος, & ἀμαράκων, Latinis quoque Sampsuchum, Amaracus, & Maiorana uocatur: Arabibus, Merzenius, seu Morsangius: Italis, Maiorana, & Persa: Germanis, Meyeron, Maiorana, & Meyram: Hispanis, Maiorana: Gallis, Marone, & Mariolaine.

Μελίλωτος.

MELILOTVS, SIVE SERTVLA CAMPANA.

CAP. XL I.

SERTVLA campana laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cuius color uicinus est croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum languescente, odore infirmo. Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, praesertim quæ in oculis, vul-

K ua,

ua, fede, aut testibus erumpat, si ex passo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo affato, aut fecni græci farina, lini semine, aut polline, aut capitulis papaueris, intyboue. Recentes meliceridas per se cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, vino, aut galla sanat: stomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex passo instillatur: in aceto, aut rosaceo madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti con-
sideratio.

PROBATISSIMA, legitimaq; Melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis; sed etiam Gargano Apulie monte prouenit. Cuius semen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetias afferri cepit. Quo factum est, ut iam cognouerint medici uulgaris usus Melilotum illegitimum esse, potiusq; lotum urbanam referre, cuius historiam libro quarto tradidit Dioscorides. Meliloti meminit Plinius lib. XXI. cap. IX. ubi ita scriptum reliquit. Ergo in coronamenta folio uenere apiastrum, meliloton, quod Sertulam campanam uocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica, & Cretica, ubicunque uerò asperis, & sylvestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maxime folijs breuissimis, atque pinguisimis. Melilotum, ut Galenus memoriæ prodidit libro VI. simplicium medicamentorum, mistæ facultatis est: habet enim quiddam adstringens, sed & digerit, & concoquit: copiosior enim in eo est substantia calida, quàm frigida. hætenus Galenus. Ceterum neminem inuenio è Græcis auctoribus, qui explicauerit, quæ Meliloti pars in usum medicinæ recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut semen. Quod tamen docuerunt Mauritanii, præsertim Serapio, qui ex auctoritate Isaac Eben amram de Meliloto scribit in hunc sensum. Melilotus herba est, quæ folia fert rotunda, & uiridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in siliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra sinapis magnitudinem. Porro in meliloto usum sibi uendicauerunt siliquæ, & semina, quæ in eis continentur. Μελιλωτος ita Græcè dicitur, ut Latine Melilotus, & Sertula campana: Arabicè, Alchilelmelich: Italicè, Meliloto: Hispanicè, Corona de rei.

Meliloti uires ex Gal.

Nomina.

Μελιλωτος.

MARVM.

CAP. XLII.

MARVM herba cognita uulgò, furculosa, flore origani, folijs multò candidioribus, flore odoratiore. Vim habet sifymbrio consimilem: substringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa illitu serpentia ulcera sistit, & in calidas illitiones additur. Iuxta Magnesiã, & Tralleis copiosissima gignitur.

Mari mentio
ex Galeno.

ET SI Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem inuenierim, Mari meminert; libro tamen primo de antidotis in Hedychoi compositione eius mentionem fecit, cum ita scribit. Aliæ hedychoi descriptiones reperiuntur, quæ neq; Amaracum, neq; Marum prorsus habent: quædam alterutrum tantum continent. Neq; enim duo hæc omnes noscunt unguentarij, eo quòd herbas solion è Creta aduectas emanant unà cum seminibus, atq; succis. Ego uerò & easdem herbas scio in Asia nasci, & in alijs quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoq; ut & alias quasdam herbas, ita & Amaracum uidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim ualde redolet, putaretq; aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum amaracinum, quod in Cyzico faciunt, amaraci plurimum capere, sicq; forsitan ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solion maru imponunt. Hanc herbam aliquoties cum ipse degustassem, ac eam amaracum quidem plurimum, acrem uerò parum deprehendissem, hortatus sum quendam eorum, qui Amaracinum conficere solent, ut amaraci tantum compositioni immitterent, quantum & mari. Ac mihi uisum est id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem uiribus inferius. hæc Galeni uerba. Ex quibus palam est, Marum ab amaraco uiribus, & facie parum admodum disidere, etsi tum amarius sit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè eorum sententiam explodendam putarem, qui Maru amaracum illa esse arbitrantur, quæ maiore spirat odorem, maioremq; amaritudinem gustu præfert: quæq; folijs uiret minusculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à nostris in Hetruria uulgò cognominatur Persa gentile. Sampsuchum enim, siue Amaracum, inibi Persa uulgò uocari superius indicauimus. Cuius illud genus, quod folijs constat pinguioribus, latioribus, uiridioribus, gustuq; acrioribus, minus tamen amaris, legitima omnibus Amaracus esse consetur. Illorum inquam sententiæ fermè adstipularer, nisi eidem aduersari Galenus inueniretur: quippe qui loco citato testatus sit, se in Italia amaracum uidisse, nulla quòd inibi Marum uiderit, facta mentione, sed tantum quòd hoc in alijs ab Asia regionibus rarum oriatur. Hinc itaq; facile adducor, ut existimem Marum non nasci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quasi Galeno subscriberet, Marum duxit esse rarum inuentu, & Italiæ peregrinum. quare ipsum collocauit lib. XXII. cap. XXIII. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab externis regionibus in Italiam conuehebantur, sic inquit. In Aegypto nascitur & Maron peius quàm Lydium, maioribus folijs, ac uarijs: illa breuia, ac minuta, & odorata. hæc Plinius. Ceterum non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco substituant. Quandoquidem testatur Galenus, quòd unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admisceri iussit, etsi minus quidem odoratum uideretur; non tamen uiribus inefficacius erat. Quod Græci μάρον, Latini pariter Marum nominant.

Marum Italiæ
peregrium.

Nomina.

ACINOS, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, siccoque ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior: qua coronæ factitantur. à nonnullis olitoribus colitur. Menfes, & aluum pota sistit. Illita panos, ignemque sacrum sanat.

10 QV ANQVAM sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus constat fo-
 20 lijs, quæq; iucundum efflat odorem, cuius gratia, atque etiam umbra gratæ uirentis æstiuo tempore passim in si-
 gulinis uasis fouetur extra fenestras ædium, & in atrijs, quam nos ob eius gracilitatem uulgò uocamus Basilico
 gentile; horum tamen opinioni apertissimè resistitur Plinius lib. XXI. cap. XV. ubi Acinum scribit nunquam flo-
 rere. Id quod minori ocimo non euenit: siquidem hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odo-
 ratis. Illud præterea illis etiam reclamatur, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. XXI. cap. XXVII. cum ait.
 Acinon & coronarium causa, & ciborum Aegyptij serunt, eademq; erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis, ac folijs
 esset, & admodum odorata. Ex his Plinij uerbis abundè palàm fieri potest, Acinum non esse ocimum tenuifo-
 30 lium, cum hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Cæterùm Manardus Ferrariensis, uir acri ingenio, &
 præstanti doctrina, nil aliud Acinum putauit esse, quàm herbam quandam, quæ in incultis prouenit locis, sed
 præcipuè in agrorum, & uiarum aggeribus, ocimo hirsutior, ac satis suauiter olens. quæ quòd ocimum admo-
 dum æmuletur, à quibusdam syluestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus sum, ut Manardo
 40 prorsus assentiendum putauerim. Sed cum postea animaduertirem, herbam hanc flores emittere contra Plinij au-
 thoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum spe-
 rem, ut de hac, & de alijs rebus dubijs quandoque certiora proferantur. Herba, quæ Græcis ἄκινος, Latinis
 item Acinus appellatur.

De Acino o-
pinio quorū-
dam explosa.

Manardi opi-
nio non acce-
pta.

Nomina.

BACCHARIS herba fruticosa, quæ in coronas ad-
 ditur. cuius folia aspera sunt, media uiolæ, & uerbasci
 magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinè petens,
 aliquantulum asper, non sine appendicibus adnatis: flo-
 re purpureo, subalbicante, odorato: radicibus ueratro
 nigro similibus, quibus odor inest cinnamomo proximi-
 mus. Asperum, squalidumque solum amat. Radix in
 aqua decocta ruptis, uulsis, ex alto præcipitatis, spirandi
 difficultati, salutaris: item diurnæ tussi, & urinæ diffi-
 cili: menfes pellit: contra serpentium morsus utilissimè
 datur in uino. Recens radix apposita partum extrahit.
 Puerperis eius decoctum in defensionibus prodest. In
 40 diaspasmata utiliter inseritur iucundi odoris gratia. Fo-
 lia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu pro-
 sunt: oculorum inflammationibus, mammis tumētibus
 à partu, ægilopijs incipientibus, ignibusque sacris auxi-
 liantur. Odor fomnum gignit.

DVM EAM de Bacchari sententiam, quam superioribus
 50 annis lingua Italica expresseram, nunc demum his nostris Lati-
 nis commentarijs repetitam, excudendam tradidissem, confessus
 ingenue me nusquam hætenus ueram Baccharim reperisse, aut
 ab alijs repertam uidisse; accidit interea temporis, ut eam ad me
 Roma miserit Andreas Lacuna Secobiensis, medicus hac nostra
 ætate clarissimus. Cuius literas hic referre libet, quòd eæ sint,
 quæ mihi maximum faciant argumentum humanitatis & beneuo-
 lentie suæ, atque etiam rei fidem addant. Literæ autem eius sunt
 ita ad me scriptæ. Etsi nos eidem, cui tu, negotio illustrandi, lo-
 cupletandiq; Dioscoridem nauemus assiduam operam, ob idq; no-

Baccharis con-
sideratio.

And. Lacunæ
literæ.

bis ex usu sit hanc ad rem extorquere facultates alienas potius, quàm dissipare nostras; uolunus tamen tibi & amico,
 et de materia medica quàm optimè merito communicare ueram Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce
 Romanis agris reperimus, quòd possis illam ad uiuam formã expressam, in usum humane salutis inserere tuis luculentis-
 simis commentarijs, quos iam (ut fama est) primùm Latinè scriptos edere instituis. Eam itaque chartæ alligatam ad
 te mitto, adeò per omnia respondentem descriptioni Dioscoridis, ut in ipsa nulla nota possit desiderari. Quippe folia
 eius sunt aspera, media uiolæ & uerbasci magnitudine: caulis angulosus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum

K 2 asper:

asper: radices nigro ueratro similes, quæ odore, & sapore imitantur exquisitissimum cinnamomum. Porro flores, quos per inclementiam temporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei, in alijs lutei uisuntur: ita ut huius stirpis esse due species uideantur, uel si meminerit unius tantum Dioscorides. Postremo huius plantæ uires, & facultates sunt omnino eadem, quas suæ Bacchari diuus tribuit Dioscorides. Hic amicus literis suis finem imposuit. Sed certe illud mihi permirum accessit, quod eadem die, & ferè hora, qua Baccharim Roma accepi, eandem Arimino ad me misit Iulius Moderatus diligentissimus pharmacopola, herbarumq; studiosus: id quod aperte testatur hortus eius apud herbarios Italie non uulgaris, ut qui sit uarijs ac nobilibus plantis refertus. Hanc sanè comperi nullis prorsus reclamantibus notis, Dioscoridis Baccharim representare. Nam præterquam quod constaret, ut illa, folijs asperis, magnitudinem inter uiolam & uerbascum referentibus, caule anguloso, cubitali altitudine, aliquantulum aspero; habebat etiam in caule sua adnata folia, non coliculos. Hinc obiter suspicor legendum esse $\omega\rho\rho\alpha\phi\upsilon\lambda\alpha\acute{\iota}\delta\alpha\varsigma$, non $\pi\rho\rho\alpha\phi\upsilon\lambda\alpha\acute{\iota}\delta\alpha\varsigma$, ut uulgati Græci codices habent: quandoquidem illi lectioni ad stipulatur etiam Orisbasij manu scriptus codex. Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candebant, odorati. Eius deniq; radices erant ueratro nigro similes, & odore cinnamomo proximæ. Huius igitur plantæ delineatione, quæ adamus sim historiæ Dioscoridis respondet, ut eius quoque effigies, quam pictam damus, affabre demonstrat, facile adducor, ut affirmare non dubitem, hanc esse ueram, & legitimam Baccharim. Ceterum Leonicens, & Brasauolus ipsum secutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim esse, quam quidam Selaream, nonnulli uerò Matrisaluiam appellant. Sed cum huius radices non sit ueratro nigro similes, neq; minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum sententia improbanda uidetur: præsertim quod ueram Baccharim eam esse censeamus, de qua superius disseruimus. Non defuerunt etiam, qui crediderint, Baccharim Dioscoridi accreuisse, caputq; hoc adulterinū esse, eo fortasse argumento, quod eam hætenus inuenire non potuerint. quorum suspicionem augere potuit Galenus: quippe qui in simplicium censu de Bacchari quicquam, quod equidem legerim, memoriæ prodiderit. Vnde in eam sententiam deuenerunt, ut Baccharim eandem esse cum asaro certò putarent. Verum horum quoq; error iam omnibus euidentior factus est, quàm ut hic à me explodi debeat. Neq; enim ea solùm ratione proditur, quod pridem legitima Baccharis reperta sit; sed etiam quod legitimum hoc Dioscoridis caput esse comprobet Oribasius, in quo illud ex Dioscoride transcriptum legitur. Quinetiam idem confirmat Paulus Aegineta, qui Baccharis meminit lib. VII. atque ea scribit, quæ facile, si conferantur, Dioscoridi accepta ferrentur: sic enim inquit. Baccharis odorata est herba, odore cinnamomo proxima, coronaria, acris. Huius radices decoctum meatus obstructos aperit, urinam, & menses citat. Folia ipsius, cum sint adstringentia, fluxionibus opitulatur. Huic herbe nomen Græcum est $\beta\acute{\alpha}\chi\chi\alpha\rho\iota\varsigma$, Latinum quoque Baccharis.

Leonicens, & quorundā opi. reprobata.

Baccharis uires ex Paulo.

Nomina.

Πύργων.

R V T A.

CAP. XLV.

R V T A montana, syluestrisque, fatiua, & hortensi acrior est, & in cibis damnata: fatiua uerò, quæ sub ficu arbore nascitur, magis in cibos admittitur. Vtraque urit, calcacit, exulcerat, urinam ciet, menstrua pellit, aluum sistit potu, ciboue. Lethalium medicamentorum antidotum est, si semen ex uino acetabuli mensura cibat. Folia per se præsumpta, aut cum nucibus iuglandibus, aridisque ficis, inefficaces uenenorum uires reddunt: contra serpentes simili modo fumere conuenit. Genituram cibo, potuue extinguit: cum anetho sicco decocta, tormina sedat. Facit ad pectoris, laterumque dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumque cruciatus, & horrores febrium circuitu repetentes, pota, ut antè dictum est. Item ad inflationes coli, vuluæ, rectique intestini cum oleo decocta, & infusa. Fœminas uuluæ strangulatu liberat, si à genitali sedètenus cum melle subiiciatur. Feruefacta ex oleo, & pota, uentris tinea excutit: articularijs doloribus ex melle, aquæ inter cutem cum ficis illinitur: eisdem in potu auxiliatur, decocta in uino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaq; cibo, uisus aciem excitat: dolores oculorum illita cum polenta lenit: doloribus capitis cum rosaceo, & aceto illita, auxiliatur: profluentem naribus sanguinem sistit trita, & indita. Testium inflammationibus cum laureis folijs imposita, & eruptionibus papularum cum myrto, & cerato prodest: cum pipere autem, uino, & nitro affricta: albæ uiligini medetur: cum eisdem illita fornicationes tollit, & uerrucas, quæ thymi florè repræsentat. contra

contra impetigines cum alumine, & melle utilissimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfa-
 ctus, aurium dolori efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem sensere, cum fœniculi suc-
 co, ac melle inunctus, opitulatur. Ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, aut in capite manant, cum a-
 ceto, rosaceo, & cerussa illitus perfanat. mansa alliorum, ceparumque acrimoniam domat. Mon-
 tana si copiosius estur, interficit. Dum florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & ru-
 bore quodam inficit, cum pruritu ac uehementi inflammatione. oportet itaque eam unctis antea ma-
 nibus, & facie colligere. Tradunt succum gallinaceis pullis insparfum, feles arcere. Adijciunt eam,
 quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes interimere. Montosus autem is
 locus, uiperis scatet. Semen eius potum contra intestina uitia efficax est. In antidota commodè addi-
 tur. Contra incontinentiam urinæ tostum semen septenis diebus potui datur. Radix huius monta-
 num moly uocatur. Syluestris ruta satiuæ similis est. Prodest comitialibus, & coxendicum dolori-
 bus: menstrua mouet, partus enecat. Acrior est uiribus, quàm hortensis, & ualidior. Syluestris, ut-
 pote noxia, cibis abdicatur.

RUTA utraque planta est uulgaris notitiæ, tam satiuæ inquam, quàm syluestris. Non tamen uelim de illa syl-
 uestri intelligas, de qua capite proximo differendum est, sed de ea tantum, cuius meminit Dioscorides in presenti
 capite, quamq; in eius calce satiuæ similem fecit: siquidem hæc ab illa plurimum differt. Nascitur hæc syluestris
 Ruta in Goriitensi agro copiosissima, adeò ut qui circumstant montes, ea ubique seateant; præsertimq; Saluati-
 nus mons, qui eadem fermè uestitur. Facie hæc hortensi perquam similis est, graciliori tamen folio, & gustu a-
 criori, amarioriq;. Id quod Monachorium in Mesuem scribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptijs prorsus
 refragatur. quippe qui asserant nullam ferè esse differentiam inter hanc, & androsæmum, siue hypericum, ut quæ in
 alterius locum substitui possunt. Qua in re manifestè deprehenditur magna eorum inscitia: quandoquidem hic (ut e-
 quidem arbitror) in triplici uersantur errore. Primum quòd existimauerint, turpi nimirum lapsu, syluestrem Ru-
 tam ab androsæmo, & hyperico non disidere. Deinde quòd putauerint hallucinati etiam, androsæmum, & hype-
 ricum unum & idem esse, cum tamen Dioscorides de his seorsum, tanquam de differentibus plantis tradiderit. Huc
 tertius accedit error, & is quidem, mea sententia, detestandus, quòd prodiderint, hanc syluestris Ruta historiam
 bis à Dioscoride descriptam reperiri, magnamq; habere cum hyperico cognationem. Quod potius somniasse, quàm
 libero sensuum iudicio scripsisse uidentur Monachi, cum non huius Ruta caput sit illud, in cuius fronte in qui-
 busdam codicibus, ijsq; non probatis, illa legantur, quæ doctissimorum testimonio hic ascripta, hyperici autem
 propria censentur; sed quod proximè sequitur, in quo alterius syluestris Ruta, quam alij Moly, alij Harmala-
 lam, alij uerò Besafan appellant, tractatur historia. Quare caueant pharmacopola, qui fortasse horum patrum scri-
 pta sequuntur, ne unà cæcutientes sepe ducantur in uarios errorum labyrinthos. Scribitur Ruta (ut author est
 Plinius lib. XIX. cap. VIII.) fauonio, & ab æquinoctio autumnii. Odit hycmem, & humorem, ac simum. Apri-
 cis gaudet, & siccis, terraq; maxime lateritia: cinere uult nutriri, hic & semini miscetur, ut careat erucis. Sub
 fici umbra libentius acquiescit. cuius rei causam suis in problematis reddidit Aristoteles. Mustela cum serpente di-
 micatura, in murium uenatu Rutam prius edendo se munit, gnara hanc contra uenena pollere. Utuntur & ipsa hoc
 nostro tempore ad cacodæmones depellendos, fortasse quòd contra fascinationes eam commendauerit Aristoteles in
 problematis. Planta Ruta mirabilis magnitudinis uisa est (Flauo Iosepho auctore) Macherunti, quod olim fuit mu-
 nitissimum Iudææ oppidum. Is enim lib. VII. cap. XXV. de bello Iudæico ita scriptum reliquit. Erat autem in ipsa regia
 Ruta mirabilis magnitudinis: à nulla enim ficu uel celsitudine, uel magnitudine uincebatur. Ferebant autem eam ex
 Herodis temporibus perseuerasse: mansissetq; ulterius profectò, sed à Iudæis, qui locum ceperunt, excisa est. Ruta
 syluestris, & satiuæ meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ruta agrestis ex
 quarto est ordine excalescentium: domestica uerò ex tertio. Est autem non solum gustu acris; sed & amara. Ex
 quo etiam sanè digerere, atq; incidere crassos, lentosq; humores potest. Ob eandem uim & urinas mouet. Quin &
 tenuium est partium, statusq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac ueneris appetitum cohibet: digeritq; at-
 que exicat strenuè. Est enim eorum ex numero medicamentorum, quæ ualenter desiccant. Porrò quod superius
 Moly, & Besafan nominari diximus, & ipsum utique fuerit ruta syluestris. Ῥύγανον Græcis herba est, quæ La-
 tinis, pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis, Sadeb, seu Sedab: Germanis, Raut, & Vucin raut: Hispanis,
 Arruda: Gallis, Rue.

Rutæ confi-
 deratio.

Monachorū
 hallucinatio.

Rutæ uires
 ex Galeno.

Nomina.

Ῥύγανον ἄγριον. RUTA SYLVESTRIS. CAP. XLVI.

VOCANT etiánum syluestrem Rutam, quod in Cappadocia, & Galatia Asiæ finitima moly
 dicitur. Frutex est, qui ab una radice multos emittit cauliculos: folijs multò, quàm alterius rutæ lon-
 gioribus, tenrioribusq; odore graui: flore candido: capitulis in cacumine paulò maioribus, quàm
 satiuæ rutæ, eua tribus maximè partibus constant: in quibus triangulum semen, subrufum, gustu a-
 marum reclulitur. cuius est usus. Semen autumnò maturefcit. quod cum melle, uino, croco, & fœ-
 niculi succo, & gallinaceo felle, teritur contra retusam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam uo-
 cent, Syri besafan: qui Cappadociam incolunt, moly, quoniam quandam cum moly feruet similitu-
 dinem: radice nigra, flore candido. In collibus, & læto solo prouenit.

Rutæ sylue-
stris alterius
consideratio.

INVENIUNTUR ex Græcis codicibus Dioscoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem secutis, qui uel maximo librorum lapsu, uel potius eorum temeritate, qui nimis scioli uideri uolunt, plura de hac altera syluestri Rutæ in capituli fronte scripta ostendunt, quæ doctissimorum quorumq; consensu adiecitia sunt, & hyperico legitime debentur. Hac deprauata, imò additiua lectione decepti quidam rerum, literarumq; parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes syluestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error simul deprehensus est, atque Dioscoridis lectio restituta à peritissimis uiris, qui rei discrimen exactissime nouerunt, & uetustissima Græca exemplaria consuluerunt, in quibus nihil tali offenderunt. quemadmodum neq; id sese offert lectitandum in Oribasij codice manu scripto, herbarum descriptiones Dioscoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus amplius super sit ambigendi locus, quin ea asceititia sint, & ex hyperico, cuius propria sunt, hic perperam repetita. Sed hæc iam missa faciamus, & constituamus duplicem esse syluestris Rutæ speciem: unam domesticæ similem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram uerò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam uocant. Hanc, ut ingenue fatear, hæc Stenus non uidi: non desunt tamen, qui eam demonstrare promittant in Italia, ac etiam iam ostendatur (ut audio) in publico horto Patavij. Quod non equidem negauerim, tametsi fuerit hæc peculiaris Cappadocæ, & Galatiæ planta. Aphri corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verum enim uero grauissimo errore ducuntur seplasiarij, qui Luninis apothecariorum scripta secuti, huius Rutæ, siue Harmel loco, scetidus, & aggregatiuis dictis catapotijs, alijsq; compositis medicamentis cicutæ semen admiscunt. Quod non solum suis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmalæ omnino repugnat; sed etiam uenenum lethale existit. Errandi causam præbuit Quiricus Augustus Tortonensis: quandoquidem is, ubi in conficiendis scetidus catapotijs, quid sit Harmel explanare contendit, ait Syluatici Pandectarum authoris testimonio, quòd quotiescunq; reperitur Harmel cum aspiratione nil aliud apud Arabes designat, quam semen cicutæ: sine uerò afflatu, Rutæ syluestris semen. Quod euidenter, ac execrandum est mendacium: siquidem Harmel tam afflatum, quam nudè scriptum Mauritanis perpetuò agrestem Rutam significat, ut Serapionis, & Auicennæ auctoritate facile probari potest suis in libris, in quibus simplicium historias, et facultates posteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel scripserunt, Dioscoridi, & Galeno Rutam hanc describentibus prorsus adstipulantur. Ceterum Auicenna ipsius Harmel etiam meminit libro quarto sui Canonis, ubi uiperarum morsus curationem tradens, sic inquit. Ruta syluestris (& non est alharmel, secundum quòd existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert morsibus uiperarum. hæc ille. Sed ne fortè quis Auicennam non rectè intelligens, in his uerbis decipiatur, ut suis in Paradoxis Fuchsum, uirum alioqui expertissimum, in Auicennam acriter agentem, deceptionem fuisse deprehendimus, ut qui illum, ut puto, minus intellexerit, sciendum profecto est (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc, quoniam ad rem faciat, id ipsum repetere non alienum erit) quòd non eiusdè utiq; generis est syluestris Ruta, de qua unà cum domesticæ superius tradidit Dioscorides, & hæc, quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritanij uerò Harmel, siue Alharmel appellant. Ex hac omnibus perspicua Rutæ syluestris distinctione, quantum equidem reor, liquido patebit, Auicennam haudquaquam errasse, ut errorem immeritò illi iniungit Fuchsius. Quippe cum inquit Auicenna, Ruta syluestris (& non est alharmel, secundum quòd existimauerunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert morsibus uiperarum, ijs uerbis declarat se illam hic syluestrem Rutam intelligere, quæ domesticam æmulatur: non autem illam, de qua hoc loco differit Dioscorides, quamq; sue Arabicæ familiaris authores Harmel, siue Alharmel uocant. Eius tamen loco citato, paulò antè meminerat, sic inquit. Et alharmel est de medicinis liberantibus. Vbi per Alharmel eam sanè Rutam syluestrem intelligit, de qua præsens sermo est. ob cuius differentiam, postea alterius Rutæ syluestris mentionem faciens, subiungit illa uerba, quæ iam bis citauimus. Vt hinc palàm faceret, se non modò de alio syluestris Rutæ genere intellexisse; sed etiam occurrisse, ne quis, si sine distinctione locutus esset, se idem frustra repetisse calumnietur. Porro non desunt qui sustinere contendat, Harmel esse Cicutam, Auerroem in medium adducentes, quem lib. v. suarum collectanearum ita scriptum reliquisse uolunt. Harmel, id est Cicutam, calida est, & sicca in tertio gradu, incidit crassos humores, & prouocat urinam, & menses, & ualet dolori scapularum, & purgat phlegma. Hac isti nituntur auctoritate. Quibus ita facile responderi potest, quòd cum Cicutæ hoc loco eas Auerroes tribuat facultates, quas etiam Harmalæ, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifestè deprehenditur Auerrois codex librorum incuria fuisse deprauatus. Neq; difficultis lapsus fuit, quòd ij uocum similitudine decepti Cicutam pro Ruta legerint, ac scripserint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abest, ut Cicutam tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam assignat deprauata Auerrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cum Dioscoridis, & Galeni testimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob idq; eam lethale uenenum esse affirmant. Quapropter quam pessimè agatur ab ijs, qui Cicutæ ormidandū semen ijs compositis medicamentis addunt, quorum usus est ad deiciendos, incidendos, extenuandosq; lentos humores, ij diiudicent, qui ueritatis studio dediti huiusmodi cauillationes, quæ sepe hominibus perniciem pariunt, tolerare non possunt. Rutam hanc syluestrem appellat Galenus Moly lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de ea differit his uerbis. Moly, hoc quidam uocant peganon agrion, hoc est, Rutam syluestrem, nonnulli harmolan, Syri besafan, sicut Cappadocæ moly, quia radicem habeat nigram, & florem lacteum. Vis eius tenuium est parium, & calida tertio abcessu: unde crassos humores secat, ac digerit, & urinam mouet. Hæc Galenus de altero Rutæ syluestris genere. Cui constat & primum syluestris Rutæ genus per pulchrè respondere. Ex quo crediderim, quòd sine ullo errore seplasiarij alteram alterius loco subicere possint, quoties Arabum harmel in suis compositis medicamentis admi-scendum reperiunt. Est & alia Rutæ species, quæ recentioribus quibusdam CAPRARIA cognouitur, quibusdam uerò Galega dicitur, nostrates eam uulgò appellant Lauanese. Passim hæc in serobium aggeribus, humentibusq; locis prouenit, fœno græco persimilis. Magnificiunt ipsam nonnulli suis experimentis nixi non modò aduersus pestilentiam, & lethalia medicamenta; uerum etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus, aut aculeo uenenam emittunt

Seplasiarij
grauis error.

Fuch. lapsus,
& Auicennæ
defensio.

Quorundam
error, & lo-
cus Auerrois
restitutus.

Rutæ sylue-
stris alterius
uires ex Gal.

Rutæ capra-
riæ mentio, &
uires.

10

20

30

40

50

tum

tum morsus, tum ictus: in quem usum herbam. uel eius succum bibendum præbent, ac etiam emplastri modo uulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui succum sesquiuncie pondere haustum pueris comitali morbo uexatis. Cæterum apertissime falluntur, qui putant Rutam hanc caprariam dictam Polemoniam esse, ut latius libro quarto suo loco dicemus. Quæ planta $\tau\omega\gamma\alpha\upsilon\omicron\iota\ \alpha\gamma\epsilon\iota\omicron\upsilon$ Græce, Ruta syluestris Latine dicitur: Arabicè, Harmel: Italicè, Ruta saluatica.

Mῶλυ. M O L Y.

CAP. XLVII.

10 M O L Y folia habet graminis, latiora, humi sparsa: florem albæ violæ similem, sed minorem, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternum cubitorum: in cuius cacumine inest aliquid, quod allij speciem referat. Radix parua, bulbosa. quæ mirum in modum valet ad uulnæ apertiones, si trita cum irino unguento, in pello subijciatur.

20 M O L Y, ut scriptum reliquit Theophrastus libro IX. cap. XV. de plantarum historia, apud Pheneum exit, atq; apud Cyllenam esse (quemadmodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non absimili cepæ, folio scillæ. Vsum eius contra ueneficia summa: non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius lib. XXV. cap. IIII. ita scribens. Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam uocari à dijs putant Moly. Ast inuentionem eius Mercurio assignat, contrâq; summa ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadia tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraq; magnitudine cepæ, folio scillæ: effodi autem difficulter. Græci authores folium eius luteum pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inueni e peritis herbarum medicis, qui & in Italia nasci eam dicerent, afferriq; Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxæas, radice triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. hæc Plinius. Ex cuius sanè uerbis facile cognosci potest, Moly ab eo secundo loco redditum, quod in Campania effossim, & sibi allatū scribit, ab illo plurimum disidere, quod Homerus, & Dioscorides notis non planè consentientibus representarunt. Moly, cui Dioscoridis delineatio respondeat, hæctenus in Italia reperire non potui, neq; ab alijs inibi repertum, aut aliunde aduectum scio. Cæterum herbam Moly Dioscoridi appellatam, eandem nimirum esse putauerim cum illa, quæ Galeno lib. VII. simpl. medic. Myle uocatur, cum inquit. Myles radix paruo bulbo similis est, facultatis contrahentis. nam cum farina serina, (hoc est lolij) apposta apertam uulnam sanare scribit Dioscorides. His uerbis Galenus non solum quidem Mylen suam Dioscoridis Moly acceptam refert; sed etiam nos commonet mendi cuiusdã, quod hucusq; latuit in codicibus Græcis Dioscoridis. Quippe quod ubi in huius capitis calce legitur $\mu\epsilon\tau\alpha\ \iota\epsilon\iota\upsilon\upsilon\ \mu\upsilon\lambda\omicron\upsilon$, quod est, cum irino unguento, Galeni testimonio, legendum sit $\mu\epsilon\tau\alpha\ \alpha\iota\epsilon\iota\upsilon\upsilon\ \alpha\lambda\delta\iota\epsilon\omicron\upsilon$, id est, cum farina loliacea. Et certè in id uitium facile librarij quædam scripturarum uicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua uulgaris lectio deprauata manifestè deprehendetur. Nam si unguentum irinum efficaciter aperit, non uideo quid Moly radix cum eo præstare possit $\tau\omega\delta\ \upsilon\sigma\epsilon\epsilon\alpha\varsigma\ \alpha\nu\alpha\sigma\omicron\mu\omega\varsigma\epsilon\upsilon\varsigma$, hoc est, ad uulnæ apertiones. Sic enim ex Græco rectius reddendum puto, quam ad aperiendas uulnas, ut uerterunt Marcellus & Ruellius. qui tamen secus facere non poterant, si unguenti irini rationem habere uolebant. Id $\mu\omega\lambda\upsilon$ Græci dicunt, quod Latini itè Moly.

Moly histor. ex Theophr. & Plinio.

Moly uires ex Galeno.

Dioscoridis, locus castigatus.

PANACES HERACLEVM.

Πάνακες Ἡράκλειον. PANACES HERACLEVM. CAP. XLVIII.

PANACES nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi solet. Plurimum in Bœotia, & in Phocide Arcadiæ nascitur: ibique compendij, & quæstus, qui ex eo liquore factitatur, gratia, studiosè colitur. Folijs est asperis, in terra iacentibus, herbacei coloris, multum ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinquepartitò diuisis: caule, ut ferulæ, altissimo, qui lanugine quadam incanescit, folijs etiam minutioribus obsitus: muscarijs, ceu anethi, in cacumine: flore luteo, & semine odorato, feruenteque. Radices habet multas ab origine una, candidas, graueolentes, crassi corticis, & subamari gustus. Nascitur in Cyrene Libyæ, & Macedonia. Excipitur succus incisa radice, recenti caulium pullulatu. Ea candidum succum emittit, qui siccatus in summa cute croceum colorem contrahit. Effluentem autem succum excipiunt, folijs excauato solo stratis, quæ siccata tolluntur. Simili modo caule mensibus inciso, profluentem succum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, distentæque,

Nomina.

stentæque, sicca, quæ cariem non sentiant, aromatica, feruentes gustu. Fructus ex media ferula cibo idoneus est: sed ex agnatis stolonibus, ab usu cibario abhorret. Maximè in hoc succi genere probatur, quàm amarissimus, internè albus, aut subfuluus, foris ad croci colorem inclinans, læuis, pinguis, friabilis, tener, statim in aqua eliquescens, graui odore. Niger improbatur, ac mollis. Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed synceri experimentum est, si digitis in aqua friatus resoluatur, & lactescat.

Excalfacit, mollit, extenuat: horroribus febrium, circuitibusque, vullis, ruptis, laterum dolori, torminibus, stillicidio vrinæ conuenit. Contra vesicæ scabiem ex aqua malsa, aut vino bibitur: menses trahit, foetum enecat. Inflationes, quæ uulvam malè habent, duritiasque, ex melle dilutus, discutit: ischiadicis illinitur. acopis, & capitis medicaminibus admiscetur: carbunculos rumpit. Podagricis, cum vua passa illitus subuenit: dolore dentium liberat, cauis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplastrum contra bestiarum morsus, quæ in rabiem esserantur. Radix in ramenta conscissa, vuluæ admota, partus extrahit: ad vetera vlcera efficax est. nudata ossa corpore operit, si trita cum melle illinatur. Semen cum absinthio sumptum, menses pellit: cum aristolochia, prodest aduersus animalia, quæ venenum ei aculantur: & contra vuluæ strangulatus in vino bibitur.

Πάνακες ἀσκληπιοῦ. PANACES ASCLEPIVM. CAP. XLIX.

PANACES Asclepij caulem à solo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia funduntur feniculo similia, maiora tamen, & hirsutiora, odorata: in cacumine umbella, vbi flores emicant aurei, acris gustus, & odorati. radix parua est, & tenuis. Auxiliarem vim habent flores, & femina, contra vlcera, phagedænas, & tubercula, si trita cum melle imponantur. aduersus serpentes ex vino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces syluestre origanum vocant, alij cunilam, de qua in origani mentione diximus.

Πάνακες χειράνιον. PANACES CHIRONIVM. CAP. L.

PANACES Chironium in Pelio monte maximè prouenit. folium eius amaraco simile: flos aureus: radix parua, quæ non altè demittitur, gustu acris. Pota radix serpentium veneno resistit. Illita coma, eadem præstat.

PANACES Heracleum in Apulia frequens nascitur, quemadmodum in Apennini iugis, & in Argentario promontorio in nostris maritimis Senensibus. Habetur & in quàm plurimis Italiæ uiridarijs, ubi summa diligentia colitur ab his, qui simplicium medicamentorum studiosi, ad suum aliorumque commodum innumera plantarum genera suis in hortis, ac uiridarijs serunt, ac colunt. Verùm non ob id affirmauerim, eius lacrymam, quam officinæ Opoponacium uocant, excipi in Italia. Nam quæ Venetijs uenalis reperitur, ex Alexandria Aegypti conuehitur. Legitima nõ desit,

Panacis consideratio.

Mes. lapsus.

et si adulterata frequentior sit usus apud eos, qui ex quauis herba manipulos colligunt. In Panacis historia aperitissime aberrauit Mesues: quippe qui initio capitis omnia eius genera confundat. Quod omnibus iam notius est, quàm ut à nobis ostendi debeat. Panaces Asclepium nuper uidimus, eiusque effigiem hic appinximus. Sed Chironium non prouenit, quod sciam, in Italia. Quanquam non desunt, qui pro Chironio panace ostendant plantam, quæ folium habet oblongum, hyssopi ferè modo: florem pentaphylli, sed maiorem, aureo tamè colore: surculos numerosos, tenues, lignososque: radicem item lignosam, rufescentem, gustu adstringentem. Verùm quòd Dioscorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco similia, & radicem gustu acrem, non uideo quomodo ingenuè possum eorum sententiæ subscribere. Panacis genera ab inuentoribus cognominari tradunt. nempe Asclepium ab Aesculapio, Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisque est appellatum, cuius tantum lacryma hoc tempore officinæ utuntur. Semen enim, ac radix, etsi in pluribus ualeant affectibus; ad nos tamen, quod uiderim, non adferuntur. In quorum defectu optimi chirurgi, cum denudata ossa carne explorare uolunt, radicem segmenta, quæ lacrymæ comparsa reperiuntur, quæque illa sint, non paruo labore seligunt, & ad hunc usum in puluerem redigunt. Panacis uires descripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Panaces Heracleum, inquit, ex hoc fit uocatus Opopanax, radicibus eius, & caulibus excisis. Porro opopanax ipse longè est ad plurimos usus aptissimus, utpote excalfaciens, emolliens, & digerens: ponatque ipsum quispiam in calfaciendo tertij ordinis, in desiccando uerò secundi.

Panacis uires ex Galeno, & Mesue.

secundi. Cortex radice exicatorium simul, & excafactorium est medicamentum: sed minus quam succus. quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoque utimur & ad ossa denudata, et ad ulcera maligna, & contumacia. Sufficiens enim talia carnem procreant, scilicet abstergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere calfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt, uelut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus mouendis medicamen accommodum. Ceterum nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panacea herbam hanc uocent. Panaces autem Asclepium minus est calidum supra dicto panace: quamobrem eo, & floribus eius, & semine melli mistis ad ulcera, phymata, & phagedenas utuntur. Panaces uerò Chironium & ipsum similem prædicto facultatem possidet. hæc Galenus. Porro deijcit Panacis lacryma (ut author est Mesues) à remotis corporis partibus, præsertimque ab articularum compaginibus, lentam, crassam, contumacemque pituitam. Cerebrum, & nervos expurgat, præcipue cum frigidis torquentur morbis. $\pi\alpha\nu\alpha\kappa\epsilon\varsigma$ ἰσχυρὰ κλαῖον sic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum, nominatur: Arabibus, Steustr, Ieustr, siue Giaustr: Italis, Panace Heracleo. Huius gummi Græcis ὀπὸπᾶναξ dicitur: Latinis item Opopanax: Italis, Opoponaco: Hispanis, Oporonaque. $\pi\alpha\nu\alpha\kappa\epsilon\varsigma$ uerò ὀσκληπέσιος sic Græcè uocatur, ut Latine similiter Panaces Asclepium: Arabicè, Panax Aschilibet: Italicè, Panace Asclepio. $\pi\alpha\nu\alpha\kappa\epsilon\varsigma$ denique χειρῶνειον ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appellatur: Mauritanis, Panax caromon: Italis, Panace Chironio.

Nomina.

Λιγυσικὸν. LIGUSTICVM.

CAP. LI.

20

30

40

LIGUSTICVM, quod alij panaceam, alij panaces uocant, plurimum in Liguria nascitur, in monte Appennino Alpibus contermino: unde nomen traxit. Panaces incolæ non ab re appellant, quoniam & radice, & caule Heracleotico panaci simile fit, & uiribus eisdem præditum. Gignitur in altissimis, asperisque montibus, ac umbrosis, maximè iuxta fluentia. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, & in circuitu folia fertulæ Campanæ, molliora, odorata, prope uerticem graciliora, & longè magis diuisa: in cacumine muscarium, in quo semen dependet nigrum, solidum, & oblongum, feniculo proximum, gustanti acre, & aroma olens: radix candida, Heracleotici panacis similis, odorata. Radicis, seminisque uis excafactoria, concoquens. Prodest ad intestinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præsertim quibus stomachus turgeat: & contra serpentium ictus: urinas, & menses potu trahit. Eisdem præstat effectus apposita radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiscetur. ori perquam utile: quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obsonia. Adulteratur semine quodam simili: quod facîle gustu discernitur: amarum enim est. Alij semen feniculi, aut seselis admiscentes, ligusticum dolo uitiant.

FALLUNTUR aperte, ut mea quidem fert opinio, qui herbam uulgò hodie Leuisticum nominant, quam legitimum hipposelinum censemus, putant esse Ligusticum hic à Dioscoride re præsentatum, quod Galenus unius literæ mutatione Libysticum appellauit. Siquidem hoc caule assurgit tenui, & folijs fertulæ Campanæ similibus. Illud uerò caulem profert altum, crassum, concuum, & geniculatum: folia apij palustris æmula, maiora tamen, ac etiam crassiora. Ceterum quamuis legitimum, ac uerum Ligusticum in Liguria, cuius Genua metropolis est, unde etiam nomen inuenit, frequentissimum proueniat, sitque inibi adeò uulgaris notitiæ, ut eius semine passim utantur incolæ in ciborum condimentis; non ob id tamen per cætera Italiæ loca hætenus, quod sciam, deferrî cœpit. Nascitur in Ananiensibus montibus, quin & in Goritiensibus. Venetijs etiam uideri potest in horto Maphei medici clarissimi. Galenus de Libystico differens libro VII. simplicium medicamentorum, sic breuiter inquit. Libystici radix, & semen ex genere excafacientium sunt, adeò ut menses cieant, & urinas prouocent, flatusque discutiant. Quod Græci Λιγυσικὸν, Latini similiter Ligusticum, & Libysticum dicunt: Itali, Ligustico.

In Ligustico quorundam error.

Libystici uires ex Gal.

Nomina.

Σταφυλίος. PASTINACA.

CAP. LII.

PASTINACA syluestris folia gingidij habet, latiora, subamara: caulem rectum, scabrum: umbellam similem anethi: in qua flores insunt candidi, & in medio purpureum quiddam, ferme croceum. radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Semen potum, vel impositum, menstrua

Libystici uires ex Gal.

Nomina.

PASTINACA SATIVA.

PASINACA SYLVESTRIS.

CAROTAE.

Pastinacæ cõsideratio.

Ruellij error.

Quorundam error.

menstrua mouet. Iis conuenit in potione, quos vrinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut si aqua cutem subijt: serpentium morsibus, iectibusque prodest. præsumentes id, nulla affici iniuria à serpentibus traduntur: conceptus adiuuat. Radix vrinam pellit, uenerem stimulat, partus apposita eiicit. Folia tria, & cum melle imposta, phagedænas ulcerum purgant. Satiua ad eadem pollet, inefficacior tamen, & cibo aptior.

VULGARES admodum sunt in Italia tam satiuæ, quàm syluestris Pastinacæ radices, ut quæ passim quadragesimalis ieiunij tempore non ingrâtè in ciborum usum recipiantur. Ceterum quoniam fortassis in Gallia non feruntur in hortis, Ruellius manifestò errore putauit, Carotas nobis uulgò uocatas, quas coctas, sale, oleo, & aceto additis, hyeme usurpamus in acetarijs, satiuas esse Pastinacas. Vt hinc maxime admirari subeat Ruellium, uirum alioqui doctissimum. Siquidem hætenus neminem inueni e rei herbarie scriptoribus tam Græcæ, quàm Arabicæ familie, qui memorie prodiderit, Pastinacam satiuam radice niti adeò rursus, ut sanguineo succo madeat, qualis Carotæ dictæ inesse deprehenditur. Satiua in Italia frequentissima feritur in hortis. Erratica uerò nonnunquam in campis ac incultis sua sponte nascitur. Vtraque albicantibus constat radicibus, quæ in locis quàm plurimis coctæ manduntur. nanque eæ in quadragesimo præsertim ieiunio cū farina, & oleo friguntur, & ita sepe, ubi defunt pisces, eorum uicem supplent: licet pro ieiunantium instituto, essent potius eorum cibis abdicandæ: uenerem enim non obscure stimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agrestis Pastinacæ semen accipiunt, illius scilicet, in cuius florentis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat. Aliud enim est à Pastinaca erratica Daucus, ut paulò inferius suo loco dicitur, ubi eius tres species à Dioscoride redduntur.

duntur. Nam quavis tan ex illius, quam Galeni sententia libris tum de simplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à sylvestri Pastinaca parum, uel potius nihil uiribus differat, ob idq; alterum alterius uice in medicinae usu capi possit; non tamen rectè dici potest, Daucum erraticam esse Pastinacam. Pastinacæ meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pastinaca satiuâ imbecillior: agrestis ad omnia potentior est. Urinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maxime semen, ac radix. Habet porro etiam absterforium in se quippiam. quamobrem ulcera phagedænica quidam folijs eius uiridibus cum melle, quò pura reddant, illinunt. Planta, quæ Græcè σαφύλιος, Latine, pariter & Italicè Pastinaca uocatur: Arabicè, Iezar, Gezar, seu Giezar: Germanicè, Pasteney, et Pastinachen: Hispanicè, Canaoria blanca: Gallicè, Pastenades.

Pastinacæ uires ex Gal.

Nomina.

10 SESELI MASSILIENSE.

SESELI AETHIOPICVM.

Σέσελι. SESELI.

CAP. LIII.

SESELI Massiliense folia fœniculi habet, crassiora: caulem uegetiorem: umbellam anethi, in qua semen oblongum, angulosum, degustanti statim acre: radix longa est, iucundi odoris. Semen, & radix exalfaciendi uim habent. Potu stranguriæ, & orthopnœæ medentur: suffocationibus mulierum, comitialibusque profunt: menses, & partus trahunt: ad omnia interna mala pollut: tussim ueterem sanant. Semen cum uino potum, concoquit, & tormina discutit: epialis febribus utile. contra perfrictiones in itineribus, cum pipere, & uino bibitur. Capris, cæterisque pecudibus datur in potu, quò facilius suos fœtus enitantur. Aethiopicum seseli, folia habet hederæ, minora, & ad pericymeni modum oblonga. frutex nigricat, palmitibus in bina cubita extensis: ramis sesquipedalibus: capitulo anethi: femine in tritici morem denso, nigro, amaro, Massiliensi odoratiore, & acriore, multum suauis. Peloponnense folia habet cicutæ, latiora, & crassiora: caulem supra Massiliensis magnitudinem, ferulaceum: & latam in cacumine umbellam, in qua semen latius, odoratum, & carnosius pendet. Eisdem uiribus præditum est. Nascitur in asperis, riguis, & collibus. inuenitur etiamnum in insulis.

Τορδύλιον. CRETICVM SESELI.

CAP. LIIII.

TORDYLIVM, quod aliqui Creticum seseli vocant, iuxta Ciliciam in Amano monte nascitur, herbula furculosa, femine duplici, rotundo, scutulorum effigie, odorato, subacri. Contra urinae difficultatem bibitur: potu cit menses. Succo seminis, caulisque uirentis, ternis obolis ex passo decem diebus hausto, renes sanantur. Efficax est radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

SESELI

Seselis confideratio.

SESELI PELOPONNENSE.

Seselis vires ex Galeno.

Nomina.

SESELI Arabibus Sifileos dicitur. Officinæ uerò id Siler montanum appellant. Legitimum Seseli Masiliense in omnibus ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maxime animaduertendum est, quòd quanquam in quibusdam Italiae pharmacopolijs, uerum sit reperire Seseli; in quàm plurimis tamen quoddam semen Sese-
lis uicem explens uenditur, quod nulli prorsus Seseli à Dioscori-
de descripto respondet: quippe quod amaritudine tantum sit præ-
ditum, & olfactu cimicum factorem repræsentet. Porro Seseli
Aethiopicum, ac Peloponnense, quæ prius in Italia non uideram,
hoc anno à me, ut spero, reperta sunt. Ceterum aliquando credi-
dimus, Tordylium, siue Creticum Seseli in quodam nostro hortu-
lo natum esse, quòd eius semen (ita enim aiebant) è Patuino sim-
plicium uiridario allatum, terræ commisissim. Verum cum po-
stea accuratius eius faciem contemplatus essem, itemq; saporem
examinassem, id à legitimo longè admodum disidere cognoui.
Seselis monstratio prima assignatur ceruis foeminis. Siquidem tra-
dit Aristoteles lib. ix. cap. v. de historia animalium, ceruas sta-
tim à partu Seselium herbam petere, & cum eam ederint, ad pro-
lem redire. Seseli omne genus in uniuersum memorie prodidit
Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit.
Seseli & radix, atq; etiam semen usque adeò excafcacit, ut admo-
dum urinam mouere queat. Sed & medicamentum est tenuium
partium, ut & comitali morbo, & orthopnæa competat. Quæ
herba Græcis σίσυλι, Latinis, ut etiam Italis Seseli nuncupatur:
Arabibus, Sifalios; Barbaris, Sifileos; Germanis, Steinbrech;
Gallis, Ser montain.

Σίσυλ. SISON. CAP. LV.

SISON exiguum semen est, in Syria natum, apio
fimile, oblongum, nigrum, feruentis naturæ. Contra
lienis uitia bibitur: urinae difficultatem potu emendat,
remoratos menses citat. Eo in condimentis, cum cucur-
bita, & aceto indigenæ vtuntur. In cacumine granula
multa gerit.

SISON, ut hic Dioscorides testatum reliquit, semen est in
Syria proueniens, nobisq; incognitum: quandoquidem plantam,
quæ illud profert, apud ullum auctorem suis notis descriptam non
inuenio: nec semen ipsum, quod equidem sciam, ad nos è Syria de-
fertur. Quapropter illius patriæ gentibus relinquendam duxi-
mus, ubi eius notitia, et seminis usus. Nam præterquam quòd dif-
ficile sit, etiam periculosum iudico, de rebus peregrinis, quarum
delineationes latent, aliquam proferre sententiam. Ιδ σίσυλ
Græcè dicitur, quod Latine quoq; Sison.

Ἄνισον. ANISVM. CAP. LVI.

ANISVM in summa excafcacit, exiccat. oris hali-
tum iucundiores facit, doloris leuamentum præstat.
Urinam ciet, discutiendi uim habet, hydropicis potum
fitim extinguit. Animalium uenenis aduersatur: ualet
ad inflationes: aluum, & alba foeminarum profluuia si-
stet: lac ad mammas elicit: uenereu stimulat. dolores
capitis leuat, suffitum naribus. cum rosaceo tritum, in-
stillatumque fractis auribus medetur. Melius semper
recens, plenum, non furfurosum, odore prætans. In-
ter prima laudatum est Creticum, proximo loco Aeg-
yptium.

ANISVM

Sison semen incognitum.

Nomina.

ANISVM.

CARVM.

ANISVM vulgaris omnibus ferè notitiæ planta est, nihilq; secius uulgò eius semen notum. Quamobrem longiori sermone eius historiam prosequi non opere pretium duximus. Ceterum ut nostrum sequamur institutum, non sunt à nobis silentio pretereunda, quæ de eius uiribus scriptis tradidit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Anisi semen maximè utile est, acre, subamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Est autem & in siccano tertij ordinis, sicut & in calefaciendo. Proinde & urinam ciet, & digerit, atq; etiam uentris inflationes sedat. Planta, quæ Græcis ἀνισον, Latinis item Anisum appellatur: Mauritani, Aneisum, seu Anexissum: Italis, Aniso: Germanis, Anisz, & Enisz: Hispanis, Matabalua, & Yerua dulce: Gallis, Anis.

Anisi consideratio, & uires ex Galeno.

Nomina.

Κάρος. CARVM. CAP. LVII.

CARVM, semen est vulgaris notitiæ. Excalfacit: urinam concitat, stomacho utile, os commendat, concoctionem adiuuat. Vtiliter miscetur antidotis, & oxyporis. anisi uicem præbet. Radix cocta, pastinacæ modo, manditur.

CARVM officinis uulgò Carui dicitur. semen omnibus notissimum. Planta nascitur in pratis, et collibus. Semen passim Germani pani suo subigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos anisum, & fœniculum. Sed maximè, meo quidem iudicio, redarguendi sunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt: quippe qui non sine magno, & aperto errore crediderint, Carum semen esse rubentis illius radicis, quæ uulgò Carota uocatur. Quandoquidem Carotarum semini nulla Cari qualitas inest: id enim adeò acre non est, ut tertio calefacientium, ac exiccantium ordini adscribi possit. Quod tamen de Caro testatur Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic scribens. Cari semen calfacit, & exiccant tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem possidens. Itaq; & flatus extinguit, & urinam ciet, non semen tantum: sed & planta. Cuius nomen Græcum est κάρως: Latinum, Carum: Arabicum, Caruia, Karauia, seu Karui: Italicum, Caro: Germanicum, Matlkumich, & Kim: Hispanicum, Alcarauca: Gallicum, Carui.

Cari consideratio.

Monachorum error.

Cari uires ex Galeno.

Nomina.

ANETHVM.

Ἄνυον. ANETHVM. CAP. LVIII.

ARIDI Anethi comæ, seminisque decoctum, potu lac euocat: inflationes, & tormina sedat: aluum, uomitionesque sistit: urinas ciet, singultus lenit. oculorum aciem hebetat, genituram restinguit, assiduè potum. Decoctum eius foeminis vuluæ malo opportunis, ad defesiones utile. Condylomata illitis seminis cremati cinis tollit.

ANETHVM hortis omnibus frequentissimum, omni adeò ex parte fœniculum æmulatur, ut sæpius colligentes fallat, nisi gustum consulant. Ceterum Anethum, ut author est Galenus lib. vi. de simplicium medicamentorum facultatibus, adeò excalfacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantium uerò ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Itaq; merito in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnū conciliat, & crudos, & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit tēperies pus mouentibus, et concoquentibus uocatis medicamentis: nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, ac proinde digerendi facultas

Anethi consideratio, & uires ex Gal.

te præditum. Vstum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium fit: & propterea ulceribus nimis humidis, mollibusq; prodest, potissimum ijs, quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inueterata, ea probè cicatrice includit. Cæterum viride humidius est, & minus calidum: itaq; magis quàm siccum concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi videntur ueteres in conuiujs usi esse coronis ex eo concinnatis. Planta, quæ Græcis *ἀνθοῦν*, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis, Xebet, Iebet, siue Sebet: Italis, Anetho: Germanis, Dyllen, & Hochkraut: Hispanis, Eneldo: Gallis, Anet.

Nomina.

CVMINVM SATIIVM.

CVMINVM SYL. ALTERVM.

Κύμινον ἡμέρον. CVMINVM SATIIVM.

CAP. LIX.

40

CVMINVM sativum ori gratum est, sed multò magis Aethiopicum, quod Hippocrates regium appellavit. Secundum locum tenet Aegyptium. reliqua sequuntur. Prouenit in Galatia, in Asia, Cilicia, & Terentia, & plerisq; alijs tractibus. Excalfacit, adstringit, exccat. ad tormina, inflationesq; conuenit, coctum, & cum oleo inditum, aut cum hordeacea farina illitum. orthopnoicis datur in posca: demorsis à serpente, in uino. testium collectionibus auxiliatur, impositum cum uua passa, aut lolij farina, ceratòue: mensium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus obiectum, sanguinis profluvia sistit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

Κύμινον ἄγριον. CVMINVM SYLVESTRE.

CAP. LX.

50

SYLVESTRE Cuminum, plurimum, efficaciusque in Lycia, & Galatia Asia, atque Carthagine Hispaniæ gignitur: frutice paruo, dodrantali caule, ac tenui: quaternis, aut quinis folijs, tenuibus, ueluti ferratis, & gingidij diuisura. In cacumine capitula quina, aut sena habet, mollia, rotunda: in quibus est semen acerosum, gustu satiuo acriore. nascitur in collibus. Bibitur semen ex aqua, aduersus tormina, inflationesque: item contra uenenatas bestias ex uino. Singultus ex aceto sedat: stomacho utile, quem humor uexat. Sugillata tollit, si manducatum cum melle, & uua passa illinatur: testium inflammationibus, adiectis eisdem, illitum medetur. Est & aliud syluestris Cumini genus, satiuo non dissimile, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Quod potum omnium serpentium moribus præsidio est. Calculosis, & ijs, qui urinae stillicidio uexantur, aut concretum sanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur. sed apij semen seruefactum postea bibendum est.

SATIIVM

SATIUM Cuminum omnibus notum est. Sed an sylvestre, idq; præsertim, quod primo generi à Dioscoride assignatur, in Italia proueniat, ego quidem affirmare non ausim: quòd nec illud uiderim, aut repperim unquam, neque præterea ab alijs repperitum, uel ex Lycia, Galatia, & Hispania allatum audiuerim. Quod uerò secundo ascribitur generi, si in Italia gignitur, id equidem cum Ruellio, & Gesnero, uiris doctissimis, eam plantam esse putauerim, quã Germani uulgò Rittersporn, hoc est, Equitis calcar, & Consolidam regalem uocant. Quandoquidem planta hæc nascitur in segetibus. Caulẽ profert simplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, diuisis, sylvestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ uiolæ æmulos: ex altera quorum parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ ueterũ calcaris formam exprimere uidentur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio simile, in paruis corniculis conclusum. Vt ex hac descriptione existimem, uix aliam repperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, potest streuum Cumini genus referat. Cæterum Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem scripsere, flau coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam uocant, primum sylvestris Cumini genus esse contendunt. Sed ij, mea quidem sententia, in magno & aperto errore uersantur. Nam, ut unusquisq; sanæ mentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplastarijs uocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flau coloris Melanthium: cum omnibus palàm sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cætera nanq; in forma, magnitudine, sapore, ac omni deniq; facultate illis maxime consentiunt. Sed quid multas nōne hoc idem in papauerum semine quotidie comperimus: in quibus tamen uariis seminis color non prohibet, quin omnia sint papauera. Id quod etiã perspicuum est, in hyoscyamo, lactuca, & alijs pluribus plantis: quarum semina etsi alba & nigra inueniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Hinc fit, ut in huiusce sylvestris Cumini historia patres illi, & qui eos sequuntur, planè hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis sylvestris Cumini semen in capitulis mollibus, ac rotundis accrosum gignitur, fortasse (ut opinor) uulgaris pimpinellæ modo, non autem in capitulis melanthij instar, durum, solidum, fractuq; contumax, quod in pimpinella uulgò uocata non uisitur. Satium folijs ferè fœniculum representat: unico exit caule, pluribus adnatis ramusculis: floret in umbella, ueluti fœniculum, in qua copiosum profert semẽ: radix ei albicans est, summo cespite repens. Tractu gaudet calido, & putrescibili: quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Cumini uires scriptas reliquit Galenus lib. v. l. simplic. medic. sic inquit. Cumini semine potissimum utitur, quemadmodum anisi, ligustici, cari, & petroselini. Est autem & facultatis excalfacientis, sicut illorum unumquodq; tum urinam mouentis, & flatum discutientis: ex tertio ordine excalfacientium. Κύμιον ἄμπερον quod Græcis, Cuminum et Cuminum satium Latinis dicitur: Italis, Cumino domestico: Arabibus, Camum, seu Kemũ: Germanis, Kimmel: Hispanis, Comino: Gallis, Comin. Quod uerò Græci κύμιον ἄγριον, Latini Cuminum syluestre nominant: Itali, Cimino saluatico.

Cumini consideratio.

Monachorũ error.

Cumini uires ex Galeno.

Nomina.

Ἄμμι. A M M I.

CAP. LXI.

AMMI Aethiopicum cuminum appellant. Pleriq; hoc natura diuersum esse ab illo existimant. Vulgò notũ est, semen exile, multò minus cumino, organũ respiciens. Eligendum est purum, minimè fufurosum. Vis ei excalfactoria, feruens, & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum uino potum: menstrua ciet. Miscetur derodontibus cantharidum medica mentis, quæ ecdoria uocãt, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit. colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uulvas purgat.

QUANQVAM uaria, ac diuersa semina uiderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur; nullum tamen ex ijs hætenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendum alliceret, uerum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ameos nomine in officinis passim habetur, cum probatissimum, Plinio teste, cumino sit candidius, id nigricat, adeoq; uulgaris petroselini semen æmulatur, ut uisu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cum haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facile deprehenditur. Præterea cum hoc nullum organum saporem gustui representet, quem tamẽ referre uerum Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clarius fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrariũ sensisse uidetur Ruellius: quippe qui minus fortasse accuratè ea examinauerit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiarissimus, lib. x. cap. xv. cum inquit. Est Cumino simillimum quod Græci uocant Ammi. Quidam uerò Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, uideli-

Ammios consideratio.

Ruel. lapsus.

L 2 cet

Monachoru error.

Ammios uires ex Gal.

Nomina.

cet quia efficacius in Aegypto indicauit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus: nam & panibus Alexandrinis subigitur, & cum alimentis interponitur. hæc Plinius. Cæterum non equidem negauerim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hætenus uerum non reperiatur. Siquidem Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu uersatus, ex Patauio, ubi horti publici curant gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nulla prorsus reclamante nota. Verum enim uero huic sanè illud non adstipulari certum est, quo magno, ut arbitror, errore ducti Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, se usos fuisse asseuerant. nam præter rationes, error satis ex suis scriptis exploditur, utpote qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fateantur. Herbe, quam uocant Ammi, semen, ut Galenus testatum reliquit libro vi. simplicium medicamentorum, maximè est utile. Facultatis est excalfactoriæ, & desiccatoriæ, tenuiumq; partium: sed & gustu subamarum est, & acre. Et clarum est, quòd & digerat, & urinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo, desiccandoq; ex ordine tertio intenso. Planta, quæ Græcè ἀμμι, Latine item Ammi uocatur: Arabicè, Nanchach, Anazue, Nanachua, seu Nanachue: Italice, Ammi, ut etiam Hispanicè: Germanicè, Amey.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRVM.

CAP. LXII.

Coriandri facultas ex Gal.

CORIANDRVM, aut coriannum uulgaris est notitia: uim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus sacris, & ulceribus, quæ serpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, uel uua passa, testium inflammationes: carbunculosque sanat: cum faba fresa, strumas, & tubercula discutit. Tineas interaneorum expellit semen, cum passò modicè potum, & genituram adauget: largiùs tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet. quare continuo, & copiosiore usu abstinendum. Succus cum cerussa, spumæue argenti, necnon aceto, & rosaceo illitus, ardentis summæ cutis inflammationes emendat.

CORIANDRVM omnibus notissimum est. In cuius facultate indaganda Galenus productus est, ut longum sermonè faceret contra Dioscoridis sententiam lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Coriannon, siue Corion, aut utcumque uocare libet. Vetustiores Græci Coriannon, nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbam dicitans, sed perperam. Siquidem ex contrarijs facultatibus componitur, plurimum habens essentia amaræ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantum ex refrigeratione. Cæterum ego cuiusq; particulatim affectionis causam enarrabo, tamen si propositum fuerit, mei unius duntaxat hoc in libro sententiam expromere. Sed fortè nihil obstabit: imò, si uerum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primum ergo non Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorum indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoq; tempestate non paucos inuenias medicos uel insignes, præter alia, hac in re maxime hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; redita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixu parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquando autem ad digerentia quidè transeunt: cæterum erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiãnnum, & crescentibus erysipelatis, alia esse medicamenta, alia uerò iam declinantibus, ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neq; enim erysipelas etiam uocari debet, posteaquam inflammatio eius, & feruor, ac biliosum illud abierint: neq; quæ facultate sunt frigida, neq; quæ huiusmodi affectus sanant, remedio esse putandū est: sed uelut si uel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, et quæ digerant excalfaciantq; medicamenta poscere. Ad eundem modum, si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltē sicut quidam alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidam dicere, ubi iam refrigerata est, id uerò neutiquam concedendum. Itaq; ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriandrū, quod ut ipse inquit, cum pane, aut polenta illitum, erysipelas curet. Nam quod exquisitum est erysipelas, quod utiq; inflammatum

inflammatum est, & flauum, haud unquam sanare poterit cum pane Coriandrum, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, cum determinata, ac definita experientia, cuiusque medicamenti facultatem explorandum censuimus, quam maxime fieri posset, simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici neque quod uel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norunt: neque quod alius affectus sit erysipelas exactum, alius uero is, qui uocatur ab omnibus nobis uisitate, ut à ueteribus quoque, phlegmone: alij autem inter hos medij plurimi, partim, ut sic dicam, erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nonnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nonnunquam œdematodes esse erysipelas conspicitur, sicut aliud scirrholes, ut compositorum morborum non paruus acruetur numerus. De quibus copiosius, cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicitur autem & nunc quoad saltem eorum meminisse necesse est, quod exactum erysipelas haud unquam ab antè dicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, eum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porro quod longè à refrigeratione absit Coriandrum, uel ex ijs, que ipse scribit Dioscorides, discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento dissoluit. Quod uero nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit dissoluendis strumis, uel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, que omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus à Dioscoride in Coriandri facultate dissentiens. Porro uero ac in re Galeno maxime refragatur Auicenna, qui in ipsum aperte inuebitur lib. II. cap. CXLIII. sic inquit. Scripsit Galenus Coriandrum esse compositum ex diuersis facultatibus, etsi terra facultas in eo cæteris excellat, simul cum aqua quadam tepida, & adstrictoria pauca. Verum, ut ego conijcio, aequitas, que in ipso reperitur, absque dubio frigida, non quidè tepida existit: nisi ei forsitan admisceatur aliquid excoalfacientis substantiæ, que sui tenuitate uelociter in aurâ euanescat. Quapropter dixit Hucenay, remouet Galenus frigiditatem à Coriandro, & Dioscoridi repugnat. At ego quidem aliter sentio, cum frigida eius substantiæ meminerint Archigenes, Rufus, & aliorum posteriorum nonnulli. Frigidum igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usque ad principium secundi, & siccum in secundo. quanquam, sententia mea, & siccum est, & ad caliditatem aliquo modo uergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. Id quod fortasse euenisse putandum ex ea caliditatis particula, que dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. Aliter nec necessarium foret, si homines sua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Galenus, si Coriandrum strumas dissoluit, quoniam igitur pacto frigidum erit? Cui facile responderi potest id agere Coriandrum sua quadam occulta facultate, ac forma: aut quod reperiatur in eo aliqua tenuis facultas, que in profundum penetrare possit, frigida substantia exterius relicta. Sed cum bibitur caliditas illa resoluitur. quo fit, ut sola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hæc Auicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etsi aliquid in se rationis, ac ueritatis habere uideantur; tamen cum omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentius stirpium tum naturas, tum facultates inuestigauerit partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantia, et coloribus, partim denique ex longa experientia profundissime philosophiæ coniuncta, operæ pretium est eius potius ac quiescere sententiæ, quam reliquorum omnium. Veruntamen Brasauolus in hoc maluît fortasse cum Auicenna errare, quam cum Galeno rectè sentire. Qui præterea cum nesciuerit, Coriandrum in Hetruria passim in pratis, & campis tribus sua sponte nasci, asserit in suo simplicium uolumine, satiuum tantum reperiri Coriandrum. Cæterum quod in hoc capite Dioscorides auctor sit, Coriandrum sumptum mentem non sine periculo commouere, quodque alij tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, eiusdem succum potum interimere; ideo factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, coriandri usum prorsus damnauerint. Sed id nunc certè mihi uidetur iniuste factum. siquidem Coriandrum mentem non commouet, nisi largius & immoderate sumatur. Quid quæso mirum erit de coriandro copiosius sumpto, si uinum etiam, cuius tamen est usus quotidianus, liberalius epotum, dolores, morbos graues, strangulatus, & mortem denique infert? quod si moderate bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, uentriculum roborat, concoctiones adiuuat, excrementosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & uiuificat. Quare non equidem uideo, quid obstet, quò minus simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam maxime proficit, si tamen parcè & modicè sumatur. Quippe ab eius usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. VIII. cap. IIII. de compositione medicamentorum secundum apertissime adstipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi, utpote qui in coriandri mentione scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in uentriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorè hunc de temperato coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facile colligamus licet, quod non sit admittenda, sed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui coriandri usum omnino fugiendum esse censent. nos enim iam non omnem eius usum, sed immoderatum tantum, ut nocuum, uitandum esse existimamus. Id Græcis κοριανδρον, & κοριανδρον appellatur: Latinis, Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzbara, seu Kuzibara: Italis, Coriandro: Germanis, Coriander, & Coleander: Hispanis, Culantro, & Ciliandro.

Coriandri facultas ex Auicenna.

Brasauoli error.

Coriandri seminis usus.

Nomina.

Ἱεράκιον. HIERACIUM.

CAP. LXIII.

HIERACIUM magnum caulem emittit asperum, subrubrum, spinosum, cauum: folia ex interuallis rariuscule diuisa, similia soncho per ambitum: luleos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè substringendi: unde illitum, stomacho æstuanti, inflammationibusque prodest. Succus erosionem stomachi forbitione mitigat. Herba cum radice illita, uibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Hieracium paruum, folia ex interuallis habet, diuisa in ambitu: cauliculos

L 3 tencros,

teneros, uirentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad eadem, ad quæ superior impendit.

HIERACIVM MAIUS.

HIERACIVM MINUS.

Hieracij con- sideratio, & uires ex Plin.

HIERACIVM tam maius, quàm minus frequentissimum ubiq; in Italia nascitur, soncho non admodum disti-
mille. Horum autem non reperio Galeniam mentionem fecisse, nec etiam Paulum, in libris de simplicium medicamento-
rum facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. x. cap. vii. inter lactucarum agrestium genera, sic inquit. 40
Sunt, qui herbam Hieraciam uocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem eam
sensere, discutiant. Succus omnibus candidus, uiribus quoq; papaueri similis. Carpitur per messes inciso caule. Con-
ditur in sicili nouo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arceet nubeculas, cicatri-
ces, adustionesq; omnes, præcipue caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus aluum
purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsiq; triti ex ace-
to bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia commisto uino ex ace-
to. Alijs quoq; uenenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut ijs quæ uesciæ nocent, item psimythio ex-
cepto. Imponuntur & uentri ex melle, atq; aceto ad detrahenda uitia alui. Urinæ difficultates succus emendat. Cra-
teuas cum & hydropicis obolis duobus in aceto, & cyatho uini dare iubet. Peculiares earum uires partim iam dictæ
sunt, somnum faciendi, ueneremq; inhibendi, astum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Nunc nõ
paucæ restant, quoniam inflationes discutunt, ructus lenes faciunt, concoctiones adiuuant: cruditatem ipse nequa-
quam faciunt. Nec ulla res in eibis auiditatem incitat, inhibetq; eadem in causa alterutrinq; modus est. Sic & alui
copiosiores soluunt, modicæ sistunt, lentitiam pituitæ digerunt, atq; ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi 50
dissoluti utilissimè adiuuantur, in eo usu, & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes.
Si crassior pituita sit, scillite, aut uino absinthite: si & tussis sentiatur, hyssopite admisto. Dantur coeliacis cum in-
tubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copiosiores, & ad uesciæ uitia.
Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoq; prosunt recetibus, priusquàm pustule fiant cum sale illite. Vl-
cera etiam, quæ serpunt, coercet, initio cum aphronitro. mox in uino tritæ igni sacro illinuntur. Conuulsa, & lu-
xata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularū ex uino, & polenta. In cholera quoq;
coctas patellis dederunt: ad quod utilissimæ, quàm maxime caule, sed amaræ. Quidam lacte infundunt. Deseruefacti
ij caules & stomacho utilissimi traduntur. Has omnes Plinius tam Hieracijs, quàm syluestribus Lactucis uires contri-
buit. Quod Græci ἱερὰκίον, Latini similiter Hieracium uocant: Itali, Hieracio.

Nomina.

Σάκκιον.

APIVM HORTENSE.

APIVM PALVSTRE.

HIPPOSELINVM.

Σέλινον. APIVM. CAP. LXIII.

HORTENSIS Apij herba ad eadem, ad qua coriandrum conuenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut polenta illinitur: aestuantem stomachum mulcet: mammaram duritiam ex lacte concreto contracta; reprimit. Vrinam ciet, siue crudum, siue coctum edatur. Decoctum eius, radicisque potum, uenenorum noxae resistit, cum uomitiones excitet: aluum cohibet. Semen vehementius urinam pellit: contra serpentium uenena, aut epotam argenti spumam auxiliatur: inflationes discutit. Admiscetur medicamentis, qua dolorum leuamenta praestant, theriacis quoque, ac tussis remedijs.

Eleoselinum in humidis nascitur, fatiuo grandius, & ad eadem efficax. Oreoselinum caule est dodrantem alto, ab radice tenui exeunte: per cuius ambitum rami, & capitula cicuta, multo tamen tenuiora: semine cumini oblongo, acri, & odorato, tenui. Nascitur in petrosis, & montibus. Vrinam ciet, semine, ac radice in uino potis: menses trahit. antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus, & excaustorijs, inseritur. Nec hallucinari nos oportet, existimantes oreoselinum esse, quod in saxis prouenit: aliud enim est petroselinum. Petroselinum in Macedonia prouenit, in praeruptis locis, semine ammij, odoratiore, sapore acri, aroma olente. Vrinam cit, ac menstrua: contra stomachi, & coli inflationes, & tormina prodest. Laterum, renum, & uesicae doloribus, in potu subuenit. Admiscetur antidotis urinam cientibus. Hipposelinum Latini olusatrum appellant, aliqui smyrnion, quanuis aliud sit, quod proprie smyrnion dicitur, ut paulo post referemus. Est autem maius, & fatiuo

& satiuo apio candidius: caule alto, cauo, molli, habente veluti lineas: folijs latioribus, in puniceum uergentibus: coma roris marini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequam deflorescat. Ea semine turget nigro, oblongo, acris, solido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, quæ os commendat. In umbrosis, & palustribus nascitur. olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctave estur. Folia cum caulibus, decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut potio semine ex mulso vino menses ciat: algentes calfacit potu, aut illitu: vrinae stillicidio auxiliantur. Radix eosdem præstat effectus.

- Apij hortensis confid.** PVTANT dubio procul omnes ferè ætatis nostræ medici, ijq; præsertim, qui diu uersati sunt in simplicium medicamentorum inquisitione, quicq; multum laboris ac studij impenderunt, ut hanc medicinae partem penè abolitam restituerent, nil aliud apud antiquos satiuum fuisse Apium, quàm uulgare nostrum Petroselinum, hodie hortis omnibus frequentissimum. Quorum equidem sententiam nunquam ausim improbare: cùm nostrum hoc notis omnibus sit præditum, quibus constare Apium ueteres tradidere. Plinius siquidem libro xx. cap. xi. naturalis historiae ita scribit. Apio gratia uulgò est: namq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiãnum confirmare uidetur Galenus lib. ii. de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Apium inter cetera familiarissimum est, & ori, stomachoq; gratissimum. Quæ sanè omnia in uulgari nostro Petroselino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiarissimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Ceterum quantum id uarios nostrarum mensarum cibos frequentissimè commendet; scripsere tamen tum Chrysippus, tum etiam Dioscoridus (ut Plinius auctor est) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis fratribus dicatum. Ipsius quoq; uisus claritati inimicum. Caule semine uermiculos gigni. Ideoq; eos, qui edierint, sterilem facere mares, foeminasq;. In puerperijs uerò ab eo cibo comitiales fieri, qui ubera hauriunt. Innocentior tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoq; Apio comitialibus interdixerunt. Cùm igitur his tum rationibus, tum auctoritatibus, notis præterea susfragantibus, constet uulgare Petroselinum legitimum esse Apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandū, id quod officinis omnibus satiuū Apij uicem explet, nil aliud esse, quàm Paludapium, siue Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridi uocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, & palustribus locis nascitur, caule, & folijs satiuo maioribus, rarioribusq;. Eaq; propter Theophrastus lib. vii. cap. vi. de plantarum historia, de eo differit his uerbis. Paludapium, quod apud aquæ ductus, et in paludibus prouenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est, odore, sapore, figurâq;. Hinc itaq; fit, ut Ruellio minime ad stipulandum censeam, qui plantam nobis Italiam Macerone uulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò post, atq; etiam in proxima Smyrnijs commentatione dicitur) non parua sanè inter uocatum Macerone, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apij porro in montibus nascentis, quod ideo Græcis Orcoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit deprauata, ut ferè suspicor. Verùm Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt folijs cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter uerò caule anethi, minuitore tamen. Unde factū est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco deprauatum esse, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur, ἡ δὲ τὰ φύλλα ἔχει κωνέου ἐμφεῖν, id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit, καὶ φύλλα ἔχει κωνέου ἐμφεῖν hoc est, capitula habet papaueri similia. In quam opinionem hos facile potuit adduxisse uulgata Græca Dioscoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaueris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Veruntamen ego potius (ut modo dixi) Dioscoridis lectionem uiciatam putauerim, quàm Theophrasti, licet contra senserit Hermolaus. Nam præterquam quòd Theophrasto subscribat Plinius, est Orbasij codex, in quo non κωνέου, sed κωνέου legitur. Præterea ipse sæpenumero uidi Apium in montibus nascentis, quod à Theophrasti, & Plinij pictura nullis prorsus notis distinet. Prouenit enim folijs cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia Apij generi maxime ad stipulantur. Illud insuper addiderim, quòd Apij longè magis proprium est folijs consurgere cicutæ modo per ambitum laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaueri similibus incluso. Sed an legitimum Petroselinum Macedonicum uocatum, in Italia proueniat, nò equidem asserere ausim, etsi Monachi illi, qui in Mesuem scripsere, se in Romanis quibusdam montibus illud adinuenisse testentur. quòd tamen (si uera referunt) Romanum quidem, non Macedonicum appellandum fuerit. Quod uerò Hipposelinum uocatur, nil certè aliud esse opinor, quàm quod nonnulli hodie Leuisticum nominant, grandius planè inter omnia apiorum genera, adeo ut merito Hipposelinum dicatur. Id sanè notis omnibus refert Hipposelinum: licet Brasauolus Ferrariensis herbam Macerone uulgò uocatum falso Hipposelinum existimet, à peruersa fortasse Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris uerò nigram reddidit, cùm tamen in Græcis Dioscoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Macerone Hipposelinum non esse, satis superq; comprobatur, præsertim cùm hæc coloris radicem opposita qualitate inter se discrepent. Huius Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quòd legerit apud Theophrastum, nasci Hipposelinum folijs paludapio proximis: caule magno, ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra: nigroq; etiam semine, magnitudine eruo ampliore. Qua fortasse auctoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem inesse addidit in Dioscoride. Sed animaduertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum, cùm alterum ab altero pluribus differat notis, sed Smyrniū potius. Id quod ex eo conijci potest, quòd Dioscorides, utemq; Galenus asserant, nonnullos inueniri qui Hipposelinum à Smyrnio non separent. Quibus uerbis nil mirum inter eos, qui ita sentirent, Theophrastum quoque ab illis comprehensum fuisse. Ceterum hac in re etiam Fuchsius, cuius tamen pace dixerim, aperte hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Leuisticum uulgò uocatum, Smyrnijs loco in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs

taris depinxerit. Idem præterea errasse deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etsi primum recte scribat, illud quo officina hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoselinum, id est apium palustre; tamen postea perperam (meo quidem iudicio) scriptis tradidit, petroselini semen seplasijs apij semen uocari, atque in eius locum usurpari. Etenim eleoselini semine, non petroselini, quod nobis hæcenus desiderari existimo, apij seminis loco utuntur omnes ferè pharmacopœi, idque etiam apij semen nuncupant. Apij meminit Galenus libro VIII. simpl. medic. sic inquit. Apium usque adeo calidum est, ut & urinas, & menses cieat. Flatus quoque discutit, & magis semen, quam herba ipsa. Sed & oreoselini, & hipposelini similis uis est: uerum hipposelinon imbecillius est, oreoselinum ualentius. Eodem quoque libro superius tamen, de Petroselino disseruit his uerbis. Petroselini semen maxime usum est, cum tota etiam herba una cum radice similem, sed imbecilliolem, facultatem fortiatur.

10 Est autem ut gustu acre cum amaritudine, sic & in operibus calidum, una cum incidendi effectu. Hinc menses, & urinas large prouocat. Flatus quoque discutit. Fuerit itaque & ipsium tertij ordinis tum excofcacientium, tum desiccantium. Sed de Petroselino Macedonico fusius differens libro primo de antidotis, ita scribit. Quod ad Petroselinum attinet, laudatissimum Macedonicum est omnibus cognitum: quod Estreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo nascitur, nomen imponentes. Verum exiguum est prorsus quod ibi prouenit, cum & præruptius, & angustus is locus sit. Estreaticum itaque Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipsum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroselino Macedonio accidit, quod in Attico melle, & uino Falerno contingit. Mercatores siquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, uinum Falernum, sic petroselinum Macedonicum aduehunt, cum tamen in Macedonia petroselini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus satis esse queat. Verum in Epiro petroselinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus insulis mel: atque ut mel ex insulis Athenas affertur; sic petroselinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumque, & propè totum in Thessalonica: inde uerò tanquam Macedonicum exportatur. Idem in uino Falerno contingit. nam eum in exiguo quodam Italiae agro Falernum proueniat, complura alia uina in Falerni speciem à uini magistris concinnantur, que perinde atque Falernina, in omnes prouincias Romano imperio subiectas importantur. Tibi uerò si petroselinum Estreaticum quandoque deierit, ne peiorem existimes theriacam futuram, si alium imposueris. Non enim si mortiferis uenenis, si uenenatorum morsibus aliud ab Estreatico petroselinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut torminibus, uentriculo debili, aquæ inter eum, & id genus alijs, segnius opitulatur, quos in primis sanare theriaca non prouocant. Ad hæc Estreaticum petroselinum theriacam plane amariorem facit, præsertim cum recens adhuc imponitur. differt enim ab alijs petroselinis, quod ut acerrimum, ita quoque amarissimum est. Σέλιον κηπίον id Græci, quod Latini Apium hortense, nominant: Mauritanii, Charfs, Carfi, seu Chares: Itali, Apio domestico, & Petrosello: Germani, Petersilien, & Peterlin: Hispani, Perexil: Galli, Persil de iardin. Id uerò ἑλεοσέλιον Græci dicunt, quod Latini, Apium palustre, & Paludapium: Mauritanii, Apilis: Itali, Apio palustre: Germani, Epffich, & Eppich: Hispani, Perexil dagoa, & Apio: Galli, Persil de leau. Quod autem ὄρεοσέλιον Græci, Apium montanum Latini uocant: Mauritanii, Acraselinum: Itali, Apio montano: Hispani, Perexil montesino: Galli, Persil des montaignes. Ηεροσέλιον deinde id Græcis dicitur, quod item Latinis Petroselinum, & Italis, Petroselino. Postremo ἵπποσέλιον id Græcè uocatur, quod etiam Latine Hipposelinum: Arabicè, Salis: Italicè, Hipposelino: Germanicè, Liebsfockel: Gallicè, Ache, & Ache large.

Apij generu uires ex Gal.

Nomina.

SMYRNIVM.

Σμύρνιον. SMYRNIVM. CAP. LXV.

SMYRNION, quod in Cilicia petroselinum uocant, plurimum in Amiano monte gignitur. Caulem habet apij, & stolonum multos: folia latiora, suppinguia, ad terram infracta, robusta, odore medicato, cum quadam acrimonia iucunda, colore in luteum languescente: capitibus caulium orbiculatis, ut anethi: semine brassicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ sapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, gustu acri, fauces mordet, succosa, mollis. Cortex eius foris niger, intus uiridis, aut subalbidus. Nascitur in saxosis, & colibus, atque squalidis, & limitibus terrenis. Vis radice, herbæ, & seminis excofcacere. Folijs muria maceratis ad obsonia utuntur: aluum sistunt. Radicem contra serpentium ictus bibere conuenit: tussis, & orthopnoeas mitigat: urinae difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiasque discutit: vulnera ad cicatricem perducit. partus abortu uitiat, si feruefacta subiiciatur. Semen lienis, renum, & uesicæ uitij prodest: menses, & secundas

secundas pellit. commodè datur ischiadicis in uino: inflationes stomachi lenit: sudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropticis in potu, & contra febrium circuitus.

Smyrniij confideratio.

SI SMYRNII singulæ notæ, quæ illi à Dioscoride tribuuntur rectè, diligenterq; expendantur, facile quidem perspicere poterit, Smyrniium ei herbæ simillimum esse, quæ à nostris in Hetruria uulgò uocatur Macerone. Siquidem hanc nasci clarum est caule apij, stolonibus multis referto: folijs latioribus, suppinguibus, robustis, ad terrâ uersis, odore medicato, cum quadam acrimonia iucundis, colore in luteum languescente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit aneibi modo: semine brassicæ maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice deniq; nitiur odorata, acri, succosa, ac molli, quæ exteriori cortice nigricat, interiore uerò parte ex albo uirescit. Quas quidem notas ferè omnes constat Smyrniio Dioscoridem reddidisse. Verim quispiam, cui fortè hæc nostra sententia minus arrideat, obrudet nobis semen, ut quod Maceroni nostro non insit rotundum, brassicæ modo. Huic illud responsum uolumus, quòd cum cæteræ in uniuersum notæ illi respondeant, facile in seminis delineatione mendum subesse potest. Vel quòd non in rotunditate, sed in alio uni cum altero semine intercedat similitudo. Porro quauis memoriæ non prodiderit Dioscorides, quòd Smyrniium seratur in hortis, in quibus hodie nostrum illud feritur, sed quòd sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus, incultis, ac saxosis locis; Plinij tamen etate passim in hortis ferebatur. Id quòd ipse Plinius manifestè demonstrat lib. xix. cap. ultimo, ubi Smyrniium inter hortensia referens, inquit. Et Smyrniium olus iisdem locis feritur, myrrhamq; radice respicit. Idem quoq; testatur Galenus, quòd ipsum inter olera communeret libro xi. de aliment. facultatibus, & de eo scribat in hunc modum. Smyrniium non est insuauis. Ideoq; Romæ plurimum uenit. Multò autem acrius est, & calidius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet, quàm apium, hipposelinum, & ston: & mulieribus menses mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo est haud aliter quàm folia, quæ sola per hyemem inerat plantæ, nondum caulem habenti, sicut neq; tum apium habet. Postea uerò caule accedente, tota planta iucundior redditur, siue quis crudam ipsam, siue coctam mandat, siue ex oleo, & garo, siue uinum, siue acetum uelut adijcere. Nonnulli cum aceto, & garo tantum edunt, ueluti apium: alij uerò paululum olei ijs adijciunt. hæc cuius sanè uerbis liquidò apparet, Smyrniium ueteribus etiam inter olera fuisse receptum. Galeno nimirum adstipulantur ea, quæ de Smyrniio mihi retulerunt Siculi. namq; ij affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis, atq; eam ueris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere: qui non solum edendo sit, sed gratiam quoque ineat cum ore, præsertim si cum sale & pipere cinaræ modo comedatur. His itaq; fortasse, uel etiam ualidioribus rationibus adductus Manardus Ferrariensis, uir quidem ingenio, & doctrina celebris, Smyrniium esse nostrum dictum Maceronem constanter asseruit.

Ruellij opin. improbanda.

IMPERATORIA.

Smyrniij uires ex Galeno.

Quorundam hallucinatio.

Imperatoriz plantæ descriptio, & uires.

Quo fit, ut minus dubitem Ruellij opinionem improbandam esse, quòd suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronè esse Paludapium. Smyrniium uerò eam esse stirpem certò putet, quam in Gallijs uocant uulgò Leuecchia. Smyrniij tum historiam, tum facultates descripsit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Smyrniium quidam Hipposelinum agreste cognominant. Ex eodem genere & ipsum cum apio est, & petroselino: fueritq; apio quidem ualidius, petroselino autem imbecillius. Menses itaq; & urinas mouet, calidum, siccumq; tertio ordine. Cilices petroselinum nominant, quod in Amano monte nascitur. Est quidem & ipsum Smyrniium, minus uerò petroselino, & smyrnio acre. Proinde & ulceribus imponi potest, quia uidelicet sine molestia desiccat. Sed & digerere, quæ indurata sunt, ualet. Reliqua uis eius apio, & petroselino similis est. Quocirca et semine eius utimur ad menses, urinas, & asthmata, siue anhelationes. hæc Galenus. Cæterum non desunt ex recentioribus, qui hallucinantes contendunt, plantam Imperatoriam uulgò uocata tam legitimum esse Smyrniium, argumento quòd eius radices exterius nigrescant, interius uerò uirescant. Verim ij ex eo aperte decepti deprehenduntur, quòd non animaduertent, an hæc plantæ cæteris inter se notis conueniant. Sed posteaquam de Imperatoria herba incidit mentio, ob sui nominis maiestatem, uirumq; præstantiam, prætereundum sanè non duximus, quin hic eius tum historiam, tum facultates edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA in Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima nascitur, folijs sphondylis minoribus, solo accubantibus, robustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascente, rotundo, hirsutoq;: in cuius cacumine umbella floribus candidis ornatur: e quibus postea semen prodit seselis modo acutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, mediocriter crassa, rugosa, dura, lignosaq; quæ foris nigra est, intus uerò subuiridis. Ea gustu admodum acris deprehenditur, ac mordax, subamarâ,

maria, & odorata. Ex quo non temere aliquis conijcere potest, Imperatorie radicem excalfacere tertio excessu cō-
pleto, uel quarto inchoante: siccare uero secundo. Discutit hæc mirifice tum uentriculi, tum intestinorum, tum etiā
uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus ac uentriculi torminibus maxime utilis est. Cit item menses, atq; urinam.
Fouentur eius decocto uiliter in dolore dentes, præsertim si in uino austero radix decoquatur. Eadem ex uino pota
uteri strangulationibus prodest. conceptum adiuuat, quem frigiditas intercipit: concoctionem roborat. Commansa
est ueluti præstantissimus apoplegmatisimus, ut quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem contrita,
uinoq; subinde pota, frigidis occurrit morbis. Quamobrem resolutis, comitialibus, conuulsis, auxilio est. Auunt nõ-
nulli quartana eos sanari, qui pulueris cochlearij dimidium hora una ante acceptionem, ex uero biberint. Oris balu-
tum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemij morbis, uenenis ferè omnibus, ac uenenosorum animalium tum
moribus, tum ictibus opem præstat. Asthmaticos, seu anhelosos uuuat, obstructiones aperit, aqua inter cute laboran-
tes sanat, itemq; liene affectos. In summa excalfacit uniuersas corporis partes, quas frigus occupauit. Ut hinc pã-
lam fiat, herbam hanc non immerito sibi Imperatorie nomen asciuisse, cum tot tantisq; uiribus prædita sit. Σμύρ-
νιον id Græci, quod Latini item Smyrnum, & Olsatrum, nominant: Mauritani, Seniruon: Itali, Smirno, & Ma-
cerone: Hispani, Apio Macedonico.

Nomina.

Ἐλαφόβοσκον. ELAPHOBOSCVM.

CAP. LXVI.

ELAPHOBOSCO fœniculaceus caulis est, aut
rorimarino similis, geniculatus: folijs duum digito-
rum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquantum
asperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia um
bellas anethi similes, & femina eiusdem: florem sublu-
teum: radice ternum digitorum longitudinis, & cras-
situdinis unius, candida, dulci, esui apta. Caulis tener
pro olerè manditur. Contra serpentium ictus, datur
semen in uino. Fama autem est, hoc pabulo ceruas ser-
pentium moribus resistere.

QUANQUAM aliqui profitentur, se Elaphoboscum in
Italia inuenisse, atq; etiam quibusdam in hortis ostendere; herba
tamen, quam pro eo demonstrant, folia profert incisuris multis
diuisa, læuiq;. Adeo ut hinc perspicue intelligi possit, eam à le-
gitimo Elaphobosco plurimum distidere, si Dioscoridi magis,
quàm Plinio fides est adhibenda. Plinius siquidem libro, & cap-
XXII. Elaphoboscum folijs smyrnij, & semine corymbaceo de-
pinxit his uerbis. Elaphoboscum ferulaceum est, geniculatum,
digni crassitudine: semine corymbis dependētibus, simili effigie,
sed non amaris: folijs olsatri. & hoc laudatum in cibus. hæc
Plinius. In quibus uerbis, quod ea planè à Dioscoride dissentiat,
Manardus Ferrariensis Plinij codicem deprauatum esse existi-
mat. Ceterum Ruellius tradit Elaphoboscum legitimū pau-
cis hodie cognosci, etsi frequens ubiq; reperitur, illudq; esse cõ-
set, quod uulgo officinis simul & herbarijs Gratia dei nomina-
tur, è qua sui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellij
sententiam non admittendam, quin potius explodendam putau-
rim, si per Gratiam dei eam plantam intelligit, de qua nos supe-
rius differuimus in byssopi commentatione, & qua officinæ utuntur. Quippe quod hæc caule, & folijs byssopo sit per-
similis, non autem fœniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantam esse eodem nomine appellatam,
aut Ruellium omnino deceptum existimauerim. Ipse equidem herbam quandam sæpius uidi, tum in Tridentino, tum
in Goritienfi agro, cuius etiam hic picturam damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondet, ut non potuerit a-
nimus non inclinari ad credendum, hanc legitimum esse Elaphoboscum. Paucis admodum Elaphobosci facultates
perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Elaphoboscus facultatis est calidæ, & te-
nuium partium, ac proinde exiccatorie secundo maxime excessuum ordine. Eius nomen Græcum est Ἐλαφόβο-
σκον: Latinum similiter Elaphoboscum, & Cerui ocellum: Italicum, Elaphobosco.

Elaphobosci
confider.

Ruellij opin
suspecta.

Elaphobosci
facul. ex Gal.

Nomina.

Μάραθρον. FOENICVLVM.

CAP. LXVII.

FOENICVLVM, si herba edatur, aut semen cum ptisana bibatur, mammas lacte replet. Comæ
decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod urinam excitet. contra serpentium
ictus in uino conuenienter bibitur: menses ciet. in febribus nauscam, & stomachi feruorem ex aqua
frigida potum sedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, moribus canum medentur. Succus cau-
le, &

le, &

FOENICVLVM.

Fœniculi con-
sideratio.

Fœniculi vi-
res ex Gal.

Nomina.

le, & folijs exprimitur, & in sole siccatus, in medicamen-
ta adijcitur, quæ ad excitandam oculorum aciem commo-
dè temperantur. Extrahitur succus ad eadem ualens, etiam
semine uiridi, ramulisque, & radicibus prima germina-
tione incisis. In Iberia, quæ ad occidentem spectat, suc-
cum reddit gummi similem. Caulem medium, dum her-
ba floret, rustici demetunt, ignique admouent, quò faci-
lius ui caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius
succo est, ad medicamenta oculorum.

Ἰππομάραθρον. FOENICVLVM ERRATI-
CVM. CAP. LXVIII.

EST & syluestre fœniculum, magnum: fert autem se-
men cachryi simile. Cuius radix iucundè olet, potaque
stranguriæ medetur: menses imposta ciet. Ventrem sistit,
radice, aut semine potò: contra serpentium morsus auxi-
liatur, calculos comminuit, regium morbum expurgat.
Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum hauustum:
fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri
genus, longo, exili, & angusto folio: semine coriandri, ro-
tundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & ui-
ribus fœniculo respondet, sed ad omnia infirmius.

FOENICVLVM tam erraticum, quàm satium omnibus
in Hetruria notum est. Seritur domesticum: Februario mense uere
incunte, locis apricis, & modicè saxosis. quippe quod non minus
in ciborum condimentis gustui acuta quadam dulcedine placeat,
quàm utile sit in medicamentis. Fœniculi meminit Plinius lib. x x.
cap. x x i i i. sic inquit. Fœniculum nobilitauere serpentes, gu-
statu senectam exuendo, oculorumq; aciem succo eius resciendo.

Vnde intellectum est, hominum quoq; caliginem præcipuè eo releuari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole sic-
catur, inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc est: laudatissimum tamen in Iberia è lacrymis fit, & ex semine recenti. Fit et-
iam è radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc genere syluestre, quod alij Hippomarathron, alij Myrsi-
neum uocant, folijs maioribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. nascitur in calidis,
sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo, & angusto folio, semine coriandri. Hæc Plinius,
qui ea ferè omnia à Dioscoride mutuatus esse uidetur. Porro alterum syluestris Fœniculi genus, cuius semen corian-
dri effigiem refert, à nemine hætenus, quod sciam, in Italia cognoscitur, & ostenditur. Fœniculum, ut memorie
prodidit Galenus libro v i i. simplicium medicamentorum, tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacien-
tium censeretur. Destecat uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit: proinde lac pro-
creat. quod si admodum destecaret, non sanè generaret. Suffusus eadem ratione auxiliatur. Urinas, mensesq; ciet.
Est & alterum Fœniculum syluestre, quod præ magnitudine hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac semen am-
plius quàm domestici, destecandi uim obtinet. quocirca uentrem quoq; eo nomine sistere uidetur. Nec sanè manifesta
illis inest adstrictio. Huius non radix modò; sed & multò magis semen cachryi ad simile est: potestq; & calculos fran-
gere, & auriginosos sanare, mensesq; mouere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, sicut illud superius.
Aliud est Hippomarathrium, cuius semen rotundum est, & acre, simile semini coriandri, facultate quidem hippoma-
rathro simile, sed debilius. Planta Græcis μαράθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus, Ratenigi: Ita-
lis, Finocchio: Germanis, Fenchel: Hispanis, Hinoio, & Funcho: Gallis, Fenoil.

Δαύκος. DAUCVM.

CAP. LXIX.

DAUCVM aliqui daucium uocant. Creticum folijs fœniculo simile, minoribus, & tenuio-
ribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: semine acri, candido, hirsuto, suauissimi
odoris in mandendo. Radix digitali crassitudine, & dodrantis longitudine adolescit. In saxosis na-
scitur, & locis sole illustratis. Aliud eius genus, syluestri apio simile, acre, odoratum, aroma o-
lens, feruentis gustus. Probatissimum Creticum. Tertium assignatur genus folijs coriandri,
floribus albis, capite, & semine anethi, muscario pastinacæ: semine oblongo, cœ cumini, acri. Om-
nium semen excalfacit. potum urinam, menses, & partus extrahit: torminibus liberat: veterem tuf-
sim mitigat. phalangiorum morsibus potù in uino, auxiliatur: tumores illitu discutit. Seminis dun-
taxat in alijs generibus inualuit usus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra venenatorum in-
iuriam in uino bibitur.

TAMETSI

DAUCVM.

TAMETSI nonnulli inueniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendunt, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsam Paulum; ij tamen, quantum equidem sentio, manifeste falliprehenduntur. Nam etsi recte dici possit, Daucum esse syluestris pastinacæ genus; non ob id tamen illa, meo iudicio, fuerit unquam syluestris pastinaca, cuius paulò superius meminit Dioscorides. Quandoquidem si unam, & eandem plantam esse Daucum, & agrestem pastinacam credidisset Dioscorides, de ijs sanè seorsum non differuisset, neq; alterum ab altera proprijs capitibus distinxisset. Ceterum cum non desint, quibus uideatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, uidendum est, an ita se res habeat. Mibi quidem inter eas discrimen fieri uoluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quòd Dioscoridem secutus, & ipse uarias utrisq; tribuerit uires, easq; diuersis locis descripserit. Dauci siquidem libro VI. Pastinacæ uerò lib. VIII. mentionem fecit in simplicium censu. Hinc itaq; fit, ut aperte conijciam, Galenum inter illa discrimen nouisse: atq; eos decipi, qui in hoc Marcellum, & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorù præsertim sententiam, ipsius Galeni testimonio, facile explodi posse putauerim, nec solum quòd diuersis capitibus utriusq; uires speciatim tractauerit; sed quia libro VI. simplicium medicamentorum, Daucum non esse pastinacam clarissime ostendit, cum inquit. Daucus, quem quidam staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sanè uerbis Galenus perspicue satis declarare uidetur, Daucum nõ sibi, sed alijs

Dauci consideratio.

Quorundam error.

pastinacam agrestem appellari. Quamobrem cum Dioscoride non modò dixerim; sed etiam affirmauerim tria Dauci genera inueniri. quorum illud Italis frequentius est, quòd syluestrem pastinacam emulatur. Hoc enim in Senensi agro, præsertim in maritimis, frequentissimum nascitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantum afferri existimauerim. Porro Daucus, qui coriandri folijs prouenit, & semine cumino simili, in quam plurimis etiam Italiæ locis reperitur. Dauci uires tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum supra citato, ubi ita scribit. Daucus, quæ quidam staphylinum nuncupant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, ceterum in omnibus uehementior. At domesticus comestilis quidem, sed imbecillior. Acrem, & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter iam comprehensa flatuosam quiddam obtinet, ac uenericum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad uenerem stimulandi potentiam possidet. Agrestis uerò planè flatu caret, quòd ἀφροσὺν uocant: ac proinde urinam, mensq; citet. Atque hæcenus de facultatibus dauci Galenus. Qui subinde de semine eiusdem scripsit, eiq; seorsum uires suas reddidit his uerbis. Dauci herbe semen exalfaciendi uehementer facultatem habet, ut inter prima efficax sit tum urine mouendæ medicamen, tum mensibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum potest, foris impositum. Ipsa uerò herba similem quidem uim obtinet, tamen semine infirmiore, nimium ob aqueæ humiditatis misturam, quanquam utique & ipsa calida sit temperie. Δαῦκος ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis, Ducu, Gezar, seu Ciezar: Italis, Dauco: Germanis, Beruartz: Hispanis, Dauco Cretico: Gallis, Carote sauages.

Dauci uires ex Galeno.

Nomina.

Δελφίνιον. DELPHINIUM.

CAP. LXX.

DELPHINIUM furculos emittit à radice una sesquipedales, aut maiores: à quibus folia exeunt parua, tenuia, diuisa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræsentant: unde tractum nomen est. Flos uiolæ albæ non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Aiunt enim obiecta herba, scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semota uerò ea, sese recolligere. Prouenit in asperis, & apricis. Alterum est delphinium, quod Romani buccinum uocant, superiori simile, sed folijs, & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed non ita efficacibus.

QUANQVAM scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui rura nullum adhuc nomen imposuerunt, quæ omnibus prorsus notis Delphinio respondet; in Italia tamen nemo hæcenus, quòd sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest, ut putauerim unquam, illud Ruellij uerum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerunque suspicatus, hoc Delphinij caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno, Orbasio, & Paulo: cum tamen horum alius historiam, alius uires plantarum ex Dioscoride bona fide in suo quisq; simplicium censu referat. Ceterum non desunt etiam qui uelint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani uulgò uocant Ritter-sporn, id est, Equitis calcæ, herbariorum uerò uulgus Consolidam regalem: quam nos inter syluestris Cumini generis

Delphinij consideratio.

Quorundam opiniones reprobatae.

M nera

nera superius retulimus. Verum cum hæc unum tantum emittat à radice caulem, non autem plures surculos; folia non ferat delphinorum effigie, nec flores albæ violæ æmulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præstanti eruditione & rerum peritiâ, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione, quem iam recens locupletatum excudit. Sed ipse quoque (si rectè sentio) unâ cum illis in errore uersatur. quandoquidem non solum (ut diximus) nusquam, quod ego inuenerim, Delphinij meminere illi præstantissimi medicinæ authores, quos nominavi, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutuantur; sed neque etiam eius caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cuius sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit uidere in eo, cuius copiam mihi fecit Viennæ clarissimus iuriconsultus Ioannes Albertus Vuidmanstadius Austriæ orientalis cancellarius. Quod certè manifestò satis argumento esse potest, Delphinij historiam planè fabulosam esse, uel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam, Non defuere præterea, qui Senam Mauritanis uocatam, siliquarum conuexitate fracti, & decepti, Delphinium esse crediderint. Quorum grauis error ita euidentis est, ut iam ab omnibus explodatur. Idq; non iniuria, quòd in Delphinio (demus eius caput legitimum esse) folia, non siliquæ, quæ delphinorum formam representent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, diuisa: flores uerò purpurei: & tota denique Delphinij facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinij occasione in Senæ sermonem incidimus, cum huius nusquam, quod inuenerim, meminerint Dioscorides, Galenus, Paulus, & ueterum Græcorum alij, sit quæ in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summè utile medicamentum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena differamus, eiusq; historiam, & uires cum ex alijs, tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; SENA, Mauritano nomine dicta, folijs ghyrrhizæ crassis, suppinguis, saporum sapore: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores ei emicant aurei, ueluti brassicæ,

Senæ delineatio.

S E N A.

Ruellij hallucinatio.

purpureis intercurstantibus uenulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; natura compressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro subirefens, uuarum uinaceis usqueadè simile, ut non facile primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi. quo fit, ut maturefcentes, paruo uentorum flatu facile decutiantur. Planta est frigoris impatiens. ob idq; feri uult maio, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius sata, facile frigore deperditur, serius uerò hyemem similiter non tolerat. Meminit Senæ Serapio in suo de simplicium medicamentorum uolumine, ubi sic habet ex auctoritate Abobanifa. Sena asseruatur sicca, siliquas lunatas, & oblongas profert: in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pendent: ob idq; facile uentorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. hæc Serapio. Cuius postremis uerbis fortasse deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem existimauit, quâ Theophrastus lib. III. ca. XVII. de plantarum historia Coluteam appellat. quandoquidem hæc antiquis pastoribus fuit saginandis ouibus expetita. Vnde facile Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi passim legitima Sena seritur, præsertim in Florentino agro, magno errore putauit, Senam non herbam esse, sed arborem Coluteam uocatam, ratus easdem plantas esse. Sed eius error hinc præterea apertissimè diluitur, quòd Colutea siliquas profert colore in purpuram primùm uergentes, mox albicantes, flatu turgentibus, quæ si premantur, crepitem magnum edunt: semine intus paruo, rotundo, lentis effigie. Sena uerò siliquatur folliculis lunatis, qui nullo spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur uinacearum instar. Adde etiam, quòd Colutea arbor sit multis perdurans annis, Sena uerò non nisi paucis mensibus uiuat.

Coluteæ, & Colyteæ mentio.

Quo fit, ut iam omnibus palàm sit, Ruellium hæc in re manifestè cæcutiuisse, & inter Senam, & Coluteam non paruam intercedere differentiam. Et quanuis asserat Fuchsius in suis de plantarum historia commentarijs, has plantas facultate inter se minimè differre; cum tamen in errore uersari putauerim, quòd certò sciam Coluteæ semen non minus, quàm genistæ uomitiones ciere. COLUTEA, ut de ea quoq; hic aliquid dicamus, Theophrasto auctore loco paulò antè citato, Liparæ propria traditur. arbor magnitudine præstans, fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo oues mirum in modum pinguescunt. Nasctur semine, & fimo præcipuè ouillo. Tempus serendi cum Arcturus occidit. Serendum semine præmadefacto, cum iam in aqua pullulare inceperit. Folium habet non absimile sceno græco. Germinat primo uniuersis, triennio maxime: spargitur deinde in ramos, quartoq; anno arborefcit. hæc Theophrastus. Ex quibus sanè uerbis liquidò apparet, quam maximè à Colutea differat Sena. Fuchsius & medicinæ, & Græci sermonis peritissimus, plantam hanc non Colyteam, sed Coluteam à suo se errore uindicans, appellandam censuit. Et rectè quidem, meo iudicio, nam Colytea

COLYTEA.

Colytea longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modo cita-
to. ubi eam ijs depingit uerbis. Arbor circa Idam proueniens,
quam COLYTEAM uocant; genus aliud est. Est autem
fruticosa, ramosa, alosa, inuentu rara, non crebra: folio laurino,
lauri latifoliae, sed rotundiori, ampliori; ut uel ulmco simile ap-
pareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo au-
tem albido, neruosoq;: cortice non laui, sed quasi uirgineo: ra-
dicibus per summa gracilibus, & solutis, uerum uibratis, & ad-
modum flauis. Fructu, flore; carere putatur. Ex his Theophras-
ti uerbis perspicuum est, Colyteam à Colutea plurimum differre.
Quae tamen etsi Theophrasti aeo Liparæ peculiaris fuerit; hoc
tamen tempore pluribus in locis sponte natam uidimus, præser-
timq; in Tridentino agro apud Ananos, ubi ego primum eam quam
plurimum ostendi. Sed ut eò, unde digressa est, iam nostra redeat
oratio, credidit Mesues Senæ folliculos in deicienda aluo folijs lã-
gè præstantiores esse. Huic uerò reclamation non solum Manardus
Ferrariensis uir doctissimus; sed etiam diuturna medicorum expe-
rientia: etsi Brasauolus, qui Mesuem tueri uidetur, contrarium
putet. Ceterum ne quis ex altercationibus confundatur, dicam
ingenuè quid hac in re sentio, nec quicquam ab eo recedam, quod
experimento pluries comprobauit. Sciendum igitur est, Senæ fol-
liculos, qui siccati asseruantur, diuim esse generum: alterum per
se caducum, et in planta arefactum, à quo semen eximunt, nigrum,
& prorsus exanidum: alterum uerò, quod ante maturitatem de-
metitur, crassum, ponderosum, succo prægnans, & tegetibus ex-
pansum in umbra siccat, sed hoc uenundatum rarum. Cui sanè, ut
iam millies periculum fecimus, non minor detectoria uis inest, quam
folijs. Primum uerò genus, quo Venetijs omnes fræ officinæ sca-
tent, non modò minorem huiusmodi uim habet; sed propè nullam.
Ve hinc planè colligere liceat, Mesuem hic non esse sine limitatio-
ne damnandum: quandoquidem is, ut arbitror, de folliculis decer-

Mesuis, & Bra-
sauoli lapsus.

ptis intelligat, non autem de caducis, quibus tantum utuntur ijs, qui Mesui falsò reclamation. In quorum numero ego
quoq; quandoq; fui. uerim cùm postea integrum Senæ campium seuissem, ut folliculos decerptos uirentes, & succo
prægnantes, mox siccatos experirer, rem aliter factò periculo se habere facile comperi. Quare nostro exemplo, qui
folliculis uti uoluerint, Senam serant, ut folliculos optimos habeant, uel saltem probatissimos emant, si tamen eiusmodi
reperiri poterunt: sin minus folijs tutius, & efficacius utantur. Obest Sena (ut idem Mesues inquit) nonnihil uen-
triculo. quamobrem ut hæc tollatur noxa, & eius roboretur facultas, gingiber addendum præcipit: quin & ea,
quæ cor, & uentriculum corroborant. Veruntamen non desunt, qui hanc reprobent sententiam: quòd degustatis Se-
næ folijs, aliquid adstrictionis, nonnihil siccitatis, atque etiam tantillum amaritudinis perceperint. quæ omnia potius
40 Senam roborare uentriculum indicant, quàm ipsam perturbare, ac imbecillum reddere. In quorum sententiam ego
quoque pedibus eo: nam etsi quibusdam, præsertimq; mulieribus, quandoque contingat, ut epoto Senæ diluto, eorum
intestina torminibus uexentur, id nunquam ex Senæ facultate prouenire existimaui, sed ex crasis, pituitosisq; excre-
mentis, ab hoc pharmaco eò impulsis, quæ sua crasitie intestinorum meatus adeò replent, ut in eis non paruum ex-
tensionem faciant, dum uiam ad exitum querunt. Neque tamen me unquam aliquem inuenisse memini, qui diceret se
epota Sena, uentriculi dolore laborasse. Proinde Astuarius, qui solus, quantum extat, inter Græcos Senæ uires de-
scripsit, Senam citra noxam bilem, & pituitam deiecere memoriæ mandauit. Id quod non sine erubescencia silere coë-
git quendam Philippum de Set medicum, qui (ni fallor) ut suam potius tueretur sententiam, quàm ueritatem, phar-
macum quoddam improbauerat ex Senæ diluto, rhabarbaro, atque agarico constatum, quod cuidam Illustris. ac Re-
uerendis, Cardinalis, ac Principis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarissimus medicus Andreas
50 Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumq; exci-
piebat, argumento quòd hæc duo (ut ipse assererat) maxime uentriculum lederent, immemor, ne dicam ignarus, quan-
tum præstantiæ, ac uirium agarico tribuerint in febribus diuturnis finiendis, à pituitæ præsertim infarctu exortis, Dio-
scorides, Galenus, & Mesues, quantisq; laudibus Senam extulerit Astuarius. Ceterum è Sena, ea magis præstat,
quæ ex Alexandria Aegypti, uel ex Syria affertur, quanuis è nostrate adhuc in agro uirente, & rosarum diluto ego
quotannis Syrupum parare consueuerim. qui tutò, largeq; omnes purgat humores. Daturq; commodè prægnanti-
bus, & pueris, et cuiuscumq; ætatis hominibus. Dilutū tamen magis præstat, quàm decoctum, quòd nulla ex parte exha-
let: cuius uncie quinque, uel sex aluum modestissime, & sine molestia solunt. Quòd tutò dari possit prægnantibus,
& pueris, experientia docuit, cui subscribit Astuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medica-
mentum hoc in deicienda aluo præstantius, atque ualentius, si casie nigre, aut manne, aut rhabarbaro, aut rosa-
rum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum solutiuum uocant, commisceatur, aut si maceretur
Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ
M 2 sex,

Senæ, & eius
diluti uires.

Diluti præpa-
ratio.

Senæ uires ex
Mef. & Serap.

Nomina.

sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una, florum buglosi drachmæ duæ: miscenturq; omnia, & fistili vitro circumlito, siue stagnæo uase angusti orificij excipiuntur, et affusis feruentis aquæ, aut feri caprini uncijis decem, uasis osculum adeo occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis puluinari plumis anserinis factis, igniq; calefacto uas inuoluitur, reponiturq; in arca, ubi pernoctare sinitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnẽ facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui uindemiæ tempore Senæ folia in mustum conijciant, uinum inde conficiantes, quod alii delectoriam uin obtinet. Educit Sena per inferna (ut Mesues testatur) bilem tum atram, tum flauam, & (ut Actuarius ait) non bilem tantum, sed etiam pituitam: quod sanè experientia comprobatur. Mundat Sena cerebrum, cor, tecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertq; omnibus eorum incommodis. Viscerum obstructions aperit, auget iuuentutem, seniumq; retardat, & animi hilaritatem affert. Folia in capitiis perfusionibus utiliter decoquuntur, præsertim addita anthemide. Roborat enim hoc modo cerebrum, neruos, oculorum actem, & auditoriam facultatem. Optima demum in uniuersum est medicina morbis omnibus diuturnis, & melancholicis. Quamobrem Serapio, Sena, inquit, mirificè prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis, pruritu, & epilepsia. Cor etiam roborat, si tamen ijs potissimum cõmiscatur medicamentis, quæ ipsum maxime confirmant, ueluti uiola. Planta, quæ Græcis δελφίνιον, Latinis quoque Delphinium appellatur: Italis, Delphinio. Quæ uerò posterioribus Græcis σένα, Latinis item Sena uocatur: Arabibus, Sene: Italis, Sena: Germanis, Senet: Hispanis, Sen de Alexandria.

Πυρέθρον. PYRETHRVM.

CAP. LXXI.

Pyrethri con
sideratio.

Pyrethri ui
res ex Gal.

Nomina.

PYRETHRVM Romani saliuarem uocant. Folia, caulemque emittit, ut daucum syluestre, & sceniculum: umbellamq; anethi, circinata rotunditatis. radix longa est, pollicis crassitudine, gustu feruidissimo. Pituitam elicit: ideo in dolore dentium, decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur: mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, peruncto ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax. contra perfrictiones membrorum, resolutionesque eximie conducit.

PYRETHRI radix officinis omnibus est nota, in frequẽtiq; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Nascitur Pyrethrum in quibusdam quidem Italiæ montibus, sed non adeo acre, ut quod ex Orientalibus regionibus Venetias aduehitur. Huius plantas uidi primum ego in Basano Tirolensium emporio in hortulo quodam Blasij Schuicher medicæ in simplicium facultate peritissimi, quæ folijs, caule, radiceq; nullis discrepantibus notis Dioscoridis Pyrethrum referebant. Veruntamen non illis erant umbellæ anetho similes, quales Pyrethro reddidit Dioscorides, sed potius flores anthemidis modo spectabantur. id quod etiam testatur Ruellius de Pyrethro, quod in Gallia provenit. Ex quo facile adductus sum, ut suspicandum putem, aut hoc in loco Dioscoridis codicem librariorum negligentia deprauatum esse, aut plura Pyrethri genera reperiri. Ceterum sunt ex rei herbariæ prudentibus, qui nouum quoddam Pyrethrum ostendat, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, folijs hortensi pastinacæ proximis. Cuius radix etsi primo statim gustu acris non sentitur; postea tamen cum diutius manditur, tum linguam, tum fauces sua feruenti acrimonia mordet, ac quodammodo incendit.

Sed tamen huius acrimonia non est (nisi fallatur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe qui & amarior, & multo acrior, & feruentior percipiatur. Pyrethri meminit Galenus lib. viii. simplicium med. ubi eius uires ijs descripsit uerbis. Pyrethri radice potissimè utimur, causticam, urentemue facultatem obtinente: qua utique etiam dentium refrigeratorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq; quos uάρνωδεis uocant, & resolutos adiuuat. Πυρέθρον sic Græcè, Latine uerò Pyrethrum, & Saliuaris herba uocatur: Arabicè, Macharcaraba, seu Hacharcharba: Italicè, Pirethro: Germanicè, Bertram: Hispanicè, Pelitre: Gallicè, Pyrethre.

Ροσμάρις. ROSMARINVM.

CAP. LXXII.

Duo Rosmarini genera. Vnum fecundum, frugiferumque, cuius semen cachrys uocatur. Folia sceniculi habet, crassiora, & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, iucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut maiorem, multis concuum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum,

ROSMARINVM.

ROSMARINVM CORONARIVM.

piofum, candidum, sphondylion simile, rotundum, angulosum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radix thus redolet, candida, prægrandis. Est & alterum omnino confimile, fermen ferens latum, nigrum, uti sphondylion, odoratum, minime exurens: radice foris, nigra, intus si frangatur, alba. Verùm id quod sterile dicitur, illorum planè similitudinem refert: sed neque caulem, neque florem, neque semen promit. Nascitur in saxosis, & asperis. Trita omnium herba communiter hæmorrhoidum profluvia sistit: fedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit strumas, & abscessus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum uino potæ, & contra serpentium morsus conueniunt: menses, & urinas cient: ueteres tumores illitu discutunt. Tam radices, quàm herbæ succus, adiecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum semen ad eadem pollet: si comitiale malum sentiatur, aut uetus pectoris uitium, auxilio est, regio morbo laborantibus cum uino, & pipere datur: sudores mouet, cum oleo perunctum: ruptis, & conuulsis prodest. podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat uirilignes, addito aceto quàm acerrimo. Semine in potionibus utendum, eius quidem quod cachryn non ferat: quippe illud sua acrimonia arteriam exasperat. Rosmarinum cum erica nasci, folijs lactuæ syluestris amaræ asperioribus, candidioribusque, radice breui, Theophrastus author est: potuque idipsum alterutra parte purgare. Cachrys uim habet excalfaciendi, & uehementer exiccandi. Quare abstergentibus medicamentis inseritur. contra oculorum fluxiones capiti illinitur, ita ut tertio die soluat.

Διβανotis στεφαναρικῆ. ROSMARINVM COROKARIVM.

C A P. L X X I I I.

ROSMARINVM, quo coronarij utuntur, ramos mittit tenues, & circa eos folia minuta, densa, longa, exilia, subter incana, supernè uirentia, grauius odorata. Excalfactoria uim præditum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitatiōni se crediderit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, gleucinoque vnguento admisceri solet.

Rosmarino-
rum confid.

Rosmarini ui-
res ex Gal.

Cachrys
quid.

Nomina.

PRIMUM, ac summum Libanotidis, siue Rosmarini genus, quod mas appellant, sub duplici differentia à Dioscoridè representatum, aliquoties uidi Venetijs in horto amoenissimo Mæphei medici excellentissimi, nullis sanè deficientibus notis, quas illi Dioscorides assignauit. Idem quoque frequens satis nascitur in agro Goritienfi supra Salicium in monte Gargaro, in uia qua ad eadem diuæ Virginis sacram ascenditur. Verum alterum genus, quod foemina dicunt, hæcenus in Italia nusquam mihi uidere licuit, tametsi id inibi nasci non negauerim. Sed certè Cordum in suo dispensatorio hallucinatum crediderim: quippe qui existimauerit syluestrem Angelicam esse Libanotim. Porro Rosmarinum, quo (ut Dioscorides inquit) coronarij utuntur, nostras nimirum uulgare est, quod in hortis, ac uiridarijs passim, & in uineis alicubi plantatum conspicitur. Id in frequentiori usu est, notiusq; omnibus, quam ut de eo plura dici debeant. Cæterum uariat, mea quidem sententia, in Rosmarini descriptione Theophrastus, qui libro IX. cap. XII. de plantarum historia, de Rosmarinis hæc posteritatis memorie prodidit. Rosmarini genera, inquit, duo, alterum sterile, alterum fertile: & alterum tam fructu, quam folio utile, alterum tantum radice. Fructus cachrys uocatur. Fertile folium habet palustri apio simile, sed multò maius: caulem ad magnitudinem cubiti, aut maiorem: radicem magnam, crassam, candidam, & ueluti thus redolentem: fructum candidum, scabrum, oblongum. Nascitur potissimum solo squalido, atque saxoso. Radix medicamento ulcerum utilis, & mensibus pota in uino nigro austero. Fructus ad urinae stillicidia, & aures, & artem gemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ constat, sed scabrius, candidioriq;: radice breui. Nascitur id quoq; prædicto solo (aliàs, ut Heramolans legendum censet, & hic à Dioscoride commonemur, ubi erica) letissimum. Radix partim superius, partim inferius purgat. Quod enim germen uersus consistit, superius purgat: quod terram uersus, inferius. Prohibet et uersibus interposita uermiculos noxios. Colligitur per niessum tritici. hæc Theophrastus. Libanotidis, siue Rosmarini tum historiam, tum facultates descripsit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Libanotides tres sunt, una sterilis, duæ fructum ferentes: omnes uerò eiusdem facultatis, emollientis, & digerentis. Succus tum radicis, tum herbae, mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porro eius libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani rosmarinum nuncupant, decoctum, regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim libanotides abstergentis, & incidentis facultatis participes sunt. hæc Galenus. Cæterum Cachrys non modò Rosmarini semen, significat; sed etiam quarundam arborum nucamenta, uel potius excrementa, quod nec fructus, nec flores proprie dici possint: quæ tamen ante fructus erumpunt, & decidunt, qualia uisuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nucæ, ac quercu. Nisi inter hæc ueteres Græcos auctores aliquam nouisse differentiam sit iudicandum, quod apud plerosq; non cachrys, sed canchrys, pro Rosmarini semine scriptum reperitur. quæ tamen uoces hæcenus à recentioribus confundi inuenio. Planta, quæ Λιβανωτίς Græcis, Libanotis & Rosmarinum Latinis dicitur: Mauritanis, Xaier almerièm, Alpinalfach, & Cachola: Italis, Rosmarino. Quæ uerò Λιβανωτίς Σιφωναματινή Græcè, Rosmarinum coronarium Latine uocatur: Arabicè, Elkialgeber: Italicè, Rosmarino coronario: Germanicè, Rosmarin: Hispanicè, Romero: Gallicè, Rosmarin.

SPONDDYLIVM.

Sphondylii
consideratio.

Σφονδύλιον. SPHONDYLIVM.
CAP. LXXIII.

SPHONDYLIVM folia quadantenus platani, & panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius assurgentes: in quorum cacumine semen duplex, fœli simile, sed latius, candidius, & magis paleaceum, grauis odoris: flores eius albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Nascitur in palustribus, & aquis. Potum semen pituitam per aluum extrahit. medetur iocineris uitijs, regio morbo, comitialibus, orthopnoicis, vuluarum strangulationi: ueteranos suffitu reuocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, serpentina ulcera cohibet. Datur radix cõtra regium morbum, & iocineris uitia: circũsa eadem, & iniecta callos fistularum derodit. Recentis floris succus exulceratis auribus, purulentisque accommodatur. qui cæterorum succorum more exprimi, dein recondi solet.

RARA admodum sunt prata, uligine madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoq; Sphondylii plantas non habeant: eaq; præcipuè, quæ in montibus potius, quam in planitie uirent. In his sanè Sphondylium copiosum nascitur, folio platani, aut panacis: caule fœniculi, cubitali longitudinem excedente.

dente: in cuius cacumine umbella insidet, albis floribus referta: e quibus semen prodit, seseli non absimile, latius tamen, ac squamosum, sapore inuicundo, ut quod cimices ferme respiciat. Radicem profert albam, raphani emulam, gustu non ingrato. Huius semine utuntur quidam seselis uice, quod alterum alterius effectus prestare existiment.

Porro Euchsus non uidetur satis Sphondylium nouisse, quod ipsum una cum Acantho depingat, uocetq; Acanthum Germanicam. Cui facile imposuerunt officinae Germaniae, quae foliorum similitudine deceptae, pro Branca ursina Sphondylium usurpant. Sphondylii facultates memoriae prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamento- rum, sic inueniens. Sphondylii fructus acris, & secantis est facultatis. Itaque ad asthma, & conitiale morbum aptum est medicamentum: prodest & regio morbo. Et radix nimirum adsimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & insuper fistularum callos tollit: caeterum imponere eam oportet circumrasam. Porro floris etiam succus ad diuturniora aurium ulcera conueniens reponitur. Quod Graeci σφονδύλιον, Latini similiter Sphondylium uocant: Itali, Sphondilio.

Fuch. error.

Sphondylii uires ex Gal.

Nomina.

Νόρθης. FERULA.

CAP. LXXV.

E VIRIDI Ferula medulla pota utilis est ad cruentas excreationes, caeliacosque: contra viperarum morsus in uino datur: erumpentem naribus sanguinem indita sistit. Semen potum torminosis auxiliatur: sudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules si edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferula itaque caulem profert ternum saepe cubitorum: folia feniculi, longè asperiora, & latiora. qua ab imo caule vulnerata sagapenum efficitur.

FERULA aestuosus nascitur locis: ideoq; nil mirum, quod Apulia Ferularum sit maxime ferax. Quinetiam frequens prouenit in Romano agro Tyrrheni maris contermino, praesertim apud Centumcellas, & in uniuersis Hetruriae maritimis. E' quibus prima tantum germinatione corculum quoddam pastores eximant oui luteum induratum referes, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta, aut linteo madefactis conuolutum, mox pipere, & sale conspersum, non modo gustui gratissimus est cibus; sed etiam ad excitandam uenerem ualentiissimus. De Ferulis latius differuit Theophrastus libro VI. cap. II. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ferulaceum genus in plures spargitur species. Sed primum de eo, quod commune omnium constat, dicendum est, scilicet de Ferula, atq; Ferulagine: seu idem genus ambabus, differens magnitudine tantum: seu etiam alterum sit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quae conspici possit, consimilis certe sentitur, praeterquam ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis. sed unicaules ambae, & geniculae sunt. Folia, & cauliculi quidam, geniculis erumpunt, ac alternatim exeunt folia: alternatim in-

Ferulae historia.

de insidiosa uirtute.

Ferulae uires ex Galeno.

Nomina.

quam, quod non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, sicuti arundinea proueniunt: nisi quod dextera haec magis, mollitiae, magnitudinisq; causa. Folium enim grande, molle, multifidum, ut capillamenti modo fere inspicitur: maxima, quae terrae proxima sunt, & reliqua subinde ad portionem. Flos melinus: semen obscurum, anetho simile, sed maius. Finditur cacumine, & in stipites quosdam haud magnos dispergitur: quibus flos, semenq; insidet. nec flore, fructuue laterales caules carent, sed anethi modo ferunt. Annuo caule consistat, & germinatio in uere primum foliorum, tum caulis, ut etiam in caeteris fieri solet. Radice alte descendit, eademq; singulari innititur. Talis Ferula est. haec Theophrastus. Porro Ferulae (ut Plinius est author lib. X. cap. primo) astinis gratissima sunt in pabulo, caeteris uero iumentis praesentaneo ueneno. qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Natura Ferularum (ut idem Plinius libro XX. cap. XIII. testatur) murænis infestissima est: tactae siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex fortunatis nomine Morion, ferulas in arborum amplitudinem grandescere, scripsere quidam. Apuli lignorum uice, quibus maxime carent, ferulis ad ignem utuntur. Ferulae meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inueniens. Ferulae semen excalfacit, & attenuat. At interna eius pars recentis adhuc, quod medullam uocant, adstringentem qualitatem participat. Cuius nomine sanguinem spuentibus, & coeliaci conuenit. Νόρθης Graecis ea planta uocatur, quae Latinis Ferula: Italis, Ferola: Hispanis, Cananbeia.

Φερυλάριος.

PEUCEDANVM caulem emittit tenuem, gracilentum, sceniculo similem: comam habet statim ab terra copiosam, spissamque: flore luteo: radice nigra, crassa, graui odore, succosa. gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensque è plaga succus umbræ mandatur: in sole siquidem confestim euanesceit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor premat, & uertigo sentiat. Assatione radix inutilis fit. Tam lac, quam succus radice, & caulibus extrahi solet, sicuti è mandragora: verum inefficacior succo lacryma habetur, & velocius expirat. Interdum etiam concreta inuenitur lacryma, thuris similitudine, caulibus, radicibusque adhaerens. Praefertur succus è Sardinia, & Samothrace, colore rufo, odore graui, feruens gustu. Ex aceto, & rosaceo illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus, & longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis. omnibus, in uniuersum, vitijs neruorum, ex oleo, & aceto illitum, prodest. Eius olfactu respirant vuluæ strangulatus, & veternosi reuocantur. Incensum serpentes abigit. Aurium doloribus conuenienter ex rosaceo instillatur: ca uernis dentium inditum, mitigat dolorem, contra tussim efficacissime ex ouo assumitur: suspirijs, torminibus, & inflationibus subuenit. Ventrem leniter emollit, lienem absumit, difficiles partus mirè adiuuat. Facit ad vesicæ cruciatus, & renum distentiones potum: vuluam aperit. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior: eius decoctum bibitur. Farina eius, sordida ulcera purgat, & uetera cicatrice obducit: squamas ossium extrahit. In cerata, & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non senserit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amarissimus amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho resoluitur.

Peucedani cōsideratio.

QUONIAM nullis prorsus foliorum, ac seminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum representauit Dioscorides, utpote plantam, quæ omnibus fortasse suo tempore notior erat, quam ut longiorem descriptionem postulareret; idcirco nobis quidem perdifficile esse iudico, decernere quòdnam genus herbae hodie in medium afferri possit, quæ legitimam Peucedanum referat: praesertim cum Theophrastus, Plinius, Apuleius, ac antiquorum alij, qui simplicium historias descripserunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriae non prodiderint. Veruntamen cum scribat Dioscorides, Peucedanum nasci coma statim à terra copiosa, ac spissa, hinc planè coniectandum uidetur, Dioscoridem ipsum innuere, quòd Peucedanum constet multis folijs, capillaribus, tenuibus, ac longis, sceniculi, aut anethi effigie. Huic coniecturae illud etiam accedit, quòd cum Peucedanum, Dioscoridis testimonio, florem proferat melinum, siue luteum, non temerè credendum arbitror, hunc non in alio, quam in umbella sustineri, cum omnes ferulaceae stirpes, & quæ sceniculo, & anetho similes habentur, cuiusmodi sunt, quæ hoc in loco à Dioscoride recensentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conspiciantur, è quibus semen prodit sceniculi modo. Quòd si ita se res habet (ut equidem existimo) asserere non dubitauerim, me saepenumero Peucedanum uidisse in Ananiensibus montibus, ubi huiusmodi plantae frequentissimae proueniunt, quæ non solum praedictis notis Peucedano adstripluntur; sed etiam radice, quam habent nigram, crassam, succi plenam, grauiusque olentem. In hac itaque sententia persistam, ut hanc herbam, quam etiam pictam damus, uerum Peucedanum putem, donec aliam naclius ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterum radices, quibus pro Peucedani radicibus uulgò officinae utuntur, legitimas ementiuntur. nam praeter id quòd exteriore parte non nigricent, nulla graueolentia, nullaque acri facultate sunt praeditae. Cuius uerò plantae haec sint radices, ego quidem proferre non possum: eas siquidem haecenus non nisi siccas, & sine caule, ac folijs mihi uidere licuit. Praetulit Dioscorides Sardonium peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos aduechi posset, cum frequens, nec longa sit mercatoribus in Sardiniam nauigatio. Vnde seplasiarijs, si rerum legitimarum studio caperentur, facile Peucedani radices conueherentur. Peucedani meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus disserit in hunc modum. Peucedani radice quidem maxime, sed tamen etiam succo, & liquore utimur. Sunt autem haec omnia eiusdem specie facultatis: sed ualentior succus, admodum excoalsaciens, & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex crassitudine, & uiscositate humorum prouenientibus. Atque intrò quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam

Peucedani uires ex Gal.

etiam olfactu prodest. Porro quod incidat, & extenuet, saepe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impossitus protinus sedauit, quia uidelicet tenuium est partium, & excelsatorius. Quinetiam lienes induratos iuuat, neque incidendo, digerendo, atque extenuando crassos humores. Sed & radice ad haec uti licebit: quae & squamas eerrime ab ossibus detrahit, quia uidelicet ualide desiccet, minus tamen quam succus excelsfaciens. Et uiceribus malignis remedium est optimum arida illita: ipsa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excelsfacit quidem ordine secundo iam completo: desiccet uero tertio iam incipiente. Planta, quae πεννέδαρος Graece, Penecedanum Latine dicitur: Arabice, Harbatum: Italicè, Penecetano.

Nomina.

MELANTHIUM SATIUM.

MELANTHIUM SYLVESTRE.

Μελανθίου. GITH, SEV MELANTHIUM.

CAP. LXXVIII.

GITH exilibus surculis fruticat, saepe binos dodrantes excedens: folijs, ut senecionis minutis, sed multo tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, paruo, ceu papaueris, oblongo, intercurfantibus intus membranis: quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur. Capituli doloribus illitum fronti, subuenit, discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex irino, & infusum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias, tumoresque uetustos, cum aceto illitum: circumscarificatos clauos excutit, cum uetere urina impositum. Dentium doloribus, cum aceto, & teda decoctum, & collutum prodest. teretes uentris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico. destillatione laborantes adiuuat, tritum in linteo, & olfactum. Vrinam, & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: difficultatem spirandi cum uino potum, leuat: phalangiorum moribus ex aqua, drachmae pondere, haustum auxiliatur. Incenso serpentes fugantur. Tradunt latigijs epotum enecare.

GITH, quod Graeci Melanthium appellant, officinis Nigella uocatur. Legitimum folijs est minutim incis, ramulis tenuibus, capitulis in sionmitate oblongis: in quibus semen includitur nigrum, intercurfantibus membranis distinctum, acre, ac odoratum. Seritur in hortis, & uiridarijs, atq; etiam in alijs locis satum prouenit. Quod cum ante nos probe animaduertissent Hermolaus, & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam stirpem legitimum Melanthium esse, quae inter segetes in aruis passim nascitur, folijs sive porri: caule proelongo, hirsutoq; flore purpureo, rosae paruae effigie. Et recte, mea quidem sententia, iudicariunt: siquidem herba illa cum Dioscoridis historia quam maxime pugnat, utpote quae folijs, caule, ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat. sicuti neque etiam semine. quod est nigrum Melanthij modo gignatur; non tamen gustui aliud repraesentat, quam amaritudinem simul

Melanthij cōfideratio.

simul

Braſauoli er-
ratum.

ſimul & aſperitatem. Hinc itaq; perſpicuum eſſe poteſt, Braſauolum, alioqui medicum clariffimum, in ſuo ſimpli-
cium uolumine Romæ excuſo manifeſte cæcutiuſſe. quippe qui affirmare non dubitauerit, illud uerum, legitimuſq;
eſſe Melanthium, quod in ſegetibus paſſim ſua ſponte naſci ſuperius diximus, quodq; uulgò Gittone à Ferrarienſibus
appellari ſcribit. Cuius error non ſolum prædictis rationibus; ſed ea quoq; herbæ appellatione facile deprehenditur,
quòd etiam ij, qui ita eam appellant, illegitimum eſſe Melanthium exiſtiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc no-
men Gittone denotare uideatur, quàm ſpurium Gith, quod ideo Githago, & pseudomelanthium uocari poteſt. quem-
admodum & id, quod rura Tridentina appellant ſormentone, nil aliud ſignificat, quàm ſpuriam tritici ſpeciem. Quod
etiam poſtea ipſe Braſauolus animaduerteret, noſtris fortaffe, aut aliorum commentarijs admonitus, ſuam reuocauit
ſententiam. Quare poſthac Braſauoli quoq; ſententia, ij damnandi erunt, qui in hac perſiſtent opinione. Iam igitur
conſtituamus licet, uerum Gith in hortis, & uiridarijs ſatum prouenire, in quibus frequentiffimum ſeritur in Germa-
nia. Ceterum eſt & ſylueſtre Melanthium, quod in Hetruria reperitur, hortenſi non admodum diſimile, capiti-
bus tamen grandioribus, & ſemine minus odorato. Ex quo quidem planè colligere poſſimus, PSEUDOMELAN-
THIUM ſponte inter ſegetes naſcens, quod uocant uulgò Gittone, cuius hic effigiem damus, nullo modo ſylueſtre Melanthium
eſſe. Sed longè minus id fuerit Lolium, ut apertiſſimè hallucina-
tus credidit Fuchſius, medicus alioqui peritiſſimus: cuius error à
nobis expoſus eſt libro ſecundo in lolij mentione. Porrò & illud
ſemen odoratum, ſubrubicuſq;, quod aliqui pro minori Cardamo-
mo perperam uſurpant. ſepaſtarijs Nigella citrina uocatum, Me-
lanthij genus eſt. quippe ipſa ſeminis forma, odor, ac ſapor nihil
prorſus à Melanthio diſcrepant. Verum ſi modo in aliquo diſidèt,
color eſt, qui in altero niger, in altero uerò ſubſtauiſſimus conſpicitur.
Quo fit (quod etiam ſuperius de Cumino diſſerentes diximus) ut
magno in errore uerſentur Monachi illi, qui in Meſſem commen-
tarios edidit, quòd præter rationem aſſerere ſint auſi, Nigellam
ſubſtauiſſimam, nil aliud eſſe, quàm Cuminum ſylueſtre primo generi à
Dioſcoride aſſignatum. Melanthij meminit Galenus libro VII.
ſimplicium medicamentorum, his uerbis. Melanthium excalfacit,
atque deſccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium:
unde etiam deſtillationes ſanat, calidum in linteo admotum, atque
aſſiduò olfactum. Quinetiam ſi intro in corpus ſumatur, uel maxi-
mè ſtatuſ extinguit. Hinc conſtat eſſentia ipſum eſſe ſubtilis, &
ad unguem à caliditate elaboratè. Propterea ſane etiam amarum
eſt. Oſtenſum uerò in quarto horum uoluminum eſt, quòd cum ad
extremam tenuitatem, atque elaborationem terrena pertingit ſub-
ſtantia, amara proueniat qualitas. Itaq; mirum non eſt, ſi lum-
bricos interimat non eſum modò, ſed etiam foris uentri impoſitum.
Siquidem & id præſtare poſſe ſapor em amarum monſtratum eſt.
Neque ſane etiam mirandum, ſi lepras, clauos, myrmecias eiſciat,
ei præfertim, qui in ſuperioribus libris comprehenſorum haud eſt
immemor. Sic uerò etiam orthopnoeam iuuat, & menſes prouo-
cat, qui utique ob craſſitatem, aut uiſcoſitatem humorum retenti fue-
runt. In ſumma, ubi incifione, exterſione, deſiccatione, excal-
factione eſt opus, præſtantiffimum id remedium eſt. Melanthium quoque & Gith Latini
dicunt: Mauritanii, Xamin, Sunis, ſeu Sunizi: Itali, Melanthio: Germani, Schuuartz roemſch, & Schuuartz co-
riander: Hiſpani, Neguillia, & Alipiure: Galli, Pouelle, & Nielle.

Melanthium
ſylueſtre.
Pseudome-
lanthium.

PSEUDOMELANTHIO.

Melanthij ui-
res ex Gal.

Nomina.

ſectione eſt opus, præſtantiffimum id remedium eſt. Melanthium quoque & Gith Latini
dicunt: Mauritanii, Xamin, Sunis, ſeu Sunizi: Itali, Melanthio: Germani, Schuuartz roemſch, & Schuuartz co-
riander: Hiſpani, Neguillia, & Alipiure: Galli, Pouelle, & Nielle.

ΣΙΛΦΙΟΥ. LASERPITIVM.

CAP. LXXVIII.

LASERPITIVM in Syria, Armenia, Media, & Libya naſcitur: caule ferulaceo, quem ma-
ſpetum uocant: folijs apio ſimilibus: lato ſemine. Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur,
ueticæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & ſtrumis, ac tuberculis cum cerato, medetur: iſchiadicis
conuenit cum irino, aut cyprino cerato: excrescentibus circa ſedem tollendis illinitur, cum puta-
mine mali punici, & aceto decocta. Venenis pota reſiſtit: os commendat, cibis, aut ſali permiſta.

Laſer è radice, atque caule ſcarificatis colligitur. Præfertur autem rufum, translucens, myrrhæ æ-
mulum, nõ porraceum, odore ualens, ſuaui guſtu, quod dilutum facilè albefeit. Cyrenaicum ſi quis
deguſtauerit, humorem toto corpore ciet: blandiſſimo odore, adè ut ne os quidem guſtanti niſi pau-
lulum ſpiret. Medicum, & Syriacum minus uiribus ualent, & magis uiroſum reddunt odorem. La-
ſer omne antequàm ſicceſcat, adulteratur ſagapeno, aut fabæ lomento. quod maleficium deprehen-
ditur guſtu, odore, uiſu, & dilutione. Caulem aliqui ſilphion, radicem magudarin, & folia maſpe-
ton uocauerunt. Efficaciſſimum laſer, mox folia, poſtremò caulis. Acrem uim habet, inflationes fa-
cit:

cit: perunctas cum aceto, pipere, & uino alopecias sanat, oculorum aciem exacuit: & incipientes suffusiones, illitum cum melle, dissipat: cauernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyssopo, & ficis coctis in posca, os colluitur. ijs prodest, quos bestia in rabiem efferata momorderit, vulneribus immisum. Valet aduersus venena telorum, & animalia omnia, quæ uirus ei aculantur, potum, aut illitum: scorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur. gangrænis præcoërcitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, vel per se carbunculis. Clauos, callosque prius circumrafos uellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto sanatur. extuberantia cum forhice extrahit. Veteribus faucium scabritijs opitulatur: grauem, subitoq; irraucescentem uocem, dilutum aqua, forbitione confestim expedit: uiam illitum cum melle reprimat: anginis ex aqua mulsa utilissimè gargarizatur. Vescentes lætiore colore mangonizat: tussi commodè in forbili ouo datur, & pleuriticis in forbitionibus: in fellis suffusione, & aqua inter cutem, cū aridis ficis. Horrores discutit cum uino, pipere, & thure potum. neruorū contractionibus, opisthotonicisque datur oboli pondere deuorandum. hærentes gulæ hirudines, gargarizatum cum aceto decutit. Ad lac intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulso proficit: menses ciet, cum pipere, & myrrha potum: cæliacos adiuuat, in acino uix sumptum: cum lixiuio autem potui datum, repente conuulsis, ruptisque prodest. ad potiones resoluitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. Foliorum sicco eadem præstantur, sed multò inefficacius. Cum aceto mulso manditur, ad expediendam arteriam, maximè cū uox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitque in uicem erucae.

10 Fertur & altera magudaris in Libya nasci, radix laserpitio similis, sed minus crassa, acris, & fungosa, ex qua non profluit succus. Eiusdem cum laserpitio facultatis.

CREDIDIMVS iandudum Laserpitij lacrymam nihil aliud esse, quàm illud iucundi ac suauis odoris gummi, quod pharmacopœis atq; unguentarijs Belzoinum nominatur. Neque certè hætenus præter rationem in ea perstitimus opinione. nam cum id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum albesceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc esse legitimum Laser. Huc illud quoq; accedebat, quod complures erant uiri docti & rei medicæ studiosi, qui idem mecum sentiebant. Verum cum postea cœpisssem Laserpitij ac Laseris historiam diligentius examinare, atq; plura ex Strabone, Theophrasto, Dioscoride, Galeno, & Plinio collegisssem, quæ priori nostræ opinioni aperte aduersari uidebantur, facile in aliam deductus sum sententiam. etenim sic animum induxi meum, ut malim ueritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falsa tueri. Strabo itaq; libro ultimo Geographiæ testatur, Silphium suo usq; tempore Cyrenis defecisse, his uerbis. Cyrenis finitima est regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum succum, quem Silphium posterius effert. Id propemodum defecit, cum aliquando barbari odio quodam ingruissent, ac radices eius penè omnes eruisent. Fuerunt hi Nomades uiri. hæc ille. At Plinius Cyrenaici succi defectum non in barbaros ut Strabo, sed in publicanos quosdam refert lib. xix. cap. iiii. ubi de eo ita scribit. Ab his proximum dicitur auctoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci silphion uocant, in Cyrenaica provincia repertum: cuius succum uocant Laser, magnificum in usu, medicamentisq; & ad pondus argentei denarij pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui pasca conducunt, maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus autem e aulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. hætenus Plinius. Huic uerò cum Theophrasto sermè conuenit, quod hic scribat pecus silphio purgari, pinguescereq; uehementer, & carnes mirabilem in modum suauis reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinij testimonio constet, Silphium Cyrenis eorum usq; ætate defecisse, neque inibi inueniri, nil mirum uideri debet, si nostra etiam tempestate defecerit, atque nullum iam ad nos aduehatur, quod legitimum dici possit. Quare id gummi, quod seplasia Belzoinum dicunt, meo quidem iudicio, uerum silphij liquorem mentietur potius quàm sit. Sed his illud quoque addamus, quod Strabo auctor est, Silphium adeo Cyrenensibus olim custodibus fuisse asseruatum, ut inde alio deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus, qui uinum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum tradit. quin & tantum fuisse à Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quod Belzoinum nostrum non sit Silphij liquor. quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solum in Italiam, sed in uniuersam ferè Europam. Ad hæc cū Dioscorides Cyrenaico succo uim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidissimum, & maxime tenuium partium faciat, non equidem uideo, quomodo uulgarè Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea ualidi cortices, qui plerunq; Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulacæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procerâ manare affirmauit: ubi tamè Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hætenus inueni neminem. quemadmodum neque in Ionia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantum, literis mandauit Hippocrates. Atqui illud nobis obijciat aliquis, quod Laserpitium non modò in Cyrenensium agro quondam prouenerit; sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quod ob id ad nos aduehi possit. Nos huic ita facile respondebimus, quod Silphij illius liquor ad nos adferatur quidem, sed qui fetidus sit, uirosiq; odoris: atq; cum esse dixerim, quem officinæ medicorum Assam fetidam uocant. Namq; Laser (ut Dioscorides testatur) Medicum, & Syriacum minus uiribus ualet, & magis uirosum reddit odorem. quinetiam, eodem teste, Laser omne antequàm sic esse, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomèto. id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem uidetur non temerè colligendum esse, quod præstantissimè Laser,

Laserpitij seu Laseris consideratio.

in silphio

animoy

Opinio quorundam ex-
plofa.

Lasertij hi-
storia ex The-
ophrasto.

us iniqua
- nos in
- ostendit

Lasertij vi-
res ex Gal.

Nomina.

Lasert, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino desideretur. Ceterum quid ueteribus fuerit gummi illud ele-
gantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi haecenus incompertum est. In qua certe re non possum eorum opinio-
ni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Haec siquidem, quae optima sit (ut Dioscorides inquit) praeter
alias notas esse debet undique concolor, quae conflata uenas unguium modo candidas & leues ostendat, minutis
glebis, amara, & acris. quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etsi undique maculis consperga-
tur, tamen fractas amygdalas repraesentat magis, quam unguium quorumuis imaginem. Quin & maculae illae tam in-
teriores, quam exteriores partes obsident, adeo ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quam delibratarum amygdala-
rum aceruum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quod nusquam, quantum equidem inueni, memorie pro-
ditum est, myrrham in Cypro & Syria suis à plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus,
Dioscorides, & Plinius) ijs in syluis, in quibus ibus etiam prouenit. quanquam Plinius myrrham quandam ex India
adferri tradit, quae omnibus myrrhae generibus deterior est. Sed quoniam non inueniam, quauis longam, de La-
serpitio historiam tradidit Theophrastus lib. vi. cap. lxxi. de plantarum historia. ideo eius uerba hic subiiciam. De La-
serpitio, inquit, nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq; caulis quantus ferule, & crassitudine fere
proximus: folium, quod maspetum uocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: cau-
lis annuus, sicut ferule. Ergo uere inuenite maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; uehementer, &
carnes mirabilem in modum suaves redduntur. Posthac caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis, elixum,
assumq; corpora eo quoque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex ra-
dice: quae de causa alterum scaparium, alterum radicularum uocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahente so-
lent. Sunt ueluti certa mensurae cadendae radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram caesuram reseruan-
tes, reliquum abseindunt. Nec enim deiecit, neq; plus constituto cadere licet: corrumpitur enim, putrescitq; si diu
mansit. Praeparant id, conficiuntq; in Pyraeum portum, aduectum hoc modo. Cum in uasis coniecerint, farinae
admiscuerint, quatiunt longo spatio temporis: hinc etiam colorem capessit, & conditum iam incorruptum perdurat.
Praeparatio, caesuraq; ita se habet. Locum Aegyptiae amplum occupat, amplioem, quam quatuor stadorum millia in
hortis Hesperidum ferunt: Sed maiorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare huius culta fugere loca proditur:
quamobrem, si colatur mitescatq; solum, deuiat, atque omnino degenerat: utpote natura culturae aspernans, feroci-
tatisq; constans uernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quam ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse as-
firmant. Habitant uero annos maxime trecentos usque ad Simonide Athenis magistratum. Illi sic referunt. Alij
radicem Laserpitij cubitalem fieri tradunt, aut paulo maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod subline pe-
nitius extat, ut fere super terram esse appareat. Unde primum quod lac appellant, erumpit: dein caulis assurgit, ex
quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est, quod cum auster ingenue post caniculam flauis-
cit, discutitur: atque ita Laserpitium nascitur, eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam
peculiare notetur: nam alijs quoque idem tribuitur, si dixeris, quod discussum id protinus nasci potest, ortum pecu-
liarem sortiri, supra dictisq; propterea diuersum accipi posse. Ad haec circumsodiendum id annuum censent. Nam si
relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam haec, quam radicem reddi existimant: defissa au-
tem fieri meliora, scilicet solo subacto, beneq; glutu. Sed huius contrarium illi uolunt, qui culta recusare id inquit.
Mandi quoque radices in aceto recens decimas referunt. Folium colore aurum emulatur. Contrarium etiam, quod pe-
cora folio esitato purgari minime indicant. Nam & uere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: eibus non
solum hoc; sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. Vm ambo calefactoriam sortiri plane uidentur,
& purgare quidem nequaquam ualere: exiccare autem, & concoquere unice posse. Quod si qua pecus aegrescens,
aut alias minus bene se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut emori aiunt, sed magna ex parte posse seruari. Haec
igitur utro tandem sint modo, querendum. Quod uero Magydarem uocant, nimirum à Laserpitio differt: tenerius
enim, minusq; uehemens, & sine Lasere est. nec non & aspectu manifesta experto homini constat. Nascitur in Sy-
ria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaso largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam Laserpitium id appel-
lant. An culta id quoq; modo Laserpitij fugiat, querendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folij,
caulisq; rationem, & si quam ullo pacto emitat lacrymam, id inuestigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce con-
templari oportet. haec Theophrastus. Meminit Galenus Laserpitij libro viii. simplicium medicamentorum, sic
inquiens. Laserpitij succus calidissimus est. Verum enim uero & folia, & caulis, & radix sat strenue excalfaciunt.
Sed omnia statulenta magis essentiae sunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen imposita corpori efficaciora, et
omnium potissimum succus, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrecentias amoliendi, & li-
quandi uim quandam propter praedictam eius temperiem obtinet. Lasertis quoque mentionem fecit, idem Galenus li-
bro citato, sed antea seorsum, & sub absoluto ὄνομα, hoc est, succi titulo, ita scribens. Opus, siue succus Cyrenaicus
quidem omnium & calidissimus, & maxime tenuium partium est: ac proinde omnium maxime disciuit. quanquam sa-
ne & reliqui admodum calidi sunt, & spirituosi: siquidem plurima eorum pars essentiae aëriae est, & ignea. Porro
complures habentur succi: quauis nanque radice incisa, aut caule, quod ex sectione crassum, ac lentum effluit, suc-
cus est. Ceterum specialius, & uelut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, & Medicum, & Syria-
cum. Planta, quae Graecis σιλαφίον, Latinis Laserpitium appellatur: Mauritanis, Silfion: Italis, Laserpitio.
Eius caulis μάσπετον Graecis dicitur: Arabibus, Mascastes. Folia uero quandoque μάσπετα Graecè dicuntur:
Arabice, Anuiden, & Mascasten. Liquor seu lacryma Graecis λάσπετος, Latinis Lasert nominatur. Radix μάγυ-
δαρις Graecis uocatur.

Σαλαπίνιον.

SAGAPENVM ferulaceæ herbæ succus est, quæ in Media nascitur. Optimum est translucens, fuluo forinsecus colore, & intus albo, nescio quid inter laser, & galbanum redolens, gustu acri. Prodest laterum, & pectoris doloribus, tussibus uetustis, conuulsis, & ruptis. crassam pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opisthotonicis, lienosis: item contra neruorum resolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur. menses pel- lit, sed scetum exanimat, cum hydromelite potum. Prodest ex uino haustum, serpentium ictibus. olfactum ex aceto uuluarum strangulatus excitat: oculorum cicatrices, offusam caliginem, hebe- tudines, suffusionesque detergit. Resoluitur ut laser, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

SAGAPENVM officinæ interpolato uocabulo Serapinum appellant. Ceterum etsi eius adulterati frequen-
 20 tior, & communis ferè sit usus: tamen Venetijs præstantissimum quoque uenditur, idque illi præcipuè comparant sepla-
 siarijs, qui honorem diuitijs anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus Sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia na-
 sci auctor est Musa Ferrariensis. Ad quod equidem hætenus compertum non habeo. Ex orientalibus siquidem regio-
 nibus allatum, ut constat, cæteris præstat. Arabicæ familiæ auctores inter deiectionia medicamenta Sagapenum refe-
 runt: quanquam ea Sagapeni facultas, quantum extat, à Græcis silentio prætermissa est. Sagapenum itaque (ut
 30 Mesues tradit) crassos, lentosque humores deiecit, crassamque pituitam, & aquam intercutem educit. Porro facultate
 quidem propria cerebrum mundificat, ac neruos, crassaque ab his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis fi-
 gidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemieranijs, comitialibus, uertigini, paralyssi, orisque distentioni. Pectus ua-
 lentissime expurgat, eiusque ac etiam lateris dolores tollit, præsertim si bibatur ex helenij, aut rutæ decocto. Foris em-
 plastri modo impositum, aut intus assumptum tussi diuturna uexatis, ac difficulter spirantibus, opem maximam fert.
 Aqua intercute laborantibus singulare remedium est, si tamen flauis myrobalanis duplicato pondere additis exhibe-
 atur. Discutit compaginum duritiam emplastri modo impositum, addito aceto, & capparum succo. Rutæ succo, et
 auium rapacium felle diutius maceratum, & in collyrijs additum, oculorum caligines disiecit, aquamque in eos defluen-
 tem cohibet. Palpebrarum item hordeolos uocatos sanat, si cum aceto superponatur. Articulorum compaginibus quo-
 modolibet admotum, dolores eorum mirificè sedat: quippe quoniam ualentissime humorum lentores in his cruciatus
 30 excitantes radicitus euellit, etiam si in coxendicum aliarumque partium remotis, profundisque locis ij delitescant. Po-
 tum, aut clysteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus prouenientibus maxime auxiliatur. Menses cit,
 sed scetum interficit, tam haustum, quam suppositum: contra uteri dolores, strangulatusque prodest. Ventriculo ta-
 men officit: uerum noxa corrigitur lentissima resina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus lib. VIII. sim-
 plicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit ijs uerbis. Sagapenum liquor est calidus, & tenuium partium, si-
 cut & alij liquores. Sed & absterisionem quandam possidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atque extenuat. Quin
 & suffusionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proueniunt crassitiem, non malum est medicamentum.
 Porro planta ipsa, ex qua prouenit, ferula asinilis, imbecilla, & inutilis est. Sanè ipsa primum Sagapenum appella-
 tur. At liquor eius abusuè hoc nomen obinet, ceu alia quoque, multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Per-
 40 fectius namque foret ipsum cognominare non Sagapenum, sed Sagapeni succum. Id σαγαπέννον Græcis dicitur,
 quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus, Sachabenigi, siue Seehbinegi: Seplastarijs, pariter & Hispanis, Sera-
 pino: Italis, Sagapeno.

Sagapeni con-
sideratio.

Sagapeni ui-
res ex Mesue.

Sagapeni ui-
res ex Gal.

Nomina.

EUPHORBIVM Libyca arbor est, ferulæ speciem habens, quæ in Tmolo iuxta Mauritaniam inuenitur. Ea acerrimo succo turget. Cuius eximium feruorem expauescentes incolæ, ouillos uen- tres elutos, arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confestimque è plaga, perinde at- que uase quodam, in uentriculos copiosus lactis humor effluit, præter id quod humi sparsum, uulnus ei aculatur. Duo succi genera: vnum orobi magnitudine, sarcocollæ modo emicat: alterum in uen- triculis concrefcit, atque uitreum spectatur. Eligendum est translucens, & acre. Euphorbium adul- teratur sarcocollæ, & glutini mistione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cum leui gustu, os accensum diu detineat, adeo ut quicquid ori objiciatur, planè euphorbium respiciat. Eius inuētio tempore Iubæ regis Libyæ cognita extitit. Succus illitu suffusiones discutit. potus tota die exurit: quare melli, collyrijsque pro acrimoniæ ratione admisceri debet. Coxarum doloribus prodest in odorifera potione haustus. Squamas ofsium eadem die eximit: uerum eo utentes, necesse est linamen- tis, aut ceratis communiire corpus, quo ossa conuestiuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percuf- sos à serpente nihil molesti passuros, si incisa osse tenus capitis cute, intritus succus infundatur, uul- nusque postea consuatur.

NON equidem dubitandum censeo, quin illud legitimum sit Euphorbium, quo passim officinæ utuntur, cum tam gustu, quam olfactu acerrimum deprehendatur: ob cuius uolentissimam acrimoniam nunquam, nisi inuito animo, à se-
 N
 50 plastarijs

Euphorbij cō-
sideratio.

plasterijs tunditur. Quandoquidem tanetsi sibi nares, & os omni prorsus ingenio gossipio, & linteis aqua rosarum madefactis muniunt; tanta tamē est acrimoniæ uis tenuissima, ut omnibus unā cum aëre penetratis munimentis, in eorum tandem perueniat nares, ubi molestissimum excitat ardorem, qui non facile tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus succuratur. Quo fit, ut solertissimi pharmacopole baiulis, ac alijs uictum querentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certō sciunt, non absq; conuitijs, & maledictis opus hoc ab illis peragi posse. Quamobrem mirum sanē non fuerit, si qui ab arbore recentem colligunt, eximum acrimoniæ feruorem expauescentes, ē longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoq; testis est) adinuenit prinim Iuba Libyæ rex in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellauitq; Euphorbiam medici sui nomine, & fratris Muse, à quo diuus Augustus fuit conseruatus. Euphorbio deiectoria inest facultas. cuius nusquam, quod equidem inuenierim, meminere Dioscorides, & Galenus: tanetsi eam minimē silentio inuoluerint Aëtius, & Actuarius, qui cordes de eo bis uerbis differuerunt. Euphorbium non modō pituitam trahit; sed etiam aquam, hancq; ualidius educit. Est autem acerrimum omnium, quæ ego nouerim, ardentissimumq;: propterea colicis, & uentrem frigidiorē habentibus datur. ceteros uehementer conturbat: sitim maximē ciet. Nonnihil ex odoratis seminibus ei est commiscendum. Modus triobolaris, ex aqua mulsā. Præstat tamen cum melle cocto ipsam in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotauit libro septimo, ubi inter ea Euphorbium recensuit, quæ aquam, & pituitam deiciunt. Verim in simplici censu, Dioscoridem, Galenumq; secutus, de hac deiectoria facultate ipse quoq; nihil memoriæ prodidit. Ceterum inter Arabes Mesues fufius Euphorbij uires tradidit in soluentium medicinarum mentione, ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium gummi est, quod usque adeo excafcacit, extenuatq;, ut in hoc cetera gummi genera præcellat. Excafcacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem, inflammationemq; inferat, penetret, & uiolenter abstergat. Euphorbium noxiū admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido aluum deiciat. Iocineri ob id, uentriculoq; sua ingenti acrimonia magnam infert noxiam. Quapropter exhiberi minimē debet, nisi prius ijs commisceatur medicamentis, quæ acerrimam eius uim retundere ualeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatq; compaginum cavitates à crassis contumaci- busue excrementis, qua in re omnium ualentissimum est medicamentum. Nervos expurgat ab infarctis iandiu humoribus. Proficit ad hæc resolutis, conuulsis, stupidis, tremulis, orisq; distentionibus, & ceteris neruorum morbis à frigore abortis, si ex leucoij oleo leuigatum exterius inungatur. Iocineri, lieniq; inunctum, mirificè eorum dolores tollit à frigore, & statu prouenientes. Sternutamenta ualentissimē ciet. Occipiti autem confricatum, ueternofos, obliuio- sosq; iuuat. Aquam intercutem facillimē extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pon- dere haustum (ut Serapio, & Auicenna scriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum spatio erosus ab eo intestinis, & uentriculo. Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum est, quā annum integrum consenuerit. nanq; recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Seruatur commodē milio, aut fabis, aut lentibus sepultum. Euphorbij facultates paucis perstrinxit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Euphorbium causticæ, siue urentis, & tenuium partium facultatis est, alijs succis similiter. Et lib. ii. de compositione med. localium, cap. iiii. tradens curam hemieraniæ, idem de Euphorbio ita scribit. Porrō de euphorbij facultate iam mihi relatum est, quod citō exoluatur. quare in eiusmodi pharmaca non uetus conijcere oportet. Dictū etiam recens albidius esse: quod uerō inueteratum est, flauioris aut palidioris coloris reddi. Planta, quæ Græcis Ἐὐφὸρβιον, Latinis itē Euphorbium nominatur, quemadmodum succus eius: Mauritanis, Euforbion, seu Farbium: Italis, Euphorbio: Hispanis, Alforuam, Alforfion, & Euforuo: Gallis, Euphorbe.

Χαλβάν. GALBANVM.

CAP. LXXXI.

GALBANVM succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium uocant. Maximē laudatur cartilagosum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimē lignosum, retinens nonnihil adiecti seminis, & ferulæ, graui odore, neque ualde humidum, neque nimis aridum. Adulteratur faba fresa, resina, & ammoniaco. Galbanum excafcacit, urit, extrahit, discutit: menses, ac partus trahit appositum, uel suffitum. Lentigines aceto, & nitro perunctas tollit. Deuoratur ad tussim ueterem, difficultatem spirandi, suspiria, rupta, conuulsa. Aduersatur toxicis, potum cum uino, & myrrha: simili modo sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus, & furunculis: comitiales, & uulua strangulatus, & uertiginosos olfactu suscitatur. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non patitur. Serpentes cum oleo, & sphondylo circumpositum, necat: dentium dolorem oblitū, aut cauernis inditum, mitigat. urinae difficili prodesse existimatur. Resoluitur ad potiones amaris amygdalis, aqua, aut ruta, aut calido pane, mulsā: alijs meconio, ære uiso, aut felle liquido. Si purgare Galbanum uoles, in feruentem aquam demitto. nanque cū liquefactum fuerit, eius sordes fluitabunt: quas hoc modo facile separabis. Mundo linteo, raroque alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum uasis ne tangat: opertoque uase in feruidam aquam demitto: sic enim syn- cerum, ueluti per colum eliquescet, & lignosum in linteo remanebit.

Galbani con- fideratio.

QUANVIS legitimum, optimūq; Galbanum in pluribus Italiae locis, præsertimq; Venetijs uenale reperia- tur; id tamen, quo passim officinæ utuntur, nihil, uel sanē parum Galbanum refert, quod in laudatissimi genere à Dioscoride representatur. Si quidem illud non modō ab impostoribus adulteratum est; sed etiam lignorum ferularumq; ramentis, lapidibus, ac alijs compluribus recrementis uitiatum. Querant itaq; probi seplasterij, quod optimum est: alij

alij uerò; qui parsimonie, ne dicam auaritie student magis, quàm honori, ut qui probatissimum uix nunquam assequi possint, id saltem, quod impurum est, purgare deberent à Dioscoride edocti. quippe quòd ea ratione, facile ab aduentitijs sordibus expurgari possit. Galbani uires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi, & digerendi ui. Fuertiq; sanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut secundo completo: in desiccando uerò ex secundo incipiente. Id Græcè χαλβαν, Latine Chalbani, & Galbani appellatur: Arabicè, Chene, & Bezard: Italicè, pariter & Hispanicè, Galbano.

Galbani uires
ex Galeno.
Nomina.

Ἀμμωνιακόν. AMMONIACVM.

CAP. LXXXII.

AMMONIACVM ferulæ succus est, quam iuxta Cyrenen Aphrica gignit: cuius fruticem cum radice agasyllim uocant. Probatum bene coloratum, ligni & calculorum expers, thuris similitudine, minutis glebis, densum, syncerum, nulla sordibus spurcatum, castoreum odore imitans, gustu amarum. Hoc genus thrausma, id est, friaturam appellant: quod uerò terram, & calculos collegit, phryama. Gignitur in Aphrica iuxta Ammonis oraculum, succum stillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit: tubercula, duritiasque discutit. potum aluum soluit, partus extrahit: lienem consumit, drachmæ pondere haustu: articularum, coxendicumque doloribus liberat. Auxilio est anhelaroribus, orthopnoicis, comitialibus: item quibus humor in pectore coit, si cum melle delingatur, aut cù pisanæ succo sorbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum absterget, genarum scabritiam absumit: tritum autem cum aceto, & impositum, iocineris, lienisque duritias sedat. discutit topbos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Lassitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile est, cum nitro, & cyprino oleo, uice acopi.

Ammoniaci
consideratio.

AMMONIACI lacrymam officinæ, mutata una litera, Armoniacum uocant. Cuius tamen syncerissimæ partem ad nos conuehant, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimonijs Venetias redeunt. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum uisitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ utuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quàm plurimis impostorum adulterijs uitiatum. Ut hinc facile dici posse putauerim, hoc uel illegitimum, uel saltem deterius esse, idq; fortasse, quod Dioscoridi phryama nuncupatur. Cuius etiam meminit Plinius lib. XII. cap. XXIII. ubi de Ammoniaco ita scribit. Ergo Aethiopiæ subiecta Aphrica Ammoniaci lacrymam stillat in arenis suis. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor, quam Metopion uocant, resinæ modo, aut gummi. Genera eius duo, thrauston masculi thuris similitudine, quod maxime probatur: alterum pingue, & resinofum, quod phryama appellant. hæc Plinius. Ceterum Ammoniacum usi sunt antiqui (ut Paulus est author) in sacrificiorum odoramentis, ac suffimentis. In quem sanè usum illud ab ijs receptum fuisse conijciendum est, quod electissimum, & thuri persimile extitit. Huius rei illud maximo est argumento, quòd ab ipso Paulo, itemq; Aëtio in suis medicamentis Ammoniacum thymiana, hoc est, suffimentum cognominatur, quasi Ammoniacum præstantissimum ita intelligere uoluerint. Ammoniaci meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ammoniacum liquor est ferulæ cuiusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeò ut & articularum topbos dissoluat, & lienes induratos sanet, & choeradas discutiat. Quod Græci ἀμμωνιακόν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritaniam, Raxach, siue Assach: Itali, Ammoniacum, & Armoniacum: Hispani, Ammoniacum, & Armoniacum.

Ammoniaci
consideratio.

Ammoniaci
uires ex Gal.
Nomina.

Σαρκοκόλλα. SARCOCOLLA.

CAP. LXXXIII.

SARCOCOLLA lacryma est arboris in Perside nascentis, pollini thuris similis, rufa, gustu amara. Vulnere glutinat, oculorum fluxiones inhibet. emplastris inferitur. Adulteratur admisto gummi.

LACRYMAM hanc Sarcocollam dixere Græci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamue corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos aduehitur, non omnis legitima est: quippe quòd ea plerumq; (ut de alijs quoq; pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lacrymis adulterata deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verum fraus gustu facile deprehenditur. quandoquidè quæ amara non est, adulterium sensit. Plinius lib. XIII. cap. XI. albam cæteris prætulit, sic inquit. Fit & ex Sarcocolla (ita uocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum, quàm rufum melius. Et lib. XIII. cap. XIII. idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit. melior quo candidior. hæc Plinius. Qui tamen in Sarcocollæ historia à Dioscoride, & Galeno maxime dissentit, cum hi Sarcocollam gustantibus amaritudinem relinquere asserant, ille uerò contrà dulcedinem. Sarcocolla Mauritanis pituitosas cruditates, ac crassos, & glutinosos deiecit humores, præsertim qui in compaginum, & coxendicum cavitatibus delitefcunt. Cerebrum mundat, item neruos, & pulmones: proinde tussientibus, & difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes iuuant, præcipue pituitosos. Caluescunt tamen, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, nubeculas, cicatrices, & id genus

Sarcocollæ
consideratio.

Sarcocollæ
uires ex Arabibus.

N 2 impedimenta,

impedimenta, si in eratere uitreo affinino lacte maceretur quinq; diebus: interea tamen nouum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta, ac inde Sarcocollæ puluere circumlita auribus exulceratis utiliter imponuntur. Cruentis uulneribus, ac diuturnis ulceribus mirificè medetur: quippe quæ proprio suo munere ea à sordibus mundet, carne repleat, cicatriceq; obducatur. Aluū tardè deicit, perturbatq; eos, quorum uentriculus bile redundat: quare cauendum est, ne ijs exhibeatur. Roboratur eius deiectoria facultas, gignere, & cardamomo additis. Hæc ex Arabibus deprompsimus. quæ sanè tam antiquis, quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nusquam, quod equidè legerim, scriptis tradiderunt. Sarcocollæ uires retulit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris Persicæ. mistam uim habet ex emplastica quadam substantia, & pauca amara. Itaq; citra morsum desiccatur, ac proinde glutinare uulnera ualet. Lacryma, quæ σαρκόκολλα Græcis, Sarcocolla item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Anfarot, Anazaron, seu Anzurut: Hispanis, Lancarotes: Gallis, Sarcocolle.

Ex Galeno.

Nomina.

Γλαύκιον. GLAUCIUM. CAP. LXXXIII.

GLAUCIUM succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, folijs ferè corniculati papaueris, pinguioribus tamen, in terram sparfis, odoris tetri, gustus amari. tota croceo succo madet. Folia in olla fictili semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, usque dum flaccescât: deinde contusis succum exprimunt. Cuius est usus ad oculorum medicamenta, utpote cùm inter initia refrigeret.

Glaucij consideratio.

Glaucij uires ex Galeno.

Nomina.

GLAUCIUM medicorum, & officinarum uulgo, qui barbarorum, & Arabum nomina usurpare solet, Serapionis, & Auicennæ modo, Memithe dicitur. Id autem, quo passim seplastarij utuntur, meo quidem iudicio, uerum syncerumq; Glaucium est. Quippe quod omnibus ferè notis, & facultatibus legitimo respondeat. Præter id enim, quod facto periculo, oculorum uitijs opitulatur; forinsecus rufescit, inius uerò croceo colore spectatur, et gustu amaro sentitur cum quadam graueolentia. tametsi pharmacopolas nonnullos quandoq; deprehēderim, qui è maioris chelidonij succo Glaucium conficiunt. Sed animaduertendum est, quòd in Serapionis codice, præter proprium Memithe caput, quod Dioscoridis est Glaucium, legitur etiam in capite de Cureuma (nisi fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonim minus uocari Memithe. Quòd in Serapione uel interpretis, uel alterius culpa, mendum subit, inde mihi quidem orta est suspicio maxima, quòd Dioscorides, cuius uerba ad unguem referi Serapio, Glaucij non meminisset in Chelidonijs. Quo factum est, ut illi seplastarij deprauata Serapionis lectione decepti, in hunc & alterum errorem inciderint: quòd non solum ex chelidonijs suum Glaucium eliciant; sed etiam maius chelidonium minoris loco sumant, quandoquidem illud succum croceum mittat Glaucio similem. Glaucij facultates memoriæ prodidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Glaucium adstringit cum quodam fastidio. Tum adeò manifestè refrigerat, ut solum sæpe erysipelata, utiq; si ualentia non fuerint, curare possit. Mistura eius composita est ex aqua terræq; substantia: utraq; sanè frigida, uerum non summe, sed ceu aqua fontana. Γλαύκιον sic Græcè, ut etiam Glaucium Latine dicitur: Arabicè, Memithe.

Κόλλα. GLUTINUM. CAP. LXXXV.

GLUTINUM, quod xylocollan, alij taurocollan uocant, præstantissimum Rhodiaceum, quod ex bubulis corijs conficitur. Id candidum est, & translucens. Nigrum uerò minus probatur. Resolutum in aceto, impetigines, leprasque cutis delet: ambustis igni ex aqua calida dilutum, illutumque pustulas erumpere non patitur. Vulneribus prodest melle, aut aceto madefactum.

Glutini consideratio.

Nomina.

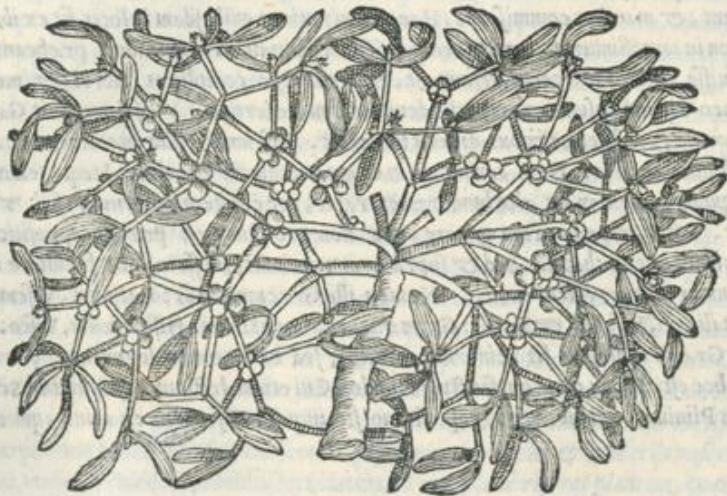
Πῦμα. PISCIVM GLUTINUM. CAP. LXXXVI.

PISCIVM gluten, uenter est piscis cetacei. Præstat candicans, natione Ponticum, subasperum, minimè scabrum, & quod celerrimè liquefcit. Vitale emplastris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanorrhisis, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

NEMO est, qui taurinum, & piscium Glutinum non cognoscat: quare hæc in re non pluribus uerbis opus est. Verum sciendum, quòd Glutinum taurinum hæc ætate non modò è taurinis corijs conficitur; sed ex omnium quadrupedum pellibus. Huius, neq; alterius non reperio meminisse Galenum in simplicium censu. quanquam inibi libro VII. illius glutinis librarij mentionem fecerit, quod ex polline farinæ, & muria paratur, sic scribens. Gluten, quod ad libros preparant ex similagine, & garo, emplastica, concoctoriaq; facultatis est, quibuscunq; ipsum partibus illinas. Cæterum illud gluten, quod è piscibus fit, inter cætera simplicia Puulus quidem retulit, sed ea tantum ferè de eo scribit, quæ Dioscoridi accepta referri possunt. Id Græcis κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταυροκόλλα uocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis, Colla di carniccio: Hispanis, Colla, & Grudel. Quæ uerò Græcè ἰχθυόκολλα, Piscium glutinum Latine dicitur: Italicè, quemadmodum & Hispanicè, Colla di pesce. Arabicè utrunq; gluten Zire, seu Gara nominatur: Germanicè, Leim: Gallicè, Colla.

Γέος.

10 VISCVM optimum est recens, intus porraceum, extrà fuluum, quod asperi nihil, aut surfuro-
si conceperit. Fit t̄ acinis in quercu nascentibus, buxco fruticis folio. Contusum acinum lauant, &
postea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipsum efficiant. Gignitur quoque in malo,
pyro, & plerisque alijs arboribus. quinetiam inuenitur in quorundam fruticum radicibus. Emol-
lit, discutit, extrahit. parotidas, tubercula, cæterasque collectiones ad maturitatem perducit, cum re-
fina & pari cera mistum: epinyctidas in splenio sanat: uetera ulcera, abscessusque, quos cacoëthes uo-
cant, ex thure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Asio lapide coctum, & impositum absumit: cum
fandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit. mistum cum calce, & uini sæce, suam uim
intendit.

30 VISCVM fit pluribus, ac diuersis modis. Verum omnium præstantissimum est, quod è granis in quercu nascentibus conficitur. Huius præter id, quod inualidum in pyrâ, malisq; nascitur, ingens in Hetruria prouentus. Siqui-
dem inibi non modo in quercu laudatissimum prouenit, sed etiam in cerro, ilice, & castanea, in nostris præsertim
maritimis Senensibus, ubi uastissima assurgunt syluæ, quæ non paruo pretio ipsi locantur, qui uiscum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immensas, non sine magno uitæ suo periculo, sepiusq; funibus adalligati id muneri in aëre pē-
dentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt, donec disrumpantur: postea contundunt, & tandiu la-
uant in aqua, quousque surfuracea excrementa eximant. Refert Plinius, nasci Viscum in quercu tantum, robore, ilice,
ac pyro, non tantum syluestri, sed etiam domestico, quanuis penitus inutile. Visci maxima Hetruscis utilitas est:
40 nam præter eius usum in aucupijs, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumnii
tempore, in syluis quibusdam ex iuniperis arte constructis, co capiuntur, id etiam in primis utile est uitibus munien-
dis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia scætant, gemmæ deuorentur. Siquidem agricolæ Viscum uites om-
nes circundant, quo postea erodentes uermiculi, qui tam præstantissimo laticis insidiantur, è terra sursum petentes,
merito implicantur. Quod cum perspexisset natura omnium rerum parens, uisci multum Hetruriae largita est, ne hæc
ob pestem uino destitueretur. Visci fructu uescuntur turdi, præcipuè magni, quos nostri uulgò turdellas appella-
lant. Quorum stercore uisci semine pleno inficiuntur, & feruntur arbores, in quibus pernoctant, & uiscitant: è
quo tandem semine nascitur planta, quæ uiscum creat. Vnde scitè à Plauto dictum est. Turdus exitium sibi cecat.
Ceterum Viscum per se non est arbor, sed in arboribus uiuit, fronde plerunque perpetua. Id quod etiam testatur
Virgilius lib. v. I. Aeneidis, cum inquit.

Visci confi-
deratio.

Visci utilitas
in Hetruria.

50 Quale solet syluis brumali frigore Viscum

Fronde uirere noua, quod non sua seminat arbor.

Proinde Plinius lib. x. v. i. cap. ultimo ita scriptum reliquit. Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arbo-
ribus nascuntur. Nanque cum suam sedem non habeant, in aliena uiuunt, sicut Viscum. Omnino enim satum nullo
modo nascitur, nec nisi per alium auium redditum, maxime palumbis, & turdis. Hæc est natura, ut nisi matura-
tum in uentre auium non proueniat. hæc Plinius. Quæ ante ipsum memoriæ prodidit Theophrastus libro II. cap.
xxiii. de plantarum causis, unde illa mutuatus est Plinius. Porro id, quod in pinu, & abiete nascitur, quod
(ut Plinius inquit) stel in Eubœa dicit, hiphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro in uallis Ananie syl-
uis conspicitur, ubi ingens turdellarum copia uiscitant. Sed hoc ad aucupia prorsus inutile est: decoctum enim, & de-
inde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyroq; prouenit, perpetua fronde
uiret. Id uerò contrà, quod quercui, robori, & castaneæ in nascitur, utpote cui appetente hyeme omnia folia deci-
dant. Huius rei causam reddere tentauit Theophrastus loco paulò antè citato, cum ita scribit. Viscum aliud folio esse

N 3 perpetuo,

Theophrasti
sententia non
accepta.

perpetuo, aliud deciduo, haudquaquam absurdum est. Siquidem aliud uirentibus semper arboribus, aliud frondem amittentibus insidet. fit enim, ut in his careat alimento, in illis habeat, quantum abunde sit. Causa enim perpetuae, deciduaeue frondis haec est, quemadmodum diximus. haftenus Theophrastus. Verum enimvero haec Theophrasti sententia non omni ex parte probanda uidetur. quippe quoniam uniuersum Viscum, quod in amygdalo, pyro, maloq; in Italia prouenit, tam aestate, quam hyeme fronde perpetua uiret, cum tamen haec arbores hyeme frondibus destituuntur. Quo fit, ut aliunde huius rei causam petendam existimem. Fit praeterea Viscum auiculis tantum capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quae Aphris Sebestena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de ijs differentes retulimus. Utuntur hoc Insulares suis in aucupijs, quod arboreo uisco careant, illudq; e Venetijs defuerunt, quod primum ex Damasco Syriae aduectum: unde Damascenum uocatur. Sed id querno bonitate cedit. Fit quoque Viscum e quarundam arborum radicibus, agrifolij praesertim, & uiberni, quarum etiam arborum historiam libro primo paliuri, & rhois commentarijs inseruimus. Qui autem ex huiusmodi arboribus uiscum conficiunt, cortices radicum sumunt, effossaq; serobe inter suarum arborum frondes humido solo sepeliunt, ibiq; tanto tempore dimitunt, quoad computrescant: mox eximunt, & tandiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lauant, & manibus commiscunt. Hac etiam ratione quibusdam in locis fit ex ibisci radicibus. Sunt qui querni uisci lignum in tenuissimum puluerem redigant, & comitialibus hauriendum praebant. quo tantum medicamento multos fuisse sanatos pro certo affirmant. Sed noui ego complures, morbi, & medicamenti prorsus ignaros, qui ligni loco Viscum ipsum in catapotijs deuorandum dederunt. Visci meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus differit ijs uerbis. Viscum ex plurima aerea, & aquea calida, paucissima terrena substantia constat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam affectus substantiae respondent. Siquidem ualenter ex alto humores extrahit, nec eos tantum tenues, sed & crassiores, eosque diffundit, ac digerit. Est autem ex eorum genere, quae non protinus post primam appositionem excalfaciunt, sed quae tempus requirunt, uelut thapsia. Sed & supra commonuimus, inesse calidis facultate medicamentis, ubi largum continent humorem recrementitium. Nomen illi Graecum, ἰξός: Latinum, Viscum: Arabicum, Dabach, seu Dibach: Italicum, Visechio, & Pania: Germanicum, Vogel licin: Hispanicum, Visco.

Visci uires ex Galeno.

Nomina.

† Nulla hic in Graecis codicibus fit acinorum mentio, sed haec tantum leguntur. γίνεται ἐκ τῶν καρπῶν περιφρεῶν. hoc est. Fit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adstipulatur Serapio. Sed interpres uidetur secutus Plinium, qui lib. xvi. cap. ultimo sic inquit. Viscum fit ex acinis, qui colliguntur mesium tempore immaturi.

A'αρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

Aparinescon
federatio.

Aparines uires
ex Gal.

Nomina.

APARINE ramis multis, & paruis fruticat, asperis, quadrangulis, per interualla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus: semen duru, rotundum, concauum, album, umbilici figura, asperitate uestium tenaci. Ea pastores coli uice utuntur ad eximendos e lacte pilos. Seminis, caulium, ac foliorum succus, potu contra uiperarum, phalangiorumque morsus auxiliatur: infusu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, strumas discutit.

APARINE nusquam non prouenit, sed praesertim (ut Theophrastus inquit) inter lentas. Itali hanc uulgo uocant Spironella, quod folia circa caulem ad calcarium stimuli modum, asterisci instar proferat. Tactu haec asperissima est, quapropter cum adoleuerit, attingentium uestibus pertinaciter haeret. Huius succum magnificiunt quidam ad recentia uulnera glutinanda, et ad papillarum rimas. Aparines meminit Galenus lib. vi. simp. medic. ubi sic breuiter inquit. Aparine, quidam philanthropon, alij omphacocarpum cognominant, modice extergit, et desiccatur: habetq; nonnihil subtilium partium. Herba haec Graecis ἀρίνη uocatur: Latinis similiter Aparine: Italis, Aparine et Spironella: Germanis, Klebkraut: Hispanis, Prefera: Gallis, Grateron.

Ἄλυsson. ALYSSVM. CAP. LXXXIX.

ALYSSON exiguus frutex est, unicalis, subsper, rotundis folijs: fructu duplicium scutorum effigie, in quo est semen quadantenus latum. In montibus, & asperis locis emicat. Eius decoctum singultus sine febri, potu

potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat, aut odoretur. cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur. domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus, atque brutis fascini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

ALYSI varia est apud authores historia. Nam si Plinio est adhibenda fides, Alyssum ea planè fuerit herba, quam Rubiam minorem uocamus: quæ quidem, præterquam quòd folia ferat longè minora, prorsus Rubiæ similis cõstat. Quòd autem Plinio hæc Alysson sit, eius uerba declarant lib. XXI. cap. XI. ubi de erythrodano ita scribit. Erythrodanus, quam aliqui erythrodanum uocant, nos Rubiam, qua tinguntur lanæ, pellesq; perficiuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium sanat ex aqua mulsæ: & lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix, semenq; trahunt menses, aluum sistunt, & collectiones discutunt. Contra serpentes rami cum folijs imponuntur. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum. Distat ab eo, qui Alysson uocatur, folijs tantum, & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quòd à cane emorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatusq; hæcenus Plinius. Quem facile quis suspicari posset, Dioscoridis Alyssum reddidisse, eo ductus argumento, quòd is statim post aparinem, quam rubiæ similem fecit, Alyssum descripsit: nisi omnibus serè notis hoc à rubia minore differre perspicuè esset. Siquidem Dioscoridi Alyssum folijs est rotundis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo semen quadantenus latum. in montibus, & asperis locis nascitur. Quæ sanè omnia in minori Rubia desiderantur. Quòd præterea Dioscoridi, ut Plinio, Rubia minor non sit Alyssum, ex eo aperte cognoscitur, quòd is infra de maiori, & minori Rubia, eodem capite tractauerit. Id quod minime quidem fecisset, si nullam iudicasset inter minorem rubiam, & Alyssum intercedere differentiam. Quare uel Plinium hac in re hallucinatum, uel diuersum à Dioscoride Alyssum accepisse crediderim. Porro magis adhuc Alyssi historiam ea confundere mihi uidentur, quæ de eo posteritatis memoriæ prodidit Aëtius, cum inquit. Alyssum eam herbam esse aiunt, quam Heracleam sideritim uocant, quæ propter uias ubique nascitur, purpureo flore, folijs crassioribus. Nomen traxit, quòd à cane rabido emorsis mirum in modum opituletur. His uerbis Aëtius non solum non refertur Dioscoridis Alyssum deprehenditur; sed neq; etiam satis exprimere, quam sideritim pro Alyssio intelligat. Nam cum tres sint siderites à Dioscoride monstratæ, quarum duæ, prima scilicet, & ultima, heracleæ uocantur, non equidem scire possum, an primam, uel ultimam in suum Alyssum receperit Aëtius. Florem siquidem purpureum habet sideritis Dioscoridi postrema, in uineis, & macerijs nascens; folium tamen non crassum, sed tenuem, coriandri modo, in ambitu laciniatum, ut eam planè refert plantam, quam uulgius herbariorum Rubertam appellat. Huic postremo, ut alijs quoq; non consentiunt quæ de Alyssio retulit Galenus lib. I. de antidotis, ubi nonnulla Asclepiadis medicamenta ad rabidi canis morsus commemorat. Alyssum, inquit, herba est marrubio adsimilis, asperior tamen, & magis aculeata circa orbiculos: florem ad cæruleum uergentem profert. Hanc sub caniculæ estu colligere oportet: exiccata contundi, cribrari, & seruari debet, ne diffletur. Ex his Galeni uerbis patet, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potius primam, quam ultimam sideritim referre. Cum igitur uaria admodum sit de Alyssio authorum sententia, cumq; eius historia tam uaria, incertaq; habeatur, difficile quidem fuerit asserere, quænam planta Alyssum legitime uocari possit. Ruellius tamen eam plantam, quam herbarij (ut ipse ait) syluestrem cannabim uocant, putat esse Dioscoridis Alyssum, uel ad ipsum propius accedere. Quod, ne semper aliorum errata corrigere uidear, ijs dijudicandum relinquo, qui in simplicium historia etiam mediocriter uersati, hæc & maiora dijudicare possunt. Ceterum Alyssum à Galeno ex Asclepiade representatum, in Italia prouenire non equidem inficiar, neq; illud similiter, cuius meminit Aëtius. Sed quod horum in usu medico probandum, uel reprobandum sit, non facile decernere ausim. quanquam à Galeno nunquam discendum putauerim. Qui præterea Alyssi facultates tradidit lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis. Nuncupata est hæc herba Alysson, quòd mirificè inuet demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data, sepe in totum sanauit: atq; hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictumq; prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, et planè nulla constare methodo. Quòd si quis ad multa experiat, cognoscat facultatem habere mediocriter sicificam, & digerentem, cum hoc ut abstersorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & utiliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. Herba, quæ ἄλυσσον Græcè, Alyssum quoq; Latine dicitur: Italicè, Alisso.

Alysi consideratio.

Varia de Alyssio sententia.

Ruellij error.

Alysi uires ex Galeno.

Nomina.

Ἀσκληπιάς. ASCLEPIAS.

CAP. XC.

ASCLEPIAS, ramos emittit longos: folia hederæ, longa: radices numerosas, tenues, odoratas: floris uirus graue: semen securidacæ. nascitur in montibus. Radices ex uino potæ torminibus auxiliantur, & contra serpentium ictus. Folia aduersus vuluæ, mammaramque ulcera, quæ cacoëthe uocant, illinuntur.

FALLUNTUR, mea quidem sententia, qui Asclepiadis uice, quam in montibus nasci tradidit Dioscorides, necnon etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam uulgares quidam chirurgici Hederam terrestrem nominant: quæ plerunq; secus uias nascitur, & perpetuò humi serpit folijs rotundis, asperis, per ambitum quadantenus serratis, longo tenuiq; funiculo appensis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuissimis. Siquidem præterquam quòd Dioscorides scriptum non reliquit Asclepiada in ijs publicis nasci, nusquam etiam, quòd legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu, & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ij

Asclepiadis consideratio. Quorundam lapsus.

(pace

Fuch. error.

(pace tamen Fuchsij eruditissimi dixerim, quem constat ex suis commentarijs hanc habuisse sententiam) qui putant Asclepiada eam esse plantam, quam uulgius herbariorum Vincetoxicum uocat: quæ frequenter in saxosis, & asperis locis prouenit, læui admodum caule: folijs lauro acutioribus: flore albo, musco: corniculis tenuibus, oblongis: radicibus innumeris, albicantibus. Quandoquidem huius cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores uerus aliquod non redolent: semen non est securidacæ simile. Adde etiam, quod ex Oribasij lectione Asclepias nõ profert folia longa. cui subscripsit Marcellus interpret, fretus fortasse, ut solet, probatissimis exemplaribus. Præterea antiquissimus codex manu scriptus de radicibus non legit $\omega\lambda\lambda\alpha\varsigma$, hoc est, multas, sed tantum $\lambda\epsilon\omega\tau\alpha\varsigma$, $\delta\omega\delta\epsilon\iota\varsigma$, id est, tenues, odoratas. Sunt tamen qui Vincetoxicum hoc uenenis maximè aduersari scribant: quin & fractis, & ab alto deuolutis auxiliari, si contrita in puluerem radices ex uino sumantur. Has præterea laudibus efferunt ad mammas à partu turgentes, præsertim ubi lac in eis coierit: in quorum usu radices ipsas decoquunt, quas deinde cum polenta mammis illiunt. Sed perperam, quod hoc Asclepiadis sit proprium. Ceterum non desunt, qui illam humi repentem herbam, de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præsertim ad thoracis, & intestinorum uulnera. quonobrem potiones ex ea magna opinione faciunt, & succum eius in unguentis admiscunt: nanq; uulneraria est, & glutinatoria. Asclepiadis meminit quidem Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sed nihil de eius uiribus differens, sic tantum inquit. In tertio Dioscorides de hac herba conscripsit. at nos eius nondum periculum fecimus. Ea Græcè $\alpha\sigma\kappa\lambda\eta\pi\omega\iota\alpha\varsigma$, ut etiam Latine Asclepias nominatur: Italicè, Asclepiade.

Nomina.

ΑΤΡΑΚΤΥΛΙΣ. ATRACTYLIS.

CAP. XCI.

ATRACTYLIS, spina est cnico similis, folia multò longiora ferens in summis uirgis, magna parte nuda, asperaquæ, qua foeminae pro fusis utuntur. capitula in cacumine spinis horrent: flos luteus, quibusdam in locis purpureus inuenitur: radix tenuis, superuacua. Coma, semen, & folia cum pipere, & uino teruntur utilissimè contra scorpionum ictus. Percussos tradunt, quandiu ea teneatur herba, nullum experiri dolorem, ipsumque deposita statim recrudescere.

Atractylidis confid.

Ruel. & Hermolai error.

ERRANT haud dubie, ut mea quidem fert opinio, Ruellius, & Hermolaus: quippe qui existimauerint Atractylida esse Cnicum syluestrem, cuius primo loco meminit Theophrastus lib. vi. cap. lxxxiii. de plantarum historia. Si quidem magnam ego inter syluestrem Cnicum, & Atractylida inuenio apud Theophrastum esse differentiam. Quod ut omnibus perspicuum esse possit, ijs præsertim, qui aliter sentiunt, hic Theophrasti uerba de Cnico, Aearna, & Atractylide subiiciam. Cnicum, inquit, syluestri, urbanoq; discernitur. Syluestris genera duo notantur: alterum uerba no admodum simile, recticaulius tamen: quonobrem eo mulierum priscarum nonnullæ pro colu utebantur. fructum nigrum, maiusculum, amarumq; parit. Alterum genus densum constat, caulesq; soncheos profert, quodammodo hemicale fit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitq; ad arua. fructum amarum, frequentem, hærbeq; modo hirsutum gignit. Sunt ambo seminosa, uerum syluestre copiosius fert. Eius peculiare præ alijs syluestribus est, quod illa duriora, spinosioraq; urbanis proueniunt: hoc autem mollius, ac læuius constat. Aearna quoad simpliciter ratione exprimi licet, aspectu cnico urbano similis est, colore flauicans, succo pinguis. Fusus agrestis (sic enim Atractylida Latini nominant) his candidior est: habetq; peculiare, quod in folijs euenit. decerpta enim, carniq; alata, succum sanguineum effundunt: qua de causa $\Phi\omega\upsilon\varsigma$, id est, cruor à quibusdam spina hæc excerpta nominata. grauis etiam odore, cruoremq; representans. Serò perficit fructum, autumnum enim. & quidem in totum (ut summam proponam) uniuersa spinaceorum natura fructus serotina existit: hæc Theophrasto. Ex quibus uerbis facile cognosci potest, in Atractylidis historia aperte aberrasse Ruellium, cum in tertio suo de natura stirpium libro asserit, Fusum agrestem, hoc est Atractylida, nil aliud esse Theophrasto, quam primum Cnici syluestris genus. utpote qui non animaduertit, quod Atractylis Theophrasto alia est à Cnico syluestri planta: quanquam illi fortasse non absimilis, & cui ea tantum in sit proprietates, ut è folijs succum sanguineum fundat: id quod nullo Cnici generi tribuitur. Errandi ei occasionem, meo quidem iudicio, præbuit Plinius, quod lib. xxi. cap. xv. syluestrem Cnicum à quibusdam Atractylida uocari tradiderit. Vbi postquam commemorasset nonnullas spinosas plantas, quibus Aegyptij in cibis utuntur, de Cnico tandem in hunc modum differuit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italiae ignotam, ipsi autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex semine eius. Differentia prima syluestris, & satiuæ. Syluestrium duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido, exilis. Itaq; & pro colu antiquæ mulieres utebantur. quam quidam atractylida uocant. Semen eius candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, torro flore caule, & qui pene humi serpat, minuto semine. hæc Plinij uerba. Quæ etsi quidem certam fidem faciant, primum syluestris Cnici genus à quibusdam Atractylida fuisse uocatum; non tamen propterea affirmant, Atractylim esse Cnicum syluestrem. Atractylidis deinceps speciatim meminit ipse Plinius cap. xvi. eiusdem libri, cum inquit. Aearna colore tantum rufo (à scolymo scilicet) distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Atractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet. qua de causa phonos uocatur à quibusdam. Odore etiam grauis, serò maturescente semine, nec ante autumnum. quanquam id de omnibus spinosis dici possit. hæc Plinius. Ex ijs igitur omnibus merito colligendum esse putauerim, legitimam Atractylidem nullum esse syluestris Cnici genus, sed aliam per se plantam, nempe illam, qua pro fusis priscæ utebantur mulieres. Quod sanè animaduertens Theodorus sui Græci idiomatis peritissimus in Theophrasti uersione, Atractylida fusum agrestem interpretatur, non autem colum, ut primum agrestis Cnici genus uertendo, ex antiquo ad colos usu, id Colum agrestem rectè cognominari posse monstrauit. Qua in re is plane declarasse uidetur, priscas mulieres agresti Cnico coli uice fuisse usas, fusorum uerò loco

loco

loco ipsa tantum Atractyli. Ceterum hactenus in Italia, ut ingenue fatear, Atractylida non inueni, neq; eam ab ali-
 quo repertam esse scio. quanuis non iuero inficias, quin ea possit etiam in Italia nasci. Equidem plures uidi plantas
 aculeis horrentes, quæ illius notis pulchre respondebant: attamen ex ijs nullam unquam nactus sum, quæ folijs carni
 adhibitis sanguineum succum funderet. Credidit Ruellius alteram Cnici syluestris speciem eam nimirum esse stirpē,
 quam herbariorum uulgus Carduum benedictum, uel sanctum appellat. Quam profecto opinionem haudquaquam im-
 probandam puo. quandoquidem Carduus benedictus uocatus solo procumbit densa foliorum coma, & quodammodo
 hunc aulis cernitur. quinetiam fructum gignit amarum, barbæq; modo hirsutum: & caules profert sonchi modo ru-
 bentes. Ut ex ijs notis accuratius expensis, quibus prorsus conuenit Carduo benedicto cum altero Cnici syluestris ge-
 nere, nil mirum si cogor mutare sententiam, & hoc quod aliàs negaueram, nunc plane asserere non dubitem. Sed
 10 certe Ruellium mirari subit, quod tam facile asseruerit Carduum benedictum uocatum sanguinem ex se fundere. Nā
 etsi ego millies periculum fecerim; nunquam tamen euulso folio, uel ramulo sanguinem e uulnere profluere comperi.
 Præterea si concedamus, quod Ruellius uera referat, id maxime ipsius repugnabit sententiæ, cum tam Theophrasto,
 quam Plinio nullum Cnici genus sanguinem fundat: quoniam id Atractylidis est proprium. Hinc itaq; palam fieri ar-
 bitror, Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur senten-
 tiam, asserere uoluisset, Atractylida esse primum syluestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar
 scribere debuisset, non autem hoc, quod Carduum benedictum esse censemus. Neque etiam mihi, ut liberè liceat
 quod quisq; sentit dicere, placet Fuchsij opinio. qui libro primo de compositione medicamentorum, & in suis de plan-
 tarum historia commentarijs, Carduum benedictum uulgo nominatum Atractylidem hirsutiorē esse existimat. hirsu-
 tiorē dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorem alteram, alteram hirsutiorē: ta-
 20 met si tum Dioscoridi, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus. quod, quantum reor, Carduus benedi-
 ctus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis uirgis unquam uisitur nudus: quinimò uirgis non
 profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, uel potius solo procumbit. Sed postquam in hac nostra Atra-
 ctylidis, & Cnicorum syluestrium disquisitione, sermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hic de miris eius atque

Ruel. lapsus.

Fuchsij opin.
reprobata.

CARDO SANTO.

excellentibus dotibus nobis differendum est. Est igitur C A R-
 D V S Benedictus ita uulgo nuncupatus, planta nullis hoc tem-
 pore non cognita. Seritur passim in hortis, sapore admodum ama-
 ro, quod terreis constet partibus calore quodam attenuatis. Ma-
 gni nominis, magnæq; existimationis planta est non modò apud Ita-
 los; sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pestilen-
 tiam: item aduersus uenena lethalia, tam interius sumpta, quam
 uenenosorum animalium ictibus, aut morsibus imposita. Sanantur
 hac herba quartana laborantes, aut alijs febribus detenti, quarum
 recessiones cum frigore adueniunt. Id enim præstatur hausto eius
 decocto, aut stillatitia aqua, aut pulueris drachma pota. Præstant
 eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herba deco-
 ctum ex uino sumptum ilium, & renium dolores mulcet, & cæte-
 ra uentris tormina sedat: sudorem cit, alui tineas necat, & uteri
 uitijs auxiliatur. Herba ipsa tam recens, quam sicca & pota, &
 exterijs admota, contumacia ulcera, & quæ cacoëthe uocantur,
 sanat, cuteq; obducit. Quamobrem decoctis miscetur, quæ e li-
 gno Guaiaco ex uino, et aqua ijs parantur, quos lues Gallica cor-
 ripuit. Planta, quæ Græcis ἀτράκτυλος, Latinis item Atractylis,
 & Fusus agrestis appellatur: Italia, Atrattile.

Cardui bene-
dicti uires.

Nomina.

Πολύκνημον. POLYCNEMVM. CAP. XCII.

POLYCNEMON, frutex est surculosus, folijs ori-
 gani: caule, ut pulegij, geniculis multis intercepto, sine
 umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odo-
 ris, & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut ari-
 dum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solui
 debet. ad urinæ stillicidia, ruptaque cum uino bibitur.

Polycnemi
consideratio.

Vires ex Ga-
leno.
Nomina.

POLYCNEMVM hactenus, quod ego quidem ipsum con-
 gnouerim, non reperi, neque uidi in Italia. Ceterum etsi inibi nonnullæ inueniantur, atque etiam a quibusdam pro
 eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadantenus referre uidentur; cum tamen plura etiam ijs
 desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quam ut pro uero probari possint, non equidem quicquam in hoc certi statuere
 ausim. Vnde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse duxerim, donec aliud certius compertum fue-
 rit. Sed si quis interim Polycnemi uires ex Galeno quoq; scire desiderat, is lib. viii. simpl. medic. illas ita paucis
 retulit. Polycnemon desiccatur, & excalfacit secundo excessu. Itaq; & ob id uulnera glutinat. Huic plantæ no-
 men Græcum, πολύκνημον: Latinum similiter Polycnemum: Italicum, Policnemo.

ΚΛΙΒΟΝ

CLINOPODIVM.

CLINOPODIVM ALTERVM.

ΚΛΙΝΟΠΟΔΙΟΝ. CLINOPODIVM.

CAP. XCIII.

CLINOPODIVM frutex est folijs serpyllo similis, furculosus, duùm dodrantum altitudine. Nascitur in petrosis. Flores, marrubij modo, ex interuallis distincti speciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & succi eius decoctum, ad conuulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: menses, & partus pellit: & pensiles uerrucas, quas acrochordonas uocant, eijcit, aliquot diebus potum. Aluû fistit decoctum ad tertias, potumque, si febrim sentiunt, ex aqua; alioquin, ex uino.

Clinopodij confid. CLINOPODIVM nil aliud nobis designat, quàm lecticæ pedem, quòd circinata florum figura, qui intercedentibus interstitijs caulem circumplectuntur, basim lecticæ pedum referat. Nascitur ubique frequens, folijs non modo serpyllo proximis; sed etiam montanæ calaninthæ, quam maximè representat. Huius meminit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Clinopodium excalfaciendi uim obtinet, sed nondum adurandi: est uerò etiam essentia tenuium partium: ponatq; ipsum quispian in tertio ordine tum excalfacientium, tum ressecantium. ΚΛΙΝΟΠΟΔΙΟΝ sic Græcè, ut Latine pariter Clinopodium uocatur: Italicè, Clinopodio.

Nomina.

ΛΕΟΝΤΟΠΕΤΑΛΟΝ. LEONTOPEΤΑΛVM.

CAP. XCIIII.

LEONTOPEΤΑΛΟΝ, caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, plurimis alis concauum, & in cacumine femina parua duo, aut tria, in filiquis, ciceris modo: flores anemonæ similes, punice coloris: folia brassicæ, sed papaueris diuisura: radicibus nigris, rapæ similibus, strumosis. Nascitur in aruis, & segetibus. Radix auxiliatur serpentium ictibus, ex uino pota: nec alia res celerius dolorem finit. miscetur ischiadicorum clysteribus.

Leontopetali consider. LEONTOPEΤΑΛVM, eiusq; nigram, extuberantemq; radicem, rari instar magnitudine, non modo Venetijs, & Patauij in quibusdam hortis uidimus; uerum etiam in Hetruriæ aruis, alijsq; Italiæ locis. Nascitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius libro XXVII. cap. XI. ubi ipsum ijs depingit uerbis. Leontopetalon, alij rhapecion uocant, folio brassicæ, caule semipedali, alæ multæ, semen in cacumine in filiquis ciceris modo.

LEONTOPETALVM.

do. radix rapæ similis, grandis, nigra. nascitur in aruis. *Leontopetali facultates paucis perstrinxit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Leontopetali radice maximè utimur. Digerendi facultatem, & exiccandi, excalfaciendiq; in tertio ordine possidet. Λεοντοπέταλον quod Græci, Leontopetalum quoq; Latini dicunt: Leontopetalo, Itali.*

Leontopetali uires ex Gal.

Nomina.

Τεύκριον. TEUCRIVM. CAP. XCIV.

TEUCRION, siue, vt alijs placet, teucris, herba est uirgæ referens effigiem, trissaginis similitudine, tenuifolio, non multùm à cicere alieno. Hæc in Cilicia iuxta Gentiadem, Cissademq; ubertim prouenit. Recens cum posca, aut aridæ seruefactæ ius potu lienem potenter absumit. Lienosis cum aceto, & ficis illinitur: itè serpentium moribus ex aceto solo sine ficis.

HERBA quedam nascitur pluribus in locis, folijs quidem cicercis, sed caule, & facie trissagini adeò similis, ut sæpe ex tempore uisa oculos decipiat. Hanc esse uerum Teucrium mecum semper existimaui, quòd ea mihi planè notis respondere uideatur, quas Dioscorides Teucrio reddidit. Qui tametsi scribat ubertim nasci Teucrium in Cilicia iuxta Gentiadem, & Cissadem; id tamen nihil impedit, quin & in Italia prouenire queat. Plinio duo Teucrij produntur genera libro XXV. cap. V. ubi ita scriptum reliquit. Inuenit & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hermion uocant, spargentem iuncos tenues, folia parua asperis nascentem, austero sapore, nunquam florentem. neque semen gignit. Medetur lienibus. Constatq; sic inuentam. Cum exta super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lieni, eumq; exinanisse. ob id à quibusdam splenion uocatur. Narrant sues, qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Quidam ranis hysopii plantam, surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant. Et colligi florentem adhuc iubent, adeò florere non dubitant, maximeq; ex Cilicijs, & Pisidiæ montibus laudant. hæc Plinius. Cæterum non desunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam esse plantam, quæ Italis uulgari sermone uocatur Fana grassa. quanquam hanc alij falso, ut opinor, Telephium esse contendunt. Teucrij uires descripsit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis est: quare lienem sanat. Ponatq; ipsum quispiam in tertio exiccantium, secundo uerò excalfacientium ordine. Hanc herbam Græci Τεύκριον, Latini item Teucrium nominant: Itali, Teucro.

Teucrij consideratio.

Teucrij uires ex Galeno.

Nomina.

Χαμαδρυς. TRISSAGO. CAP. XCVI.

CHAMAEDRYS Græcis, alijs chamædrops, Latinis trissago dicitur. Sunt qui eam teucrion appellauere, propter eam quam cū teucro seruat similitudinè. Nascitur in petrosis, & asperis. Frutex est dodrantalis, folia habes exigua, amara, effigie & diuisura quercus: flore paruo, penè purpureo. Carpitur semine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tussibus, indurato lieni, urinae difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menses, partus extrahit: lienem ex aceto pota consumit: aduersus serpentium venena ex uino, potu, illituq; efficacissima. Trita digeritur in pastillos, ad suprascripta. purgat uetera ulcera, cum melle: cum oleo illita, caliginem oculorum discutit. natura eius est calfacere.

CHAMAEDRYS

TEUCRIVM.

chamædryos
consider.

TRISSAGO.

chamædryos
uires ex Gal.

Nomina.

τα χαμαίδριος Græcè uocatur: Latine, Chamædryos, & Trissago: Arabicè, Damederios, Chamadrius, seu Kema-
drius: Italicè, Chamedrio, & Querciola: Germanicè, Gamanderle, & Bathengel: Hispanicè, Chamedreos: Gala-
licè, Germandree.

Λευκάς. LEVCAS.

CAP. XCVII.

LEVCAS montana, latioribus quàm urbana folijs, semine acriore, amariore, ori ingrato. ef-
ficacior tamen quàm satiuua habetur. Vtraque ex uino contra animalium uenena, præcipue marino-
rum, opitulatur.

Leucadis con-
sideratio.

TAMETSI Hermolaus, & Ruellius contendant scriptis testatum relinquere, herbam quandam in uinetis
nascentem mercuriali congenerem, esse Leucada; ego tamen eam mercuriali consimilem facere profecto non ausim,
cum nullum hætenus ex rei herbariæ authoribus inuenerim, qui eius faciem representet, pluraq; de eius notis tradat,
quàm fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullis prorsus notis ipsam descripsit. Cæterum rectè, meo qui-
dem iudicio, putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatum esse principium. Id, quod nobis indicare
uidetur ipsius Dioscoridis sermo: nam cum statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanæ comparauerit,
nimirum ostendit à se prius urbanam fuisse descriptam. Neque hac de causa tantum adducor, ut Marcello adstipu-
ler; sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem uetustissimum, in quo initium huius capitis ita
legebatur. Leuca duo sunt genera, una est montana, & altera hortiuua. Montana latiore quàm satiuua folio est &c.
Quæ omnia maximo sunt argumento, quòd hoc in loco Dioscoridis codices sint deprauati, quòdque in ijs plura adhuc
desiderentur, quæ faciunt ad perfectam huius plantæ historiam. Λευκάς herba sic Græcis, Leucas item Lati-
nis appellatur.

Nomina.

Λυχνίς. LYCHNIS.

CAP. XCVIII.

LYCHNIS coronaria, flore est albæ uiolæ simili, sed purpureo. quo corollæ factitantur. Con-
tra scorpionum ictus semen in uino potum auxiliatur. Lychnis syluestris, omnia urbanæ similis.
Bilem per aluum detrahit, semine duabus drachmis potu. ictis à scorpione subuenit. Aiunt huius
herbæ appositu scorpiones torpescere, & inertes prorsus reddi.

QUAN-

LYCHNIS.

Lychnidis cōsideratio.

QUANQVAM non facile est hac etate plantas in Italia ostendere, quæ legitime referant utraq; Lychnidem, hortensem scilicet, & sylvestrem, cum earum folia, & caules tam à Dioscoride, quam ab alijs rei herbariæ scriptoribus, quod inuenerim, nullis prorsus represententur notis, utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissimæ ob frequentē earum usum tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas; attamen in Tridentino, & Goritiensi agro planta quædam in hortis, ac fictilibus feritur, coronis nectendis accommodata, quam equidem non dubitauerim pro legitima Lychnide in medium afferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ uiole simili: folijs longis, tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, cubito maiore, in cuius cacumine flos emicat, ut dixi, purpureus, inodorus tamen. Quod præterea planta hæc uera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, factiq;: ut in hoc nihil ferè addubitem, quod alteram eiusdem generis frequentissimam apud Ananienses sylvestrem repperim, illi satius adeo per omnia similem, ut cum natalis duntaxat discrimen intercedat, hæc merito Lychnis sylvestris appellari queat. His accedunt tomentosa earū folia, quæ ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possunt. Vnde apud ueteres Lychnidis sibi nomen asciuit. quippe lucerna Græcis Λύχνον dicitur, quemadmodum & ἑλλυχνιον funiculus, qui è gossipio nobis hoc æuo paratur, lucernisq; inferitur ad lumen edendum, flammamq; nutriendam. Quare cum gossipio, ut puto, carerent antiqui, tomentosis herbarum quarundam folijs ad hoc munus obeundum utebantur, nempe Lychnidis, uerbasci, aliarumq; nonnullis. Illud deniq; addiderim, ut nostra melius firmetur opinio, quod flos plantarum, quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisq; uirginibus expetitur ad coronas factitandas: qua in re priscam imitantur etatem. Ceterum Plinius lib. XXI. cap. IIII. Lychnidē inter rosas retulit, sic inquit. Est & rosa, quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis uerò Lychnis, nō nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque; folia, uiole magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariæ semen, ut Galenus est author lib. VII. simplicium medicamentorum, calidum est secundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio: sic cum sanè eodem quoq; modo. Quæ herba Græcis Λύχνις, Lychnis quoq; Latinis dicitur: Italis, Lichnide.

Lychnidis facultas ex Gal.

Nomina.

LILIVM.

Κοί'νον. LILIVM.

CAP. XCIX.

LILIA coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam uocata. E' quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alij sulinum appellant, neruos, & priuatim uulua duritias emolliens. Folia herbæ illita, contra serpentium icтус auxiliantur: seruefacta ambustis proficiunt: aceto condita vulneribus opitulantur. Succus adiecto melle, aut aceto in æreo vase coquitur conuenienti medicamento vetustati vlcerum, & ad recentia vulnera. Inassata radix, & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, uulua emollit, menses ciet, vlcera cicatrice obducit. Cum melle detrita neruis præcis, luxatisq; medetur: vitiligines, furfures, & lepras emendat: vlceraque in capite manantia expurgat: abstergit faciem, & erugat. teritur in aceto cum hyoscyami folijs, & farina tritici mulcendis testium inflammationibus. Semen potum morfibus serpentium aduersatur. Ignibus sacris semen, & folia cum uino illinuntur. Tradunt & purpurea esse lilia. In Syria autem, & Pisidia Pamphiliæ efficacissima unguentis nascuntur.

O LILIA

Liliorum cō-
sideratio.

Liliorum hi-
storia ex Pl.

Martagon, &
eius delinea-
tio.

Liliorum ui-
res ex Gal.

LILIA Italis notissima sunt, atque adeo omnibus, ut plane superuacaneum esse putem, exemplo Dioscoridis adductus, uel ex nobis eorum faciem representare, uel alterius historiam referre. Sed tamen quoniam ijs quandoque mos gerendus est, qui semper hortis nouis ac uarijs floribus refertis delectantur; idcirco silentio præterire non potui, quin hic infererem, qua ratione, quoue mangonio alba lilia (si tanta fides præcis rei herbariæ auctoribus adhiberi potest) purpurea fieri possint. Quod cum Plinius docuerit lib. XXI. cap. V. ubi de Lilijs latius differit, ideo eius uerba subiiciemus. Liliū, inquit, rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti, olei; quod lirinon appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas maior, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuiq; filo, & semine stantibus in medio crocis. Ita odor, colorq; duplex, ut alius calycis, alius staminis: differentia angusta. In unguenti uero, olei; usu folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba, quam conuoluulum uocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantum referens, ac ueluti nature rudimentum lilia facere condiscens. Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lacryma sua, ut hipposelinum. nihilq; est fecundius, una radice quinquagenos sepe emitente bulbos. Est & rubens liliū, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, maiorisq; bulbi, sed unius. Narcissum uocant. Huius alterum genus, flore candido, calyce purpureo. Differentia à lilijs est & hæc, quod narcissi folia in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus. omnes serotini: post arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta est & in his ratio inferendi, monstrificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque mense Iulio scapi arefcentes, liliaq; suspenduntur in fumo. Dein mundantibus se nodulis, in facie nigri uini, uel Græci mense martio macerantur, ut colorem accipiant, atque ita in scrobiculis seruntur, hæminis facis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq; ita tingi aliquid, ut nascatur infectum. hæc Plinius. Lilia (ut Anatolius testatum reliquit) totum annum uiridia durabunt, si cum oclusa silent, necdum patentia dehiscent, decerpta, nouis fictilibus non picatis indito diligenter operculo recondantur. sic enim clausa perpetuum annum uegeta manebunt. Sed ut intermedio tempore ad usum promuntur, statim ad solem producta, cum senserint eius calorem, aperta panduntur. Porro ut uicissim, & uarijs temporibus flores pariant lilia, bulbi ita seruntur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruantur, alij octo tantum, alij quatuor duntaxat profunditate mergantur. sic diuersis diebus dabunt lilia: quod & in alijs floribus fieri pollicetur. Cæterum & illud inter lilia merito annu-
merari potest, quod **MARTAGON** chymistæ appellant. Hoc enim radice, est croceo colore infecta sit, à lilio

MARTAGON.

candido non disidet, sicuti nec caule. Folijs uulgarem saponariam imitatur, que in stellæ, uel rosæ modum intercedente spatio caulem ambiunt: in cuius cacumine tenui pediculo appensi flores emicant liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiam reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibusdam rubentibus respersa, & ipsi odorati sunt, aspectuq; iucundi. Lilijs genus hoc in suis de stirpium historia commentarijs Fuchsius, aphodellum foeminam putauerat esse, pro eoq; depinxerat. Sed quia sui erroris conscius factus, hanc ipse suam mutauit sententiam, non est cur iam nos eam pluribus resellamus. Liliorum facultates posteritatis memorie prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Lilijs flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua utiq; in gustu amaritudinem habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaque etiam quod ex eo conficitur oleum, & unguentum, citra morsum digerendi, simulq; emolliendi facultatem obtinet. unde fit, ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porro radix, foliaq; per se trita desiccant, & abstergunt, & digerunt moderatè. Proinde quoque ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem, extergentemq; facultatem postulât. Radicem ergo tostam, ac deinde cum rosaceo contritam ambustis, quoad obducatur cicatrix, imponunt. quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducende cicatrici remedium. Quinetiam uteros emollit, mensesq; prouocat. Folia uero præcoquentes, & ipse ad obductam usque cicatricem imponunt, non in ambustionibus duntaxat; sed alijs quoque uulneribus. Sed sunt etiam, qui aceto ea condientes ad uulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice, quam in folijs: quanquam tamen nec in ea ipsa multum inest, sicut prædiximus. nam primi ordinis abstergentium est medicaminum. Itaque cum aut uiriliginis, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, commiscemus illi aliquid aliorum

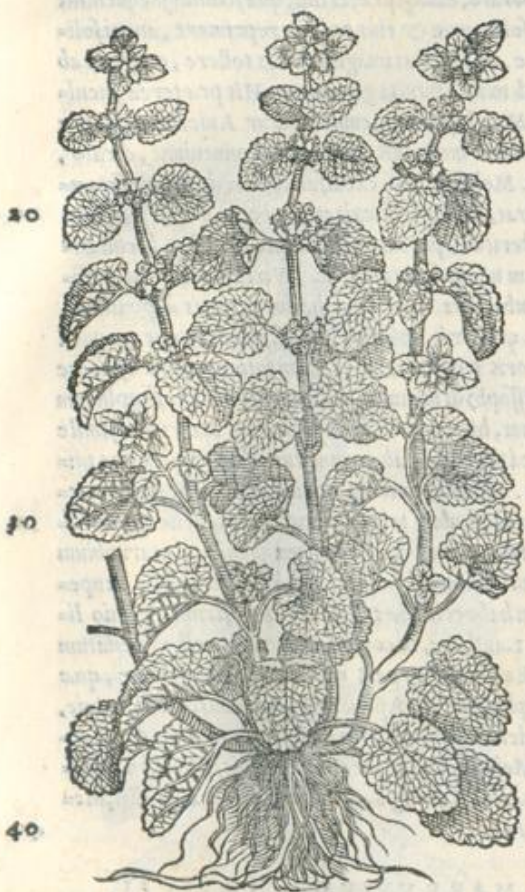
aliorum medicamentorum ualidius extergentium, cuiusmodi est mel. Ceterum si id moderatè illi, ac conuenienter admisceatur, & ad neruorum diuisiones competit, & ad alia uniuersa, quæ ualenter exiccari postulant absq; morfu. Imposuimus uerò etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quintuplus autem erat succus ad utrunq; : atq; insigne medicamen fuit ad omnia ea, quæ exiccari postulant absq; morfu, seu uulnera omnia ingentia, et maxime quæ in capitibus musculorum eueniunt, & quæcumque ulcera humida flaccidæ, & diuturna sunt, quæq; ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, à quo quantum licet abstinere in presentia admittor. ceterum rerum ipsarum natura sepe numero ut attingā adigit, celeriter uerò relinquenda sunt, atq; ad propositum reuertendum. Planta, quam Græci κείνον, & λείριον dicunt, Lilium Latinis nominatur : Mauritanis, Susen : Italis, Giglio : Germanis, Lilgen, & Gilgen : Hispanis, Azucena, & Lirio blanco : Gallis, Lis.

Nomina.

ΒΑΛΛΩΤΗ.

BALLOTE.

CAP. C.

BALLOTEN, nomine alio nigrum marrubium uocant. Caules edit quadrangulos, nigros, subhirsutos, cōplures ex una radice : folijs maioribus, quàm marrubij, hispids, per interualla in caule dispositis, subrotundis, † graueolentibus, apiastro proximis : unde aliqui apiastrum eam uocauerunt. candidi flores uniuersi uerticillato ambitu caulem coronant. Vis eius efficax aduersus canis morsus, folijs ex sale illitis. Feruenti cinere flaccescunt folia, ut condylomata reprimant : purgant & fordidula ulcera cum melle.

BALLOTE, siue Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris grauitatem à quibusdam Marrubium foetidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus uias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quòd facile legentes falleret, nisi nares consulerentur : ita enim sua graueolentia citò innotescit. In Italia nullis non cognitum est, appellaturq; ab aliquibus Marrobiastrum, ab alijs Marrubium spurium. Huius meminit Paulus (etsi uires eius silentio præterierit Galenus) lib. VII. sic inquit. Ballote, quod alij marrubium nigrum dicunt, acris est, & abstersorie facultatis. Illitum cum sale canum morsibus medetur. Huic plantæ nomen Græcum, βαλλωτή, & μέλαν κείνον : Latinum, Marrubium nigrum, & Marrobiastrum. Italicum, Marrobiastro, & Marrobio bastardo : Germanicum, Schuuartz andorn : Hispanicum, Marroio negro : Gallicum, Marrubin noir.

Ballotes consideratio.

Nomina.

nomini conueniat, quòdq; ipsius meminerit Plinius lib. XXVII. cap. VIII. cum inquit. Ballote folijs est marrubij maioribus, & nigris.

ΜΕΛΙΣΣΟΦΥΛΛΟΝ. APIASTRUM.

CAP. CI.

MELISSOPHYLLON, siue melittæna, id est, apiastrum, id sibi nomen usurpauit, quoniam apes ipsa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, similia essent, nisi maiora, tenuioraq; ; nec ita hirsuta spectarentur : citreū málum olent. Folia cum uino pota, aut illita profunt, contra ictus phalangiorum, scorpionumq; : item aduersus canis morsum. Decocto eorūdem gratia, foueri prodest : defelsionibus foeminarum ad ciundos menses conuenit : dentes eodem in dolore colluuntur. dysentericis infunditur. Fungorum strangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliantur : torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum sale strumas discutunt, ulcera purgant : articularios dolores illita fedant.

MELISSOPHYLLON, quod Latinis Apiastrum, & Citrigo dicitur, Hetrusci ab odore citri uulgo uocant Cedronella, itemq; Melissa, sicut etiam Insubres. Herba est uulgaris æque notitiæ, atque odorata. Duo eius habentur genera, unum satiuum, alterum syluestre. Fuchsius tamen medicus clarissimus, Melyssophyllum in tria genera digerit libro illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctian excudit. Sed cur is duo prima genera

Apiastri consideratio.

O 2 que

APIASTRUM.

Apiastri vires
ex Arabibus.

Ex Galeno.

MARRVIVM.

Nomina.

quæ (ut scribit) grauiter odorata sunt , & cimices uerius quam citrum redolent , inter melissophylli genera connumerauerit , ego nescio , ipse dicat . Mibi quidem (ut dicam ingenuè quod sentio) planè absurdum uidetur , quod melissophyllum odore suo aliud referat , quam citreum málum , cuius tantiam odorem spirare Dioscorides memoria prodidit . Melissophyllum , ad cuius facultates iam nostra progreditur oratio , in cordis affectibus Maurritani miris laudibus efferunt . tametsi id Græci , quod extet , silentio præterierunt . Proinde hæc Serapio retulit . Melissophylli , inquit , proprium est animum hilarem reddere : humenti , ac frigido uentriculo auxiliari , concoctionem adiuuare , cerebri obstructions reserare , deficientem animum reuocare , cordis imbecillitatem roborare , eamq; præsertim , qua somnus frequentius nocte intercipi solet , quin & eius pulsus reprimere , animi sollicitudines fugare , ac sollicitas imaginationes tollere , que tum ab atra bile , tum ab exusta pituita gignuntur . His præterea facultatibus pollere Melissophyllum , comprobatur Auicennæ quoque testimonio , qui libro medicinis , que cordi conueniunt , dicato , ita de eo scribit . Melissophyllū exalfacit , siccátq; ordine secundo . Cor exhilarat , uitalesq; facultates roborat , odoris fragrantia , saporis austeritate , paruumq; tenuitate . Quibus facultatibus cæteris etiam uisceribus competit . Vires deiectorias possidet , nec adeò imbecilles , quin atrabiliarios uapores à spiritibus , & à sanguine , qui cordi , & arterijs inest , educere queat : quod in cæteris corporis partibus , ac etiam in toto corpore efficere nequit . Melissophylli meminit Galenus libro vii . simplicium medicamentorum , his uerbis . Melissophyllum marrubio simile est facultate , sed plurimum ab eo uincitur : quamobrem nec utitur eo quispiam . Superuacaneum siquidem foret præsentem marrubio , cuius tantus est ubiq; terrarum prouentus , uelle uti melissophyllo . Cæterum si cui fortè ad manum quandoq; marrubium non fuerit , illo uti licebit ad eadem , modò quantò ab hoc exuperetur , cognitum habuerit . hæc Galenus . Apiastrum , Plinio libro xx . cap . xi . authore , in confessa damnatione est uenenatum in Sardinia . Ea planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur , quæ Latinis Melissophyllum , & Apiastrum : Arabibus , Bedarungie , Bedarungi , Bederenzegum , Turungen , seu Trungian , & Marmacor : Italis , Melissa , et Cedronella : Germanis , Melissen , et Bienenkraut : Hispanis , Torongil , & Hierua cidrera . Gallis , Melisse , & Pom cirade .

Πράσιον . MARRVIVM . CAP . CII .

MARRVIVM , frutex est ab radice ramosus , candidans , subhirsutus , quadrangularibus ramis : foliū pollicem equat , subrotundum , hispidum , rugosum , gustu amaro : semen in caulibus , & ex interuallis : flores uerticillato ambitu , asperi . Nascitur propter ædificia , ruinas , & rudera . Huius folia sicca cū semine decocta in aqua , aut uiridium succus datur cū melle suspiriosis , tussientibus , & ad tabitudinem redactis . Crassam è pectore pituitam cum sicca Iri eijcit . mulieribus à partu non purgatis datur , ut menstrua , & secundas extrahat : item in difficili partu , & his qui uenena hauserunt , aut à serpentibus demorsi sunt . uesicam , renesq; lædit . Folia cum melle illinuntur fordidis ulceribus purgandis : pterygia , nomasq; sistunt . laterum dolores mitigant . Succus folijs contusis expressus , & sole coactus , ad eadem pollet : cum uino , & melle illitus oculorum claritatem adiuuat : naribus regium morbum expurgat . aurium doloribus conuenienter instillatur per se , aut cum rosaceo .

MARRVIVM

MARRUBIUM uulgaris est planta, notiorq; omnibus in Italia, quam ut pluribus indicanda sit. Eius duo genera constituit Theophrastus lib. VI. cap. II. de plantarum historia, ubi ita scribit. Sunt & Marrubij duo genera. Aliud enim folio herbido, ferratiori, incisurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus discretio constat, quo unguentarij uti ad nonnulla consueuerunt. Alterum rotundius, squalensq; uehementer, sicut st-haceli, incisuras habens obscuriores, minusq; serratum. hęc Theophrastus. Ex quibus utique constare potest, Theophrasto alterum marrubium non aliud esse, quam Dioscoridi ballotem. Marrubij uires tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Marrubium ut gustu amarum est, ita si quis utatur, consentientem huic saporis actionem possidet, iecur, ac lienem obstructione liberans, & thoracem, pulmonemq; expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detersit, ac digerit. Ponatq; ipsum quispiam in caliditate quidem secundi ordinis iam completi: in siccitate uero tertij medij, aut completi. Succo eius cum melle ad usus acumen utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus sanę obstructions disijcere, meatumq; ipsum, & ramos membranarum expurgare est usus. Id Gręci μαρροβιον, quod Latini Marrubium nominant: Mauritanij, Farasio, siue Frasium: Itali, Marrobio: Germani, Andorn, & Lungen kraut: Hispani, Marroio: Galli, Marrubin.

Marrubij consideratio.

Marrubij uires ex Gal.

Nomina.

ΣΤΑΧΥΣ. STACHYS.

CAP. CIII.

STACHYS, frutex est marrubio similis, sed longior, folia ferens numerosa, hirsuta, rara, prædura, cana, odoris iucundi: & complures uirgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Nascitur in montibus, & asperis. Vim habet excaleariam, & acrem. Foliorum decoctum potu pellit menstrua, & secundas.

STACHYS frequentissima in Italia nascitur, assurgit enim uirgis compluribus, angulosis, ab una tantum radice exeuntibus, hirsutis, marrubio tum longioribus, tum candidioribus: folijs numerosis, iucanis, hirsutis, oblongis, præduris, odorisq; iucundi. Flores gerit in purpura albicantes, qui per interualla uerticillato ambitu caulem circumdant marrubij modo. Ex quibus sanę notis satis constare arbitror, hanc herbam, quam pictam exhibemus, esse ueram Stachyn. Quibus etiam accedit, quod ea (ut Galenus testatur) anara sit, et gustu acris. Plinius lib. XXIII. cap. XV. Stachyn porri similitudinem habere tradidit, Gręcarum uocum affinitate deceptus, prafon pro prafion legens. Siquidē μαρροβιον porrum significat, μαρροβιον uero marrubium, cui Stachys est similis. Stachyos meminit Galenus lib. VIII. simpl. medic. sic inquit. Stachys frutex est marrubio similis, gustu acris, et amaro: tertij est ordinis excalearientium. Quamobrem rationabiliter nõ solum menses mouet; sed & abortum affert, & secundas efficit. ΣΤΑΧΥΣ ut Gręce, ita etiam Stachys Latine uocatur: Italicę, Stachi.

Stachyos consideratio.

Plinij lapsus.

Stachyos uires ex Gal.

Nomina.

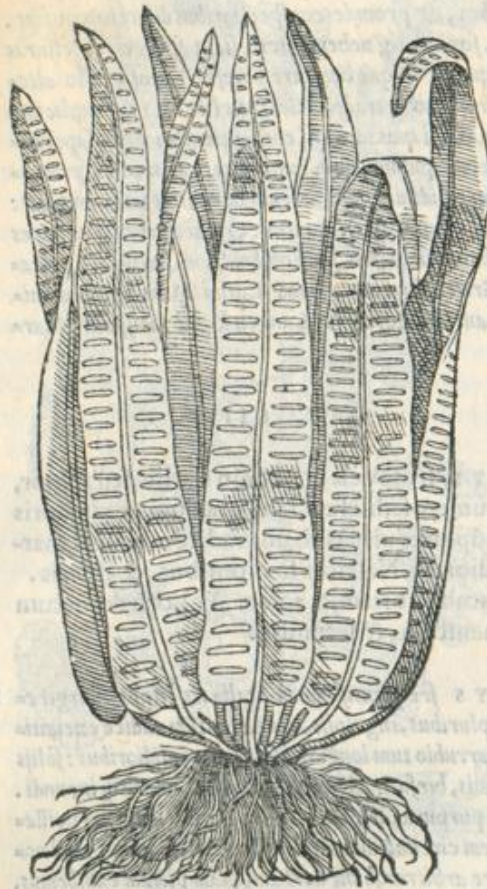
ΦΥΛΛΙΤΙΣ. PHYLLITIS. CAP. CIIII.

PHYLLITIS folia promit rumici similia, longiora, & uiridiora, fena, aut septena, recta, quę parte anteriore læuia cernuntur, à tergo autem pensiles quasi uermiculos tenues ostendunt. In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat. gustu acerbo. Neque caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in uino pota serpentium moribus aduersantur. quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria, aut resoluta aluus exercet, potui datur.

Qui notas omnes, quę Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissime expendere uoluerit, haud difficile quidem fateri cogitur, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam ceruinam, nonnulli uero Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quod legitimum Scolopendrium (ut infrà suo loco dicitur) illa nimirum sit herba, quę Gręcis Αφλένος, Mauritanis uero ceterach dicitur. Quod autem ita se res habeat, hinc in primis ad credendum impellor, quod umbrosis, opacis, humentibusq; locis proueniat: quodq; folijs sit rumici maioribus, longioribus, ac uiridioribus, rectis, anteriore parte læuibis, à tergo autem eminentijs quibusdã transuersim per interualla signatis, subrubentibus, quę (ut Dioscorides inquit) pensiles uermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremo accedit, quod caule, flore, & semine uacet: tamen si non desint, qui credant, eius semen è pensilibus illis uermiculis prodire. Neque illud sententię nostrę quicquam obstare crediderim, quod huius her-

Phyllitidis consideratio.

PHYLLITIS.

Manardi, Leon.
nic. Ruellii, &
Fuch. lapsus.

Phyllitidis ui-
res ex Gal.

Nomina.

hæ complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis au-
floritatem uel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia
compertum habeo) effodientibus nobis è terra hæc herbam
nunquam ab una tantum radice tot folia erumpere uisa sunt, sed à
quàm plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera
separari posset. Vnde facile cognoui, quòd si singulæ radices ab-
inuiem distinctæ considerentur, non pluribus, quàm senis, aut
septenis folijs refert. e inuenientur. His itaque rationibus, me a
quidem sententia, hæc in re plane hallucinati deprehenduntur Ma-
nardus, Leoniceus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui cla-
rissimi nominis uiri, quòd tam facile crediderint, Linguam cer-
uinam uocatum Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitum.
Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine uidua sit; non ta-
men folijs constat rumicis, sed dracunculi, curuis, nouæ lunæ in-
star. Illud insuper addiderim, quòd iam reperta sit Hemionitis,
quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed ijs fortasse er-
randi occasionem præbuit uulgi opinio, qui Linguam ceruinam
non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere sua-
det. quòd tamen Hemionitidis est proprium. Cuius fortè uulgi
opinionem ij potius secuti, quàm quòd Phyllitidis lineamenta,
notasq; diligentius perpenderit, in hunc facile lapsum incide-
ruunt. Phyllitidis meminit Galenus lib. VIII. simplicium medi-
camentorum, sic inquit. Phyllitis cum qualitatibus sit acerbæ, nõ
absurdè diarrhæas, siue profluvia, & dysenterias pota iuuat.
Planta, quæ Φυλλίτις Græcis, Phyllitis item Latinis appella-
tur: Italis, Philite: Germanis, Hirtz zungen: Hispanis, Lengoa
ceruina: Gallis, Lang de cerf.

Φαλάγγιον. PHALANGIUM. CAP. CV.

PHALANGIUM, à quibusdam phalangites, ab alijs
leucacantha uocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, pluresue, in diuersa tendentes: flos candidus, lilio
similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram, multò tenuiore:
radice parua, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur. prouenit in collibus. Huius folia, semen,
flos cum uino pota, auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque ictus: tormina quoque
discutunt.

Phalangij cõ-
sideratio.

Phalangij ui-
res ex Gal.

Nomina.

E A D E M ferè, quæ hic de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius lib. XCVII.
cap. XII. ubi ita scribit. Phalangites à quibusdam phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel, ut in quibusdam
exemplaribus inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diuersa tendentes. Flos candi-
dus, lilio rubro similis: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbacei coloris.
Huius folio, uel flore, uel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; & serpentium ictus: item contra
tormina. Hæc Plinius. quæ omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Caterum etsi non de-
sint hodie herbarij, qui in Phalangij, ut in pluriù aliarum quoq; incognitarum plantarum locum herbas quasdam quales
quales sint, substituant, atque rei herbariæ parum gnaris pro legitimis sæpe ostendant; ipse tamen hætenus, ut in-
genue fatear, uerum Phalangium non uidi in Italia, neq; ab alijs inuentum scio. quanquam non equidem negauerim,
ipsum inibi nasci. Phalangij uires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Pha-
langites sic appellata est, quòd morsis à phalangijs auxilietur. Est autem facultatis tenuium partium, desiccantis.
quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod Φαλάγγιον Græci, Phalangium quoque Latini dicunt:
Phalangio, Itali.

† Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hic non πλατὺν, hoc est latum, sed παχὺν, quod est crassum,
scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in uer-
tendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; uocem illam reddidisse.

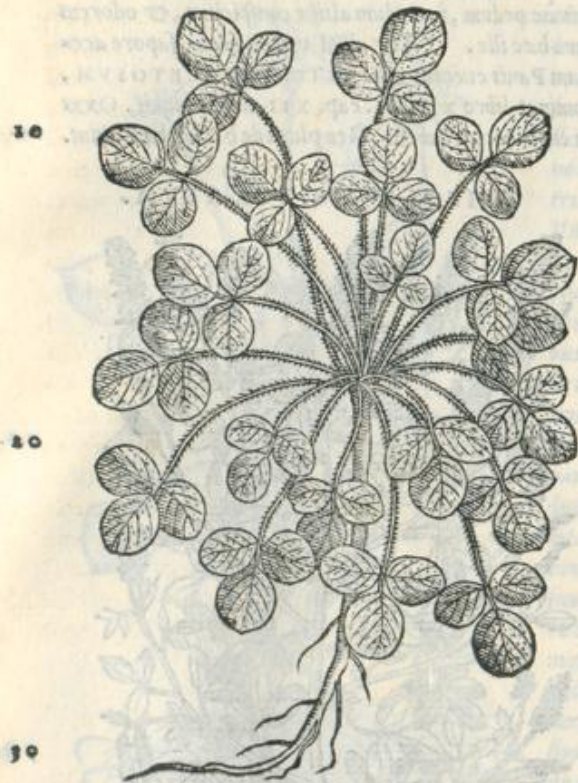
Τρίφυλλον. TRIFOLIUM.

CAP. CVI.

TRIFOLIUM, Græci triphyllon, alij oxytriphyllon, alij menyantes, alij asphaltion, uocant.
Frutex supra cubiti altitudinem attollitur, uirgas habens tenues, iunceas, & nigras, unde ramulares e-
nascuntur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto herbæ similia.
ijs recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleuerunt, bitumen olent. Florem edit purpureum:
femen

TRIFOLIUM ASPHALTITIS.

TRIFOLIUM PRATENSE.

TRIFOLIUM PRATENSE ALTERUM.

femen quadantenus latum, subhirsutum, ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens. radix tenuis, longa, valida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & ijs qui aquæ inter cutem principia sentiunt, fœminis quoq; vulvæ uitijis opportunis, auxiliantur: menses eiunt. ternæ drachmæ è femine dari debent, è folijs uerò quaternæ. Contra serpentium ictus trita folia, & ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. qua autè aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui vlcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam ternæ folia, aut semina in tertianis, cum uino potui dederunt: & in quartanis quaternæ, ut quæ febrim circuitus discuterent. Radix antidotis inferitur.

TAMETSI plura in Italia passim in pratis, ac uiridarijs Trifolij inueniantur genera omnibus planè nota; non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantum genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem eius meminit libro quarto in syluestris loti capite, dum ita scribit. Syluestris lotus plurimum in Libya gignitur, caule bicubitali, & sæpe maiore, alis multis, folijs trifolij pratensis. Ex quibus utiq; Dioscoridis uerbis liquet, eos maxime hallucinari, qui recenter contendunt Trifolium pratense esse lotum syluestrem, uel urbanam. Plinius lib. XXI. cap. IX. de tribus trifolij generibus differunt in hunc modum. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. menyantes

Trifolij consideratio.

nocant

Trifolium acetosum.

uocant Græci, alij asphaltion, maiore folio, quo utuntur coronarij. Alterum acuto, oxytriphylon cognominatum. Tertium ex omnibus minutissimum. haecenus Plinius. Trifolij acuti meminit quoque Scribonius Laxus, qui ita scriptum reliquit. Trifolium acutum, quod oxytriphylon appellant, nascitur in Sicilia plurimum. nam in Italiae regionibus nusquam eam uidi herbam, nisi in Luna portu, cum in Britanniam peterem cum Claudio Casare. Est autem folijs, & specie communi trifolio similis, nisi quod pleniora sunt folia, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte uelut eminentem aculeum. Sed frutex huius diuin pedum, interdum altior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium inuenitur. haec ille. Est & aliud trifolij genus sapore acetoso, folijs subpallidis, tenuibus, cordis effigie: quod à quibusdam Panis cuculus, ab alijs Trifolium ACETOSVM, & Allelyxa uocatur. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat libro XXVII. cap. XII. ubi sic inquit. Oxys folia terna habet. Datur ad stomachū dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius.

TRIFOLIUM ACETOSVM.

TRIFOLIUM ODORATVM.

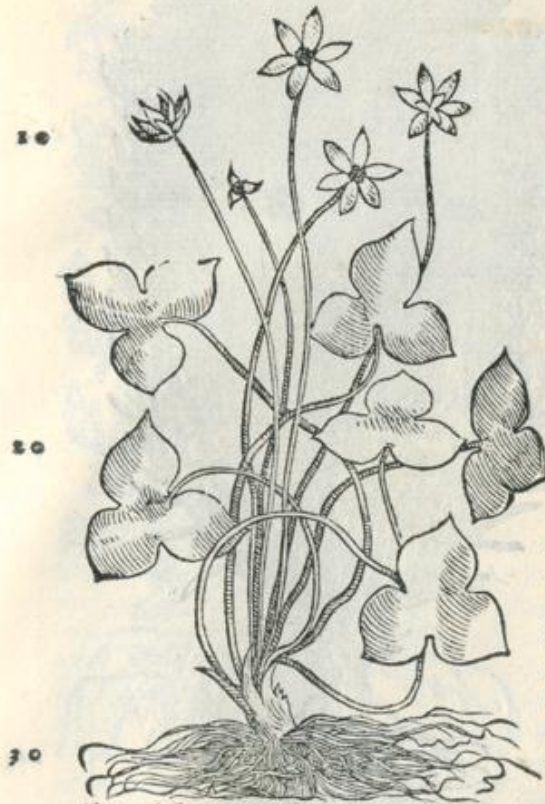
Trifolium odoratum.

Porro huic illud quoque Trifolium addere possumus, quod nonnulli Trifolium ODORATVM ideo cognominant, quoniam eius turba folia, tum flores non iniucundum spirant odorem. Romani ac Hetrusci pariter id uulgo uocant Tribulo: atque stillatitiam ex eo aquam eliciunt, odoris tantum gratia. Hanc plantam equi auarissime in pabulum suum sequuntur. unde factum est, ut quidam eam Trifolium equinum appellauerint. Planta est fruticosa, quæ ad trium cubitorum altitudinem attollitur, folijs trifolij pratensis, caule lignoso, ramulis pluribus referto. Florem edit muscosum, album, atq; etiam alicubi luteum. Radicibus nititur multis, albis, quæ per summa cespitum diuagantur. haec de trifolio odorato, de quo etiam aliquid dicemus libro sequenti in Cyiisi commentatione. Ceterum Trifolium pratense in Italia trium est generum. Primum folijs exit rotundis, & amplis: secundum longiusculis: tertium ut primum circinatis, sed breuioribus. Distant & florum colore, quod in uno flores albicent, in altero rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænuñciat. nam (ut Plinius est auctor) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolij genera differendum duximus, quod folio exeat triplici cornu diuiso: unde etiam apud quosdam herbarios sibi Trinitatis nomen comparauit. Hæc itaque herba TRINITAS uulgo uocata, in locis prouenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, longis pediculis appensa, quæ auersa parte cyclamini modo subpurpurascent, superiore uero albis quibusdam maculis resperguntur. Caulem habet tenuem, in cuius cacumine primo statim uere flos emicat ceruleus. Radicibus nititur numerosis, tenuibus, subrubentibusq;. Huiusce meminisse Græcos, nec pariter Mauritanos, hæcenus compertum non habeo. Probatum maxime recentioribus medicis ad uulnera glutinanda, tam exterius illita, quam interius sumpta. quinetiam & ad enterocelas: in quem usum puluerem dimidij cochlearis mensura ex uino austero propinant. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo errore uersari existimauerim, qui Andacocam

Trinitatis herba mentio.

Quorundam error.

TRINITAS.

Andacocam Aphris uocatam, ad quamuis trifolij speciem referunt. Quandoquidem Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quam Dioscoridis Aegyptia lotus. E' cuius semine, quod papauerum modo capitibus quibusdam includitur, Arabes sibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in nervorum morbis, praesertimq; tremoribus: illudq; oleum de Andacoca appellant. Id enim non desunt, qui credant e' uulgari trifolij semine fieri. sed quam aperte decipiantur, uel ipsi uideant, uel alij iudicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Triphyllum, quidam asphaltion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui encium uocent. Prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud scio unde. Vis plantae est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est similis, utrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obstructione natos iuuat, & urinam, mensesq; prouocat. haec Galenus. Sed animaduertendum est, an Galenus ipse in Trifolij facultatibus recte perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurimum medicamentorum facit mentionem, quibus contraria insunt facultates, haec de eo memoriae prodidit. Trifolium herba, quae hyacintho similis est, cum uere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, uel uiperæ quoq; ex aquae fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circundederis, similem sensum, similesq; dolores ijs, quos morsus inuehit, omnes efficit. Ut re uera miraculo dignum opus esse uideatur, uidelicet herbam & morsum sanare, & ferarum modo sanam partem praeuere afficere. haec Galenus. Verum id, si Dioscoridis uerba recte expendantur, nullo miraculo fieri facile constabit, sed potius secundum ipsius naturae ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolij decoctum illud efficere potest, sed tantum id, cuius fotu

Trifolij uires ex Galeno.

Galeni sententia damnata.

quispiam a ferarum morsibus liber euaserit, si eo alterius loci ulcere affectus perfundatur. Id quod aperte Dioscoridis uerba declarant, cum inquit. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Quae autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foueatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut a serpente demorsus. Ex ijs Dioscoridis uerbis clarum fieri puto, hanc rem in se nihil admirationis habere. Nam cum Trifolij ipsius decoctum, quo demorsi fouentur, uenenum a uulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubie id uenenosum redditur. Quamobrem minime quidem mirum uideri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foueatur, ubi perfusae partes aliquo ulcere laborauerint, ueneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi uexantur. idem enim uenenum cum sit, eosdem quoque praebeat effectus necesse est. Unde liquido colligi potest, quod uirus a Trifolij decocto euocatum, non autem Trifolium, sit illud, quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quod autem uenenum exuctum a ferarum morsibus ulceratis particulis contactum necem asferre possit, complures tam Graeci, quam Arabes authores, manifeste demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos sugere praestantissimum esse remedium, serio nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si uenenum illud ulcus inficeret, sugentem in mortis discrimen duceret. Haec itaque sunt, quae me maxime mouent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atque etiam, si licet dicere, caecutiuisse. Ceterum non desunt, qui uelint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, idq; pluribus rationibus comprobant. Quibus an assentiendum sit, iudicent ij, qui Graecam Galeni phrasim profitentur quiq; eius uolumina diutius euoluerunt. Ego certe, ut dicam quod sentio, non possum non illis subscribere, qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hic mihi honoris gratia nominandus uenit Iulius Alexandrinus Tridentinus uir quidem singularis ingenij & eruditionis, ac propterea maxime existimationis medicus apud Sereniss. Ferdinandum Rom. Regem. Huius ergo uiri iudicium, ut quod multis & ijs quidem firmis argumentis natus, & laudamus libenter, & probamus. Τριφυλλον id Graeci uocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio: Germani, Vuysenleec: Hispani, Treuol.

Nomios.

Πόλιον. POLIUM.

CAP. CVII.

Duo genera polij. Montanum, cui teuthrio nomen est, & cuius est usus. tenuis frutex est, candidus, dodrantalis, semine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum speciem praeferente, paruo, cano hominis capillo simili, grauius olente, non sine quadam suauitate. Alterum fruticosius, non usqueadeo ualens odore, & uiribus infirmius. Potum feruifacit ius auxiliatur serpentium icibus, hydropicis, morbo regio: & lienosis ex aceto: stomachum male habet, caput

put doloribus afficit: aluum, & menses ciet. substratum, suffitumve serpentes abigit: illitum vulneta conglutinat.

POLIVM.

POLIVM ALTERVM.

Polij consideratio.

Plinij lapsus.

Polij vires ex Galeno.

Nomina.

SEPLASARIJ illi, qui pro Polio herbam quandam usurpant, quae numerosos profert cauliculos, tenues, rectos, rotundo quodam semine undique refertos, euidentius, meo quidem iudicio, errant, quam ut eorum erratum explodi mereatur. quandoquidem herba haec nullis prorsus notis Polium representat. Porro utrunque Polij genus, quod nulla reclamante nota legitimo respondeat, in pluribus Italiae locis provenit. Primum vulgus herbariorum Iuam muscatam appellat, à quo secundum effigie non longè distat, quanuis non adeò sit odoratum. Secundi generis Polium, cuius etiam picturam adiecimus, uiret Venetijs in horto Maphæi excellentissimi medici. Polij meminit Plinius lib. XXI. cap. VII. ubi ita scriptum reliquit. Apud Græcos Polion herba inclita Musæi, & Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superq; cætera ad famam etiam dignitatis: prorsusq; miram, si modò (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea aspicuntur. Duo genera eius, campestre maius, syluestre quod minus est: quidam teuthrion uocant. folia canis hominis similia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. hæc Plinius, quorum plura à Theophrasto mutuatus est. Cæterum in ijs Plinius aperte hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cuius historiam libro quarto pertractat Dioscorides. Siquidem Tripolij proprium est, non autem Polij, teste Dioscoride, ut colores ter in die mutet: neque id quidem à Dioscoride, ut à Plinio folijs, sed floribus adscribitur. Præterea capitulum Polio inesse cano hominis capillo simile scribit Dioscorides, non autem folia, ut ipse Plinius tradit. Polij vires memorie prodidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Polium amarum est gustantibus, & modicè acre. Itaq; uiscera omnia obstructione liberat: urinamq; & menses ciet. Ac uiride etiànum magna uulnera glutinat, maxime species eius fruticosa. Aridum cum fuerit maligna ulcera sanat illitum: & magis hoc præstat quod minus est. Polium minus, quo etià utimur ad antidota, & acrius, & amarius est, quam maius, adeò ut ex tertio sit ordine desiccantium, ex secundo autem completo excalfacientium. Planta Græcis πόλιον, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Iahade, seu Giade: Italis, Polio.

Σκόρδιον. SCORDIVM.

CAP. CVIII.

SCORDIVM in montibus, & palustribus nascitur, folijs triflaginis, maioribus, non sic in ambitu diuisis, aliquantum allia redolentibus, gustu amaris, & adstringentibus: quadrangulis caulibus: subrubro flore. Herba uim excalfactoriam habet: vrinam cit. Cocta recens, aridave cum uino, aduersus uenenatos serpentium morsus bibitur: ad stomachi quoque rosiones, dysenteriam, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite: crassamen purulentum pectore expellit. Facit aridæ farina

SCORDIVM.

farina ad ueterem tussim,rupta, conuulsa, si cum nasturtio, melle, & refina misceatur in eclegmate. Inflammata modicè præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acri, aut aqua, podagris conuenienter illinitur: menses imposita mouet, vulnera conglutinat, vetera ulcera purgat, & ex melle cicatricem perducit. Sicca excrescentias in carne cohibet. Succus ad eadem uitia bibitur. Inter prima efficax Ponticum natione, Creticumque.

10

10

10

ALLIARIA.

SCORDIVM non ita pridem inueniri, & cognosci cepit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum sepelstarij Mauritanorum monumentis decepti, syluestri tantum allio, quod à Dioscoride ophioscorodon uocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neq; ijs folium rerum imperitia, sed etiam uocabulorum uicinitas imposuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nesciuerint, pro unoq; acceperint. Sed illis potissimum errandi occasionem dederat Auicenna, uel eius interpres, quod in alteram theriacæ compositionem Scordium, in alteram uerò syluestre allium addiderit. Quod cum uidissent superioris ætatis medici nonnulli rei, & prioris uocis ignari hanc ex altera exposuerunt, & Auicennam in hac re sui ipsius interpretem fecerunt. Vnde adducti sunt, ut certo crediderint syluestre allium, & Scordium nihil inter se differre, atq; unam & eandem plantam esse. Quo postmodum factum est, ut syluestre allium apud omnes in Scordij locū illegitimè successerit. Verum enim uero in hunc nunquam fortasse incidissent errorem, si Dioscoridis, & Galeni scripta diligenter perlegissent. Porrò uerum legitimumq; Scordium, trissagini adeò simile, ut Trissago palustris merito dici queat, humentibus ac palustribus locis proueniens, allij odore præditum, recentiorum diligentia iam omnibus magis innotuit, quàm ut sit à nobis longiori historia repræsentandum. Prætulit Galenus libro primo de antidotis Scordium, quod ex Creta aduehitur, ijs uerbis. Scordium optimum ex Creta defertur: quanquam non sit improbandum quod in alijs quoque nationibus reperitur. Scriptum autem est à quibusdam uiris grauissimis, cum in bello interemptorum cadauera multos dies insepulta iacuisent, quæcunq; supra Scordium fortè fortuna ceciderant, multò minus alijs computruisse, ea præsertim ex parte, qua herbam contigerant. Ob quam rem sanè omnibus persuasum est, tam putrefacientibus animalium uenenis, quàm medicamentorum deleterijs Scordium aduersari. Præterea Scordij meminit idem Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scribit. Scordium ex multiformibus id tum saporibus, tum facultatibus constat. nam & amarum quid obtinet, & acerbum, & acre, & maxime scorodo, hoc est, allio adsimilis eius est acrimonia: unde sanè, mea sententia, nomenclaturam sortitum est. Expurgat igitur, simulq; exalfacit uiscera, tum menses, urinamq; mouet. Præterea conuulsa, ruptaq; & laterum dolores ab obstructione, & frigore natos sanat epotum. Deniq; uiride quidem illitum magna uulnera conglutinat: sed sordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum. hætenus Galenus. Ceterum herba quædam iuxta sepes, & in agrorum marginibus nascitur, quæ & odore, & sapore ita abunde allium refert, ut non temerè uulgò ALLIARIS siue Alliaria uocitetur. Huius folia cum primum erumpunt, fere rotunda spectantur uiolæ similitudine: postquam uerò adoleuerint, per ambitum in serræ modum laciniata uisuntur, ut quadantenus melissophylli effigiem repræsentent, leuiora tamen sunt, nec adeò rugosa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu, gustatūq; allij odorem, & saporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundūq;: flores albos, & semen nigrum,

Scordij consideratio.

Scordij uires ex Galeno.

Alliarie herbe mentio.

40

50

Nomina.

grum, minutumq; irionis modo tenuibus siliquis inclusum. Radix, quæ longiuscula est, eundem cum folijs odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria, & desiccatoria, uerim non adeo uehemens est, ut in allio. Attamen hinc certo colligi potest, quod ea crassos humores extenuare, & lentos incidere ualeat. Semen emplastri modo impositum, uul- uæq; admotum, mulieres uteri strangulatu oppressas liberat, & excitat. Quæ planta $\Sigma\chi\lambda\omicron\upsilon\nu$ Græcè, Scordium similiter, & Trissago palustris Latine uocatur: Arabicè, Scordeon, seu Scordecum: Italicè, Scordio: Germanicè, Vuasser batenig, & Knoblochs kraut: Hispanicè, Scordio: Gallicè, Chamazar.

Βηχλον. TVSSILAGO.

CAP. CIX.

Tusilaginis consider.

Plinii lapsus.

silaginem aperto errore & caule, & flore uiduam fecerit. Is Plinij error deprehenditur lib. xxvi. cap. vi. ubi ipse de Tusilagine differit ijs uerbis. Tusim sedat Bechion, quæ & Tusilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi nascitur, subesse aquas credunt, & hoc habent signum aquuleges. Folia sunt maiuscula, quam hederæ, quinque, aut septem, subalbida à terra, supernè pallida: sine caule, sine flore, sine semine: radice tenui. Quidam eandem esse bechionem, & alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem haustus, aut deuoratus, ueterem tusim sanare dicitur: sed in singulos haustus passum gustandum est. Altera à quibusdam salua appellatur, similis uerbasco. hæc Plinius. Verum altera Tusilago, cuius nulla fit mentio à Dioscoride, utpote qui uno tantum eius genere contentus fuerit, mihi hætenus incomperta est: nisi ea fortasse sit, quam aliqui herbariorum Centrum galli uocant.

Fomes ignis ex tusilag.

Tusilaginis uires ex Gal.

Nomina.

Porrò nascitur in Tusilaginis radice quædam subalbida lanugo, quæ à radicem segmentis prius repurgata, & deinde de linteolis inuoluta, & in lixiuio parum decocta, addito salis nitri aliquantulo, ac demum sole siccata omnium optimus est fomes ad ignem è silice excussum excipiendum. Quippe adeo ignis est rapax, ut statim primo tantum chalybis concussu accendatur. Tusilaginis facultates posteritatis memorie tradidit Galenus lib. vi. simpl. medic. sic inquit. Bechium ideo sic nuncupatum est, quod $\Sigma\chi\lambda\omicron\upsilon\nu$, hoc est, tusses, & orthopnoas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxæ omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sane folia uirentia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adiuant, propter aqueæ humiditatis admistionem: qua omnia uiridia, teneraq; participant alia plus, alia minus. Nā sicca Bechij folia acriora sunt, quam ut partibus inflammatione laborantibus conueniant. Quæ planta $\Sigma\chi\lambda\omicron\upsilon\nu$ Græcis, Tusilago Latinis uocatur: Officinis, Farfara, & Vngula equina: Italis, Farfara, Farfarella, & Vnghia di cauallo: Germanis, Roshuob, & Brantlattich: Hispanis, Vnba de asno: Gallis, Pas de asne.

† Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tusilaginis $\alpha\chi\pi\sigma\upsilon\nu$, hoc est, inutilem rectè uocauerit Dioscorides, si paulò post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc a nemine interpretum, quod sciam, animaduersum, uidit Manardus, uidit item Fuchsius, sed uterq; tamen locum in commendatum reliquit. Equidem, ut dicam quod sentio, uerbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasij testimonio nixus, in cuius codice manu scripto illa dictio non legitur.

Αρετισιδα.

Ἀρτεμισία.

ARTEMISIA.

CAP. CX.

ARTEMISIA magna ex parte in maritimis nascitur, absinthij modo fruticosa, maioribus, & pinguioribus folijs, ramisque. Huius quidem genera duo. Vnum lætius, habitiusque, folijs, uirgisque latioribus. Alterum tenuius, flore paruo, tenui, candido, graueolente. æstate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. hæc iucundio rem, quàm præcedens efflat odorem. Vtraque excalfacit, extenuat. feruescæ conueniēter in muliebres defessus adijciuntur, ad detrahendos menses, partus, secundasque: item ad præclusiones uulvæ & eiusdem inflammationes: calculos cōminuunt, remoratam urinam cient. menses pellunt publi illitæ. Succus vulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ infesio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

Ἀρτεμισία λεπτόφυλλος. ARTEMISIA
TENVIFOLIA. CAP. CXI.

ARTEMISIA tenuifolia in sepibus, & cultis iuxta aquarum ductus nascitur. Eius flores, & folia contrita sampsi chi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui neruorum quoque dolore cruciatur, si succum eius cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

TRIA à Dioscoride recensentur Artemisise genera. Verum Artemisiz cōsideratio.

priora nullis inter se notis certant, nisi quod in inuersum altera maior est, altera uero minor. quæ priuatim florem gerit candidum, paruum, tenuem, ac grauius olentem. Quæ autem tertio generi adscribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flauo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. XXV. cap. VII. sic inquit. Artemisia absinthij modo fruticosa est, maioribus folijs, pinguiusq;. Ipsius duo genera: altera latioribus folijs: altera tenera, tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant herbam simplici caule, minimis folijs: flores copiosi erumpentes, cum uua maturescit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambrosiam uocant. Talis in Cappadocia nascitur. hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus Artemisise generibus, nihil à Dioscoride dissentiat; disidet tamen, & errat in tertio, quod in eius locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subiecerit, credideritq; deceptus hic ambrosiam, & tertium Artemisise genus, unam & eandem esse plantam. Ceterum prima duo Artemisise genera Hetruscis frequentissima sunt, neque in alio inter se distant, quam quod in maiori omnes partes maiores spectentur, in minori uero minores: aliàs facie, & forma similia constant, quinetiam idem sapor, & odor, eademq; facultas utrique inest. Quare equidem nescio, qua ratione ductus Brasauolus Ferrariensis in suo simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & uulgò mulieribus Amarella uocatur. Sed eò magis uirum hunc alioqui celebrem admirari subit, quod scriptis tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisise species nullis prorsus notis distinctas, præterquam quod alteri unus tantum sit ramus, alteri uero plures. Eius uerba subijcere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, ueram Artemisiam esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & eius duo genera facit Monoclonon, & Polyclonon, id est, unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense uulgus nouit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim uititur. Quam nos Matricariam, & Marellam uocamus, Artemisise species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quod Ferrariæ duæ species Artemisise sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hæc in specie est, quæ plures habet ramos. hæc Brasauolus. In quibus sanè uerbis eius plura, meo iudicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quod non scripserit Dioscorides, alteram primi generis Artemisiam multiplici constare caule: alteram uero simplici tantum consurgere, ut Brasauolus suo modo interpretari uidetur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quod aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellant tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatente tenuibus, flauo colore. Verum hæc tertio Artemisise generi assignantur, non autem secundo, uel primo, ut Brasauolus existimat. Altero deinde errore notatur, quod asserat Matricariam, siue Marellam, quam legitimum Dioscoridis parthenium censemus, esse graueolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa,

Plinij lapsus.

Plura Brasauoli errata.

P quæ

quæ Dioscoridi secundo loco redditur, grauius olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliis cinctum Matricariæ, uel Amarellæ modo: sed candidum, paruum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quod non assentire uideatur, duo illa Artemisiæ genera, quæ Ferrariæ persimiles habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco representata sunt, magnitudine tantum, ac paruitate differentia. Sed cum porro seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasauolus (ut legitur in suo ultimo uolumine Venetijs impresso) dum longa oratione contendit Amarellam, seu Matricariam inter Artemisiæ genera reponendam esse, Cotulam uero scetidam Ferrariensibus Brusciaculo uulgo uocatam esse legitimum parthenium, adeo seipsum (pace eius dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam libere quod sentio, alijs tamen iudicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cum asserit Amarellæ, siue Matricariæ succum unciarum quatuor pondere haustum utranque bilem, ac pituitam deicere, aperte quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui priuatim ea uis inest. Attamen paulò post eorum forte oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, leuibus contrà asseuerat, nil aliud esse Parthenium, quam suum Brusciaculum. Ruellius præterea quauis in primis Artemisiæ generibus planè Dioscoridi subscribat; in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quod tertij generis Artemisiam eam esse putet, quam alij Athanasiam, alij Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantum radice profilit, crassis, altis, ac firmis: folijs longis, amplis, crebris diuisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porro Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsaq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hæcenus in Italia non inueni, neq; ab aliquo inuentam uidi. Quin potius eam inuentu difficillimam duxerim. quippe cum tam Dioscorides, quam Plinius satis obscure, perplexeq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radice notas silentio inuoluerint, non modò difficillimum uidetur; sed uix etiam fieri posse putauerim, ut quis nunquam hanc Artemisiam legitime demonstraret. Neq; tamen in hoc audendus est Plinius, qui (ut suprà diximus) hanc esse Ambrosiam falso memoriæ prodidit. Nam præterquam quod rationi consentaneum non est, quod Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & eiusdem plantæ historiam tractauerit, euidentissimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam huius tertie Artemisiæ descriptioni haudquaquã respondere. Ad hæc non in minori, quam Brasauolus, & Ruellius, uersantur errore Monachi illi reuerendi, qui Mesuem commentati sunt. quippe qui & hunc, & illum secuti duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam uulgo uocatam omnino esse minorem Artemisiam, Tanacetum uero eam, quæ uniculis dicitur. In horum denique opinionibus, uel potius erroribus ipse quoq; Fuchsius implicatur, uir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeo ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentarijs, quin Matricaria sit alterum Artemisiæ genus, Tanacetum uero tertium. qua in re is forsasse fuit, qui maluerit cum alijs errare, quam solus rectè sentire. Ceterum facile credere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem superiori ætati obscuram nostræ illustrem redderent, tertium Artemisiæ genus in Dioscoride ascititium esse. Quod in huius capituli initio non tria, sed duo tantum esse Artemisiæ genera scribat Dioscorides. Quod præterea reperiantur huius auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisiæ genere non leguntur, quemadmodum etiam in nostro ex impressis libro, in quem castigaciones ex uetustorum exemplarium manu scriptorum Dioscoridis, & Oribasij collatione excerptas collegimus, quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi medico clarissimo, nunc Patauij summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob eius singularem in me amorem ac liberalitatè, atq; etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quam aut re, aut uerbis respondere possim. Cum itaq; (ut eo redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertie Artemisiæ, nil mirum uideri debet, si in eius historia eacutiuit Plinius. Neq; item mirandum est, si eius non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen alioqui in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi uiri, & in plantarum historia diutius uersati, qui Artemisiæ tenuifoliæ caput Dioscoridi accreuisse, atq; adulterinum esse censeant, hoc ducti argumento, quod cum superiore capite de omni Artemisiæ genere differuisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quod seorsum Artemisiæ genus aliud subiungeret. Addunt etiam, quod huius Artemisiæ inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius, & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem; cum tamen uulgati Græci codices hoc loco Artemisiæ tenuifoliæ caput habeant, illudq; à quibusdam reddatur nobis quoq; adijciendum, cuiusq; aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quod non desint, qui id Artemisiæ genus inueniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa riuulos, aggeresq; item in frumentaceis agris, atq; inibi uulgo diu Ioannis herbam nominari. Verum cum difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitime demonstretur, quod nullis prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio uiro alioqui fide digno in hoc quis rectè ad stipulari debeat, aut merito possit. Duon tantum generum Artemisiam fecit, eorumq; uires reddidit Galenus lib. v. i. simplicium medicamentorum, his uerbis. Duplex quidem est herba Artemisia. Vtraq; exalfacit, & modicè desecat: & sunt, quod ad calfactionem attinet, excessus secundi: quod uero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commode sunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ ἀρτεμισία Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis, Beyfuosf, & Sant Iohans gurtel: Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoisc.

Ruelij hallucinatio.

Monachorū & Fuchsi error.

Artemisiæ uires ex Gal.

Nomina.

Ἀρτεμισία

Ἀμβροσία.

AMBROSIA.

CAP. CXII.

BOTRYOS.

AMBROSIA pusillus frutex est, ramosus, trium palmorum altitudine: folijs rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi feminibus, perinde quasi racemulis grauidi, qui nunquam florem pariunt, odore uinoso, suaui: radice tenui, sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis eius reprimere, ac repellere, & illitu adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

ET SI in nostris illis commentarijs, quos primùm superioribus annis Italica lingua conscriptos edideram, ingenue cōfessus essem, me nunquam uidisse Ambrosiam in Italia; postea tamen ea uarijs in locis se mihi obtulit inspiciēda, præsertimq; secus moenia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter uiginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui cum inibi ex tempore obuiā factus essem, eamq; conspexissem, botryos modo, racemoso semine refertam, statim inclinauit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiā. Ea quanuis à Dioscoride, & Galeno non alijs representetur uiribus, quàm ut reprimere, repellere, et illitu adstringere ualeat humores, qui in aliquam partē decumbunt; dicere tamen non poetæ solium, sed plantarum quoq; scriptores non contemnendi, nulla alia de causa præstantissimam hanc plantam à ueteribus Ambrosiam fuisse uocatam, quàm quòd suo in cibus usu longæuos faciat homines, quemadmodum Ambrosiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosq; conseruare fabulantur. Ambrosiæ meminit Plinius libro XXVII. cap. IIIII. ubi eam ijs uerbis depinxit. Ambrosia uagi nominis est, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens densum, ramosam, tenuem, trium serè palmorum, tertia parte radice breuiore, folijs rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uuis dependentibus, odore uinoso, qua de causa botrys à quibusdam uocatur, ab alijs artemisia. Coronantur illa Cappadoces. Usus eius ad ea, quæ discuti opus sit. hæc Plinius. Ambrosiæ quoq; facultates, sed quàm breuissimè, tradidit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Ambrosia cataplasmate imposta uim habet adstringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè Ἀμβροσία, ita etiam Latine, & Italice Ambrosia nominatur.

Ambrosiæ cōsideratio.

Ambrosiæ uires ex Gal.

Nomina.

Βότρυς. BOTRYS. CAP. CXIII.

BOTRYS fruticosa herba est, lutea tota, & in multas alas sparfa: semen circa totos ramulos prouenit: folia cichorio similia. tota sua uem odorem spirat, qua re uestimentis interponitur. Inuenitur in torrētium ripis, & conuallibus. Pota orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces ambrosiam uocant, alij artemisiam.

LEGITIMA, & uera Botrys sabulosis, & aridis gaudet, quin & glareosis fluuiorum alueis. Ideoq; Tridenti frequentissima nascitur secus Fersinam, & Lauisium rapidissimos torrentes, & in alijs quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis serunt, quòd eam uteri affectibus opitulari existiment. Fruticat hæc folijs cichorij, laciniatis, sinuosisq; quercuum foliorum similitudine: ramis numerosis, tenuibus, semine copiosissimo, racemosoq; refertis. Planta tota succo quodam resinoso madet, adeò ut comprehensa resinæ modo manibus hereat. Odorem quidem acrem spirat, & qui nares quodammodo feriat, sed tamen is suauitatem retinet. Plinius uidetur ex Dioscoride Botryn reddidisse lib. XXVII. cap. VIII. ubi eam in hunc modum descripsit. Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis: semen

Botryos cōsideratio.

Botryos uires ex Paulo.

Nomina.

circa totan nascitur: folia cicorio similia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. haftenus Plinius. Ceterum huius herbe, quod equidem legerim, non meminit Galenus in simplicium medicamentorum censu. Eius tamen facultates ex Dioscoride retulit Paulus lib. VII. ubi sic inquit. Botrys, quam aliqui ambrosian, alij artemisian uocant, planta est admodum odorata. Hæc cum uno pota non nisi recta ceruice spirantibus, quos orthopnoicos appellant, auxiliatur. Ea Græcis βότρυς, Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Traben kraut, & Krotten kraut: Gallis, Pijmen.

GERANIVM PRIMVM.

Γεράμιον. GERANIVM.

GERANIVM ALTERVM.

CAP. CXIII.

GERANION folijs anemones, diuisuris longioribus: radice subrotunda, cum estur dulci. Quæ drachmæ pondere in uino pota uulua inflationes discutit. Geranium alterum caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus: folijs maluæ. in summis alis sursum spectantia gruum capitula insunt, cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

Geranii confideratio.

Dvo tantum Geranii genera à Dioscoride traduntur. Verum Latini, Plinio auctore, tertium genus addere uidentur, quod alterum quidem corion à Græcorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius aperte testatur libro XXVI. cap. XI. ubi de Geranijs differit ijs uerbis. Geranion aliqui myrrhina, alij myrrhida appellant. Similis est cicuta, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, saporis, & odoris inuicendi. Nostri sic eam tradunt. Græci folijs candidioribus, paulo quam maluæ minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex interuallis, binion palmorum, & in ijs folijs, inter quæ in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus folijs anemones, diuisuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci. hæc Plinius. Ex quibus facile colligi potest, tria esse Geranii genera, Romanis unum, Græcis uero duo. Quæ omnia hodie passim ferè uisuntur in campestribus, secus uias, & iuxta sepes. Porro non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis uocari, à Dioscoridis myrrhida non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo, quin hæc illa sit herba, quam quidam Rostrum tuum gruis, tum ciconia appellant, quidam uero Acum muscatam, eo quod (ut Plinius inquit) odorem inuicendū spiret. Namq; asurgit hæc folijs cicuta, minoribus tamen diuisuris: caule breui, ac rotundo: semine gruum capitulis contecto, à quibus Geranii nomen omnibus inditum est. Ceterum Geraniū, quod Dioscoridi secundo loco proditur, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, folijs maluæ, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquā dubitauerim eam esse herbam, quæ Pes columbinus uulgò nominatur, quod nullis prorsus reclamantibus notis hæc illi respondeat. Alterum uero, primo scilicet loco descriptum, & in Ananie uallis agro, & ubique ferè locorum passim prouenit,

GERANIVM TERTIVM.

provenit, folijs anemones modo laciniatis; floribus in purpura al-
 bicantibus, e quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, fr̄e
 rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum credi-
 derim, quod Acum muscatan dictam, quam ipse herbarijs etiam
 Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridi
 esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice non nititur ro-
 tunda, ac dulci, nec folijs uisitur anemones æmulis: sed eam pla-
 nē repræsēntat, quam Plinij testimonio, Latini Geranium uocāt.
 Præterea aduersus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui pu-
 tant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam qui-
 dam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi
 magis reprehendendus uidetur, quod crediderit Rubertam esse le-
 gitimam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eā
 quidem illius Geranij genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos
 retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem iucundum reddat, flo-
 res proferat subpurpureos, & gruuis capitulis scateat, reliquo-
 rum Geraniorum more. Verum hanc non ita Myrrhidem referre
 comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhim folijs admo-
 dum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alij,
 quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim folijs est ci-
 cutæ: radice rotunda, molli, cibus non insuauis. at his omnibus Ru-
 berta caret, ut libro quarto clarius patebit. Porro tamen Her-
 molaus ab errore, quantum reor, uindicari non potest, quod scripse-
 rit, Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi myrrhis, Plinij for-
 tasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis uocatum Ge-
 ranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit: quan-
 quam legitimæ Myrrhidis historiam tradidit libro xxi. cap.
 xvi. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus
 uocari Myrrhim, cum etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod
 secundo generi adscribitur, Myrrhim appellauerint, ut uidere est in
 ijs Dioscoridis exemplaribus, in quibus cuiusq; capituli initio in-

Ruellij erra-
 tum.

Hermolai la-
 plus.

Brafsuoli ex-
 ror.

Momordica.

Nomina.

nimera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hæc in historia Brasauolus, asserens nullo modo ijs esse adsti-
 pulandum, qui Pedem columbinum uocatum Geranium esse contendunt, quod Geranium folijs exeat maioribus ane-
 mones incisuris. Sed is, meo quidem iudicio, ignorasse uidetur, quod secundum Geranij genus, non autem primo
 generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Ge-
 ranij genus non animaduertit in Dioscoride, quod tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam
 ab his Geranij plantam uidimus in pluribus hortis, ac uiridarijs satam, folijs rotundis, secundi Geranij modo per ambi-
 tum laciniatis, malua magnitudine æquantibus, fructu gruuis capitulis simili. Hanc herbariorum nonnulli Momor-
 dicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam alij eodem nomine uocant: eamq; cæteris præferunt in potionibus
 ad interna uulnera glutinanda. Hæc mea quidem sententia, magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, ut quæ folijs
 ad malua propius eceat. Quare & hanc magis eandem esse cum illo putauerim. Veruntamen hæc eam inficias,
 quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum quis rectius forte Geranium minus dixerit. Primi Geranij ra-
 dix (ut Plinius est auctor) resicientibus se ab imbecillitate utilissima est. Bibitur contra phthisim drachma in uini cya-
 this tribus bis die: item contra inflationes, quæ & eruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthoto-
 nicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum. Secundum uero Geraniū etsi nullius esse in medicina usus
 scriptis tradiderit Dioscorides; nō desunt tamen hodie herbarij, qui in internis uulneribus glutinandis, et fistulis sanan-
 dis ipsam in potionibus sumptum, mirifice commendent. Sed equidem ue reor, ne & hi decipiantur, Serapionis inter-
 pretem secuti, qui Amomum Pedem columbinum appellauit. quippe quoniam propria sit Amomi facultas internis cor-
 porum uulneribus mederi. Geranij non reperio meminisse Galenum in simplicium medicamentorum libris. Eius qui-
 dem meminuit Paulus, sed ea tantum de Geranij posteritatis memoriæ mandauit, quæ ex ipso Dioscoride sumpsit.

Quod Græci γεράνιον, Latini similiter Geranium uocant: Itali, Geranio: Germani, Storcken senabel: Hispani,
 Pico de cinguenha: Galli, Rostro de cicongie.

Γναφάλιον. GNAPHALIVM.

CAP. CXV.

GNAPHALII folijs albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia
 in uino austero ad dysenteriam.

GNAPHALII historiam adeo paucis perstrinxit Dioscorides, ut nobis non modo difficile, sed etiam impossi-
 bile uideatur, ut quisquam conijcere, ac decernere possit, quænam planta sit, quæ uerum Gnaphalium repræsēntet:
 præsertim cum antiquorum hætenus repererim neminem, qui Gnaphalij faciem longiori historia expresserit. Ete-
 nim Plinius eadem, qua Dioscorides, breuitate usus, Gnaphalij notas reddidit lib. xxvii. cap. x. Fuchsius tamen in
 suis clarissimis de stirpium historia commentarijs herbam quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gna-

GOSSIPIVM.

Impia herba
Plinij.

Xyli historia,
& uires.

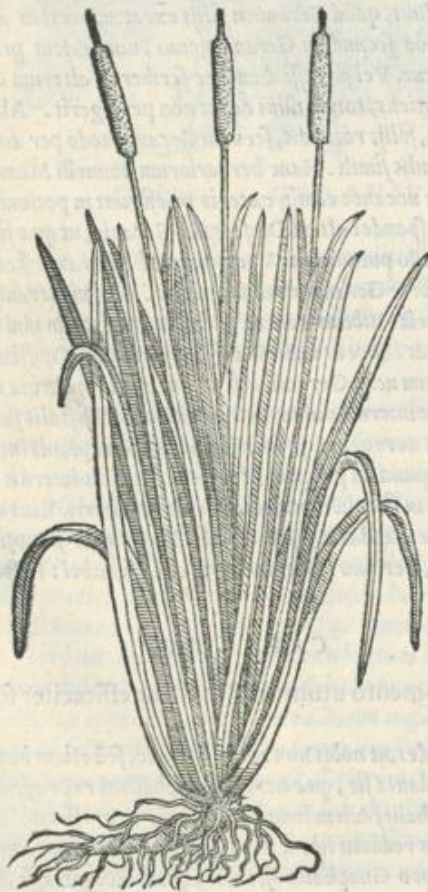

TYPHA.

Gnaphalij ui-
res ex Gal.

Nomina.

Typhæ con-
sideratio.

phalium existimauit, quod incana, tomentosaq; conspiciatur. Sed mihi plane eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse uidetur, quam Plinius lib. XXIII. cap. XIX. Herbam impiam uocari tradit: quæ merito IMPIA Plinij dici posset, quod eius è ueteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminert. De qua is differens loco modo citato, eã ijs notis, et uiribus descripsit. Herba impia uocatur incana, roris marini aspectu, thyrsi modo uersita, atq; capitata. Inde alij ramuli assurgunt, sua capitella gerentes. Ob id impiam appellauere, quonia liberi super parente excellant. Alij potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimauere. Hæc inter duos lapides trita seruet, præcipuo aduersus anginas succo, lacte & uino admisto. Mirumq; traditur, nunquam ab eo morbo tentari, qui gustauerint. Itaq; & subus dari, quæq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in auium nidis inferi aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos auidius deuorantes. hætenus de Impia Plinius. Ceterum quoniam Gnaphalium ob eius tomentosum, illud candidissimum uellus, quod uulgo nos appellamus Bambagia, & alij Cotone, Latini uero XYLON, & Gossipium, mihi in mentem redegit, à ueteribus Græcis nusquam, quod sciam, descriptum; ideo hic de eius historia, ac uiribus latius differendum duxi, quam fecerim in lini mentione, ubi eius quoque memini. De hoc itaq; Plinius lib. XIX. cap. I. sic loquitur. Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam uergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion uocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est, similemq; barbatae nuci deserti fructum: cuius ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiæ præstenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ: hæc Plinius. Hac etate Xylon seritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum prouenit: quin & in Apulia, alijsq; regionibus nascitur. Huius lanugo manifestè excoalfacit, ac siccatur. quæ si comburatur, mirum in modum manentem è uulneribus sanguinem sistit. Seminis medulla tussi, & difficulter spirantibus auxiliatur: genitale semen procreat, proinde uenerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentiginos in facie, tum etiam ceteræ cutis maculæ optime delentur.

Sed ut iam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus uires, eas ipse lib. VI. simplicium medicamentorum, his uerbis retulit. Gnaphalium ideo sic nominatum est, quod folijs eius mollibus ἀντι γναφάλων, hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum uinorum quopiam, dysentericis. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur.

ΤΥΦΗ. TYPHA. CAP. CXVI.

TYPHA folium edit cyperidi simile: caulem album, læuem, æquabilem: flore in cacumine ambientem, densum, qui in pappos soluitur, quod paniculam aliqui nominant. Huius herbæ flos suillo adipe eloto exceptus, ambustis medetur. Gignitur in palustribus, & aquis stagnantibus.

TYPHA planta est in Italia uulgaris, notiorq; omnibus, quam ut eius effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima prouenit, ita ut rare admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Claua, quam in leuissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza sorda uulgo dicitur, quod eius lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat.

Expetuntur clauarum pappi infimæ gentis hominibus plumarum uice ad grabatos farciendos. Foliorum uero usus ad conuestienda uitrea uasa, & ad muliebres cathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappis, additis betonicæ folijs,

et gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in puluerem tenuissimum redactis, et assatis onorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Id autem medicamentum exhibent quotidie ieiunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modò pueros, adolescentesq; sanari pollicentur; sed etiam iuvenes iam ætate consistentes: si tamen interim præstanti ligatura, ac emplastris glutinantibus ima pubis pars probè munitatur. Typhæ meminisse Galenum in simplicium medicamentorum censu, non inuenio. Eius tamen meminit Theophrastus libro primo cap. XIII. de plantarum historia, ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est Τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza sorda: Germanicum, Moskolben, et Narenaelben: Hispanicum, Bohordo, et Lunco amacorocado: Gallicum, Mache, et Masse.

Nomina.

Κίρκαια. CIRCEA.

CAP. CXVII.

CIRCEA, quam & dircæam aliqui uocant, folijs est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milij, nascente in quibusdam ueluti corniculis: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, odorata, excalfaciante. Nascitur in apricis, saxis, & uento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextarijs tribus uini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuque triduo vuluas expurgant. Semen in forbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

HABD equidem ausim affirmare, an Circea hodie inueniri possit in Italia: quanuis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hæctenus se mihi obtulit planta, neq; alijs, quod sciam, quæ Circeam representaret. Cæterum credere nonnulli hanc sibi Circeæ nomen comparasse, quòd Circe uenefica in suis ea uteretur ueneficijs, uel quòd fortassis eius fuerit inuentrix, à sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis uerisimile putetur; cum tamen à nemine Circeam his pollere uiribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi uendicasse existimandum. Meminit Circeæ Plinius lib. XXVII. cap. VIII. ubi eam his notis, ac uiribus depinxit. Circeæ strichno (hoc est, solano) satiuo similis est: flore nigro, pusillo: paruo semine, ut milij, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in uino, bibiturq; ad dolorem uulue, & uitia. Macerari oportet in sextarijs tribus quadrantem radicis tusæ per noctem, & diem. Trahit eadem potio secundas. Semine lac minuit in uino, aut mulsæ aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Est ab eo in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quòd Circeæ semen in uino, aut mulsæ aqua potum lac minuere tradat, cum potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Quæ in re Plinius non modò Dioscoridi refragatur, sed ipsi quoq; Galeno. qui de Circeæ uiribus differens lib. VII. simpl. medic. sic inquit. Circeæ herbæ radicem scribit Dioscorides ex uino dulci potam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria.

Circeæ consideratio.

Plinij lapsus.

Circeæ uires ex Galeno.

FILIPENDULA.

Semen autem eius in forbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κίρκαια, Latine similiter Circeæ, & Italice Circea uocatur.

Nomina.

Οἰωνάνθη. OENANTHE. CAP. CXVIII.

OENANTHE folia habet pastinacæ: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem. nascitur in petris. Huius semen, caulis, & folia cum mulso uino pota, secundas eijciunt. Radix è uino urinæ stillicidio conuenit.

OENANTHEN, cuius hic Dioscorides meminit, Theophrastus libro VI. cap. VII. de plantarum historia, & Plinius lib. XXI. cap. XXIII. non equidem hæctenus reperi, ac uidi in Italia, etsi in ea indaganda non parum laboris insumpsim. Fuchsius, & recentiorum herbariorum pleriq; Oenanthem eam esse herbam existimant, quæ hodie passim FILIPENDULA uocatur. Quorũ certè sententiæ, quanuis uirorũ magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui subscribere. quòd Filipendula hæc magna nusquam, quod inuenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd semen non ferat atriplicis: quòd denique non in petris, sed in pratis, & leto ubique solo proueniat. Quibus sanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioscoridem aliam omnino à Filipendula Oenanthem semper esse crediderim. Oenanthes uires, quas descripsit Galenus in simplicium censu, non licuit mihi reperi. Ceterum Filipendulam non uulgaribus pollere uiribus, testantur recentiores. Ea enim urinæ remoratu, eiusq; stillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadè stomachi inflationes discutit. Medetur suspiriosis, & anhelantibus, omnibusq; in uniuersum morbis, quos causa frigida excitauerit. Prodest comitialibus insper so cibus radicem puluere. Planta, quæ Græcis οἰωνάνθη, Latinis etiam Oenanthem appellatur: Italis, Enanthe.

Oenanthem consider.

Filipendulæ uires.

Nomina.

CONYZA

CONYZA MAIOR.

CONYZA MINOR.

CONYZA MEDIA.

Conyzae con-
sideratio.

Κόνυζα. CONYZA. CAP. CXIX.

CONYZAE duo genera. quæ parua uocatur, odore præstantior est: maior uerò frutice altior, & folijs latioribus, graui odore. Vtriusque folia oliuæ similia, hirsuta, pingua. in maiore caulis binum cubitorum altitudine at tollitur, in minore pedem æquat. flos fragilis, lutei coloris, qui in pappu abit. radices superuacua. Suffitu, substratuque frutex totus serpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia conuenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac vulneribus. Flores, & folia cum uino ad menses, partusque eijciendos bibuntur: item contra urinæ stillicidia, arquatam morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant. Decoctum in defensionibus medetur uulua malis. Impositus succus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat. Est & tertium conyzae genus, caule crassiore, ac molliore: folijs mediae inter maiorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen grauioris odoris, & iniucundioris, sed inefficacior. Prouenit locis humentibus.

CONYZAE omne genus non in Hetruria solum, sed alibi quoque passim ferè prouenit, nullis prorsus reclamantibus notis, quæ earum singulis à Dioscoride tribuuntur. Conyza maior uulgò Pulicaria dicitur, quia substrata (ut Dioscorides inquit) pulices necat. Qua fortasse ratione adductus Theodorus in Theophrasto Conyza Pulicariam interpretatur. Meminit autè Conyzae Theophrastus lib. VI. cap. II. de platarum historia, ubi de eius generibus differit his uerbis. Conyza mascula, & femina constat. Distant quæ admodum cætera, quæ sic discerni desiderant. Femina enim tenuiori

nuiori uestitur folio, & compressior est, atq; in totum minor. Mas amplior, crassiorq; caule, atque ramosior, & solum amplius, pinguiusq; habens: necnon & flore splendidior est. Ambo fructifera sunt, in totum serotina germine, floreq; constant: quippe cum circa arcturum, & post arcturum incipiant. Mari grauior odor: foeminae acrior, ideoq; contra bestiarum morsus commodior est. haec Theophrastus de duplici tantum Conyzae genere. Ceterum tertia eius species, cuius à Dioscoride sit mentio, inter marem, & foeminam media est. Nasitur haec in Ananiae uallis agro, & in Goritienfi comitatu copiosissima, humentibus praesertim locis, & secus uias, ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Conyzae uires posteritatis memoriae prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Conyza & maior, & minor adsimilis sunt tum temperatae, tum facultatis: gustui amarae, & acres apparent. Excalfaciuntq; admodum luculenter, siue quis folia lincigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuiuspiam illinat, siue ubi in oleo coxerit, co utatur. Siquidem concussiones, siue rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum uidetur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaque quidam, & ipsos cum folijs tritos in uino bibendos exhibent ad menses fortiter ducendos, eiendumq; sectum. Est & tertium Conyzae genus, in locis humidioribus proueniens, utrisq; illis tum graucolentius, tum imbecillius. Sed prima memoratae tertij sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κόνυζα sic Graece, ut etiam Conyza Latina dicitur: Italicè, Conizza, & Pulicaria: Germanicè, Geel muntz, & Durruurtz: Hispanicè, Attadegua.

Conyzae uires ex Gal.

Nomina.

HEMEROCALLIS.

HEMEROCALLIS ALTERA.

Ἡμεροκαλλίς. HEMEROCALLIS.

CAP. CXX.

HEMEROCALLIS folium, & caulem habet lilij, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus, terni aut quaterni erumpunt, lilij diuisura, quoties dehiscere coeperunt, colore perquam pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quae pota, aut cum melle, & lana in pello apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumque collectiones mitigant. Radix, & folia igni ambutis utilissimè illinuntur.

HEMEROCALLIS nusquam non prouenit in Italia. quandoquidem circa messem in aruis inter segetes, in pratis, in montibus, & in uallis atreco colore emicat. Vulgus Liliū sylvestrem nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi lilio persimili, sed colore diuersa. Flores, cum suo tempore dehiscunt, colore perquam pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeo ut fulgentis auri modo rutilent. Hemeroallis genus & illud esse non diffiteor, quod ego inueni in montibus Iapide. id namq; facie alterum emulatur, sed radicem habet, quae pluribus & paruis coagmentatur bulbis: quinetiam flores profert aliam sortitos diuisuram, ut eius effigies, quam hic adiecinus, aperte demonstrat.

Hemeroallis consider.

Quorundam error.

LILIVM CONVALLIVM.

LEVCOIVM.

Lilij conuallij mentio, & uires.

Hemerocallis uires ex Gal.

Nomina.

strat. Hinc itaque eorum error, ut arbitror, euidentissime deprehenditur, qui Lilium conuallium uulgo dictum Hemerocallim esse existimant. Namq; illud folijs constat ferè plantaginis, tenuioribus tamen, minusq; striatis. cauliculis uincis, tenuibus, ac mollibus: in quibus cacumen uersus plures prodeunt flores albicantes balustij, & arbuti effigie, odore perquam iucundo. Radices demittit laxas, longas, fibris, capillamentisq; refertas, nullis adiacentibus bulbis. Hemerocallis uerò, Dioscoride teste, folia, & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamq;. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissime indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium conuallium Hemerocallim esse contendunt. **LILII** conuallij magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maxime Germania) ad uarios corporis morbos. Aiuunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idecirco resolutis, comitialibus, conuulsis, uertiginosis, animi deliquio correptis, & cordis pulsatione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictis, seu commorsis à uenenosis animalibus præbent. Item ægrè parturientibus, oculorumq; inflammationibus maximo esse auxilio prædicant. Consciunt autem ex floribus per æstatem siccatis uinum uindemiarum tempore, ipsos calcatis uis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores uetere uino macerent, & in uitreo uase diu insolent, admistis lauendule uocata, & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex ijs stillatitiam aquam in calentis aquæ balneo uitreis organis eliciunt, eamq; aureis, argenteisq; uasculis reponunt. Hanc aquam auream appellant: qua utitur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam iam animam expirantis ori inferunt, rati ex eius assumptione homines morientes in uita retineri posse per plusculum temporis spatium. Sed quàm uana isti ferantur opinione, mihi quidem sæpenumero experimento deprehensum est. Quod etsi ijs quoq; irritum comperiat; ea tamen est huiusæe aquæ apud omnes autoritas, ut plerique ab eius exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Cæterum non sine errore Fucibus, uir alioqui doctissimus, putat Lilium conuallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quam is aperte decipiatur, nos suo loco dicemus. Hemerocallis meminit Galenus lib. vi. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hemerocalles radicem habet lilij radiei similem, non figura tantum, sed & uiribus. Prodest non secus atq; il-
la, igni ambustis: quippe quæ leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulsorij quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκάλ-
λῆς, Latinis quoq; Hemerocallis, & Lilium syluestre uocatur: Italis, Hemerocalle, & Giglio saluatico: Germanis, Heydnisch lilien: Hispanis, Lirio amarillo: Gallis, Lis gaulne.

λευκόιον. LEVCOIVM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

LEVCOION vulgaris est notitiæ. sed in floribus differentia quædam: nanque aut cærulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inueniuntur. Luteum uerò præcipui in medicina usus. Huius aridi flores seruefacti in defensionibus, valent contra vuluæ inflammationes, & menstrua expellunt: sanant oris ulcera, cum melle: cum cerato, rimas sedis. Semen duum drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle inditum, menses, secundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos iuuant.

LEVCOION

LEUCOION etsi Latinis albam tantum uiolam ipso nomine significat; tamen à rei herbariæ authoribus & pro cæteris uiolarum generibus, luteo scilicet, purpureo, cæruleoq; colore distinctis, sæpe usurpari solet. Id hodie officinis, atq; etiam medicis ijs, qui Arabum factionem sequuntur, horum uoce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac uiridarijs, in ædium fenestris, parietibusq; frequentissimum uisitur: ubi illud in figuris, ac ligneis uasis mulieres studiosè colunt, ac fouent. Nanq; eius flores cum coloris uarietate, tum odoris suauitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentissimè addantur. Porro non temerè obrem Marcello Dioscoridis interpreti subscribendum puto, qui Leucoium cæruleum hoc loco accreuisse suspicatur, uetustissimi Latini Dioscoridis Longobardis literis scripti testimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoij colore uerbum legebatur. Suspicionem hanc augent, itaq; esse comprobant Oribasius, & Serapio, quos item id uerbum hoc loco non habere comperio in simplicium censu, cum aliouin reliqua Dioscoridis referant. Cæterum ex Leucoio, siue ex albis uiolæ floribus, utpote qui cæteros odore præcellant, Persæ odoratum illud unguentum parât, quod Iasminum appellant, ut primo libro in ipsius Iasmini unguenti mentione ostendimus, ubi eorum sententiam refutauimus, qui è floribus Gelsimini uulgò uocati id fieri contendunt. Leucoij uires tradidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Leucoij frutex uniuersus extergentem facultatem possidet, ac tenuium partium est: plus tamen flores, & inter hos qui sunt sicciore, magis etiam quàm uirides, adeo ut & oculorum cicatrices crassas extenuent. Tum menses quoq; decoctum eorum mouet, & secundas, foetumq; emortuum elicit: & si bibatur, foetum uiuum perimens, & abigens est medicamentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quòd si quis uirium eius uehementiam multa aqua admixta retundat, ac mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonè bonum medicamentum. Sic decoctum eius si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusion sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirrhi modum induruerit. Sic cum cerato ulcera agrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen eum eiusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, conuenire creditur, foetumq; uiuentem interficere, ac mortuum eicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentia, & magis terrene, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli uerò & phlegmonas in articulis induratas ijs curant. Id λευκόιον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba, (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream uiolam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, siue Alcheiri: Italis Viola bianca: Germanis, Gelb uiolen, & Weiss ueil: Hispanis, Violetas amarillas, & Violetas blancas: Gallis, Violettes, & Giroflees.

Leucoii consideratio.

Dioscoridis locus suspectus.

Leucoii uires ex Galeno.

Nomina.

30 Κραταίονον. CRATAEOGONVM. CAP. CXXII.

CRATAEOGONVM, siue, ut alijs placet, crataënon, folijs melampyro simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum: semine milij. Nascitur in opacis, & frutetosæ parte plurima: summopere acré. Traditum est à quibusdam, hoc si bibat ieiuno ore, ter die post menses purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptû quadraginta diebus; & uir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, uirilil sexus partum futurum.

QUANVIS putent nonnulli Crataëgonum esse quandam Persicariæ uocatae speciem; ego tamen eorum sententia non ausim subscribere, quòd Persicaria nullis ferè notis Crataëgonum emulari mihi uideatur. Neq; uerò aliam herbam, quæ Crataëgoni effigiem representaret, hætenus reperi, aut repertam uidi in Italia; ubi tamen ipsum nasci non negauerim. Sed certè id inuentu difficile suspicor, quoniam eius descriptio, quemadmodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus obscura satis, & confusa traditur. Κραταίονον sic Græcè, ut Crataëgonum item Latine uocatur: Crateogono, Italicè.

Crataëgoni confid.

Nomina.

40 Φύλλον. PHYLLON. CAP. CXXIII.

PHYLLVM, quod elæophyllon uocatur, in saxosis nascitur. duum generum est. Quod autem thelygonum appellant, prouenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, breui: radice exili. florem album profert: semen papaueris, maiusculum. Sed arrhenogonum cætera huic simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam deflorentibus oleis non dissimile. Arrhenogonon potu, masculi sexus facere partus, ut thelygonon fæminei, proditur. Horum Crateuas author est. Sed huiusmodi historiâtenus mihi produxisse uisum est.

LEGITIMVM Phyllum nondum hac ætate, quod sciam, in Italia compertum est: quanquam uidetur Ruelius existimasse, Persicariam, quam maiorem cognominant, esse Phyllon. Quæ in re is, meo quidem iudicio, aperte fallitur: siquidem Persicaria illa humentibus, ac uliginosis locis prouenit; Phyllum uerò in saxosis nascitur, ut Dioscorides testatur. Qui tamen, si eius uerba accuratè expenduntur, nullam huius herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam, quam ex Crateuæ herbarij historia habere potuit, unde forte ea omnia sumpsit. Quo sit, ut mirari nō liceat, si nobis quoq; Phyllum cognitu sit difficile. De quo nihil à Galeno, & Paulo proditum inuenio: id quod haud dubiam fidè facere potest, non secus illis, ac nobis Phyllum fuisse incognitum. Cæterum non desunt qui uelint Phyllum à Lizonosti, hoc est, Mercuriali non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus sibi inuicem respondent.

Phylli consideratio.

Opinio quorundam.

deant.

deant. Veriam quod cum ijs non posim liberè consentire, hæc me maximè animo suspensum detinent, quoniam Mercurialis folia habet ocimi, helxinæ cognata, non autem oliuæ: florem herbaceum, non album. quod præterea Mercurialis nascatur passim in hortis, & uincis, non in saxosis tantum. quod de his deniq; seorsum diuersisq; capitibus scripserint Dioscorides, & Plinius, utpote de rebus inter se differentibus. Equidem hoc anno plantam inueni inter saxa in Saluatino monte non longè à Goritia, folio mercuriali crassiore, breuiore, aliquantum in ambitu serrato: semine iam deflorentis oliuæ simili. Quibus utique notis ea mihi uisa est satis Arrhenogono suffragari. Sed an uerum fuerit Arrhenogonum pro certo affirmare non ausim. Phylli meminit Theophrastus lib. ix. cap. xix. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit. Quædam ad procreandum marem, aut fœminam ualere traduntur. Quamobrem Phyllon tum arrhenogonon, hoc est, marificum, tum thelygonon, id est, fœminificum uocant. Ambo inter se similia sunt, & ocimi speciem referunt. Fructus thelygoni modo musci oleaginei, uerum pallidior: arrhenogoni uerò sicut oliua, cum primum ex muscoso flore emergit: geminus modo testiculi hominis. hæc Theophrastus. Ex cuius nimirum uerbis colligi potest, Dioscoridis codicem hoc in loco deprauatum esse. quandoquidem Theophrasto thelygonum non nascitur musci modo, neq; folium habet oleæ uiridius, ut in Dioscoride scriptum legitur: sed fructum quidem fert in modum musci oleæ, pallidiorem tamen. Quæ certè thelygoni notarum diuersitas facit, ut plane suspicer in Dioscoridis potius, quàm in Theophrasti uerbis mendum aliquod subesse. Atque adeò fit, ut quasi iam non dubitem asserere eam plantam, quam ego reperi (ut antè dixi) in Saluatino monte, uerum Arrhenogonum esse: non solum quod descriptioni pulchrè respondeat; sed etiam quod in notis ferè non dissentiant auctores illi grauissimi. Herba, quæ Græcis Φύλλον, Latinis & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio.

Phylli mēcio
ex Theophr.

Nomina.

Ὀρχις. TESTICVLVS.

CAP. CXXIIII.

TESTICVLVS, quem Græci cynosforchin uocant, folijs circa caulem, & ima eius parte in terra stratis, oleæ molli similibus, longioribus, angustioribus, læuibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulbosa, oblonga, oliuæ modo angusta, duplici ordine: superiore, quæ plenior est: inferiore, quæ mollior, ac rugosior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus si maiorem edant uiri, mares generari dicuntur: si minorem fœminæ, alterum sexum. Addunt, in Theffalia mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad stimulandos coitus: aridam uerò ad inhibendos. & alterum alterius potu resolui. Nascitur in petrosis, & fabuletis.

TESTICVLI SPECIES.

TESTICVLI SPECIES.

Ὀρχις

TESTICVLVS.

TESTICVLVS.

Ἰσχυρῆρος. TESTICVLVS ALTER.

CAP. CXXV.

TESTICVLVS alter alio nomine serapias, Andrea authore uocatur: quoniam radix ad multa utilis sit. Folijs est porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum sinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpureis: radice testiculis simili. Quæ illita tumores discutit, ulcera purgat, & serpere eadem non patitur: abolet fistulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhihent: sanantque putredines, & oris ulcera cacoëthe: aluum sistunt è uino potæ. De hac, eadem quæ de testiculo canis, produntur.

Σατύριον. SATYRIVM.

CAP. CXXVI.

SATYRIVM aliqui trifolium uocant, quoniam tria fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio similia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilij effigie, candidum: radicem bulbosam, mâli magnitudine, fuluam, intus ut ouum candidam, gustanti dulcem, & ori non ingrati. Quam in uino nigro austero bibere conuenit, contra opisthotonum. Utendum ea dum concumbendi incesit cupiditas: siquidem ea proniores ad uenerem fieri affirmant.

Σατύριον ἐρυθρόνιον. SATYRIVM ERYTHRONIUM.

CAP. CXXVII.

EST ET alterum Satyrium erythronium, siue erythraicon, id est rubrum, semine lini, maiore, duro, leui, splendente. quod fertur non secus atque scincus, libidinem excitare. Cortice radice gracili, rufo. intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis, & apricis enascitur. Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur radix stimulat: eoque magis, si bibatur in uino.

ERRANT, mea quidē sententia, omnes ferè huius ætatis medici, ac seplastarij: quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrij uice passim in medicamentis utantur. Nam hæ plantæ (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maxime inter se distant, quanuis uiribus, & facultate non longè sint dissimiles. Testiculorum enim radices, præter id quòd animalium testes representant, oblongæ sunt, binæ, utrinque pendentes: superior tamen altera, quæ plenior est: inferior

Satyrij, & Testiculi consideratio. Multorum error.

Q

rior

rior altera, quæ mollior, & rugosior. Satyrii uerò radix bulbosa, mliq; modo extuberans describitur, colore exterius fulua, interius ut ouum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata. Ceterum uerum Satyrium, ut ingenie fatear, hæcenus in Italia uidere mihi non licuit. Testiculorum porrò in Ananiensibus montibus, alijsq; compluribus locis non modò duo inueniuntur genera; sed alia quoq; longè plura. quibus & illud addendum esse existimaucrim, cuius radix humane manus similitudinem refert. Vulgus à prædicta radice figura id Palmam CHRISTI appellat. Auicenna hæc radices Digito citrinos nuncupat. etsi eas Digito citrinos esse perperam, nullaq; quod in

PALMA CHRISTI.

Palmæ Christi
genera.

Fuch. errata.

Monachorū
lapsus.

Canis testicu
li uires ex Ga
leno.

commentati sunt. quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Canis testiculis. Verum ij Dioscoridem consulant, & hinc quàm aperte decipiantur, intelligent. Sed his facile errandi occasionem potuit dedisse Plinius, quem lib. xxvi. cap. x. Orchin, id est, testiculum, cum satyrio turpiter confudisse constat. Ceterum quoniam legitimo Satyrio deficiamus, officinæ, ac medici eius uice Testiculi radices suppeditant, infelici tamen, nec pari successu. Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices prætulit Dioscorides, quòd maior à uiro deuorata masculinum gignat, minor uerò à foemina foeminam: deturq; mollis foemina bibenda in lacte e aprino ad stimulantiam uenerem, arida uerò ad inhibendam; non tamen ob id unquam comperi quenquam, qui ex earum largiore esu referret, se magis ad uenerem fuisse excitatum, quàm esset, priusquàm eas comedisset. Sed id fortè fortuna illis accidit, quòd utraq; simul radices ederint medicorum imperitia. quo factum sit, ut altera alterius uim destruxerit, cum alteri uis insit, ut uenerem stimulet, alteri uerò ut eandem inhibeat. Id quod fortasse ijs non eueniret, si legitimum haberemus Satyrium: uel si herba illa inueniri posset, quæ homines salacissimos reddit. Cuius Theophrastus meminit lib. ix. cap. xx. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ad rem autem uenerem mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim folium edentibus, sed etiam tangentibus tantum genitalibus uim dixere uehementem adeò fieri, ut quoties uellent, coire ualerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui uel magno, atque robusto corpore erat, septuagesies aliquando coiuisset fatentem licuit audire. uerum emissionem seminis guttatim fuisse, demumq; in sanguinem deuenisse. Mulieribus uerò uehementius etiam citari libidinem, cum eo medicanæ usæ fuerint, dicebatur. hæcenus Theophrastus. Canini testiculi uires posteritatis memoriæ mandauit Galenus lib. viii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Orchis, nuncupatur & Cynos orchis eadem herba. Radici eius bulbosæ, ac geminæ uis inest humida, & calida, ac gustantibus dulcior apparet. Ceterum maior radix multam uidetur habere humiditatem excrementitiã, & flatuosam: quapropter epota uenerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contra admodum elaborata est, ita ut eius temperamentum ad calidius, & siccius uergat. Unde hæc radix non modò non stimulat ad coitum; sed etiam planè contra cohibet, ac reprimit. Eduntur tostæ bulbosorum more. Orchis uerò, quem & Serapiada nuncupant, sicciorem facultatem obtinet, quàm ut primi ordinis haberi mereatur: quocirca ad uenerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat.

libro suo legerim, ratione ducti negent Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt. Huius duo in Anania uallis montibus habentur genera. Vnum maius, quod folia ferè lilij habet, leuia, patula, maculis quibusdam nigris respersa: caulem rotundum, læuem: florem spicatum, uarium, in purpura albicans, odore non ingrato: radices duas, quæ sanè testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimerè uiderentur. Alterum minus, quod folijs constat eroci: caule dodrantali, iunceo, læuiq; in cuius cacumine flos emicat purpureus, amaranti emulus, qui recens odorem quàm suauissimum reddit. Huius exiccati puluis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibent ij, qui ita esse experimento comprobauerunt) dysentericis maxime prodest. Idem aquam præstare aiunt, quæ per uitrea organa ex ijs elicatur. Radices huic similes, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt utraq; (ut author est Auicenna) siccantq; secundo recessu. Crassa corporis excrementa pellunt, faciemq; detergunt. Dantur maniacis magno iuuamento: quin & in neruorum affectibus. Seminis puluis drachmæ pondere ex uino potus, comitialibus subuenit. Item radice decoctum uino diutius commixtum, quod bibendum paratur tan in prandio, quàm in cæna. Radices, Nicolii Florentini testimonio, febrem quartanam fugant: is nanque earum tantum usu Biliotum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non rectè, pace eius dixerim, inter Satyrii genera depinxit: siquidem ea potius, meo iudicio, inter Canis testiculos erat representanda. Quinetiam in eo mihi planè errasse uidetur, quòd Satyrium triphyllon, perinde atq; canis testiculos, cum duabus radicibus pictura expresserit contra Dioscoridis delineationem: qui unam tantum radicem Satyrio mali magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hallucinantur præterea unà cum Mesue Patres illi reuerendi, qui eius antidotarium commentati sunt.

10

20

30

40

50

gat,

gat, & herpes sanat. Siccatus multo etiam magis desiccatur, adeo ut & putrescentia, contumaciaque; ulcera sanet. Habet etiam quidpiam subadstringens, ac proinde uentrem ex uino potus sistit. Meminit item Satyrius Galenus eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum humidum, & calidum temperatura est: quamobrem gustu quoque apparet dulce. Attamen recrementitiam, & stultasam humiditatem possidet: quocirca ad uenerem incitat. Hæc uero et herba ipsius radix prestare potest. Porro, ut quidam scribunt, ex uino nigro austero potum sanat opisthotonon.

Satyrii uires
ex Galeno.

Planta, quæ Græcis ὄρχις, & κυνός ὄρχις, Latinis Testiculus, & Testiculus canis nominatur: Arabibus, Chasi alkeb, seu Chasi alchelh: Italis, Testicolo di cane: Germanis, Kuaben kraut: Hispanis, Coyon de perro: Gallis, Coullon de chien. Quæ uero planta σατύριον Græcè, Satyrium quoque; Latine dicitur: Arabice, Gasi alchaleb, Chasi altraleb, siue Tatarich: Italicè, Satirio, & Satirione: Germanicè, Stendel uurtz: Hispanicè, Satyrion, & Supinos de Raposa: Gallicè, Satirion.

Nomina.

Ὄρχις.

HORMINVM.

CAP. CXXVIII.

HORMINVM satium herba est folijs marrubio similis: caule semicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ filiquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant, in quibus diuersum semen recluditur. Siquidem in syluestri rotundum, fuscumque inuenitur: in altero nigrum, & oblongum, cuius est usus. Ad uenerem stimulamdam, cum uino bibi uolunt. Purgat cum melle argemas, albuminesque: illitum ex aqua tumores discutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus est illitæ herbæ. Syluestre magis uiribus pollet: quare unguentis, præsertim gleucino, permiscetur.

HORMINVM.

SCLAREA.

RUELLIUS, & hunc, ut arbitror, secutus Fuchsius in suis quisque; de stirpium historia clarissimis commentarijs, certò credunt Horminum satium eam perquam odoratam herbam esse, quæ uulgo aliquibus Sclarea, quibusdam Matrisaluia, & nonnullis Herba sancti Ioannis appellatur. Syluestre uero horminum illam esse censent, quæ passim in pratis nascitur, quam officinæ Galliticæ, & Centrum galli nominant. Sed certè horum, licet doctissimorum uirorum, sententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contra Hormini utriusque descriptionem illæ plantæ consistunt caule plerumque bicubitali, folijs marrubio quam longè maioribus, & calyculis, in quibus semen recluditur, sursum spectantibus. Deinde quòd in utrisque illis plantis rotundum semen inueniatur, non autem in uno oblongum, in altero rotundum. Illud præterea addiderim, quòd Dioscorides nunquam, meo iudicio, Hormini odorem prætermisisset, si ei Sclarea dicta Horminum satium fuisset, ut illi existimant: ea enim adeò odorata

Hormini con
sideratio.

Ruellij, & Fu-
chsiij opin. re-
probata.

Q 2 est,

est, ut eius odor insignis sine uitio præteriri nõ possit. Huc deniq; illud accedat, et eos planè, ut puto, refellet, qui secus opinantur, quod nuper plantam, cuius hic effigiem damus, Pisis ad me misit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus, quæ adamussum Horminum satiuum representat, ut pictura affabrè demonstrat. Hormini utriusque meminit Plinius libro XXII. cap. ultimo. ubi in eum errorem lapsus deprehenditur, in quem & in stachye eundem incidisse superius ostendimus. Nam ubi Horminum folijs marrubio similibus depinxisse opus erat, ei folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum uicinitate deceptus: πρῶστον enim marrubium significat, πρῶστον uerò porrum, quod Plinius legisse uidetur. Est & Hormini genus à Theophrasto, Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum: quod (ut Galenus auctor est libro I. de alimentorum facultatibus) inter crysimum, et cuminum mediam naturam obtinet. Cæterum Hormini, de quo hic nobis est sermo, meminisse Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperiò. quanuis eius mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantum refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Græci eam plantam ὀνισμὸν uocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Hormino.

Plinij lapsus.

Horminũ frugis genus.

HEDYSARVM.

Nomina.

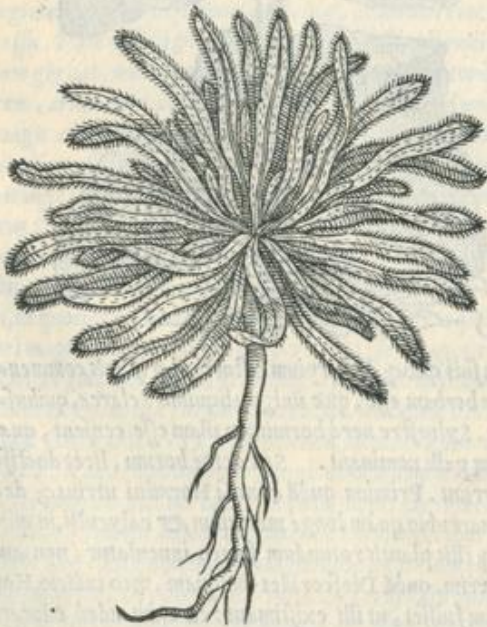
Hedysari cõsideratio.

Plinij lapsus.

Hedysari uires ex Gal.

Nomina.

ONOSMA.

Onosmati consider.

mentum mediam naturam obtinet. Cæterum Hormini, de quo hic nobis est sermo, meminisse Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperiò. quanuis eius mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tantum refert, quæ à Dioscoride mutuatus est.

Græci eam plantam ὀνισμὸν uocant, ut etiam Horminum Latini: Itali, Hormino.

H'δύσαρον. HEDYSARVM. CAP. CXXIX.

HEDYSARON, quod unguentarij pelecinum, id est, securidacam uocant, frutex est, folijs ciceris: semen rufum in siliquis fert, corniculorũ modo aduncis, quod ancipitem securim æmulatur, unde nomen accepit: amarum gustu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum subditum, concipiendi spem adimit. Nascitur in segetibus, & hordeis.

QUANQVAM Securidaca inter triticum, & hordeum quandoq; proueniat; frequentior tamen inter aphacam nasci cernitur. Id quod etiam testatur Theophrastus lib. & cap. VIII. de plantarum historia, ubi Securidacam in aphacis gigni, eaq; aphacen necari prodidit. Plinius similitudine uocabulorũ deceptus lib. XVIII. cap. XVII. Securidaca lentem complexu strangulari scirbit. In eo autè error deprehenditur, quòd phacon pro aphace legerit, & uerterit: nam Græcis lens φακός, uocatur, non ἄφρακα, quæ uicia genus est. Sed re quoq; Plinio refragatur Theophrastus, qui loco citato aracum, non autem securidacã leni innasci, & inimicari tradidit. Hedysari meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hedysarum, aut pelecinum. Huius fruticis semen colore rufum est, utrinq; anceps, uti securis. Amarum, & subacerbum apparet. quanobrem positum gratum est stomacho, & uiscerum obstructions expurgat. Idem præstant totius fruticis ramuli. Planta, quæ Græcis ἡδύσαρον, Latinis Hedysarum, & Securidaca nominatur: Italis similiter Hedysaro, & Securidaca.

ὄνισμα. ONOSMA. CAP. CXXX.

ONOSMA oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra iacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga, tenui, infirma, rubescente. gignitur in asperis. Folia in uino pota, partus extrahunt. Prægnans, si eam supergrediatur, abortum facere dicitur.

PLANTA quædam ex collibus, quos uarijs herbis refertos circa Goritiam natura collocauit, in asperis nata iampridem ad me allata est, quæ folia habet minoris anchusæ: radices uerò eius ita rubescunt, ut quasi rubiæ uideantur. Ex ijs notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, ut eam uerum Onosma putarem. Vnde etiam eius picturam addendam

dam diligenter curavi, ut de ea aliorum quoque sit iudicium. Sed certe, ut verum fatear, mihi adhuc incom-
pertum est, an hæc caulem, flores, & semen proferat: siquidem eam hæcenus non nisi caule, & reliquis viduam
uidere mihi licuit. Onosmatis vires tradidit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquitens.
Onosma, uel osmas, uel phlonitis, uel ononis, ex acris, & amara constat substantia: proinde quoque creditur
fœtus necare, & eiscere, folijs eius in uino potis. Vt Græcè ὄνοσμα, ita etiam Latine, pariter & Italice, Onosma uocatur.

Onosmatis vires ex Gal.

Nomina.

Νυμφαία. NYMPHAEA.

CAP. CXXXI.

30 NYMPHAEA nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis, folijs fabæ Aegyptiæ, minoribus, & longioribus, alijs in summa aqua, alijs demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente. cum defloruerit, ut rotundum malum, aut papaueris caput, extuberat: nigro semine, denso, & lato, lenti gustus. Caulis est læuis, niger, minimè crassus, Aegyptiæ fabæ cognatus: radix nigra, scabra, clauæ similis, quæ autumno secatur. Sicca cum uino pota cœliacis, dysentericisque auxiliatur, & lienem absunit. Radix stomachi, ac uesciæ doloribus illinitur: uittiliginis ex aqua emendat: imposta cum pice, alopecijs medetur. eadem contra ueneris insomnia bibitur: siquidem ea prorsus adimit. pota assiduè aliquot diebus, genitale infirmit. Idem semen potum efficit. Nymphææ nomen sibi uendicasse uidetur, quoniam aquosa amct. Plurima inuenitur in Elide, in Anygro amne, & in Bœotia Aliarto.

Νυμφαία ἑτέρα. NYMPHAEA ALTERA.

CAP. CXXXII.

EST ET altera nymphæa, cuius flos blephara dicitur, folijs antedictæ: radice alba, scabra: flore luteo, nitente, rosæ simili. Huius semen, & radix contra sceminarum profluvia efficaciter ex uino nigro bibuntur. Nascitur in Thessalia, amne Peneo.

30 NYMPHAEA utraq; seplasijs Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Nascitur ubiq; frequentissima in paludibus, lacubus, & aquis stagnantibus. Vnde non mirum, si ea sit uulgaris admodum planta, & omnibus notior, quam ut indicari deceat. Veruntamen Fuchsius medicus ætatis nostræ clarissimus in libro illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, putat alias esse Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut eius uerba, quæ hic subiiciam, aperte satis declarant. Nymphææ, inquit, seplasijs Nenupharis. Facultatis tamen florum eius Dioscorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaq; sententia semine potius & radice medicis utendum erit, quæ, ut iisdem testantur, refrigerandi & exiccandi potestatem obtinent. Arabes contra floribus esse utendum præcipiunt, illisq; refrigerandi in tertio, in secundo autem humectandi uim tribuunt. Atq; hos quidem flores quarta species Nenupharis producit. quandoquidem illi præter binas, quas Greci commemorant, duas alias recensent. Vt hinc constet, eam Nymphæam, cuius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie esse omnibus incognitam. Quæ propter toto cœlo errant nostri temporis medici, quod suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant. Ita Arabum scripta sæpenumero errandi occasionem medicis præbent. Et mirum planè est, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidam esse & tenuium partium scribit. Adeo nihil est in uniuersa Arabum doctrina certum ac solidum. hæcenus Fuchsius. Huius equidem uiri alioqui eruditi iudicio tantum abest ut hac in re scribere uelim, ut potius cogat ipsum refellere, atq; Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum scripta bona fide referant, atq; ijs etiam addant si quid boni habent sua industria & experientia compertum. Id quod uel hic fiet perspicuum omnibus, qui æquo animo rem iudicabunt, Quod igitur Arabum nymphææ, etsi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, eadem sint cum nymphæis Græcorum, qui uim illam intactam

Nymphææ confid.

Fuch. opinio reprobata.

Q 3 reliquerunt,

reliquerunt, facile probari potest Serapionis, ac Auicennæ testimonio. Hi nanque, ut omittam quod omnia frere ex Dioscoride transcribunt, non solum utuntur floribus, ubi humectandum sit, sed etiam semine & radice, ubi adstringere & refrigerare sit opus. Neque mirum certe, quod Arabes suis nymphæis frigidum & humidum temperamentum adscribant, quando sic illis, ut etiam nobis, experimento compertum est, illarum flores humectare & refrigerare. Atque adeo hoc mihi non uidetur Græcorum sententiæ aduersari. quippe Græci scribunt nymphæas exiccandi quidem & refrigerandi uim habere, sed de semine & radice intelligunt. Arabes uero nymphæis humectandi & refrigerandi facultatem tribuunt, quam tamen flores sortitos esse uolunt, ut clarissime scribit Auicenna. Illud addam, quod nihil prorsus sit alienum à ratione, ut una eademque planta suum uariet temperamentum pro diuersa uniuscuiusque partis natura. Huius rei Galenus testis esse potest in mandragoræ mentione, ubi scriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu uero refrigerare & humectare. Quare, meo quidem iudicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quam odiosè (quod uidetur facere Fuchsius) exprobrandi: ut qui non sine magna mortaliū utilitate Nymphææ flores in usum medicum asseruerint. quod à ueteribus Græcis, quantum nobis constat, prætermisum est. Porro uerisimile non est, quod Arabes ignorauerint, quæ in nymphæis fuerint seminis & radicis facultates. Nam si Auicenna existimasset earum semen & radicem eiusdem esse cum floribus temperamenti, illis utique non fuisset usus ad dysentericos, ad ueneris infomnia, ad muliebri profluuium, & ad alios morbos, qui frigida siccaque requirunt medicamenta. Sed illud nobis obijcietur, ut contendant non eas esse Arabum, quæ Græcorum nymphæas, quod Serapio ex auctoritate Albasaris inter nymphæas recenseat plantam, quæ tenuium partium est, & calidam naturam habet. Nos id nihil esse dicimus, neque hoc nobis ita ut Fuchsius mirum uidetur. Ut autem non miremur Arabibus traditam esse nymphæam, cui uis insit calida, facit tertij semperuiui exemplum in Dioscoride. etenim is tertium sedi genus depinxit, eiq; uim exalfactoriam, acrem & exulcerantem reddidit: tametsi reliqua duo sedi genera eidem Dioscoridi refrigerent, atque ipsdem Galenus tertiam refrigerandi sedem assignet. Cæterum in quibusdam Bohemæ lacubus Nymphæa parua nascitur, folio quidem nymphææ, sed brassicæ marinæ paulo maiore: flore candido: capitibus exiguis, ut in cappari: semine intus papaueris magnitudine. Hanc tamen plantam hæcenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi uidere, quam in Bohemia. Nymphææ facultates retulit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, his uerbis. Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi uim habet contra morsum. Itaque uentris profluuium cohibet, semenque siue per infomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porro etiam dysentericos. Cæterum Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluuium medeatur. Verim & hæc, & ea quoque, quæ atram habet radicem, ex uino nigro austero bibitur. Porro nonnullam etiam abstergendi uim obtinent, ita ut & alphos sanent, & alopecias. Ad alphos uero macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba. Νυμφαία Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Nilofar, Ninofan, seu Nilufar: Italis, Nimpha: Germanis, Gelb, Vucisz scebluomen, & Haruurtz: Hispanis, Escudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc de eau, Launet de eau, & Lis de stang.

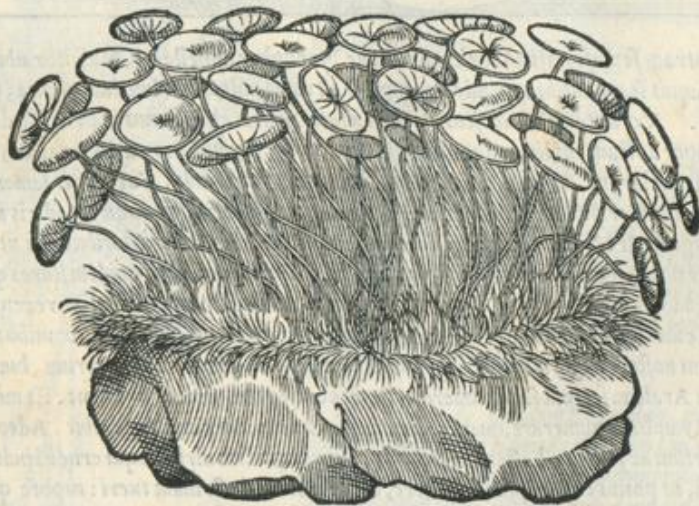
Vires ex Galeno.

Nomina.

Ανδρόσακες. ANDROSACES.

CAP. CXXXIII.

ANDROSACES herba est amara, † tenues spargens iuncos, sine folijs, folliculos in capitulis habens, in quibus semen continetur. Gignitur in Syriæ maritimis. Ea drachmis duabus in uino pota, copiosam hydropicis urinam ciet. Idem effectus est femini pota, & herbæ decocto: podagris utiliter illinitur.

ANDROSACES

ANDROSACES ex Syria, quod sciam, non defertur in Italiam. Verum, quia eam herbam inibi etiam nasei posse nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inuentum est in Hetruriae maritimis, cuius hic picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibusdam Androsaces existimetur. Idipsum ad me misit hoc anno Pifis Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus: à quo (si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Italia nasceretur) non mihi ex eo dissentendum esset, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribasius ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spectatur. Androsacis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Androsaces humida, & acris herba est. Potest autem resiccata, exhibitæq; tum ipsa, tum fructus eius magno-
pere urinam mouere, & nimirum discutere, & desiccare. Hæc planta ut Græcis ἀνδρόσακες, ita Latinis Androsaces dicitur: Italis, Androsace.

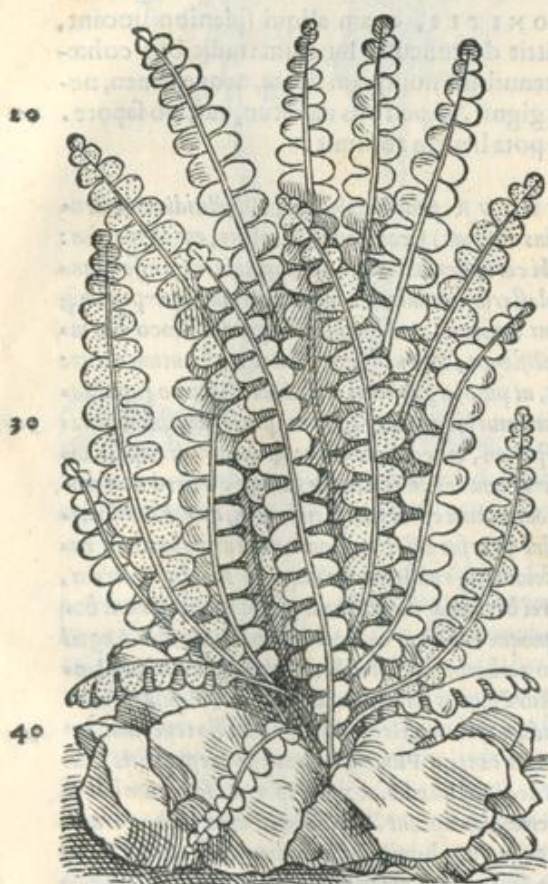
Androsaces
confider.

Androsaces
uires ex Gal.
Nomina.

† In uulgatis exemplaribus hoc loco scriptum reperitur ἀσπλην, hoc est tenuis: quam uocem, ut superuacaneam, omisit Ruellius. In Oribasio uerò ἀσπλην, id est, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice uertit Marcellus. Ceterum non desunt, qui ubi paulò post ἀσπλην, hoc est, sine folijs legitur, ἔμφυλλος, hoc est, cum folijs legendum putent.

Ἀσπληνον. ASPLENVM.

CAP. CXXXIII.

ASPLENVM aliqui scolopendrium uocant, alij sple-
nion, alij hemionium: folijs est multis, scolopendræ a-
nimali similibus, ab radice una prodeuntibus. Nasctur
in parietibus, saxisque siliceis, & opacis: nec caulem, nec
florem, nec semen habet. Folia polypodij modo diui-
duntur, subter flauescencia hirsutaq;que, supernè uiridia.

Vim hanc habent folia in aceto feruefacta, ut per dies
quadraginta pota lienem absument: quibus etiam con-
tritit lienem ex uino illini: oportet. stranguriæ, & regio
morbo prodest, singultum sedat, calculos in uesica com-
minuit. Conceptum adimere creditur, per sese, aut cum
muli liene appensa. Tradunt noctu, silente luna, huius
rei gratia effodiendam.

ASPLENVM, siue Scolopendrium tam à medicis, quàm
pharmacopolis, qui planè Mauritanorum scripta sequuntur, Ce-
trach barbara uoce uocatur. Nec diu est, quòd nouere rei her-
bariæ periti Arabum Ceterach esse legitimum Scolopendrium.
Quandoquidem antea uniuersa herbariorum schola Aspleni loco
phyllitum, quam etiam uulgò Linguam ceruinam appellant, suis
immiscebant medicamentis. Verum enimuero quanquam hoc a-
deò clarum est, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur;
adhuc tamen inueniuntur è ueteribus nostris seplastarijs, qui ut
suam potius pertinaciam, quàm ueritatem ipsam tueantur, nullo
pacto sibi persuasum esse uolunt, phyllitum non esse legitimum Sco-
lopendrium: eo tantum argumento pertinaciter innixi, quòd sui
maiores phyllitum Scolopendriam appellauerint, quòdq; eam sple-
ni semper maxime profuisse experimento cognouerint. Qua ta-
men in re prorsus aberrant, ut ex Asplenijs notis facile ab omni-

Aspleni con-
sideratio.

Quorundam
error.

bus intelligi potest: ex quibus apertissime cognoscitur, nit aliud esse Asplenium, quàm ipsam Cetrach uocatum. Nec
desunt præterea, qui obnixè contendant, Cetrach non esse Asplenium, quòd scripserit Dioscorides nasci Asplenium fo-
lijs polypodij, siue filiculae, quibus tamen ipsius Ceterach folia non undequaq; respondere uidentur. Verum si ij, qui
ita obijciunt, eam uidissent filiculam, quæ in montibus prouenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur,
folijs angustioribus, & admodum uirentibus, ijs in posterum, quantum equidem reor, omnis dubitandi occasio sublata
esset. Siquidem filicula hæc folio exit Ceteracho perquam simili, quanquam paulò ampliore. Tantaq; est similitudo,
ut mihi primum hanc herbam inspicienti ea ferme uisa sit uerum Asplenium: quæ tamen effossa radice statim pro fili-
cula agnoscitur. Præstantissimum asplenium in Creta nascitur, ubi repertum Vitruuius affirmat circa Potereum am-
nem, qui duas urbes Gnoson, & Cortynam interlabitur: parte quæ ad Cortynam spectat, pecoribus sine liene inueni-
tis, quia herbam hanc roderent: altera uerò parte, quæ ad Gnoson est, lienem habentibus, quia ibi herba illa non ap-
pareat. Aspleni uires paucis perstrinxit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Asplenium
tenuium quidem partium, non tamen calida herba est. Hac utiq; ratione & lapides frangit, & lienes liquat. hæc Ga-
lenus. Ceterum sunt qui existimant Asplenium, & Scolopendrium Græcis non idem, sed diuersas omnino plantas
repræsentare, Galeni autoritate freti. Quippe qui libro V. cap. XII. simplicium medicamentorum de his differens,
quæ obstructio lieni conferunt, Scolopendrium ab Aspleno segregasse manifestè uideatur, eam inquit. Maiores lienis
obstructiones uebementiora desiderant medicamenta, nempe capparidis corticem, tamaricis radices, scolopendrium,
& scillam,

Aspleni uires
ex Galeno.

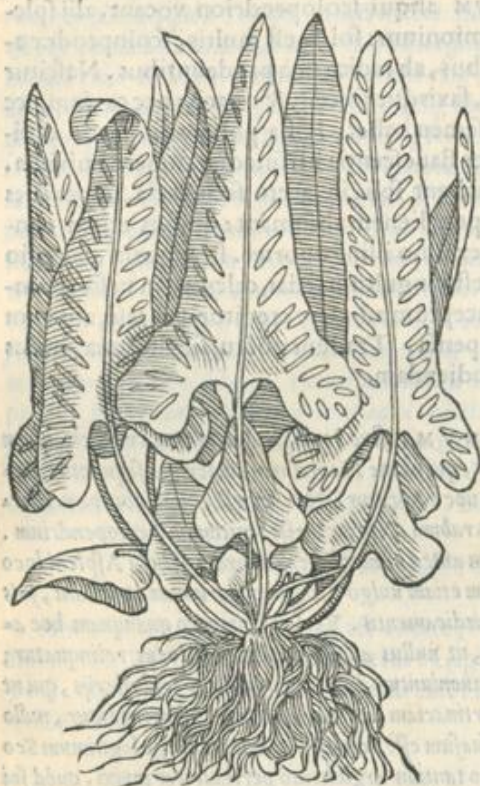
Galenus locus suspectus.

Nomina.

scillam, & eam, quæ idipsum nomine representat asplenos appellata. Hæc certe uerba differentiam fieri aperte declarant. Sed, meo quidem iudicio, credendum esse suspicor, quod hoc in loco præter Galeni sententiam accreuerit Scolopendrium, deprauataq; in eo sit scriptura uel librariorum incuria, uel nimia alicuius scioli diligentia: quod in sequentibus libris, in quibus de simplicium omnium, quorum cognitio nem habuit, facultatibus sigillatim differit Galenus, nusquam, quod inuenerim, Scolopendrij meminerit, sed tantum Aspleni, cuius etiam uires (ut supra retulimus) sanè quàm paucis perstrinxit. Aut rectius fortè crediderim, quod eo in loco per Scolopendrium, uel per Asplenium hemionitum intellexerit Galenus, de qua in sequenti commentatione dicemus. quandoquidem hemionitis (ut ipse Galenus scribit lib. IX. cap. II. de comp. medic. secundum locos, ubi ea phar-maca ab Andromacho conscripta recenset, quæ epota splenicis siue lienosis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Asplenium, ab alijs Scolopendrium appellata est. Quare non esset mirum, si loco prædicto Galenus accepisset asplenium pro hemionitide: præsertim quod hæc herba quoque eam uim sortita est, qua lienem absorbere potest. Illa planta, quæ Græcis ἄσπληνον, Latinis quoque Asplenium, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolofendrium, seu Sculufendrium: officinis, Cetrach: Itatis, Aspleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hispanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

HEMIONITIS. HEMIONITIS. CAP. CXXXV.

Hemionitidis consider.

Lunaria minoris descriptio, & uires.

Lunaria minoris descriptio, & uires.

HEMIONITIS, quam aliqui splenion uocant, folium emittit dracunculi, lunatum: radicibus cohaeret multis, tenuibus: nunquam flores, neque semen, neque caulem gignit. in petrosis nascitur, austero sapore. Ea ex aceto pota lienem absorbit.

FALLUNTUR procul dubio (ut in Phyllitidis commentatione superius diximus) Leoniceus, Ruellius, & Manardus: quippe qui sibi certò persuaserint, Hemionitida eam esse plantam, quam seplastiariorum uulgus Linguam ceruinã, perperamq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in prædicto loco hos uiros alioqui doctissimos, & Fuchsum pariter eos secutum errare euidentissimis, ut puto, argumentis ostendimus; idcirco superuacaneum esse duximus hic eadem repetere, præsertim quod neminem futurum sperem, qui eò se conferre grauetur, si cupiat nostras contra uiros tam celebres rationes audire. Porro non modo iam nobis compertum est ueram Hemionitid, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus disidet, Romæ nasci in quibusdam rudibus, & disciorumq; ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbariæ studiosi eam in suos transtulerunt hortos; sed nos quoque hoc anno eam accepimus ab Aloysio Anguil-lario Romano rei herbariæ peritissimo, qui Hemionitidis plantam, cuius picturã damus, ad nos Patauium misit. Equidem credidimus iamdudum unã cum Hermolao, & Ruellio teucrium, & hemionitid unam tantum Plinio plantam esse, deprauatis eius exemplaribus decepti, quæ lib. XXV. cap. V. ita scriptum habe-

bant. Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion uocant. Veruntamen cùm postea tractu temporis Plinij codex mendis quàm plurimis expurgatus ad manus esset, non hemionion legendum fuisse comperi, sed hermion. Quo factum est, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare sententiam, contraq; asserere teucrium à Plinio descriptum à Dioscoridis teucrion nullis notis differre. Ceterum inter hemionium, & asplenium Plinio nulla intercedit differentia, quod scripserit libro XXVII. cap. V. Asplenium sunt, qui hemionion uocant. Sed equidem uereor, ne & ipse in errore uersetur. quandoquidem Dioscorides non modo utriusque historiam diuersis capitibus descripsit; sed etiam asplenium nusquam, quod sciam, hemionitid appellari ait: tametsi contra Hemionitid non asplenium, sed splenion à quibusdam uocari tradiderit. Sed posteaquam Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam reuocarunt herbam illam, quæ à chymistis LUNARIA minor, & ab alijs ob semen racemosum Lunaria botrytis cognominatur, cùm & ipsa miris in medicamentis polleat uiribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliqua differerem. Hæc itaque breuis est planta, dodrantali ferè altitudine. Caule constat simplici, rotundo, lento, ac gracili: è cuius medio in latus exit ramusculus, costæ effigie: cui folia sunt utrinque septem annexa, lunata, crassa, firmaq;, brassicæ marinæ modo. Flores profert in summitate caulis, oxalidis minoris instar: semine rufò, rotundo, minutoq;, in uicem modum racematim coherente. Vis totius plantæ mirè efficax uulneribus glutinandis, itemq; intrinsicis, atq; extrinsecis corporis fracturis sanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocœlis. Datur utiliter, commo-deq; dysentericis, planta tota in puluerem contrita. Albas uteri fluxiones suppressit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depascuntur, ubi hæc copiosa prouenit, a uulsis ab ea claus, suos ferreos calcæ-tus amittere, & ob id uulgo à nonnullis Sferra cauallo appellari. Sed perperam, meo quidem iudicio, quod alia sit planta, quæ uel ab ipso effectu legiunè sic fuerit appellata, uel quod semen proferat ferreis equorum calcæis simile. Magnificiunt

LUNARIA MINOR.

Magnificiunt hanc quidam, præsertim chymici, eamq; pluris ferme æstimant, quàm aurum. Sed quàm isti in suis uanis opinionibus deludantur, ipsi magno sæpe suo danno experiuntur. Est & alia herba, quàm aliqui similiter Lunariam minorem nominant, quæ in scrobium ripis, & aggeribus uligine madentibus, secus uias plerunq; nascitur. Serpit hæc humi uinceis cauliculis, cubito longioribus, clematidi illi similibus, quæ Vinca peruinca uulgò uocatur, in quibus à radice ad summum ex utroque latere breuibus interstitijs folia exeunt crassiuscula, rotunda, paruorum nummularum speciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta est. Sunt qui existiment, hanc esse Elatinem. Verùm quia Nummularia dictæ folia pilosa non sunt, sed leuia: quia præterea non nascitur in segetibus & cultis, sed in scrobium aggeribus & uliginosis locis: ideo ijs non possum adstipulari. Hæc quoq; glutinandi, & cohibendi facultate prædita est. Sed iam, ut nostri moris est, Hemionitidi suæ reddantur uires ex Galeno, qui eas retulit libro VI. simplicium medicamentorum, his paucis uerbis. Hemionitis simul & adstrictionem, & amaritudinem possidet: quamobrem cum aceto pota lienosis auxilio est. Ea ut Græcis ἡμιονίτις, ita etiã Hemionitis Latinis, & Hemionite Italis uocatur.

Lunaria minor alia.

Hemionitidis uires ex Gal.

Nomina.

Ἀνθύλλης. ANTHYLLIS. CAP. CXXXVI.

ANTHYLLIS duplex est. quædam enim lenti simillima, folijs mollibus, rectis ramulis, palmi altitudine: radice parua, tenui. Nascitur in falsis terris, & à sole illustratis, non infulso gustu. Altera est folijs, ramulisque aiugæ similis, hirsutioribus tamen, breuioribus, & asperioribus: flore purpureo, odoris admodum grauis: radice cichorij. Pota drachmis quatuor, urinae difficultati, renibusque plurimum prodest. Tritæ, vuluæ pituitas emolliunt, cum rosaceo, & lacte impositæ. vulneribus medentur. Quæ autem aiugæ similitudinem refert, præter alia pota cum aceto mulso, comitiales sanat.

PRIMAM, aut alteram Anthyllidam, quæ Dioscoridis historiæ respondeat, non equidem hæcenus in Italia reperi, aut repertam uidi: quanquam non negauerim, quin ea inibi proueniat. Ruellius hanc posteritati Salsolam uocatum fuisse tradit, quod ex ea salem fieri memoriæ proditum sit. Fuchsius uerò in libro illo de componendis medicamentis, quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de qua nos differuimus libro superiore in Atriplicis commentatione, Anthyllidem esse. nam ubi Aluminum genera expendit in fine sermone sic inquit. Alumen, quod Catinæ appellant, ex herba combusta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago. Sed, meo quidem iudicio, in hoc aperte hallucinatur Fuchsius una cum Amato Lusitano, à quo illum hanc uanam opinionem accepisse facile suspicor. In primis nanque non uideo ego, quomodo fieri possit, ut Cali Mauritanorum duas posset legitime Græcorum plantas representare, Anthyllidam & Tragum. quæ quidem genere, forma, notis ac uiribus inter se maxime differunt, ut in ea Apologia, quam in illum Lusitanum scripsimus, latius ostendimus. Deinde nobis planè subit mirari Fuchsium, uirum altoqui doctissimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania, quod Lusitani illius inceptas tam religiose sit secutus, ut hic contentus protulisset Anthyllidem esse herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis genera, quæ Dioscoridi duo sunt, expendere: atque genus explicare, quod Cali esse putabat. At re uera Cali (quantum ego sentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, neque etiam Tragum. Etenim hoc sine folijs nascitur, sed eorum uicem explent aculei, adeò ut tota planta spinis horrida spectetur. Illa uerò Anthyllis, quam primo generi adscribit Dioscorides, lenti simillima est. Porro alterum eius genus (teste Dioscoride) folijs ramulisque aiugam æmulatur, hirsutioribus tamen, breuioribus & asperioribus: flore purpureo, odoris admodum grauis. Quæ nimirum notæ in herba Cali, gustanti salsa, prorsus desiderantur. Vtriusque Anthyllidis meminit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquitens. Anthyllis duplex est, sed utraque modicè desiccata, ut & ulcera glutinet. Caterum altera, ea scilicet quæ chamæpityi adsimilis est, quadantenus subtiliorum est partium, quàm altera, adeò ut & comitialibus competat. Quin & ipsa magis quàm altera extergere potest. Quæ herba Græcè ἀνθύλλης, Anthyllis item Latinè, & Anthyllide Italicè nominatur.

Anthyllidis consideratio.

Fuchsij opin. damnata.

Vires ex Gal.

Nomina.

Ἀνθύλλης.

Anthemidis
consideratio.Anthemidis
uires ex Gal.

Nomina.

ANTHEMIDIS genera tria, tantum flore distantia: rami dodrantes, fruticosi, alis multis concavi: tenuibus foliolis, paruis, numerosis: rotundis capitulis: floribus in medio aureis, forinsecus orbiculato ambitu candidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum rutæ. Nascentur in asperis, & iuxta semitas. colligitur uere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, extenuandi que. Potu, & infusione, pellunt menstrua, partus, vrinam, calculos que: aduersus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem suffusam expurgant: iocinerum uitia sanant. Decocto earum vesicæ fouentur. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius amplitudo maiuscula est. Hanc proprie herantheumon uocant. Ea cui leucantheumon nomen est, item quæ chrysantheumon dicitur, vehementius vrinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur: commanducatae ulcerum eruptiones in ore sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo vtuntur, teruntur que in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent, & priuatim tusa, in pastillos digeri: radix quoque sicari, dumque ingruit necessitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radices pars una, modò contrà floris partes duæ, & herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus. bibere autem oportet in uino mulso diluto.

ANTHEMIS, quæ & Chamæmelon ab odore mali Græcis dicta est, officinis, & uulgo corrupta uoce Camomilla uocatur. Verum quauis tres Anthemidis species florum colore tantum differentes, memoriæ prodiderit Dioscorides, eamque cæteris ad calculos præstare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum uerò purpurei bubonij modo insunt; pharmacopole tamen in Italia illam duntaxat sibi comparant, quæ floribus constat intus aureis, foris folijs albicanibus circumseptis: quòd hæc cæteris frequentior, copiosiorque inter segetes in campis proueniat, oleatque suauiter. Quandoquidem cætera eius genera, à paucis sanè cognita, in raris Italiæ locis reperiuntur. Vidimus tamen nos utrasque pluries in Italia. Anthemidis meminit Galenus lib.

III. simplicium medicamentorum, sic scribens. Chamæmelon tenuitate quidem rosæ persimile est, calore uerò ad olei facultates magis accedens, animalium familiarum, tum temperatas. Quapropter lassitudinibus, ut si quid aliud confert, doloresque sedat, mitigatque. Præterea tensa remittit, & laxat, quæque mediocriter dura sunt emollit, quæque constipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra uisceris alicuius inflammationes infestant, discutiit, ac dissoluit. ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proueniunt. Quæ de re & ab Aegyptiorum sapientibus soli consecratum est, febriumque omnium remedium putatur. Verum hæc quidem in re à ueritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easque quæ iam concoctæ sunt. Iuuat tamen pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex uiscerum inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium chamæmelon uel strenuissimum est, ubi iam concoctis adhibetur: quapropter & hypochondrijs, ut si quid aliud, gratum existit. Meminit etiamnum libro VI. eorundem simplicium medicamentorum, sic inquiens. Dictum quidem in tertio libro de hac herba copiosius est, diciturque nunc summatim, quòd calefacit, & desiccet in primo ordine. Est & tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθίμις, & χαμαιμῆλον, Latinis pariter Anthemis, & Chamæmelon appellatur: Arabibus, Debonigi, seu Babunegi: Italis, Camamilla: Germanis, Camillen: Hispanis, Manzanilla: Gallis, Camemina, & Camonille.

PARTHENIVM, aliqui amaracon uocant, folijs est coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore subuiroso, sapore amaro. Siccatum, cum aceto mulso, aut fale potum, non secus atque epithimum, & bilem, & pituitam detrahit: suspiriosis prodest, & melancholicis. Herba sine flore à calculosis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad insidendum in duritia vuluarum, & inflammationibus. Illinitur sacro igni, & collectionibus cum flore.

PARTHENIVM.

TANACETVM.

SERITVR Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò in ijs satum; sed in alijs quoq; locis sponte prouenit. Folio est coriandri, amaro sapore, odore graui: floribus per ambitum albis, intus melinis. Hetrusci Matricariam, & ab amaro sapore, Amarellam uocant. Ceterum hallucinantur, mea quidem sententia, in Parthenij historia Brasauolus, & Fuchsius, uiri alio qui doctissimi: quin & Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quòd concordés sibi persuasérunt (ut superius in Artemisiæ commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, siue Amarellam uulgo uocatam esse illud Artemisiæ genus, quod secundo loco à Dioscoride representatur: utpote qui non rectè expenderint hanc esse legitimum Parthenium. Porrò contendunt Brasauolus, & Fuchsius eam omnino plantam uerum referre Parthenium, quam herbariorum uulgus Cotulam foetidam appellat. Sed quàm isti clarissimi medici magno in errore uerse tur, iudicent ij, qui probè sciunt Cotulam foetidam folio esse foeniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neque sapore usque adeò amaro, ut in Parthenio requiritur. Sunt præterea antiquorum nonnulli, qui Helxinem quoq; Parthenium uocauerunt, illam scilicet, quæ in parietibus nascitur detegendis uitreis uasis aptissima, ut Galenus ipse testatur lib. VI. simplicium medicamentorum, & Plinius libro XXII. cap. XVII. naturalis historie. Nec desunt etiam, qui uelint mas Parthenium appellare Athanasiam, quam & TANACETVM uocant seplastarij, cuius etiam superius de Artemisia differentes mentionem fecimus, & hic modò effigiem damus. Quorum equidem sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui tertium Artemisiæ genus Tanacetum esse contendunt. Utuntur Tanaceto recentiores ad uentriculi, & alui flatus discutendos, item ad lumbricos ex uentre pellendos. Utuntur et ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam. Sed id uiris magis, quàm mulieribus commendant: contra uerò Matricariam dictam sceminis tantum exhibendam præcipiunt. Parthenij in simplicium medicamentorum censu Galenorum meminisse non reperio. Eius nomen Græcum est $\tau\alpha\rho\theta\acute{\epsilon}\nu\iota\omicron\nu$, Latinum similiter Parthenium: Arabicum, Achuen, Vchuen, Achuan, siue Alachuan: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum, Muotter kraut, & Mettram: Gallicum, Matricaire.

Parthenii consideratio.

Tanacetum, & eius medicina.

Nomina.

ΒΟΥΦΘΑΛΜΟΝ. BUPHTHALMVM. CAP. CXXXIX.

BUPHTHALMON, quidam cachlam uocant, caules emittit tenues, mollesque: folia foeniculi: luteum florem, anthemide maiorem, oculi similitudine, unde nomen traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasq; discutunt. Aiunt epotam post exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

NON parum profectò inter se uariant de Buphthalmo recentiorum sententiæ, ut herbam, quæ ipsum legitime representet, decernant, & ostendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiore, in pratis & agrorum marginibus nascentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis maior est, folio nonnihil in ambitu serrato, flore intus melino, extrà uerò candidissimis foliolis undiq; circumdato, anthemide maiore, esse legitimum Bupthalmum. Alij uerò, quibus adstipulatur Fuchsius, aliam ab hac herbam uerum Bupthalmum esse contendunt, uulgaris anthemidis cognatam, quam officinæ Cotulam non foetidam uocant. Sed cur horum sententias comprobem, sanè non habeo. quippe quannus Cotula non foetida dicta foliorum facie quadante nus Bupthalmum

Bupthalmi consideratio.

BUPHTHALMVM.

Bupthalmi
uires ex Gal.Bellidis histo-
ria, & uires.

BELLIS.

Nomina.

phthalmum referat; flores tamen in medio melini, & in ambitu
anthemidis modo candidi, Dioscoridis picturæ non utiq; respon-
dent. Quemadmodum & huic perspicuum est alteram plantam,
cuius primo loco meminimus, non esse Bupthalmum. Siquidem
cum diligentissimè scripserit Dioscorides vulgaris anthemidis,
tum etiam parthenij flores intus aureo micare colore, per ambi-
tum uerò candido, dubitandum quidem non est, quin & eadem
fuerit usus diligentia in describendo Bupthalmi flore, quem tam-
men luteum in uniuersum facit, non autem in ambitu candidum,
qualis in uulgari parthenio conspicitur. Cum itaq; Bupthalmum
luteo planè flore præditum esse debeat, haud dubiè errant, meo
quidem iudicio, qui pro Bupthalmo prædictas, aut similes plan-
tas accipiunt. Ceterum legitimum, ni fallor, Bupthalmum ad
me attulit hoc anno Patauio Ioannes Odoricus Melchiorius Tri-
dentinus, iuuenis spectatæ in philosophia, ac medicina eruditio-
nis, mihiq; perinde ac filius charissimus, quod in nullis profus no-
tis à Dioscoridis descriptione disidet, ut eius effigies, quam hic
damus, abunde demonstrat. Bupthalmi uires retulit Galenus
lib. VI. simplicium medic. ijs uerbis. Bupthalmum, inquit, sic ap-
pellatum est à floribus, qui figura quidem bouum oculis uideantur
ad similes, colore autè anthemidis floribus simillimi sunt, sed mul-
tò illis tum maiores, tum acriores. Proinde & uehementius dis-
cutiunt, adeò ut duritias sanent cerato misti. hæc Galenus. Vbi,
ne quid nobis obstet, animaduertendum est, quòd Galenus, qui Bu-
pthalmi flores anthemidis floribus simillimos reddit, de ea tantum
antheide intelligit, quæ luteos flores profert. Sed quoniam de
Bupthalmi flore differenti mihi BELLIS sic à Plinio uocata oc-
currit, cuius etiam initio commentarij memini, non alienum esse
dixi, hoc in loco eius historiam, & uires recensere. Bellis igitur
in Italia trium est generum. Primum in hortis seritur: cætera in
pratis, & campestribus nascuntur. Hortense herbula est folijs
longiusculis, in cacumine subrotundis, solo procumbentibus, et in
rotæ modum radiantibus, crassiusculis, per ambitum minutim ser-
ratis: è quorum medio cauliculi prodeunt uillosi, flexibilesq;: in
quorum cacuminibus anno ferè toto flores emicant, centrò tenus
aurei, per ambitum uerò foliolis duplicibus in purpuram rubenti-
bus circumdati, coronis texendis aptissimi. Alterum in pratis ple-
runq; nascens, folijs, & cauliculis constat hortensi similibus, ma-
iusculis tamen: sed flore intus melino, circum uerò candido, anthe-
midis modo. Hoc, quòd primo statim uere floreat, Hetrusci appel-
lant uulgò Primo flore, & Fiore di primauera. Tertium cæteris
maius assurgit, flore prædicto non dissimili, sed maiore: folijs et-
iam maioribus, magisq; serratis, caulibus lignosis, interdum cu-
bito altioribus, non nisi æstate florentibus. Facultas omnibus ead-
em: nam (ut recentiores perhibent) ualent in strumis, & capitis
fracturis: quinetiam in uulneribus thoracis, quæ in pectoris caui-
tatem usq; penetrarunt, in quem usum Bellim potionibus inserunt.
Sunt & qui Bellidis genera laudent ad ischiada, & paralyfin.

Bovφθαλμον sic Græcè, Latine uerò Bupthalmum, & Ocu-
lus bouis dicitur: Arabicè, Bihar: Italicè, Bupthalmum, & Oc-
chio di bue.

ΠΛΥΝΣΙΔΗ. PÆONIA. CAP. CXL.

PÆONIA, siue glycyfide, Græcis aliquibus pen-
toboron dicitur: sunt qui Idæos dactylos radicem pæo-
niam uocant. Caulis altitudine sesquipedis adolescit,
comitantibus multis stolonibus. Huius duo genera:
mas folia iuglandis habet: in sæmina uerò smyrnij mo-
re diuiduntur. Summo caule filiquas emittit amygdal-
lis similes: in quibus, cum dehiscunt, multa grana, exi-
gua, rubra, acinis puniceorum similia inueniuntur, & in
medio

PAEONIA.

medio nigra, purpurea quinque aut sex. Radix maris digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. fœminæ radicibus ceu glandes circiter septem aut octo inhaerent, ut in hastula regia. Fœminis à partu non purgatis sicca radix datur: ciet menses amygdalæ magnitudine pota: uentris doloribus cum uino pota auxiliatur. ualet contra regium morbum, & renum, ac uesicæ dolores. decocta in uino aluum fistit. Rubra grana rubentes menses fistunt, decem uel duodecim pota in uino austero, & nigro: stomachicis, & erosionibus ea esse prodest: à pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, vuluæ strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulla, aut uino. Nascitur in altissimis montibus, & præruptis.

PAEONIA fœmina planta est uulgaris notitiæ: mas uerò contrà, quòd paucis in Italia locis proueniat. Hanc Pissis ad me Goritian misit hoc anno Lucas Ghinus Forocorneliensis, uir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus. Sed & eam antea è Germania allatam uimus. Pæoniæ uires posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. vi. simpl. med. ubi ita scriptum reliquit. Glycyfida, quam pentorobon, & pæoniam nuncupant, radicem habet leuiter adstringentem cum quadam dulcedine: etsi plusculum dentibus mandas, acrimoniâ item quampiam subamarâ subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdalæ pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat porrò etiam iccur obstructum, & renes. Sed hæc efficere nata est, quâ acris, et subamara est: quâ uerò quiddam etiam adstrictorium obtinet, uentris fluxiones sistere potest. Verùm eâ tunc in austerorum uinorum quopiam decoctam bibere conuenit.

Pæoniæ consideratio.

Vires ex Gal.

Galeni historia.

Est autem facultate omnino rescicatoria uehementer, ita ut non desperauerim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum est, puerorum epilepsias sanare. Equidem uidi puellum quandoq; octo totis mensibus morbo comitali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore: ubi uerò fortè fortuna quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est. rursusq; suspenso in locum illius alio, inculcate postea se habuit. Porrò uisum est mihi satius esse de nuò id collo detrabere certioris experientie gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset conuulsus, magnam recentis radicis partem ex collo eius suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus est. Rationabile itaq; erat aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aerem à radice assidue mutari, & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenæicus columellam phlegmone affectam iuuat, & melanithium frictum palam desiccationes, & grauedines desiccant, si quis id in calidum linteum rarum liget, assidueq; calorem ex eo per inspirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maxime maris purpuræ, collo uiperæ iniectis, illis uiperam profocet: eaq; postea cuiuspiam collo obuincias, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus ijs, quæ in collo expululant. Sed de talibus priuatim aliquando fortè conscribam. Nunc uerò sciendum est Pæoniæ temperamentum tenuiorem esse partium, & exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulò calidius. Hæc planta Græcis λυχνασίδη, & παιονία, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Pconia: Germanis, Peonien: Hispanis, Rosa del monte, & Rosa albardeira: Gallis, Penoesne, & Pinoine.

Nomina.

Λιθόσπερμον. LITHOSPERMUM.

CAP. CXXI.

LITHOSPERMON à seminis duritia nomen accepit. Folijs est oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, iacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti iunci, lignosis: in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent: folijs longis, inter quæ paruum semen, rotundum, erui magnitudine, duritia lapidea. Nascitur in asperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut femine cum uino albo potu calculos frangat, pellatq; urinam.

Φάλαρις. PHALARIS.

CAP. CXXII.

PHALARIS cauliculos emittit zæ culmis fimiles, à minutis, ac nullius usus radicibus, multos, duum palmorum geniculis cinctos, graciliores tamen, ac dulces: semen candidum, oblongum, milij magnitudine. Tunditur, & in aqua aut uino succus ad uesicæ cruciatus utilissimè bibitur. Semen cochlearis mensura potum, ad eadem efficax est.

R LITHO=

Lithospermi
consider.

LITHOSPERMON hodie seplastarij, & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium solis nominant. Licet rectius fortasse Mauritanorum quoq; imitatione ab illis Milium Soler uocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut scribit Serapio testimonio Aben Iuliel) frequens nascitur in montibus Soler: unde illi aptius fortè à loco, quàm à sole cognomentum imponeretur. Huius milij, utcumque cognominetur, duo ostenduntur genera. maius, quod legitimum est Lithospermon, quòue Hetruria satis referta est. minus, quod longè frequentius ubiq; in Italia gignitur. Hoc utiq; non temere existimauere nonnulli esse Phalarida, quòd semen profert milio persimile, subeandidum, & oblongum. Quibus facile subseribi posset, si planta hæc culmus geniculatis, ac etiam folijs zeæ similis spectaretur, quòd Oribasio Phalaris non modò culmos fundat zeæ similes; sed etiam folia. Ex ijs equidem notis, quæ planè in Milio solis minore desiderantur, cogor illis non adstipulari. Quin potius adducor, ut certò credam Phalarim esse plantam ab illa diuersam: eamq; fortasse, cuius aliquando picturam dabimus, quæ in syluestrium frugum genere, à quibusdam recensetur, adeò ut non desint etiam qui hanc appellent Syluestre milium. Est enim culmo, & folio zeæ, & semine candido & oblongo, milij ferè magnitudine. Ceterum Fuchsius, uirum alioqui doctissimum, Lithospermi Dioscoridis omnibus propè nunc compertum, non cognouisse arbitor, quòd in suis clarissimis de stirpium historia commentarijs pro uero Lithospermo, illud quòd officinis Milium solis minus appellatur, depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem uidetur errasse in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit: ubi scriptis tradidit Lithospermi genus esse plantam illam harundinaceam, ex cuius seminibus, quæ nos Lacrymas uocamus, fiunt orbiculi, quibus filo traectis utuntur mulieres ad suas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutauimus in Apologia, quam aduersus Amatium Lusitanum, quem fortè secutus est Fuchsius, scripsimus, hic ut satis alibi explosam relinquimus. Lithospermon, ut herbam summa admiratione dignam, eleganter descripsit Plinius lib. xxvii. cap. xi. cuius hic uerba subiiciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui egonychon uocant, alij diospyron, alij heracleon. Herba quincuncialis ferè, folijs duplo maioribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine iunci. Gerit iuxta folia singulas ueluti barbularum, et earum in cacuminibus lapillos candore, et rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia uerò lapidea. Ipsi, quæ pediculis adhereant, cauernulas habent, & intus semen. Nascitur et in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo conspexi. Tantus est decor, uelut aurificum arte alternis inter folia candidantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascētis. Lacere, atq; humi serpere auctores tradunt. Ego uulsam, non herentem uidi. hæcenus Plinius. Lithospermi in simplicium medicamentorum libris, Galenum meminisse non inuenio. Verùm Phalaridis, quam phalerim nuncupat, uires reddidit libro viii. eorundem, sic inquit. Phalaridis herbe tum succus, tum semen, tum folia potu auxiliari creduntur uescæ doloribus, ceu in sese habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Quod Græci λιθόσπερον, Latini quoq; Lithospermum uocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calt, seu Calab: Itali, Lithospermo, & Milium solis: Germani, Meerhirsz, & Steinsomen: Galli, Gremil, & Herbe aux perles.

Lithospermi
hist. ex Plin.

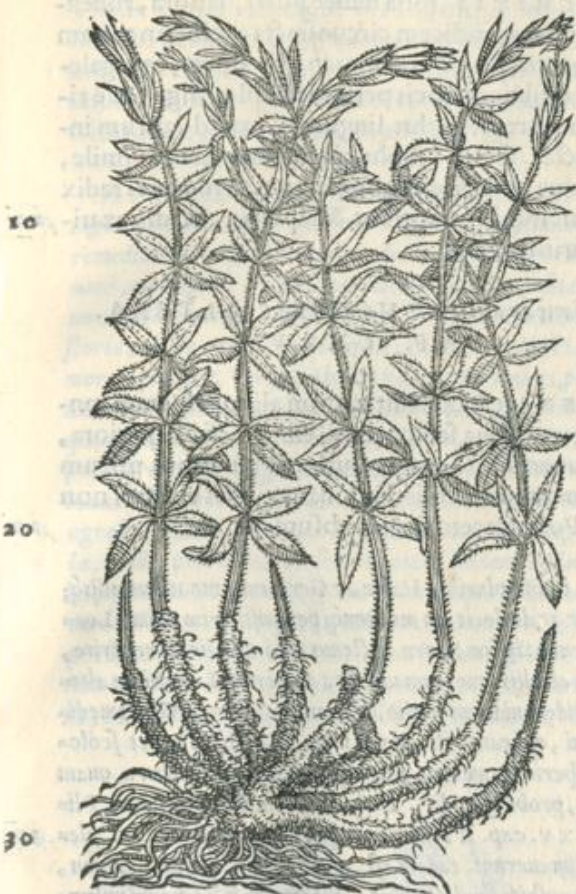
Phalaridis uires
ex Gal.

Nomina.

Ε'ρθερόδανον

RUBIA SATIVA.

RUBIA SYLVESTRIS.

Ερυθροδανον. RUBIA.

CAP. CXLIII.

ERYTHRODANVM radix rubra est, qua tinguntur lanæ. Vna sponte prouenit: altera feritur, ut in Thebana Gallia, & Rauenna Italia: in Caria inter oleas, ut in aruis, solo creditur. Hanc non sine quæstu ferunt: nanque maximum ex ea sentiunt prouentum. Asperi caules, & quadranguli, longi, aparina non dissimiles, robustiores, & multò prorsus maiores: folijs per interualla circum articulos, stellatim decussatis. Semen eius rotundum, inter initia uiride, mox rubrum, postea cum ematuruit, nigrum: radix tenuis, longa, rubra. Vrinam ciet: qua de causa regio morbo opitulatur, pota cum aqua mulsæ: item ischiadicis, & resolutis. Crassam, copiosamque urinam pellit, nonnunquam & sanguinem: bibentes tamen quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam spectare. Aduersus serpentium morsus, ramulos cum folijs uino bibere prodest. Semen ex aceto potum, lienem absumit. Imposita radix trahit partus, menses, secundasque. albæ uutiligini illita ex aceto medetur.

RUBIA, quam Græci Erythrodanum dicunt, Hetruscis nullis non cognita: neque medicis solum, ac seplasia-
 50 rijs cognoscitur: sed etiam mulierculis, ac rusticis, ijs præsertim, qui in locis habitant, ubi lanificio opera impenditur. quandoquidem inficiendis tingendisque lanis aptissima est. Quapropter rustici, & agrestes mulieres, quod lanarum in-
 sectores Rubie quotannis plurimum emant, huius radices effodiunt, & uendunt, unde tantum quæstus faciunt, ut sibi suisque uictum suppeditent. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipue Senensis ager. Expetuntur folia nostratibus mu-
 lieribus, quod asperrima sint, ad stagnæ uasa detergenda: siquidem mirum dictum quam pulcherrime nitescant, quæ Rubiam fuerint experta. Rubia meminit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, ubi sic scribit. Est au-
 tem Rubia tinctorum radix acerbæ, & gustu amara. Itaque quæcumque agere dictum est superiore libro, ubi in unum
 eiusmodi coierint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conspicias. Quippe cum & lienem, & iecur expur-
 get, & urinas crassas, multasque, ac nonnunquam etiam sanguinolentas uacuet. Quin & menses ciet, ac mediocriter
 quæ extersionem postulant, extergit: proinde uutiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam ischiadicis, hoc
 est, coxendicum doloribus afflictis, & resolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ερυθροδανον Græcè dicitur,
 quod Erythrodanum, & Rubia Latine: Paue, Fue alsabagin, Arabicè: Erithrodano, & Rubbia, Italicè: Ferber
 roet, Germanicè: Ruuia, Hispanicè: Garance, Gallicè.

Rubie confi-
 deratio.

Rubie uires
 ex Galeno.

Nomina.

R 2 Λουχίτις.

LONCHITIS ALTERA.

ΛΟΥΧΙΤΙΣ. LONCHITIS. CAP. CXLIIII.

LONCHITIS folia habet porri, latiora, rubentia, plurima, ad radicem circumfracta, ueluti in terram procumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu gale-riculi, hiantibus comicis personis similes, nigri, & è ri-ctu albam exerentes uelut linguam, quæ ad labrum in-ferius spectet. semen inuolucris clausum lanceæ simile, triangulum: unde sibi cognomentum arrogauit. radix dauci. nascitur in sitientibus, & asperis. Radix ex ui-
no pota urinam ciet.

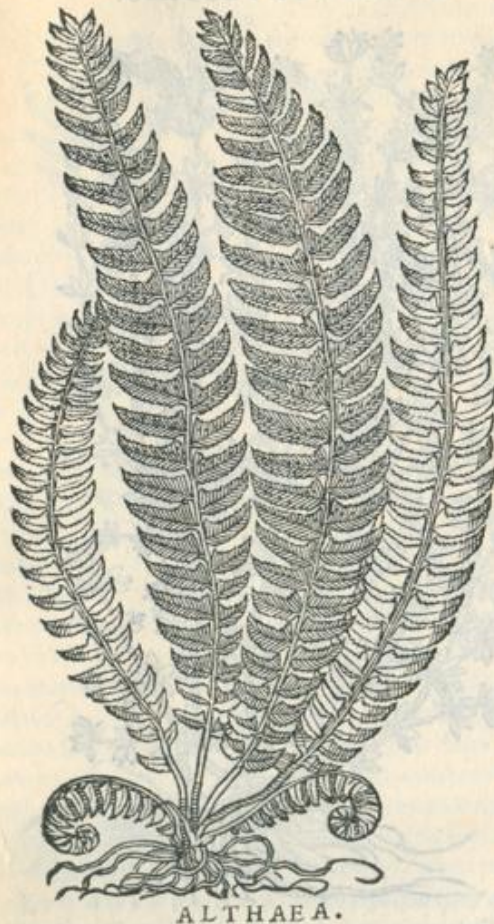
ΛΟΥΧΙΤΙΣ ἑτέρα. LONCHITIS ALTERA. CAP. CXLV.

ALTERA est Lonchitis, quam aliqui asperam lon-chitin dicunt: folia scolopendrij emittit, sed asperiora, maioraque, ac multò magis diuisa. Vulneribus mirum in modum prodest, in eisque inflàmationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem absumit.

ETSI in compluribus Italia, ac Germania montibus, alijsq; asperis, & aridis locis diu multumq; perquisierim primũ Lon-chitidis genus: ipsum tamen hæcenus mihi non licuit reperire, neq; etiam ab alijs inuentum uidere. Ceterũ Lonchitim alte-ram iam pridem uidimus studio, ac liberalitate Luca Ghini medi-
ci clarissimi, qui eam Pisys ad nos misit. Hæc folia habet scolo-
pendrij, asperiora, maiora, magisq; diuisa, ut eius pictura, quam exhibemus, probè ostendit. De prima Lonchitide differuit Pli-
nius lib. xxv. cap. xi. ubi sic inquit. Lonchitis non, ut ple-
rique existimauerunt, eadem est, quæ xyphion, aut phasganion,
quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri ruben-
tia ad radicem, & plura quàm in caule, capitula personis comi-
cis similia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis.
nascitur in sitientibus. Hæcenus Plinius, qui horum pleraque à
Dioscoride mutuatus est. Lonchitidis utriusq; meminit Gale-
nus lib. vii. simplicium medicamentorum, ubi de earum uiribus
ita scribit. Lonchitis, eius uidelicet, quæ semen habet triangula-
re, figuræ lanceæ simile, radix potissimum quodammodo similis
est radici dauci: proinde urinam ciet. Porro eius, quæ scolopen-
driæ similia habet folia, ea ad glutinanda uulnera idonea sunt ui-
ridia: sed sicca cum aceto pota, lienes induratos sanant. ΛΟΥ-
ΧΙΤΙΣ ut Græcis, ita etiam Lonchitis Latinis, & Lonchite Italis
uocatur.

Ἀλθαία. ALTHAEA. CAP. CXLVI.

ALTHAEA, quam alij Ibisum uocant, in syl-uestrium maluarum genere est, cui folia ut cyclami-no rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo: bicu-bitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur,
quod inter primas sit utilis, & pluribus polleat remedijs. Decocta enim in uino aut aqua mulsa, & per se cum imponitur tusa, efficax est contra uulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflàmationes, fracta fedis, inflations, neruorum rigores: siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatri-cem perducit. Cocta, ut dictum est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinæ, ut malagmatis len-tor fiat, facit ad vuluæ inflàmationes, præclufionés-que, in pefsis subdita. Decoctum eodem fungitur mu-
nere: onera vuluæ, reliquiasque à partu extrahit. De-
coctæ

ALTHAEA.

Lonchitidis confid.

Lonchitidis uires ex Gal.

Nomina.

coctæ radicis succus ex uino potus, succurrit urinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis. dentium mulcet dolorem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Viride semen siccumque tritum, uutiligines in sole cum aceto perunctas emendat. Eodem cum oleo & aceto peruncti, à uenenatis non feriuntur. valet contra dysenteriam, & sanguinis reiectiones, aluique profluuium. In posca, aut uino decoctum bibitur, contra omnes uersarum, apum, similiumque aculeatos ictus. Folia cum olei momento, moribus, & igni ambustis illinuntur. Constat aquam, trita radice addita, sub diuo addensari.

10 ALTHAEA à Latinis posset Medica simpliciter dici, quoniam ab ἀλθαῖα, quod Græcis mederi significat, etymon habere uidetur. Quocirca merito scriptum reliquit Dioscorides, Althæam id nomen traxisse à multitudine remedium, & frequenti eius usu. Ea uulgaris herba est, nullisq; non cognita. Latini hanc Ibiscum nominant. Italis uero, corrupta à Latinis appellatione, & præposita malua, quod cum ea quandam habeat cognationem, composito nomine Maluauisco uulgò uocatur. Althæam memoriæ prodidit Theophrastus lib. IX. cap. XIX. de plantarum historia, ubi de ea disserit ijs uerbis. Et radicem Ibisci aquam posse addensare aiunt, si tritam inieceris, sub diuoq; humorem posueris. Constat Ibiscus folio maluæ maiori, pilosioriq;: caule molli: flore luteo: radice neruosa, alba: fructu maluæ. caulis quoque gustu maluam reddit. Usus eius ad rupta, & tusses è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliam quandam si carnis concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare posse affirmant: alias uim attractoriam possidere, modo magnetis lapidis, atque succini. hæc in inanimatis. hæc in inanimatis. hæc in inanimatis. hæc in inanimatis. hæc in inanimatis.

20 Meminit Ibisci Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, ubi eius uires ita descripsit. Ebiscus, siue althæa (est autem malua agrestis) facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi difficultia coctum tubercula. Radix porro eius, & semen cætera quidem similiter agunt, ut herba uiridis, sed tenuiorum partium, magisque exsiccatioriam, ad hæc magis extersoriam quam illa facultatem ostendunt, ut & uutiligines detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis uero decoctum dysentericæ, alui profluuii, & sanguinis reiectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam facultatem possideat. Planta, quæ Græcis ἀλθαῖα, ἰβίσκος, & ἑβίσκος, Latinis Althæa, Ibiscus, seu Ebiscus nominatur: Mauritanis, Chitini, Chathmi, siue Chathmie, & Rosa zaeni: Italis, Maluauisco: Germanis, Ibisch, & Hejluurtz: Hispanis, Hierua cannamera, & Marmaie: Gallis, Guimaues.

Althæa consideratio.

Althæa uires ex Galeno.

Nomina.

Αλθαία. ALCEA.

CAP. CXLVII.

ALCEA syluestrium maluarum generi assignatur. folia habet diuisa, uerbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino uestitos: florem rosæ, paruum: radices albas, latas, quinque aut sex, cum plurimum cubitales. Quæ cum uino, aut aqua potæ, dysentericis, ruptisque medentur.

ALCEAM hodie passim ferè in Italia aliqui Bismaluam, alij Maluam syluestrem, nonnulli etiam Maluauiscum agreste nominant. Herba est caule, floribus, ac semine hortensi maluæ perquam similis, sed folijs longiori incisura laciniatis, ranunculi modo. Nascitur in incultis, campestribus, & agrorum, scrobiumque marginibus, iuxta sepes, uias, ac semitas. Alceæ radicibus non desunt, qui althæa loco utantur, cum huius copiam non habeant, ad tumores tum solucndos, tum emolliendos. Porro Alceæ peculiari capite meminisse Galenum non reperio, nisi hanc syluestre maluam appellauerit, dum maluæ facultates libro VII. simplicium medicamentorum describit, his uerbis. Malua syluestris quidem digerentis paululum, & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis uero quanto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est. Fructus eius tanto ualidior est, quanto & sicior. hæc Galenus. Ceterum Paulus seorsum Alceam retulit lib. VII. ubi sic inquit. Alcea syluestris maluæ genus est. In uino pota dysentericæ, & erosionibus medetur, potissimum eius radix. Huic herbe nomen Græcum, ἀλθαία: Latinum, Alcea: Italicum, Bismaluam, Malua saluatica, & Buon uischio: Germanicum, Sigmarskraut: Hispanicum, Malua de Vngria, & Malua montesina: Gallicum, Bimauue.

Alceæ consideratio.

Alceæ uires ex Paulo.

Nomina.

Κάναβις.

CANNABIS.

CAP. CXLVIII.

Cannabis cō-
sideratio.Cannabis ui-
tisex Gal.Mulierum er-
tor.

Nomina.

Anagyris cō-
sideratio.

CANNABIS satiuua planta magni in uita usus ad robustissimos funes factitandos: folijs fraxini, graui odore: caulibus proceris, inanibus: semine rotundo. quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente conuenienter aurium doloribus instillatur. Syluestris cannabis uirgas fert althææ similes, minores, nigriores, & asperiores, cubiti altitudinē æquates: folio satiuuæ, nigriore, & asperiore: flore lychnidis, subrubro: semine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores discutit, tofos articularum dissipat. Huius cortex torquendis funibus accommodatus.

CANNABIS satiuua planta est adeo uulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino superuacuum sit eius faciem uerbis representare. Syluestris autem quanquam in multis Italie locis proueniat eum syluosis, tum etiam campestribus; paucos tamen esse puto, qui legitimam ostendant. Ceterum satiuuæ semen in cibis sumptum planè contrarium efficit in gallinis, & in nobis: si quidem largius commanducatum nobis genituram extinguit: gallinas uerò ouiferiores reddit. Experientia enim compertum hæbeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore algoris seuitia raro oua parere solent, Cannabis semine uescuntur, numerosiore ouorum partu gaudere: id quod frequenti cantu suo declarant. Illud præterea mihi non abierit indictum, quod Cannabis recentis decoctum, expressa deinde fortiter herba, terrestrium lumbricorum cauernulis inspersum, statim eos euocat. Quod piscatoribus acceptum referendum est, qui hoc ingenio uermiculos capiunt suis hamis insigendos. Verum non modò terrenos uermes euocat Cannabis decoctum, & succus eius expressus, sed etiam (ut Plinius lib. xx. cap. xxiii. author est) uermiculos, & quodcunque animal in aurem intrauerit, eiicit. Hinc itaque quispiam conijcere potest, eius facultatem ad interancorum uermes haud imbecillem fore.

Cannabis meminit Galenus lib. vii. simplicium medicamentorum, sic inquit. Cannabis semen flatus discutit, adeoq; desiccatur, ut si plusculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo uiridi succum exprimentes ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi uidetur, natos utantur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita scribit. Non quemadmodum planta ipsa cannabis uitici quodammodo est similis, ita semen semini facultate est simile: sed plurimum ab eo disidet, ut quod concoctum est difficile, stomachoq; ac capiti noceat, prauiq; sit succi. Sunt tamen qui eo quoque friso cum alijs tragematibus uescantur. Tragemata autem uoco ea, quæ post cœnam, uoluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calefacit: ideoq; sumptum paulò largius caput ferit, uaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum. hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm grauiter errent mulieres, quæ pueris comitali morbo laborantibus Cannabini seminis decoctum exhibent. quo tantum abest, ut morbum curent, ut etiam eius augendi occasionem præbeant. Quæ planta Κάναβις Græcè, Cannabis item Latine dicitur: Arabicè, Scchedenegi, & Canab: Italicè, Canape: Germanicè, Zamèrhanff: Hispanicè, Canhamo: Gallicè, Chanure.

Ανάγυρις.

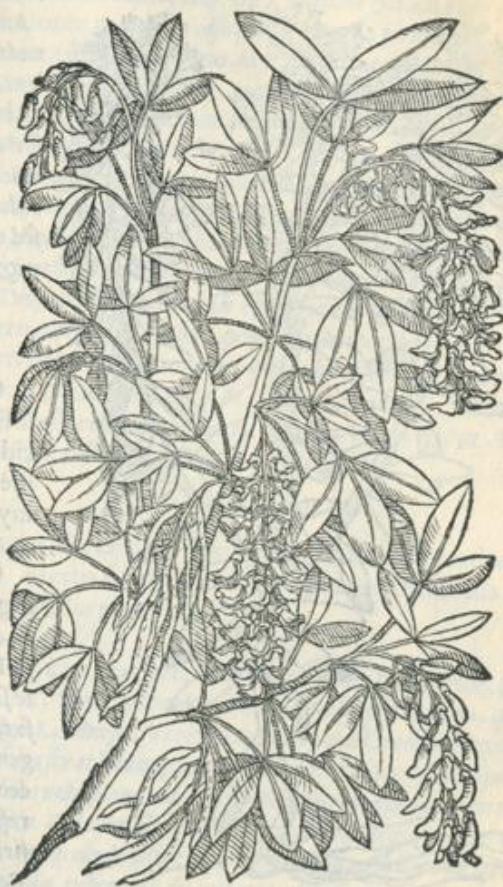
ANAGYRIS.

CAP. CXLIX.

ANAGYRIS frutex est arboris instar, perquam grauis odore: folijs uiticis, uirgisque: flore brassicæ: semen in corniculis non breuibus gignit, subrotundum, firmum, uersicolori facie, simile renibus, quod durefcit uua maturefcente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: si partus hæreat, & secundæ, mensesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo: sic & suspiriosis dantur, & contra capitis dolores in uino, difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu statim auferantur. Radicis cortex concoquendis, discutiendisq; adhibetur. Semen commanducatum uomitiones uehementer ciet.

QUANVIS ueteres unius tantum Anagyris meminerint; duo tamen in Italia uisuntur genera. Maius in Apulia frequentissimum nascitur, et eo Campaniæ tractu, quo Terracina itur Fundum ad Tyrrheni litus: folijs uitici proximis: flore brassicæ racemoso: fructu hortensi similaci simili, amplioribus tamen, & breuioribus paulò siliquis incluso, colore purpurascete, usque adeo duro, ut aqua macerato, sua in pertinaci duritie consistat. Minus, quod ru-

74

ra Tridentina uulgò uocant Eghelo, maio & iunio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Micat enim aureo flore, alteri omnino simili, odore tamen ingrato. Hinc cornicula prodeunt genistæ amula: in quibus semen continetur eiusdem genistæ magnitudine, sed oblongum, pbaseoli modo, colore subnigro. Quod comedentes quandoq; ignari passim ueluti legumina, crebris adeo uomitionibus afficiuntur, ut nonnunquam uiderim ego quosdam, qui sanguinem usque euomuerunt. Materies ligni durissima, quæ guaiaci modo exterius lutea est, interius uerò nigra. Incorrupta diu durat: proinde uinitores ex Anagyris palos faciunt sustinendis uitibus aptissimos, hosq; cæteris præferunt ex alijs arboribus factis. Quin & sagittarij ex ea ualidissimos arcus conficiunt. Hac planta scætet uallis Anania, ac uniuersus Tridentinus ager. Cæterum non desunt è recentioribus herbarijs haud obscuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Gesnerus Tigurinus uir magnæ lectionis in suo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certo affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Tridentinis uulgari sermone Eghelo appellari supra diximus, eam sine controversia arborem esse, quam Plinius lib. xvi. cap. xviii. Laburnum uocat, ubi ita scribit. A quas odere cupressi, iuglandes, castaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec uulgò nota: dura ac candida materie: cuius florem cubitali longitudine apes non attingunt. Ex ijs Plinij uerbis abunde, ni fallor, cognoscitur, quòd ut falsa, reprobanda sit illorum opinio. Siquidem Laburni materie à Plinio candida describitur: non contra medullitus nigra, cortice tenui lutea, in modum Guaiaci, qualis Egheli uocata materie planè cernitur. Præterea eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quòd frequentissima in syluis reperiatur: non ea quidem uulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Egheli flores, qui in arbore racemorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quos tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud insuper experientia compertum habeo (etsi contrarium asserat Gesnerus) quòd apes Egheli flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ, meo quidem iudicio, refragantur tum Gesnero, tum omnibus ijs, qui cum eo hac in re sentiunt. quinetiam ostendunt, quàm magna sit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet, arguendo quòd folia ferat terna ueluti cytisi, quòdq; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed is (pace uiri eruditi dixerim) in hoc maxime hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinij testimonio: ut qui inter cætera seri iubent iuxta alucaria cytisi, quòd huius flore magnopere delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus libro primo de antidotis, ubi cytisi historiam & uires describit. Et miror certe, Gesnerum illa non uidisse, quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conicitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum non in ea perstare sententia, quam iam pridem habui de planta Eghelo uocata, cum nulla sit firma ratio, quæ me cogat illorum subscribere iudicio, qui eam Laburnum Plinij esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Eghelus erit Anagyris minor, aut Anagyris montana, si ita nobis liceat eam nominare. Namq; non solum folijs, floribus, corniculis, semine, & omnibus deniq; notis Anagyris prorsus æmulatur, ut eius effigies,

Opinio reprobata.

Opinio reprobata.

quam

CEPÆA.

Anagyris uires ex Gal.

Nomina.

Cepææ consideratio.

Cepææ uires ex Paulo.

Nomina.

Alisfnatis cõsideratio.

ALISMA.

quam hic damus, pulchre demonstrat; sed etiam uiribus & odore, utpote qui in tota planta teter & grauis admodum sentitur. Anagyris uires memoriae prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, his uerbis. Anagyris frutex est grauius olens, & acris, digerentis, excoalsfacientisq; facultatis. Sed folia etiamnum uirentia, cum propter humiditatis admisionem minus sint acris, idcirco tumentia reprimunt. At siccata incidentis sunt, exiccantisq; ualenter facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis eius cortex. Semen autem magis subtilium est partium: sed & uomitum prouocat. Planta, quæ ἀναγυρίς Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, Italis.

Κητώα. CEPÆA. CAP. CL.

CEPÆA portulacæ similis est, sed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in uino pota urinæ stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulatur. maxime id præstat, si cum decocto radicis asparagi eius, quæ myacanthon, hoc est, corrudam uocant, bibatur.

CEPÆAM, quam antea in nostris commentarijs Italica lingua conscriptis, ingenuè confessus eram me nõdum comperisse, aut ab alijs compertam uidisse, hoc tempore Venetijs ad me misit Ioannes Odoricus Melchiorius Tridentinus medicus pro ætate sua non imperitus, rei q; herbaria non ignarus, mei adeo studio sus, ut si aliud non esset, hoc nomine tantum mihi plurimum diligendus sit, atq; etiam in filium habendus. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè mihi uisa est ita adamusim Dioscoridis descriptioni respondere (id quod eius pictura, quam hic damus, graphicè ostendit) ut non dubitandum putem, quin hæc sit uera ac legitima Cepæa. Huius, quod equidem legerim, Galenus non meminit in simplicium censu. Veruntamen Paulus eius mentionem fecit libro vii. inter simplicia, ubi eam retulit his uerbis. Cepæa portulacæ similis est. Folia ipsius contra uescicæ seabies uuliter bibuntur. Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, corrudam appellant, pota, urinæ stillicidia, quæ ex obstructione fiunt, abigit. Κητώα ut Græcis, ita Cepæa Latinis, & Cepea Italis appellatur.

Ἀλίσμα. ALISMA. CAP. CLI. 40

ALISMA, alij Damafonion appellant: folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, laciniosa, conuexaque in terram: caule simplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrsi: flore tenui, candido, palescente: radicibus tenuibus, ut ueratri nigri, acris, odoratis, modicè pinguis. aquosos amat tractus. Radix, si drachma una, aut altera bibatur, his conuenit, qui leporem marinum deuorarunt, aut à rubetis ranis demorsi sunt, aut opiũ hauserunt: torminibus, atque dysenteria, per se, aut cù parimodo seminis dauci, potui datur. conuulsis, & contra uitia vuluæ prodest. Herba sistit aluum, menstrua pellit, tumores illita mitigat.

QUANQVAM affirmat Ruellius, cui etiã Fuchsius subscribere uidetur, Alisma sibi cognitum esse, uocariq; à nonnullis Pastoralem fistulam, à quibusdam uerò Plantaginem aquaticam; tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbari sylvanam appellant, nullis notis cum Alismate conuenire deprehenditur. Siquidem Alisma folia fert plantagini similia, sed angustiora, & in terram reflexa: caulem mittit simplicem, ac tenuem. Plantago autem

tem aquatica folijs prodit plantagine maioribus, lancearum cuspidum instar acuminatis, sursumq; spectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cum itaq; ex ijs notis collatis constet, Alisma, & Barbam Syluanā inter se plurimum differre, non temerē facere uideor, quod illorum sententię non ausim adstipulari. Porro plantam, quam hic pro Alismate depingi curauimus, mihi primum Pręge ostendit Adamus Leonorus, iuuenis spectatę doctrinę, & rei herbarię studiosus. Quod enim hęc omnibus, ni fallor, notis Alisma representet, meritō fit, ut iam non dubitem affirmare eam esse legitimum Alisma: aut saltem eius effigiem exhibere, ut aliorum quoq; de ea sit iudicium. Ceterum duo Alismatis genera Plinius constituit lib. xxv. cap. x. ubi de utroq; differit his uerbis. Alisma, inquit, alij damasonion, alij lyron appellant. folia ei plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, conuexaq; in terram, aliās etiam uenosa similiter: caule simplici, & tenui, cubitali: capite thyrsi: radicibus densis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. nascitur in aquis. Alterum genus eiusdem in syluis, nigrius, maioribus folijs, hęc Plinios. Alisma memorię prodidit Galenus libro vi. simplicium medicamentorum, sic de eius uiribus differens. Damasonium, aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quod radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atq; œdemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non sumus. Quod autem constitutos in renibus calculos aqua, in qua decocta fuerit, pota comminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod absterforiam quandam facultatem obtinet. Huius herbe nomen Gręcum ἄλισμα: Latinum, pariter & Italicum, Alisma.

Alismatis uires ex Gal.

Nomina.

† Hęc uox non legitur in Gręcis codicibus, neque ab Oribasio refertur, neque etiam a Marcello uertitur. Vnde planē suspicor, quod Ruellius ita uerbum hoc ex Plinio adiecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.

Ὀνοβρυχίς. ONOBRYCHIS.

CAP. CLII.

ONOBRYCHIS folia habet lentis, longiora paulō: caulem dodrantalem: florem puniceum radicem paruam. nascitur in uliginosis, & incultis. Herba suapte ui, si trita illinatur, tubercula dissipat: cum uino pota, strangurias sanat: illita ex oleo, sudores mouet.

NASCITUR Onobrychis, Plinio libro xxiii. cap. xvi. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulō longiora: florem rubentem: radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui Onobrychin uelint eam esse herbam, quam aliqui Rutam caprariam, alij Galegam uocant: nos uerō uulgō Lauanese. Verū hęc notis, quę Onobrychi tribuuntur, haudquaquam respondere deprehenditur. quippe quę folia ferat lentis quadruplo maiora, caulem plerunq; bicubitalem, flores purpureos, & radicem non paruam. Vt hinc mihi planē uideatur, quod illorum opinioni nemo recte possit, aut debeat adstipulari. Onobrychidis uires tradidit Galenus libro viii. simplicium medicamentorum, sic inquit.

Onobrychis consideratio.

Onobrychis rarefaciendi, digerendiq; uim obtinet: proinde folia eius uirentis etiānum illita ad morem cataplasmatis tubercula discutunt: arefactę uerō, si cum uino bibantur, strangurias sanant. Quinetiam sudores elicit cum oleo inuncta. Quę Ὀνοβρυχίς Gręcē, Onobrychis item Latine, & Onobrychi Italicē uocatur.

Vires ex Galeno.

Nomina.

HYPERICVM.

Ἰπέρικον. HYPERICVM. CAP. CLIII.

HYPERICVM alij androsæmon, alij corion, alij chamæpityn appellant, quoniam semen odore resinam imitatur: surculacco frutice, dodrantali, rubescente: folio rutę: flore luteo, † leucoio simili, qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa androsæmon cognominatur: subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris. gignitur in locis cultis, & asperis. Vrinam cit, menstrua pellit appositum: tertianis, quartanisq; cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus haustum, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

Ἄσσυρον. ASCYRVM. CAP. CLIIII.

ASCYRON, siue ascyroides, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosus, maiores habet ramos, surculosiores, rubentesq;: folia tenuia: flores luteos, & fructum resinofum, hyperico non absimilem: cuius attritu digiti ferē cruentatur, qua de causa androsæmon uocauerunt. Vfus feminis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimē detrahit. sed assiduē dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

Ἀνδροσαμμον.

Alismatis uires ex Gal.

Nomina.

ASCYRVM.

CORIS.

ANDROSAEMVM.

Ανδρόσαιμον. ANDROSAEMON. CAP. CLV.

ANDROSAEMON ab hyperico, ascyroque dif-
fert, quòd fruticet ramulis furculosis, ac tenuibus: ru-
bentibus uirgis, & folijs rutæ, triplo aut quadruplo ma-
ioribus, quæ trita uinoso succo manant. complures alas
habet in cacumine, utrinque expansas, pinnatasque: cir-
ca quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papa-
ueris nigri, in ligne lineis. Huius comæ trita resinofum
odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus po-
tum, biliosa alui excrementa pellit. ischiadicis maximè
medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet.
Herba ambustis illita medetur, & sanguinem cohibet.

Κόρις. CORIS. CAP. CLVI.

CORIS, quod aliqui hypericon uocant, frutex est
folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior do-
drante, suavis, odoratus, acris. Potum semen menses tra-
hit, & urinas: contra phalangiorum morsus, ischiadicos,
& opisthotonicos ex uino potum auxilio est: hor-
roribus ex pipere, sed opisthotonicis ex oleo, aptissimè
illinitur. Radix uino decocta potaque, defectis opem
ferre creditur: sed laborantem inter potandum quàm
optimè cooperiri licet: siquidem corpus totum desuda-
bit, ex qua re pristinam agilitatem recuperabit.

Hyperici, &
congenerum
confider.

HYPERICVM, Ascyrum, & Androsæmum, eiusdem
planè generis planta (ut Dioscorides inquit) esse uidentur. Ve-
rùm in earum caulibus, & folijs aliqua notatur differentia: nam
hæc folia habet rubètiora, illa uiridiora, uni maiora insunt, alteri
minora.

minora. Similis discriminis ratio in caulibus. Omnes hæc congeneres plantæ hodie ab omnibus uulgò cognoscuntur: eæ nanque iunio, & iulio mensibus, diuersis in locis aureis floribus ornatæ conspiciuntur, ijs adamussim distinctæ ac præditæ notis, quæ singulis à Dioscoride tribuuntur. Cæterum quæ Coris uocatur, non ita Hypericum refert, quem-

Plinij lapsus.

20 siliqua, nigro, maturescente cum hordeo. Siquidem Dioscorides non tradit Hypericum cum hordeo maturescere, sed contineri eius nigrum semen siliqua subhirsuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Constat præterea annua experientia maturescere hordeum plerumque abeunte maio: uerum Hyperici semen non perficitur, nisi iulio, & augusto mensibus. In hac quoque Hyperici historia errat Brasauolus medicus licet clarissimus, quod uelit Hypericum ex Dioscoridis auctoritate florem album habere: eamque ob causam, id quod circumfertur, cum flore sit melino, illegitimum esse putat; imò non aliud, quam Rutam syluestrem, pro qua pharmacopolam secum colloquentem, id ipsum asseruare admonet. Neque in his uno tantum, sed, quantum sentio, duplici notatur errore. Primum quod Hypericum non album, sed luteum florem ferre scribat Dioscorides contra Brasauoli sententiam, cum sic in eo legatur ἄνθος ἔχον μῆλινον, hoc est, florem habens luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cuius fortasse falsa interpretatione Brasauolus seductus est. Deinde quod legitimum Hypericum pro syluestri ruta seruandam censuerit, cum tamen in calce ferè sui uoluminis prioris sententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi se-

Brasauoli error.

30 niori myropolæ rationem explicat, communis usus Hypericum Ascyrum esse declarat. Nec secus quam Brasauolus hallucinantur, pace eorum dixerim, Monachi illi reuerendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quod non rectè cum illo sentiant, Hypericum, quo utimur, primum esse syluestris rutæ genus. Quorum sententia cum fuerit à nobis superius in rutæ mentione rationibus & auctoritatibus abunde explosa, & improbata, superuacuum esset idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoscere uolet. Hyperici uires memorie prodidit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Hypericum calefacit, & desiccet, tenuisq; substantiæ est, adeò ut & menses, & urinas prouocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Porro cum folijs illius uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterum si sicca contusa inspergas, sanabis humida, & putredinosa ulcera. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. VI. de Androsemo ita scribit. Androsenum planta fruticosa, natura duplex: unum enim Ascyron, & Ascyroides nuncupatum est, species hyperici. Alterum uerò à quibusdam Dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum uerò facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Cæterum in uino austero decocta, uinum ipsum magnorum uulnerym glutinatorium efficiunt. Sed quod de Cori mentionem fecerit Galenus in simplicium medicamentorum censu, mihi incompertum est. Planta, quæ Græcis ὑπερικόν, Latinis similiter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reiofricon, seu Reiofricon: Italis, Hiperico, & Perforata: Germanis, Sant Iohans kraut: Hispanis, Coraioncillo: Gallis, Mille pertuis, & Trucheram. Quam uerò Græci ἀνδρόσεμον, Latini quoque Ascyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali, Ascyro. Quæ deinde Græcis ἀνδροσεμίων, Androsenum item Latinis appellatur: Arabibus, Androseman, Androsion, siue Androsagian: Italis, Androsemo. Quæ denique κόρις Græcè, Coris etiam Latine, & Cori Italicè uocatur.

Monachorū hallucinatio.

Hyperici uires ex Gal.

40 † Quoniam hoc loco in uulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ uiolæ mentio; idcirco sunt qui illorum testimonio freti, uerbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum sit, non uideo: siquidem in Oribasio legitur, ἄνθος ἔχον μῆλινον λευκοῖο ὁμοίον, hoc est, florem habens luteum leucoio similem. Adde etiam, quod Hypericum ita adamussim floris colore luteam uiolam representat, ut nihil melius. Nos autem usi sumus uoce Græca, ne ex albo, quod fortè Marcellus imposuit, aliqua posset oriri difficultas.

Nomina.

† Quæ hic sequuntur, in Græcis codicibus impressis non hoc loco, sed in fine inter notia, & Dioscoridi falsò adscripta leguntur, ut quæ adscitita sint habita. Nos uerò illa huc admisimus Ruellij, ut facimus, interpretationem secuti: necnon etiam fidem codicis manu scripti.

Χαμουπίτης. AIVGA.

CAP. CLVII.

50 AIVGA herba in terra repens, subcurua: folijs femperuiui minoris, multò tenuioribus, hirsutis, & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus: flore tenui, luteo, uel candido: radicibus cichorij. Folia septem diebus in uino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, iccinoris, & renum uitij: torminosi profunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti subacta. Trita in farinam, & cum fico in pilulis sumpta, aluum emollit: excepta melle, cum æris squama, & resina deijcit: apposita ex melle, uulnæ uitia extrahit: mammarum duritias discutit, uulnera glutinat: ulcera quæ serpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum est genus aiugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ speciem incuruat, prætenuibus: coma supradictæ, flore candido, semine nigro. hæc etiam pinum redolet. Tertia mas nominatur, paruula, folijs exilibus, albis, scabris: caule aspero, candido: luteis flosculis, semine iuxta alas. resipit & hæc pinum. Hæc duæ uim superioris obtinent, sed non usque adeò efficacem.

AIVGAM

CAMAEPITYS PRIMA.

CAMAEPITYS ALTERA.

Aiugæ confi-
deratio.

Cuiusdã Ger-
mani error.

Chamaepity-
os uires ex
Galeno.

Nomina.

Aiugam, quam Græci Chamæpityn uocant, quoniam folijs, & odore pinum refert, herbariorum uulgus Iuam arthriticam appellat, quod ischiadicis, & alijs articulorum doloribus opem ferat non obscuram. Vulgaris est notitiæ Aiuga, quæ primo generi adscribitur. Verion postrema, quam sæpius etiã uidimus, non adeo omnibus est nota. quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem uidere non licuit. Cæterum in aperto errore uersabatur Germanus ille pharmacopola, qui Brasauolum docuit Aiugam Germanica lingua uocari Vergiß mein nicht. Quandoquidem herba huius nominis mihi cum Germanis iandiu uersanti notissima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quàmuis Aiugam representat. Chamæpityos meminit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum, ubi de eius uiribus ita scriptum reliquit. Chamæpityos gustu quidem amarum saporem acri ualidiorem obtinet. Effectu uerò expurgat, abstergitq; uiscera plus quam calfacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facile icur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinae mouendæ aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato ijs, qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porro ipsa uiridis uulnera magna conglutinat, & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum durities discutit. Est enim in secando ordinis tertij, in calfaciendo uerò secundi. Quæ herba Græcis χαμαίπυτος, Latinis Chamæpityos, Aiuga, & Abiga nuncupatur: Mauritanis, Hamæpithéos, seu Chamafithius: Italis, Chamæpityo, & Iua: Germanis, Xc lenger ye lieber: Hispanis, Pinilho, & Yua artetica: Gallis, Iue muscate, aut arthétique.

LIBRI TERTII FINIS.